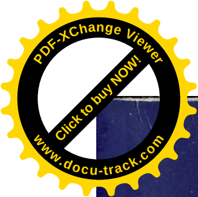
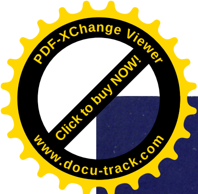
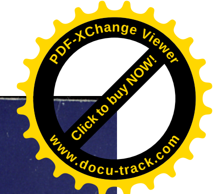

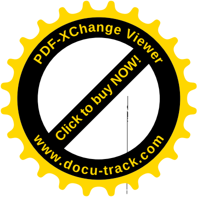
Stelianos Papadopoulos

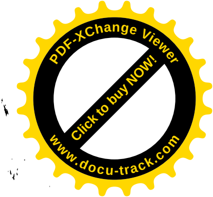
VIAȚA SFÂNTULUI VASILE CEL MARE

Potrivit negreşelnicei credinţe a creştinilor, pe care ne-au lăsat-o ca pe o sfântă moştenire, mărturisesc şi recunosc, cred într-un singur Dumnezeu Tatăl atotţiitorul, Dumnezeu Părintele, Dumnezeu Fiul, Dumnezeu Duhul Sfânt; mă închin şi preamăresc un singur Dumnezeu în trei persoane! Mai recunosc şi unirea Domnului în trup, iar ca mamă a lui Dumnezeu pe cea care L-a născut după trup, Sfânta Maria. Primesc şi pe Sfinţii Apostoli, pe prooroci, pe mucenici, la fel şi în ruga adresată lui Dumnezeu eu le cer ca prin ei, adică prin mijlocirea lor, Dumnezeu, prietenul oamenilor, să-mi fie ajutor şi să fie o răsplată care să-mi fie acordată pentru păcatele mele. Iată pentru ce cinstesc şi preamăresc în chip deosebit trăsăturile sfintelor icoane, pentru că ele ne-au fost transmise de Sfinţii Apostoli, că ele n-au fost oprite şi că sunt chiar reprezentate în toate Bisericile noastre!

Fragment dintr-o epistolă
trimisă de Sfântul Vasile
lui Iulian Apostatul

Coperta: Maria COMAN
Tehnoredactare: Corina VÂNĂTORU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PAPADOPOULOS, STELIANOS
Viața Sfântului Vasile cel Mare / Stelianos Papadopoulos.
– București: Editura Bizantină, 2003
ISBN 973-9492-32-0

235.3 Vasile cel Mare

Traducere din limba neogreacă după *Στυλιανός Παπαδόπουλος, Η ζωή Ενός Μεγάλου (Βασίλειος Καισαρείας)*, Editura „Apostoliki Diakonia", Atena, 1999.

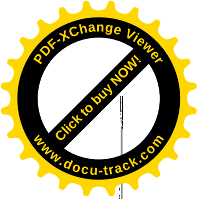
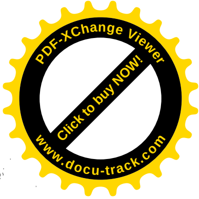
Copyright © EDITURA BIZANTINĂ
ISBN 973-9492-32-0

STELIANOS PAPADOPOULOS

VIAȚA SFÂNTULUI VASILE CEL MARE

Traducere:
Diacon Cornel COMAN

EDITURA BIZANTINĂ
BUCUREȘTI

CAPITOLUL I

ORIGINEA, ANII COPILĂRIEI, EDUCAȚIA

În 329-330 se năștea în Cezareea Capadociei un gingaș fiu de nobil. Părinții l-au numit Vasile și l-au dat numaidecât să fie crescut de o familie săracă, cunoscută lor, care trăia în apropiere de Neocezareea Pontului.

Pentru care anume motiv părinții nu au ținut pruncul lângă ei nu știm. Poate că astfel se obișnuia în familiile bogate, care aveau nume și rang. Sau poate pentru că mama s-a îmbolnăvit la naștere sau nu avea lapte să-și alăpteze copilul.

Oricare ar fi fost pricina, micul Vasile a făcut întâia călătorie a vieții lui, din Capadocia în Pont; din foarte populata și cosmopolita capitală Cezareea, în cunoscuta Neocezareea, unde tatăl său avea o avere însemnată și lucra ca avocat.

Desigur, părinții lui Vasile au fost darnici cu familia ce-și luase sarcina creșterii lui. I-au ajutat cu pământuri și le-au dat slugi, care i-au slujit cu dragoste și după moartea părinților lui Vasile.

Click to buy NOW! PDF-XChange Viewer www.docu-track.com

Originea

Despre familia lui Vasile și mediul ei știm puține lucruri.

Părinții lui își trăgeau rădăcinile din două familii cu nume: una din Pont, cealaltă din Capadocia. Cea dintâi – a tatălui, pe care îl chema, de asemenea, Vasile. Cea de-a doua – a mamei, pe care o chema Emilia.

Părinții lui Vasile-tatăl erau mari proprietari de pământuri. Îmbrățișaseră de timpuriu creștinismul, îl cunoscuseră bine pe vestitul Grigorie „Taumaturgul" (Făcătorul de minuni), episcopul Neocezareii, și, întâi de toate, înduraseră cu o răbdare neclintită persecuția de sub împăratul roman Maximian, la anul 311.

Acești creștini bogați, cunoscuți mai ales pentru virtutea lor, fuseseră gata să primească și cununa muceniciei. Suferiseră mai mult de șapte ani, trăind prigoniți prin pădurile umbroase ale munților Pontului. Acolo nu-i ajungea mânia și ura prigonitorilor. Dimpreună cu ei au suferit câțiva prieteni și puțini dintre numeroșii lor slujitori.

Grigorie Teologul (†390), care cunoștea bine familia lui Vasile, închină rânduri mișcătoare faptelor și virtuții bunicului și bunicii prietenului său Vasile.

Aceștia, deci, deși atât de învățați cu viața cea îndestulată de la conacul lor, au apucat cărările munților, în vreme de prigoană, și au ales mai degrabă reaua pătimire. De voiau să-și țină bunurile cele pământești, era de-ajuns să jertfească idolilor și să se lepede înaintea tuturor de Hristos, Care era însăși viața lor.

Duhul lor însă era atât de aprins cu dragostea de Biserică, încât nu au stat mult pe gânduri când a fost vorba să aleagă între Hristos și bogăție. L-au ales pe Hristos, slujindu-I în văile sălbatice ale munților, sub viforul iernii și sub blândețea primăverii, în amenințarea fiarelor și în frumusețea podoabei firii înconjurătoare.

Pătimirea acestei familii în vremea prigoanei, închinarea lor vieții duhovnicești și Bisericii ajunseseră cunoscute tuturor, vestindu-se apoi, din gură în gură, multor generații.

Demn de luat în seamă este faptul că locul central în familie îl ocupa femeia, Macrina. Macrina era o fire tare, voluntară, avea destulă învățătură de carte și mai ales era un purtător autentic al

tradiției bisericești. Și aceasta se întâmpla fiindcă, născându-se între anii 250 și 255, stătuse în preajma Sfântului Grigorie Taumaturgul (†270-275) și se adăpase cu învățătura și predania lui.

Părinții Emiliei, bunicii lui Vasile din partea mamei, erau capadocieni. O familie înstărită de proprietari de pământuri. Mulți membri ai acestei familii au avut titluri, ranguri, bogăție și înalte funcții militare și obștești. Și, lucrul cel mai important, tatăl Emiliei este mucenic al Bisericii, însă din nefericire nu ni s-a păstrat numele lui.

Numele acestei familii naștea admirația și respectul întregii Capadocii, fiind vestită chiar și în afara hotarelor ei, căci membrii ai săi au ajuns ofițeri ai curților imperiale.

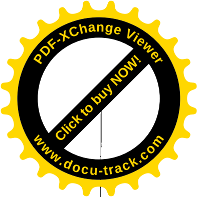
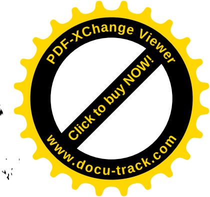
Familia capadociană a Emiliei, așadar, era mai renumită decât cea a soțului ei, Vasile-tatăl. Era un fel de simbol al puterii și al influenței. Grigorie Teologul amintește cu claritate ranguri militare și politice. Când o familie dă administratorii militari și politici ai unei țări, înseamnă că ajunge întâia familie a locului, numele ei dobândind strălucire și, treptat, căpătând o aură de mit.

Important, de asemenea, este că familia Emiliei a odrăslit și oameni de cultură, cu roadă cărturărească, de vreme ce Grigorie vorbește despre „cuvântători străluciți". Iar de ne gândim că sofismul secundar și retoria erau cele mai cultivate forme ale cuvântului în secolele III și IV, tragem lesne concluzia că între înaintașii Sfântului Vasile au existat și așa-ziși retori sau dascăli de oratorie.

Astfel, marea odraslă a celor două strălucite familii a moștenit talentul oratoric din amândouă rădăcinile, de vreme ce și tatăl său era avocat și dascăl de oratorie. Dar, în primul rând, a moștenit din ambele rădăcini dragostea pentru spirit, râvna față de Biserică și duhul luptător al mucenicilor.

Patria

Cum și-au unit cele două familii tinerele lor vlăstare nu știm. Foarte probabil ca Vasile să fi venit din Neocezareea Pontului în Cezareea Capadociei pentru studii de retorică. Cea dintâi – cetate de provincie și, fără îndoială, nu prea mare. Cea de-a doua – cetate

cu caracter cosmopolit, cu nobili și înalți funcționari, cu instituții publice și mai multă bogăție, cu arte și litere mai cultivate.

Toți cei ce se ocupau cu administrația, literele și artele capitalei capadociene se mișcau într-un mediu grecesc. Majoritatea vorbeau greaca. Elenizarea Capadociei începuse încă din vremea stăpânirii grecești. În anii stăpânirii romane se desăvârșește marele vis al lui Alexandru cel Mare de a vedea grecizat întreg teritoriul pe care îl cucerise.

Cultura greacă pătrunde tot mai adânc în întreg spațiul micrasiatic, ceea ce se datorează amestecării localnicilor cu grecii, cei din urmă ajungând ca migratori în Asia Mică încă din veacurile VI și V înainte de Hristos.

Pontul, desigur, prin coloniile grecești din Trapezunt, Annis, Sinope, Pontoiraclia, sau Apollonia, avea și un militant caracter etnic grecesc.

Dovadă că din 1204 d.Hr. până în 1461 în această regiune s-a format un stat greco-bizantin aparte, care a cultivat literele grecești și s-a organizat după structura civilizației grecești.

În ciuda tuturor năvălirilor, genocidurilor, cumplitelor presiuni și încercări de turcizare, elenismul Pontului s-a păstrat până în ajunul primului război mondial. Atunci, din cei două milioane de locuitori, în jur de 700.000 erau greci ortodocși.

În Capadocia, țară mediteraneană, au ajuns mai puțini coloniști greci decât în Pont. Locuitorii ei, capadocienii, proveneau în principal din încrucișarea hetiților cu asirienii și, mai apoi, a mezilor, perșilor și frigienilor și a altor populații micro-asiatice.

Coloniștii greci erau extrem de activi și, instalându-se la răscrucile căilor de comunicație, i-au influențat din punct de vedere etnic pe capadocieni și au ajuns, prin cultura lor, etalonul în ceea ce privește literele, artele, științele, comerțul, administrația, purtarea în general.

Astfel, fără s-o fi urmărit cu bună știință, grecii creează un fond comun care doar acesta va putea uni popoarele micrasiatice. Inelul de legătură al popoarelor micrasiatice ajunge să fie spiritul grecesc. În acest chip, Capadocia se grecizează treptat. Limba ei, cum am spus, era în secolul IV greaca, deși se folosea și capadociana.

O importanță deosebită o are faptul că apostolul Petru scrie prin 63-64 întâia sa Epistolă creștinilor din „Pont, Galatia, Capadocia, Asia și Bitinia". Aceasta fiindcă Epistola se adresează primilor creștini din aceste regiuni și-i presupune vorbitori de limbă greacă, de vreme ce e scrisă în grecește.

Dacă ne gândim că primii creștini nu aparțineau în general păturii culte a societății și a clasei înalților dregători de stat, atunci faptul că Petru (ca și Pavel) scrie în grecește micro-asiaticilor înseamnă că în întreaga Asie Mică limba principală de comunicare era – deja în secolul I d.Hr. – greaca. Rod al grecizării Asiei Mici și în special a Capadociei, unde s-a născut și a activat Marele Vasile, a fost cultivarea autohtonă a literelor și a științelor.

La mijlocul veacului al IV-lea capitala Capadociei era un foarte însemnat centru spiritual, cu școli publice și mulți dascăli renumiți.

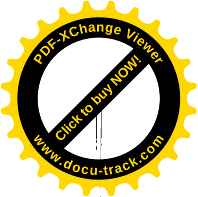
Dar și mai demult, înainte ca mișcarea spirituală locală să fie înviorată de creștinism, au activat aici mulți bărbați iluștri, după cum consemnează tradiția. Din păcate, numele lor au rămas neștiute, păstrându-se doar mențiunea că erau micro-asiatici, asiatici, anatoliți sau greci din Anatolia.

Apare deci foate anevoioasă încercarea de a înfățișa intelectualitatea Capadociei. Excepție fac următoarele cazuri: un filosof religios, Apoloniu Tianea, și un medic, Aretiu. Amândoi erau capadocieni. Primul a trăit în secolul I, iar al doilea în secolul al II-lea.

Unul, cu avansata sa pregătire medicală, arată înaltul nivel al științei locului. Celălalt descoperă cultura spirituală a capadocienilor și dispoziția gândirii grecești de a fi fecundată și îmbogățită cu elemente ale patosului religios oriental.

Dominația generală a culturii grecești a înlesnit răspândirea creștinismului și în Capadocia. Epistola I a Apostolului Petru, informațiile sigure despre mucenicii capadocieni precum și anumiți cunoscuți episcopi ai regiunii (Alexandru al Ierusalimului și Firmilian al Cezareii din secolul III) mărturisesc despre numeroasa și via Biserică din Capadocia, întemeiată în chiar secolul I, în zorii creștinismului.

Firește, grabnica și de admirat răspândire a creștinismului în Asia Mică în general și în Capadocia în special nu înseamnă până

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

în secolele III-IV şi dispariţia religiilor idololatre. Urmele lor, desigur, nu s-au şters nicicând, nici chiar în vremea dominaţiei absolute a creştinismului.

Şi totuşi, informaţiile sunt foarte sărace. Şi pe bună dreptate se poate pune întrebarea de ce, de vreme ce Frigia dimpreună cu Capadocia au fost regiunile care au favorizat extraordinar apariţia celor mai înalte forme ale vieţii religioase, şi anume extazul şi misticismul.

Şi e de întrebat cum s-a cultivat în Capadocia extazul, de vreme ce aici era adorată zeiţa Ma, împreună cu Atti şi Mina, ceea ce presupune credincioşi mai mult sau mai puţin primitivi. Sincretismul religios este un răspuns la această nedumerire. Aproape nici un cult nu rămăsese intact, curat şi neamestecat. Începuse o întrepătrundere a religiilor, cultelor şi tradiţiilor, fără hotare şi fără sfârşit.

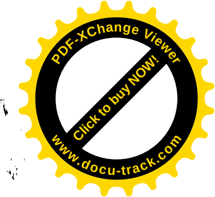
Iar Capadocia n-a rămas în afara vârtejului acestuia. Atât de puternică s-a dovedit înrâurirea sincretismului în această regiune, încât cinstirea cea mare a capadocienilor către mucenicul creştin Mamas (sec. III) consta şi-n aceea că atribuiau, fără să bage de seamă, anumite însuşiri ale lui Ma şi Mina persoanei acestui sfânt al Bisericii.

Iată aşadar lumea spirituală în sânul căreia s-a născut, a studiat şi a activat Vasile. Familie credincioasă şi bogată. Mediu cultivat de cultura grecească şi mişcat încă de religiile etnice.

Părinţii

Părinţii lui Vasile, adică Vasile şi Emilia, au izbutit să fie un cuplu exemplar.

Grigorie Teologul, care a cunoscut atât de bine familia, pomeneşte câteva însuşiri ale acestei sfinte perechi. Exista între ei o deplină unitate sufletească şi trupească. Se îngrijeau atât de propăşirea lor exterioară, cât şi de lucrarea dragostei. Se nevoiau pentru curăţirea sufletului şi totodată aveau mare râvnă către primirea de străini, către grija de bolnavi, către sprijinirea lucrărilor Bisericii.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Toate acestea, precum şi împărţirea multor bunuri săracilor, i-au uimit pur şi simplu pe locuitorii Pontului şi ai Capadociei. Însă contribuţia lor culminantă au fost copiii lor, nouă sau zece.

Chiar dacă propăşirea materială n-a însoţit decât pe unu-doi dintre copiii lor, s-ar zice că spre norocul lor s-a întâmplat aceasta. Căci cei doi părinţi şi-au văzut toţi copiii îmbrăcaţi cu virtuţi şi harisme duhovniceşti. Ceea ce nu se întâmplă decât dacă părinţii depun un efort nemăsurat pentru buna instruire a copiilor, dacă în fiece zi cer pentru ei luminarea Duhului. Aşa că, ei înşişi mari, părinţii au ajuns şi mai mari prin măreţia copiilor lor.

Vasile-tatăl s-a dovedit vrednic de înaintaşii lui prin virtute şi cunoştinţă. A exercitat profesia de avocat şi retor în Neocezareea. Deşi n-a fost o culme a retoricii, totuşi, numele său era la un loc de cinste.

Emilia, mama, a fost ceea ce-i spune şi numele. A fost cântec*. A fost armonie. Înfrumuseţare lumii şi Bisericii. Frumuseţea lui Dumnezeu.

Primii ani

Din motive pe care nu le ştim, Emilia, aleasă femeie a Capadociei, a adus pe lume întâiul ei fiu prin rugăciunea soţului ei.

Aşadar, venirea pe lume a lui Vasile este însoţită de minune, după cum ne încredinţează mai tânărul său frate, Grigorie al Nyssei. Oare anumite greutăţi ale Emiliei s-o fi adus din Neocezareea în Cezareea, unde, fireşte, erau de găsit mai lesne medici pricepuţi şi unde s-a născut Vasile? Foarte probabil.

Cum am zis la început, Vasile a fost încredinţat unei doici îndată după naşterea sa. Familia doicii, săracă în bunuri materiale, trăia în Neocezareea.

Părinţii micului Vasile locuiau când în Neocezareea, unde lucra tatăl său, când la Annisa. Mama lui, Emilia, se afla mai tot timpul la Neocezareea, lângă bărbatul ei. Bunica lui, Macrina, a rămas cam tot timpul la Annisa pentru o mai mare linişte şi pentru a se îngriji de educarea nepoţilor ei. Pentru precizie, satul Annisa

* grecescul 'Εμμέλεια, de la 'εν (în) şi μέλος (cânt, melodie): „muzicalizat".

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

trebuie că se găsea la câţiva kilometri de Neocezareea, lângă râul Iris către Sampsunta. În cea de-a 210-a Epistolă către neocezareeni, însuşi Vasile numeşte acest sat ca meleag al copilăriei sale.

Aici tatăl său avea şase case şi pământuri. Aşadar, lângă aceste case şi pământuri trebuie să fi fost fericită şi doica şi familia ei, de vreme ce avea spre folosinţă toate aceste proprietăţi şi slujitori care să le lucreze.

De la doica sa a păstrat în sufletul lui minunate amintiri, căci o pomeneşte cu multă emoţie pe „cea care l-a alăptat". Duioşia pe care a găsit-o la ea n-o va uita niciodată. Legătura cu familia doicii ajunsese foarte profundă şi continuă. Fiindcă nici mai mult, nici mai puţin, Vasile ne încredinţează că familia aceasta a fost hrănită şi îngrijită şi după moartea părinţilor lui, când nu mai avea deloc venituri, de vreme ce îşi împărţise întreaga avere, precum vom vedea.

În satul său, în Annisa, Vasile a cunoscut cele dintâi bucurii şi tristeţi ale vieţii; într-o casă boierească, înălţată în mijlocul unui ogor roditor ce aparţinea familiei tatălui său. Oameni credincioşi purtau de grijă sănătăţii gingaşului său trup şi mai gingaşului său suflet. Avea toate premisele să crească cum se cade şi să ajungă un copil sănătos, deşi deprins cu traiul bun.

Tradiţia însă îl vrea pe Vasile bolnăvicios încă din anii copilăriei. Adevărul este cel spus de biograful său, Grigorie Teologul. Grigorie şi-l aminteşte pe tânărul Vasile deosebit de chipeş şi robust. Frumuseţea şi robusteţea lui ar fi putut face subiectul unor laude retoriceşti, precum zice.

Acestea arată că, în copilăria sa, Vasile a fost foarte dăruit. Frumuseţea sa se întrecea cu vigoarea sa. Şi una şi cealaltă se grăbeau pe drumul lor. Voiau să ajungă grabnic sus. De parc-ar fi ştiut ce le-aşteaptă. De parc-ar fi auzit veştile tainice ale duhului lui Vasile.

Frumuseţea şi vigoarea erau pândite de prăbuşire, cădere şi pieire. Aceasta s-a petrecut îndată ce Vasile şi-a început, mult mai târziu, viaţa sa de nevoinţă ascetică şi istovitoarea lucrare.

Întâia boală - Minunea

Cum în acea vreme lipseau antibioticele de astăzi, bolile îi secerau chiar şi pe copiii mai robuşti. Odată, micul Vasile s-a îmbolnăvit grav şi era limpede că i se apropia sfârşitul. Copilul se lupta cu moartea. Medicii, chemaţi de părinţii lui cei bogaţi, se luptau din răsputeri pentru viaţa lui. Părinţii şi cu siguranţă şi doica se rugau pentru izbăvirea alesului lor vlăstar. Se pare că agonia a durat zile întregi.

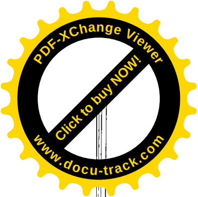
Vasile-tatăl trecea prin clipe grele. Cheltuia bani cu medicii şi vreme îndelungată cu rugăciunea. În zbuciumul său, şi-a amintit că dobândise pruncul prin rugăciune. Îi aminti aceasta lui Dumnezeu şi-I ceru stăruitor milă. La un moment dat, a aţipit. Şi iată semn mare şi minunat. Vede în vis pe Domnul zicându-i: „Mergi, fiul tău trăieşte" (Ioan 5, 50). Sunt cuvintele pe care le-a spus Domnul slujitorului împărătesc din Evanghelie.

În clipa aceea, copilul s-a izbăvit din laţul morţii. Acestea le povesteşte Grigorie al Nyssei.

Vasile trebuia să trăiască. Şi aceasta pentru că era vasul cel ales ce avea să joace un rol de seamă în planul lui Dumnezeu pentru mântuirea omului. De la naşterea sa, aşadar, şi din anii copilăriei, asupra lui Vasile veghea un ochi neadormit. Pronia dumnezeiască îl ocroteşte în chip neştiut. Nu voieşte doar să-l scape de năvala puterilor diavoleşti, ale răului fizic, ci voieşte şi să-l însemneze. Voieşte în acest chip să-l pecetluiască. Să-i dea de timpuriu ungerea spre rolul cel mare pe care-l va juca în drama arătării adevărului.

Drama aceasta este cea mai mare din istoria Bisericii. Protagoniştii s-au luptat până la epuizare pentru arătarea adevărului. Împrejurul lor adversarii înlocuiau adevărul adevărat cu aşa-zisul adevăr, cu năluciri.

Aleşii lui Dumnezeu au văzut însă limpede golul acesta şi s-au cutremurat, căci în el cădeau oamenii şi se pierdeau. Se rupeau de nădejdea mântuitoare. Fiindcă nădejdea o are cu adevărat cel ce se întemeiază pe adevăr, cel ce este unit cu el, nicidecum cel ce se sprijină pe un adevăr nălucit, construit.

Sub înrâurirea duhului Macrinei

Macrina, bunica lui Vasile, a fost marea personalitate ce a influențat și propriu-zis a format trei generații ale familiei.

L-a înrâurit mai întâi pe bărbatul ei, cu care împreună a purtat crucea prigoanei și a durerilor familiei. L-a influențat mai apoi pe Vasile (tatăl Marelui Vasile), care a viețuit duhovnicește sub umbra ei, cu toate că ajunsese un însemnat dascăl de retorică. În sfârșit, i-a influențat pe nepoții ei, mai ales pe Macrina și pe Vasile, cei dintâi prunci aduși pe lume de sfânta pereche Vasile și Emilia.

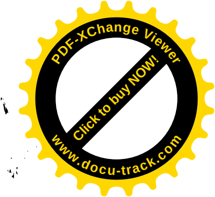
Din anii fragezi ai copilăriei, cei doi nepoței extrem de inteligenți, Macrina și Vasile, se alipesc de bunica lor, Macrina. Își încălzesc inima alături de ea și-și îmbogățesc duhul. E adevărat, desigur, că nici încercata bătrână nu era teolog de seamă și nici cele două sufletele nu erau în stare să priceapă multe lucruri. Dar ceea ce are mare importanță este că bunica era plină de înțelepciune, experiență și amintiri. Era însuși duhul omului ce are buna așezare înaintea lui Dumnezeu. Bătrâna cu chipul cel zbârcit de ani era însăși frumusețea vieții duhovnicești. Copiii desluşeau această frumusețe pe fruntea ei luminoasă, deși brăzdată de timp și de necazuri. O desluşeau și în lumina ochilor ei. Nimic nu scapă copiilor, deși credem că-i putem lesne păcăli.

Sufletele de copil erau curate, largi și primitoare. Bunica era norul cel încărcat. Copiii – pământul cel însetat. Și minunea se petrecea în fiece zi, în fiece dimineață, în fiece seară. Bunica dădea, copiii primeau. Ploaia cădea când liniștit, când năvalnic. Pământul primea apa, la început acumulând-o; va începe mai apoi prelucrarea ei, prefacerea ei, înțelegerea ei.

Învățătura și teologia bătrânei Macrina erau – cum am zis – amintirile ei: istoriile primei Biserici a Pontului, luptele și suferințele pentru credință, predicile înflăcărate și minunate a celui dintâi episcop al Neocezareii, Grigorie.

Știa bine și tainele vieții practice. Știa căile cele ascunse și aspre ale virtuții. Le străbătuse ea însăși, sub înrâurirea mărturisitorilor și mucenicilor, a vechilor atleți ai credinței.

Toate acestea se petreceau seară de seară, la lumina vetrei: poveste, legendă, istorie vie. Bătrâna folosea astfel, în chip știut sau neştiut, cele mai sigure mijloace de a insufla duh în sufletele neprihănite ale micului Vasile și micuței Macrina. Toate câte curgerea istorisirii le înfățișa, izvorând din buzele și din ochii sfintei bătrâne, se întipăreau pentru totdeauna în sufletele lor și se făceau temelia fiecărei noi învățături, a fiecărei noi dezvoltări și teologhisiri. Dacă toate cele dinlăuntrul lor ar putea cândva să se clatine de suflarea celui mai sălbatic vifor sufletesc, învățătura bătrânei va rămâne neclintită, ca o busolă, ca un arătător al adevărului, ca o aducătoare de echilibru. Astfel de fire a dovedit celor din preajma ei, mai ales asupra nepoților.

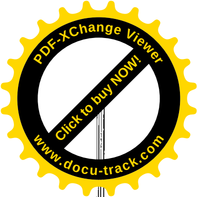
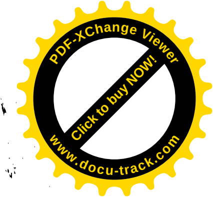

Dincolo de toate, bătrâna le-a povestit – credem – copiilor propriile experiențe. Desigur, nu zi de zi. Ci când și când, atunci când luarea aminte a sufletelor de copil era deplin încordată, când ochii lor se luminau de o lumină aparte, când adevărul se năștea înlăuntrul lor. Atunci se va fi lăsat în voia istorisirii, zugrăvind adevărul precum îl văzuse, precum îl trăise în clipe deosebite. Trebuie să acceptăm că o femeie ca Macrina, care a avut un asemenea duh și a alăptat atâția sfinți, cu siguranță va fi avut experiențe dumnezeiești. Cu siguranță va fi fost dăruită cu trăiri alese. Ca să ajungă măsură a credinței și-a învățăturii, va fi avut experiențe personale ale adevărului. Va fi trăit deplin și profund adevărul. Experiența adevărului, dăruită ei de Sfântul Duh, va fi fost ceva aparte, ceva negrăit.

Această experiență minunată și aparte, așadar, le-a încredințat-o spre moștenire nepoților ei. Le-a dăruit-o cu înțelepciune și desăvârșită băgare de seamă, ca pe ceva ce arde. Căci, cu adevărat, era ceva ce arde și mistuie. Arde, însă aducând lumină.

Copiii aceștia, păzind înlăuntrul lor aceste experiențe, trebuia să devină mai apoi ei înșiși lumină. Și cu adevărat s-au făcut lumină, s-au făcut purtători și tâlcuitori ai adevărului – mai ales Vasile. Minunate și de neștiut sunt căile Duhului, cu propria lor logică, surprinzătoare, și cu propria lor vibrație.

Bătrâna Macrina ar putea fi considerată teolog, de vreme ce fără greșeală a propovăduit și a avut parte de la Dumnezeu de dumnezeieștile experiențe ale adevărului. Oricum, rămâne „avva", „părintele" și călăuzitorul uneia dintre etapele vieții acestor copii. Învățătura și înaltele ei trăiri nu și le-a scris în cuvinte, pe hârtie. Nu și-a prefăcut dumnezeiescul duh pe care-l avea în ființa ei în

cuvânt, spre a se face cuvântător de Dumnezeu (teolog). N-a scris, nu şi-a formulat cugetele în alcătuiri logice alese, aşternute pe hârtie.

A făurit însă sufletele nepoţilor ei, mai ales al primului băiat al fiului ei, al micului Vasile. Acesta va vorbi despre învăţătura şi experienţa duhovnicească a sfintei lui bunici. Aceasta va ajunge cuvântător de Dumnezeu (teolog). Şi fiindcă Vasile va lărgi mult şi va spori învăţătura pe care o primise, va fi un Mare cuvântător de Dumnezeu, Părinte şi Dascăl al lumii şi Ierarh.

Pe bătrâna Macrina (care de obicei chiar aşa şi este numită, „Macrina cea bătrână", spre a se deosebi de nepoata sa Macrina, sora lui Vasile) am descris-o aici doar în legătură cu nepoţii ei Vasile şi Macrina.

Însă fiul ei Vasile şi nora Emilia au fost binecuvântaţi cu mulţi prunci. Au făcut nouă sau zece copii. Cunoaştem numele a doar cinci dintre ei: Macrina, Vasile, Navcratie, Grigorie şi Petru. Macrina s-a născut pe la 328-329, a adormit întru Domnul la 380 într-o sihăstrie şi este cinstită ca Sfântă. Navcratie s-a născut la 332, s-a făcut judecător şi a murit călugăr în 358-359. Grigorie s-a născut la 334-335, s-a căsătorit, a ajuns episcop şi mare teolog, a adormit în 394 şi este cinstit ca Sfânt*. Petru, cel de pe urmă dintre cei cinci, s-a născut probabil pe la 345-347, a ajuns episcop al Sevastiei şi-a murit în 392.

Ceilalţi copii ai Emiliei au fost numai fete şi au venit pe lume, se pare, după 335. Aşadar, casa acestei familii sfinte a fost plină de prunci de pe la 328 până către 350. Însă pruncii născuţi după 335, deşi au cunoscut-o pe bătrâna Macrina, deşi au auzit-o şi i-au sărutat cinstita ei mână, primind pe capetele lor duioasele ei mângâieri, totuşi n-au fost în măsură s-o înţeleagă. N-au putut ucenici lângă ea. Îi stăteau împrejur, desigur, şi o ascultau, dar nu pricepeau prea multe. Şi aceasta pentru că bătrâna a murit oricum înainte 345, de vreme ce-l cunoscuse bine pe Sfântul Grigorie Taumaturgul (Făcătorul de minuni), care a adormit întru Domnul între 270 şi 275. Aşadar, elevi direcţi ai bunicii Macrina au fost cu adevărat doar Macrina şi Vasile. Ceilalţi i-au fost indirect elevi, căci au arătat o nesfârşită preţuire şi supunere elevilor ei direcţi,

* Este vorba despre Sfântul Grigorie, episcopul Nyssei – n.n.

adică fraţilor lor mai mari, pe care i-au considerat dascăli ai lor şi i-au cinstit ca pe nişte sfinţi.

Macrina şi Vasile reprezentau, deci, măsura şi etalonul pentru copiii mai mici ai familiei, fără nici o excepţie, după câte ştim.

Educaţia lui – La şcoala tatălui său

Micul Vasile a avut şansa extraordinară de-a trăi într-un mediu elevat din multe puncte de vedere.

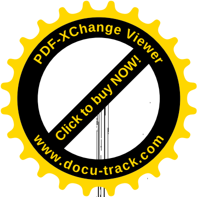
Chipul vieţuirii părinţilor şi bunicii lui erau fără seamăn. Instruirea şi râvna spre cele cărturăreşti ale tatălui şi ale altor rude erau vrednice de laudă. Bogăţiile şi avuţiile familiei – din belşug. Rangurile, influenţa şi, în general, reputaţia părinţilor săi erau incontestabile. Acestea alcătuiau tot atâtea tentaţii pentru mintea fragedă a micului Vasile. Oricare dintre acestea îl putea atrage. Îl putea câştiga. Cât era încă mic, părinţii aveau întâiul cuvânt în ceea ce priveşte drumul şi direcţia pe care avea să le urmeze educaţia lui. Informaţii precise asupra acestui aspect nu avem.

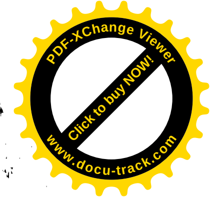
Însă atunci când Grigorie Teologul vorbeşte despre educaţia lui Vasile adevereşte următoarele: în oraşul micului Vasile nu erau prevăzute lecţii de vânătoare. Nici exerciţiu cu arme. Nici călărie Cu alte cuvinte, Vasile n-a învăţat ceea ce învăţau în special fiii de nobili ai vremii.

Tatăl, cu ajutorul Emiliei şi al bătrânei Macrina, şi-a îndreptat fragedul său vlăstar spre două ţinte: educaţia şi nevoinţa pentru virtute.

Vasile-tatăl avea o aleasă educaţie şi era un retor de seamă. Avea deci simţul dezvoltat şi putea – până la un punct – să întrevadă calea ce s-ar potrivi fiului său.

Nu trebuie însă să uităm ceva foarte important. Micul Vasile a venit pe lume prin rugăciunea fierbinte a tatălui său, a fost izbăvit de boala din anii copilăriei în chip minunat şi în scurt răstimp s-a făcut vas ales al lui Dumnezeu, a ajuns Mare Părinte şi Dascăl. Acestea arată că Vasile tatăl nu putea hotărî asupra învăţăturii, asupra orientării fiului său doar după judecăţi omeneşti.

Pregătirea și educația joacă un rol hotărâtor în lucrarea pe care o va săvârși apoi omul. Iar Vasile-tatăl își va fi călăuzit fiul în educație și în cele ale evlaviei având anumite semne de la Dumnezeu, de vreme ce pruncul urma să fie folosit în planul lui Dumnezeu de mântuire a omului, de arătare a adevărului.

Vasile a deprins cele dintâi litere lângă tatăl său. Din acest motiv a părăsit definitiv satul Annisa și s-a mutat în Neocezareea, unde lucra tatăl său. Poate că nu greșim dacă spunem că instalarea lui în orașul acesta s-a petrecut în jur de 337.

Marile sale capacități intelectuale au ieșit la iveală încă din vremea studiilor elementare. Mintea lui pătrundea foarte lesne tainele științei. Mai mult, îndeletnicirea aceasta îi făcea mare plăcere, era un joc fascinant.

Am zis că tatăl său era mare întru cele ale virtuții. Aceasta a reprezentat o mare bunăvoință a lui Dumnezeu către Vasile.

În clipa în care făcea primii pași în lumea educației era nevoie de un model bun, de o oglindă adevărată a Duhului Sfânt, spre a vedea corect omul, lumea, pe Dumnezeu. Oglindă ce arăta fidel lumea și tablă pe care Vasile a citit voia dumnezeiască – acesta a fost tatăl său.

Școală a purtării și a virtuții a fost tânărului elev însuși tatăl său, căruia repede a prins a-i urma. S-ar putea spune că întâia dovadă a înțelepciunii și a virtuții lui Vasile constă în încercarea lui de a urma tatălui său.

Învățând primele litere, Vasile făcea și cele dintâi cunoștințe. Se înfiripau cele dintâi prietenii, care vor ține până la sfârșitul vieții lui.

El însuși vorbește de un anume Iras, pe care l-a cunoscut și l-a avut prieten încă din anii copilăriei. Strâns legat sufletește a fost, din anii aceia, și cu Dorotei, care se pare că a fost cel dintâi prieten al lui, pe care l-a cunoscut la Annisa – a fost fiul doicii lui, precum presupunem. Cu Dorotei s-a jucat la conacul din Annisa și împreună cu el a învățat primele litere în Neocezareea.

În tot restul vieții lui Vasile, Dorotei îi va rămâne prieten fidel și devotat. Pe el îl va folosi în misiunile extrem de grele și delicate legate de unitatea Bisericii.

La Neocezareea, la școala tatălui său, a cunoscut și alți băieți. Unii dintre ei i-au devenit prieteni apropiați, precum Nectarie și Timotei.

La Cezareea

Educația micului Vasile a început și s-a continuat sub semne de bun augur. Părinții lui nu aveau greutăți materiale. Erau în măsură să plătească mulți bani pentru fiul lor cel mare.

Ca oameni luminați, cu siguranță că vedeau văpaia ce ardea în acel mic căpșor. Fără îndoială că tatăl său – și nu doar acea frumusețe aparte, Emilia – a stat în nenumărate rânduri, neobservat, admirându-și fiul când acesta citea sau când dormea.

De altfel, nu era cel dintâi fericit părinte ce făcea aceasta. Tradiția spune că și tatăl unui alt mare scriitor creștin stătea ore întregi privindu-și fiul – este vorba de mucenicul Leonida, tatăl neobositului Origen (†254). Într-adevăr, ce coincidențe curioase! Pe Origen Vasile l-a iubit profund și i-a admirat opera.

Lui Leonida însă nu i-a fost dat să-și vadă din cer fiul ca purtător curat al tradiției. Pe când Vasile-tatăl a fost mândru de fiul său, de tâlcuitorul credincios al adevărului, căci l-a văzut Părinte, Dascăl al lumii și Ierarh, cum zice apelativul cu care Biserica și-a cinstit pe puțini dintre fiii ei.

Cea de-a doua etapă a instrucției sale – educația enciclopedică, cum am zice azi – a avut loc la Cezareea. Presupunem că Vasile a apucat drumul Cezareii pe la 342.

O nouă lume se deschidea ochilor lui. Călătoria aceasta a avut o strălucire aparte pentru copilul de 12-13 ani.

Nobila sa mamă, Emilia, își trăgea obârșia din faimoasa Cezareea. Îi zugrăvise deci cetatea aceasta în cele mai calde culori. Îi vorbise cu emoție și duioșie despre neamul ei, despre vestita ei casă părintească. Ea însăși l-a luat pe băiatul de doisprezece ani, cu dragoste nespusă, să-l conducă pe meleagurile ei natale. Se silea să arate alor ei steaua sa cea scumpă.

Câtă mulțumire, câtă mândrie ținută în frâu, cât cutremur matern simți Emilia când s-a văzut iarăși, împreună cu Vasile, în

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

calda ei casă părintească!... Multe se schimbaseră în viața ei. Însă toți o iubeau, toți arătau dragoste și admirație „stelei" ei.

Cine oare ar fi putut fi nepăsător față de Emilia, care era chip al armoniei, expresie a frumosului duhovnicesc și fizic? Cine ar fi putut să nu îndrăgească și să nu se minuneze de un asemenea dăruit și chipeș băiat?

Cu siguranță, cei dintâi ani ai șederii lui Vasile în Neocezareea au fost petrecuți în conacul rudelor mamei lui, în grija bunicii și a unchilor lui, probabil. S-a legat sufletește în special de unul dintre unchi, Grigorie, frate sau văr al Emiliei.

Grigorie avea mare râvnă către cele cărturărești și către Biserică și a ajuns episcop. El se va fi îngrijit de Vasile și-i va fi urmărit cu părintească dragoste primii pași în capitala provinciei.

Și aici Vasile s-a mișcat într-o societate de oameni bogați, instruiți, de creștini și ofițeri. Toate erau în favoarea lui.

Se observă că, pe cât de senin era cerul copilăriei lui, pe atât de plumburiu a fost cerul vremurilor ce-au urmat. Ține și aceasta de pronia dumnezeiască legată de personalitatea uriașă a lui Vasile.

Anii pregătirii i-au fost senini. Poate pentru a se întemeia și pentru a secera mai apoi rodul cel anevoios, pentru a purta pe umeri văzduhul îngreunat de nori ce se întrezărea venind asupra Bisericii. Dacă norii aceștia – greutățile întâmpinate mai apoi de Vasile – ni se par fără de număr, apăsându-i creștetul, e pentru că acest creștet stătea mai presus decât celelalte. Era piscul asupra căruia cădeau fulgerele și tunetele vrăjmașilor Bisericii. S-a înălțat mai presus de ceilalți păstori și de aceea era cel dintâi care primea loviturile adversarilor.

Vasile veni, așadar, în Cezareea pe la 342. În cetatea de reședință, mândria capadocienilor. Și pe bună dreptate. Influența ei se întindea aproape asupra întregii Asii Mici.

În Cezareea toate erau bogate, mărețe și impunătoare. Cel puțin așa apăreau ochilor micului învățăcel. Școlile răsăritene erau renumite și dascălii adunau în jurul lor elevi de prin toate provinciile răsăritene ale Imperiului roman.

Se pare de asemenea că informația pe care o dă Grigorie Teologul, care vede Cezareea ca o „metropolă a discursurilor", conține mult adevăr, chiar dacă exprimă mândria unui capadocian.

Oratoria domina și aici, ca pretutindeni în acea epocă. Reprezenta idealul superior al învățământului. „Discursurile" erau „caracteristica" cetății. Dascălii erau majoritatea păgâni, însă marea răspândire a creștinismului în toate păturile sociale îi făcuse să fie prudenți, încât în această epocă rare sunt cazurile de desconsiderare a creștinilor în școli.

Lucrurile s-au schimbat apoi prin vestita lege a educației dată de Iulian (362), care va interzice creștinilor să învețe în școlile păgâne de stat.

Școala pe care a urmat-o aici Vasile ar echivala cu cursurile gimnaziale de azi. Se pare însă că cel puțin în ultimele clase se predau mai sintetic științele și filosofia, în vreme ce exercițiul oratoriei era generalizat. Prin „filosofie" trebuie să înțelegem mai ales formarea enciclopedică, cu ajutorul multor antologii care circulau pe atunci.

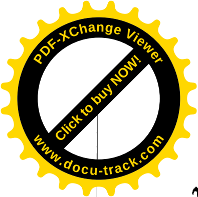
Tânărul Vasile a avut extraordinara șansă să-l cunoască la școala din Cezareea pe prietenul și colegul său Grigorie, ce se trăgea din Arianzul Capadociei și care s-a arătat mai apoi mare Teolog, dar și biograf al lui Vasile.

Cei doi tineri, „acum tovarăși de studii, vor ajunge apoi prieteni intimi și împreună-nevoitori în arena Ortodoxiei". Posibil ca Grigorie să pară că exagerează atunci când vorbește despre rezultatele la învățătură cu totul excepționale ale prietenului său: Vasile se distingea întru toate. Profesorii și-au amintit vreme îndelungată de rezultatele vechiului lor elev. Mărturiseau deschis că i-a ajuns în știință, întrecându-și toți colegii.

Vasile era considerat un geniu. Căci cum altfel s-ar explica maturitatea precoce a tânărului, convingerea tuturor celor dinăuntrul și din afara școlii cum că învățăcelul acesta era deja retor, era deja filosof? Sau cum s-ar explica atâta seriozitate, înțelepciunea și cuviința tânărului, care avea o aleasă purtare de preot chiar și înainte de a fi hirotonit?

Am zis mai înainte că probabil Grigorie a exagerat povestind acestea. Însă pentru un tânăr ce s-a dovedit cu adevărat genial toate sunt cu putință, mai ales când dascălii pe care îi ajunge sunt distinși.

Vasile și-a petrecut adolescența în Cezareea. E o perioadă a vieții lui despre care nu știm ceva precis. Cu siguranță a trecut prin

problemele adolescenței, prin zbaterea lăuntrică, până ce a ajuns la echilibru.

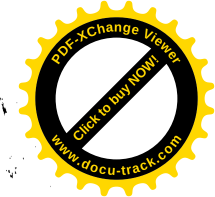
În afară de Grigorie, alți doi prieteni l-au ajutat mult pe Vasile în acea vreme. Erau și aceștia copii cu educație creștină. Ne referim la Eusebiu și Ilarion. De Eusebiu era foarte legat. Dacă nu și în Cezareea, cel puțin la Constantinopol au locuit în aceeași cameră, împărțindu-și bucuriile și tristețile. La Cezareea, ca adolescent, a simțit farmecul culturii. A cunoscut emoția cuvântului elen. Sensibil cum era, s-a cutremurat de tragediile din vechime.

Contactul cu filosofia și poezia l-a înflăcărat și l-a entuziasmat. Să se lase copleșit de seducătoarea înțelepciune lumească? Nu a stat prea mult pe gânduri: educația creștină a Macrinei și a tatălui său au atârnat hotărâtor în cumpănă. Cea dintâi ucenicie – lângă acea mult încercată bătrână – nu doar i-a făurit o temelie trainică; mai mult: a plăsmuit definitiv un creștin autentic, un bărbat al Bisericii. Și întrucât dumnezeiescul har nu-l părăsea nicicând, această plămadă nu se va risipi nicicând, chiar de i s-ar înfățișa dinainte o mie de sirene.

Firește, problema raportării la înțelepciunea lumească s-a amestecat în gândurile sale, însă nu pentru multă vreme. Cerul s-a înseninat degrabă și privirea nu i-a mai fost stânjenită de nimic: „discursurile", științele, cultura cea dinafară, filosofia și studiul – toate aveau valoare doar dacă ajutau propovăduirea și teologia Bisericii. Nu reprezentau pentru Vasile un scop în sine, nu rămânea la ele. Le-a studiat, desigur, dar cu conștiința că erau o „anexă".

Astfel, încă de la primele lui studii mai serioase a limpezit marea problemă a vieții unui creștin. Asupra acestui subiect va reveni în viitor în multe rânduri. Niciodată însă nu se va poticni în el, nu va șovăi.

Calea îi era limpede. Tot mai anevoios urcușul, o dată cu trecerea anilor, însă cunoscut drumul, clar definit. Nu mai încăpea vorbă. Îl trăia neîncetat. Aceasta e ca o regulă valabilă pentru marii Părinți și Dascăli ai Bisericii: toți – sau cel puțin majoritatea lor – au fost vlăstare și odrasle ale Bisericii. Au crescut într-un mediu bisericesc și au rămas neclintiți în credință și în Ortodoxie. De pildă, Sfântul Ignatie, Sfântul Irineu, Sfântul Atanasie, ceilalți

Părinți capadocieni (Sfântul Grigorie Teologul, Sfântul Grigorie al Nyssei), Sfântul Ioan Gură de Aur etc.

Chipurile acestea au creat ceva grandios în sânul Bisericii. Au oferit o teologie care a fost adoptată ca expresie autentică a adevărului și de aceea teologia lor a devenit învățătura, credința, cugetul și etosul creștinilor.

În sfârșit, aici, în Cezareea, Vasile a cunoscut și și l-a făcut prieten pe Sofronie, capadocian și el, care a urcat repede treptele ierarhiei de stat și a ajuns eparhul Constantinopolului, rang foarte înalt. În cea de-a 272 epistolă a sa, Vasile îi amintește cu dor prietenia lor, care a început „în vârsta dintâi" și a continuat până la bătrânețe. În aceeași epistolă lasă să se înțeleagă că Sofronie i-a fost cel mai bun prieten.

Dacă din epistolele Sfântului Vasile n-ar reieși că Sofronie era capadocian, atunci am zice că prietenia dintre cei doi tineri a început în Neocezareea, unde cu adevărat și-au petrecut vârsta cea dintâi, anii copilăriei lor.

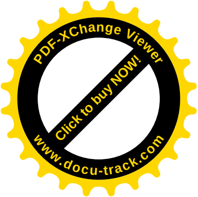
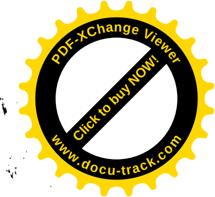
La Constantinopol

Tânărul Vasile își încheie la Cezareea al doilea ciclu al studiilor sale. Capătă așadar educația de bază și ar putea cere o anume funcție în stat sau ar putea să se dedice exploatării proprietăților familiei sale.

Chiar și porțile comerțului îi erau larg deschise unui asemenea tânăr inteligent. Se pare însă că toate acestea nu l-au interesat nici o clipă. Profesorii, care urmăriseră cu admirație și câteodată cu o invidie nemărturisită rezultatele excepționale ale tânărului lor ucenic, îi sădiseră deja gândul studiilor superioare, cum am zice azi.

De altfel, el însuși avea conștiința darurilor cu care era înzestrat. Prin firea lui înclina spre îndeletnicirile cărturărești și simțea bucurie la chemarea unor mari răspunderi. Toate înlăuntrul său arătau că trebuie să-și continue studiile.

Însă cum? În vremea lui studiile necesitau mulți bani. Oare părinții dispuneau de aceștia?

Când părinții lui s-au aflat alături de el la ceremoniile prilejuite de sfârșitul studiilor în Cezareea, au fost mândri de notele lui mari, au lăcrimat la laudele profesorilor lui și, ca orice părinți, s-au umplut de bucurie văzând privirile dascălilor, ale colegilor și prietenilor întoarse cu admirație spre „steaua" lor strălucitoare. Emoția pe care o simțeau era foarte mare.

Așadar, ceea ce trebuia să se întâmple cu Vasile, să se-ntâmple! – fără șovăire. Pentru fericiții părinți nu mai era loc de discuții. Totul pentru țelul cel mare: instruirea deplină a fiului lor, spre a ajunge un om mare.

Studiile din Cezareea s-au încheiat în vara lui 346. După câteva luni, probabil prin septembrie, Emilia a pregătit cu multă dragoste, cu multe lacrimi și neîncetate rugăciuni lucrurile fiului ei. S-a îngrijit de acestea ca și când ar fi fost vorba de un prunc, dar le-a rânduit ca pentru un vârstnic.

A pornit din Neocezareea. Vasile a urcat în caravana cu cai de poștă și a apucat drumul Constantinopolului. A străbătut întreaga Asie Mică. Munți, vâlcele, podișuri, văi, cetăți ticsite de oameni, cătune cu câțiva țărani, stâne de păstori, oameni liniștiți sau aspri, toate acestea alcătuiau o experiență impresionantă și copleșitoare. Observa totul și totul îl interesa, însă cu greu își găsea locul și se așeza în spiritul lui fiecare din mulțimea acestor experiențe, căci înlăuntrul lui stăpânea Constantinopolul.

Mergea spre cetatea de scaun a întregului Răsărit și aura lui se plăsmuia și se replăsmuia neîncetat înlăuntrul său. E adevărat că noua capitală a statului roman se străduia din răsputeri să adune în sânul ei tot ce zămislise mai de seamă cultura greco-romană. Se îngrijea să prezinte impresionant tot ceea ce crease noua dimensiune spirituală, creștinismul. Asimila cu nesaț tot ce se afla mai emoționant în Răsărit. Acesta era chipul Cetății. Chip cu o înfățișare – și, de ce nu, cu o trufie – de biruitor, de creator, de neofit, de cavaler neînfrânt.

Despre toate acestea Vasile îi auzise vorbind pe dascălii săi și pe cei ce îi vizitaseră, ocazional, familia. Ascultase cu aviditate atât cele mai măsurate, cât și cele mai exagerate povestiri.

Și peste toate acestea îl biruise zvonul ce umbla pretutindeni: Cetatea era pe atunci vestită pentru retorii și filosofii ei. Iată, așadar, ce îl interesa: oamenii înțelepți și ceea ce ar putea lua de la ei.

Spiritul îi era ca un pământ însetat. Voia să soarbă talazurile cunoașterii. Avea în caracterul său ceva de la Sfântul Iustin (†165), acel mucenic și dascăl al Bisericii care, tânăr fiind, încercase toate sistemele filosofice, audiind profesori pitagoreici, peripatetici, stoici și platonici, fără ca aceasta să-i curme neliniștea din străfundurile lui, setea ce-l ardea. Pășea deci și Vasile către cea dintâi gustare sistematică din înțelepciune. Și gândul acesta era de ajuns să-l răscolească.

Cum a ajuns în Cetate și s-a instalat unde îi aranjaseră deja prietenii familiei, s-a grăbit să-l afle pe Libaniu. Era cel mai mare dascăl al vremii. Cel mai capabil retor. Atât de capabil și de fermecător, încât stârnise valuri între colegii lui de breaslă.

Aceștia, având drept căpetenie pe retorul Nicoclis, îl siliseră pe Libaniu, printr-o mie de uneltiri, să părăsească Cetatea și să-și deschidă o școală nouă în Nicomidia, cetatea cea bogată de pe țărmul Bosforului.

Libaniu a lăsat Cetatea prin 347. Prin urmare, Vasile l-a audiat doar o scurtă bucată de vreme. Aceasta dacă nu acceptăm varianta după care, din vreme în vreme, ar fi făcut mica deplasare din Cetate în Nicomidia, să-l audieze pe Libaniu.

Oricum, doar o legătură îndelungă între cei doi bărbați justifică bogata corespondență ce li se atribuie, cu toate că chiar și cei mai indulgenți cercetători consideră drept autentice doar 13 dintre cele 25 de epistole păstrate.

Despre șederea lui Vasile în Constantinopol nu avem informații. Grigorie Teologul notează doar că, într-un răstimp scurt, talentatul student a luat tot ce era mai bun. Oricum, în Bizanț a rămas scurtă vreme. Căci de vreme ce foarte repede luase ce era mai de preț, ce l-ar fi mai reținut în loc străin? Poate că a mai stat puțin în Nicomidia. Sursele tac în ceea ce privește răstimpul dintre anii 347 și 350.

Însă toate cele spuse mai sus demonstrează că Vasile a încercat mai degrabă o dezamăgire după ce a făcut cunoștință cu lumea intelectuală a Constantinopolului. Speranțele și închipuirile lui au fost dezmințite din două motive: sofismul și oratoria, bazate

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

pe filosofia enciclopedică, care nu puteau nicidecum să satisfacă un tânăr cu un asemenea simţ al autenticului şi al adevărului.

Închipuirile lui legate de Constantinopol erau încărcate cu mult mai multe bunuri spirituale decât deţinea acela cu adevărat. Şi le încărcase cu ceea ce el însuşi voise să afle acolo. Prin urmare, dezamăgirea a venit cu siguranţă. Cu cât mai pretenţios este cineva, cu atât mai greu este satisfăcut. Cu cât deţine un criteriu mai sigur al adevărului, cu atât mai rar află mulţumire în ceea ce i se oferă.

Astfel, Vasile a luat iarăşi drumul patriei sale. A venit în Neocezareea şi apoi, probabil, în Cezareea, unde, din păcate, nu l-a găsit pe colegul său Grigorie, care deja apucase spre Cezareea Palestinei, mai întâi, şi spre Alexandria, mai apoi. Călătorul nostru arăta acum o mai intensă căutare. Spiritul său simţea o sete şi mai chinuitoare. Inima i se îngreuiase de dezamăgire, dar era totuşi întraripată de o idee stăruitoare: Atena.

La Atena

O nouă aspiraţie îi va umple fiinţa, pentru un răstimp îndelungat. Speranţa îi era Atena. Da, acolo va afla adevăr şi cunoştinţă. Acolo, poate, îşi va afla odihnă spiritul lui. Şi dacă e adevărat că răstimpul aşteptării şi al speranţei este mai dulce decât ceea ce va urma, atunci cu siguranţă că Vasile a trăit seri minunate şi nopţi de euforie, aşteptând întâlnirea cea mare, descinderea în paradisul ştiinţei.

Părinţii lui erau iarăşi într-un gând cu el. Nu căutau la costul studiilor lui, ci la propăşirea fiului lor. Blânda Emilia s-a îngrijit de toate cele privitoare la călătorie, cu multă dragoste, şi Vasile porni spre Atena. Purta în inima lui ceva din tristeţea despărţirii, ceva din lacrimile mamei sale şi, întâi de toate, ceva din freamătul aşteptărilor şi speranţelor ei.

Părinţii îndurau cu răbdare şi încercarea aceasta, simţind că după această zbatere va urma şi bucuria cea mare a roadelor. Vasile primea jertfele lor, plin de dorinţa ştiinţei. La cei douăzeci de ani ai săi, nu putea avea conştiinţa iconomiei dumnezeieşti pe care o împlinea: călătoria aceasta făcea parte din procesul pregătirii lui.

Alerga avântat pe calea pe care i-o rânduise Dumnezeu, fără să priceapă dumnezeiescul acestei căi. Important era că alerga pe această cale necesară, deci pe calea cea adevărată.

Ne găsim în anul 350 sau 351. De portul Pireului se apropia o corabie purtând marfă, negustori, dar şi câţiva tineri din Asia Mică, dornici să studieze la Atena. Unul dintre ei era şi Vasile.

Ajunge în sfârşit în Atena „cea de aur", în cetatea minunatelor lui vise de tinereţe. În „tărâmul ştiinţelor". Este trimis de Dumnezeu şi de setea de cunoaştere, precum zice Sfântul Grigorie Teologul, care ne dă multe informaţii despre viaţa studenţilor din Atena, despre legătura şi dumnezeiasca prietenie a lui cu Vasile, despre câteva întâmplări prilejuite de venirea şi şederea lui Vasile la Atena şi despre natura studiilor pe care le-au făcut acolo.

Grigorie poate că va fi fost martorul multor lucruri însemnate, însă nu era istoric. Cele pe care le înfăţişează despre epoca studiilor lui Vasile în Atena – lucruri foarte folositoare – le înfăţişează spre a explica celor din Cezareea (care îl ascultau vorbindu-le în 382) cum s-a înfiripat dumnezeiasca lui prietenie cu vrednicul de pomenire Vasile, episcopul lor.

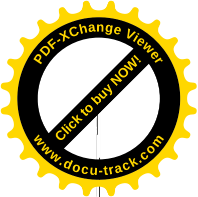
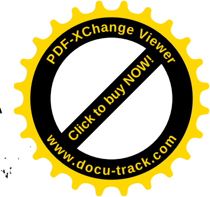
„Legea atică". Sosirea lui Vasile la Atena nu era, fireşte, un mister. Părinţii lui şi el însuşi se îngrijiseră să-şi înştiinţeze compatrioţii şi prietenii din Atena, spre a-i înlesni instalarea acolo.

De altfel, faima îi era înaintemergătoare. Mulţi îi rosteau numele – unii fiindcă îl avuseseră coleg în Neocezareea sau în Cezareea, alţii fiindcă auziseră de excepţionalele lui rezultate, oriunde a studiat.

Grigorie Teologul, care l-a cunoscut pe Vasile în Cezareea şi care mai apoi a studiat în Cezareea Palestinei şi la Alexandria, ajunsese la Atena înaintea lui Vasile – desigur, în acelaşi scop. Acesta, aşadar, ca şi atâţia alţii, ştia de venirea lui Vasile şi făcuse pregătirile trebuitoare.

Cunoscând pregătirea, chipul vieţuirii şi, întâi de toate, desăvârşita integritate lăuntrică a lui Vasile, a vorbit cu ceilalţi studenţi şi i-a rugat ca în cazul lui Vasile să nu aplice „legea atică".

„Legea" era obiceiul studenţesc după care studenţii mai vechi îl primeau pe noul venit conducându-l şi râzându-şi de el în fel şi

chip, mai mult sau mai puțin grosolan sau obscen. Îl duceau în procesiune prin piață, la baie, unde îl înfricoșau cu strigăte și chiote, ca mai apoi să-l lase în pace. Aceasta se făcea spre a distruge moralul noului venit și spre a-l face supus celor mai vechi.

Grigorie însă îi convinsese pe studenți ca în cazul lui Vasile să facă o excepție și să nu aplice „legea". Și se pare că nu i-a fost foarte greu, căci mulți dintre ei auziseră de marea seriozitate a noului student și îl respectau deja.

Așa că Grigorie l-a întâmpinat singur pe Vasile la Pireu și l-a condus în casa unde locuia. Întâmplarea aceasta a fost începutul marii prietenii a celor doi studenți și este descrisă de Grigorie cu nesfârșită delicatețe.

În duhul celor doi tineri de douăzeci de ani se naște o legătură duhovnicească ce va ajunge simbol și măsură a prieteniei. Oamenii duhovnicești, slujitorii cuvântului și ai cugetării își vor măsura de acum înainte prieteniile lor cu prietenia ce a început în 350-351 la Atena între doi purtători ai noului duh al lumii de atunci, adică al Bisericii.

Prima manifestare a spiritului său ager și cea dintâi dezamăgire

Atena era cel mai înfloritor centru al literelor și artelor din Imperiul roman; era locul recunoscut de întâlnire al oratorilor și filosofilor; era piscul – am zice noi – studiilor superioare. Oricine voia să dobândească desăvârșita educație a acelei epoci trebuia să vină la Atena și să urmeze cursurile renumiților ei dascăli.

Se înțelege, deci, că în jurul Acropolei se adunau studenți din toate neamurile Imperiului roman. Mulți dintre ei veneau din eparhiile răsăritene ale statului, din Asia Mică, din Armenia, din Siria. Acest fapt arată puternica sete a acestor eparhii după cultura grecească, dar și puternica pătrundere a limbii și spiritului grecesc în acestea.

Sugestiv pentru dominarea limbii grecești în provinciile răsăritene și mai ales în Asia Mică este aceea că doi vestiți dascăli atenieni din acea epocă erau unul din Prusa Bitiniei (Imerie) și celălalt din Capadocia (Proeresie, ce se trăgea din Armenia).

Așa că nu este de mirare că Vasile a găsit la Atena mulți răsăriteni, pontici, capadocieni, micrasiatici* în general și armeni. Toți aceștia formau de regulă grupuri alcătuite pe considerente etnice. De obicei, grupurile acestea urmăreau creșterea prestigiului unui anumit profesor, erau formate din admiratori înflăcărați ai săi.

De o asemenea grupare etnică studențească s-a apropiat și Vasile, la câteva zile după sosirea lui. Erau toți armeni, unii dintre ei cunoscuți din școala din Cezareea sau Neocezareea. Veniseră în Atena cu mult înaintea lui. Îi cunoșteau capacitățile intelectuale, agerimea, pregătirea largă și disponibilitatea.

Nu uitau că în Cezareea Vasile fusese cel dintâi la toate disciplinele, ceea ce le atingea mândria lor națională. Considerau așadar conjunctura actuală prielnică unei revanșe sigure. Exersați un răstimp mai îndelungat în retorică, îl puteau birui în discuțiile libere. Îl puteau deci umili în ochii celorlalți studenți, care erau deja sub impresia faimei lui.

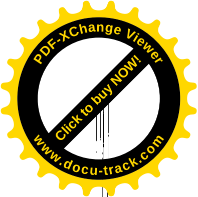
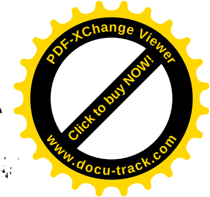
Discuția începuse. Dezvoltau teme legate de regulile oratoriei. Tehnica argumentării a cunoscut clipe de strălucire. Armenii erau coalizați. Lângă Vasile stătea Grigorie, care, inactiv pe plan social cum era, nu pricepuse scopul duelului oratoric.

Armenii l-au atacat susținut. La început, Vasile a fost surprins. S-a apărat, ca să câștige timp spre a-și organiza argumentele. În scurtă vreme însă, a început să domine și armenii au dat înapoi.

În acest moment critic a intervenit cu inocență Grigorie și, în loc să-și ajute prietenul, i-a susținut pe adversarii lui, crezând că înfrângerea lor ar însemna înfrângerea Atenei, care îi învățase tehnica oratoriei. Atunci armenii, cu neașteptatul ajutor, au câștigat teren. Vasile se străduia din răsputeri să-și mențină poziția, dar îi era foarte greu. Începuse să bată în retragere și întreaga dispută părea că se echilibrează.

Adversarii se arătau tot mai istoviți, mulțumiți de rezultatul disputei. La un moment dat însă, Grigorie începe a-i bănui pe armeni. Le înțelege intenția și se aruncă, cu toată puterea sa, de partea lui Vasile și încep împreună un atac susținut. În scurt timp, armenii dau înapoi. Sunt dezarmați și părăsesc lupta, după ce își

* Denumirea grecească a celor din Asia Mică (Micra Asia).

manifestă ostilitatea față de Grigorie și-l acuză că a trădat Atena, lăsând să-i fie înfrânți fiii de către un nou sosit.

Episodul acesta are un înțeles întreit. A dovedit cu prisosință agerimea lui Vasile și i-a îndreptățit, astfel, renumele. A întărit și a adâncit prietenia celor doi tineri. A umplut de dezamăgire și amărăciune sufletul lui Vasile.

Cel de-al treilea înțeles atârnă cel mai mult în cumpănă.

Biruința lui Vasile a fost impresionantă. Toți au acceptat cum că era deja un orator desăvârșit înainte de a începe să studieze oratoria în Atena. Numele îi ajunse un simbol nu doar printre studenți, dar chiar și printre profesori.

Ar fi fost de așteptat, deci, ca această întâmplare și victoria sa să-l umple de bucurie – justificată, de altfel. S-a întâmplat însă contrariul. Deși câteva clipe gustase satisfacție, înlăuntrul lui s-a sălășluit cariul dezamăgirii.

Marea lui victorie l-a făcut să vadă micimea studiilor.

Era seară. A ieșit din cameră să ia aer. Era poate ostenit, răsunându-i încă în suflet zarva disputei cu studenții. Vântul răcoros ce sufla dinspre Imito l-a aflat la poalele Acropolei, ceva mai jos de coloanele sparte construite în zidul ei din porunca lui Temistocle, în Placa de azi.

Își întoarse fața spre muntele cel întunecat, plin de prisăci. Fruntea sa lată și dreaptă primi răcoarea cu ușurare. Se așeză pe pământ, să nu-l cuprindă reveriile. Își prinse capul în mâini, de parcă s-ar fi temut să nu piardă frâiele minții. Se adună întru sine. Se liniști cu desăvârșire.

Înțelesese lămurit: imaginea luminoasă a Atenei pe care și-o zămislise înaintea venirii, imaginea care îl făcuse să îndure despărțirea de părinți și lacrimile mamei sale și să accepte marile cheltuieli ale tatălui său se sfărâmase până în temelii.

În îndepărtata Capadocie ființa i se umplea de tot ceea ce voia să găsească la Atena; iar aici nu găsi decât fărâmituri.

Armenii nu erau deloc înguști la minte. Luaseră tot ce putuse să le ofere Atena. Păreau însă mici – și aceasta conta. Pentru prima oară, Vasile gustase din amărăciunile ce-l vor urmări în viață pretutindeni. Vrând-nevrând, înțelegea cum stau lucrurile.

Nu era vinovat doar de faptul că așteptase de la Atena mai multe decât putea aceasta să-i dea. Era vinovat, întâi de toate, că

avea o prea mare sensibilitate. Măsura pe care o cerea de la ceilalți era foarte înaltă. Iar ceea ce vedea în jur era mediocritate, locuri comune, bătătorite, pedestrași. Lipsea cavaleria.

Vasile avea, pe de o parte, îndreptățire să se aștepte la ceva mai mult decât avea el, decât era el. Nu conștientizase, desigur, toate aceste înlănțuiri de gânduri și așteptări. Nu urmărise înfricoșătoarea judecată ce se petrecea în spiritul său. De aceea se întreba cu cutremurare: „De ce oare am venit în Atena? Ce noimă are trudnica și costisitoarea mea călătorie la Atena? La Atena ce mi s-a făcut «fericire deșartă»?"

Întrebările acestea nu erau ale inimii lui, nu erau ale minții lui, erau ale întregii lui ființe. De aceea se răscolea, se cutremura. Îl stăpânea amarul, melancolia, disprețul față de toate.

Acolo, încovoiat și dezamăgit, l-a găsit prietenul lui Grigorie, care înțelesese drama pe care o trăise sensibilul, dar și întreprinzătorul spirit al lui Vasile. I-a stat alături, cu dragoste. Nu era vremea vorbelor mari. I-a zis cuvinte simple: „Atena are de dat destule lucruri, mai mult decât cele pe care le-au arătat studenții din Armenia. Chiar și aceștia ascund înlăuntrul lor ceva mai de preț decât ceea ce au arătat. Educația nu-i un lucru ce se învață ușor. Cu cât își dă cineva mai mult silința, cu atât dobândește mai mult". Cuvintele prietenului său – poet – și întâi de toate calda sa prezență au trezit încet-încet din bruma tristeții spiritul lui Vasile. Tânărul începu să-și revină și petrecerea sa în Atena își găsi cursul firesc.

Însă din clipa aceea cei doi tineri înțeleseseră ceva fundamental: că fiecare avea de învățat de la celălalt. Că fiecare avea nevoie de celălalt. Era vorba de o legătură ce se va adânci fără hotar și va sfârși prin moartea lor.

Descoperirea persoanei (prietenia cea adevărată)

În ziua următoare, Vasile îl întâlni iarăși pe Grigorie, căruia îi mulțumi din nou pentru că a fost lângă el cu o seară înainte. S-au așezat în odaia cea simplă și discuția lor a căpătat un caracter de spovedanie.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Soarele tomnatic pătrundea pe micile ferestruici şi toate cele din cameră erau luminate. Atmosfera era limpede şi nepândită de sentimentalism. Cei doi nu făceau decât să exprime ceea ce trăiseră – prietenia pe care fiecare o simţea pentru celălalt; dragostea pe care o aveau unul către celălalt.

Reciproca mărturisire le-a oferit bucuria unei creaţii sau cel puţin a unei limpeziri. Ceva se sălăşluia în cuvântul lor lăuntric (cum ar fi spus, cu două veacuri mai înainte de ei, Sfântul Iustin Filosoful), lua acum formă. Prin reciproca mărturisire a prieteniei şi a dragostei, era ca şi când ar fi semnat fiecare un contract, ca şi când fiecare s-ar fi legat cu jurământ sfânt.

Urmându-şi discuţia cu aceeaşi vorbă domoală, şi-au limpezit şi problema „sensului vieţii", am zice noi. Au căzut de acord că ţelul lor este „filosofia". Însă acestui termen îi dădeau un înţeles specific, propriu lor. O dată cu aceşti doi tineri se definitivează noul conţinut al termenului. „Filosofie" va însemna, de acum înainte, viaţa în Hristos, faptul de a trăi viaţa lui Hristos, de a te nevoi după virtuţile creştineşti. Mai precis spus, „filosofie" şi „vieţuire filosofică" vor însemna teologie sau asceză şi vieţuire ascetică sau monahală (călugărească).

Viaţa aceasta însă necesita multe. Şi întâi de toate o diferenţiere fundamentală de viaţa pe care o duceau colegii lor păgâni. Atena era aproape pe de-a-ntregul păgână. Fermecătorul mediu în care petreceau cei doi tineri era întemeiat pe principii păgâne. Trebuia, aşadar, nu doar ca cei doi să nege acest mediu, ci să creeze altul, nou. Cu alte cuvinte, trebuia ca cei doi să devină purtătorii şi expresia unui nou mod de viaţă pentru Atena. Şi ca să izbutească aşa ceva era nevoie să se lupte cot la cot. Fiecare să prindă curaj de la celălalt. Fiecare să-l insufle pe celălalt. Hotărâră, deci, să locuiască împreună.

Vasile a ajuns, aşadar, colocatarul lui Grigorie. Cel din urmă confirmă că trăiau sub acelaşi acoperiş, că mâncau aceeaşi hrană, că erau într-un duh şi aveau aceeaşi ţintă. Neîncetat îşi sporeau, îşi încălzeau şi îşi întăreau dragostea dintre ei. O dragoste ce depăşea orice reprezentare mitică a ei.

Aceasta, desigur, nu însemna câtuşi de puţin împuţinarea zelului cu care amândoi se dedicau ştiinţei. Lucrau cu râvnă şi erau totdeauna primii. Dar că dorinţa fiecăruia era ca nu el, ci celălalt să fie cel dintâi. Profesorii şi colegii lor hotărâseră: negreşit, primul va fi unul dintre cei doi. Şi fiecare dintre cei doi s-ar fi bucurat sincer dacă încununarea ar fi primit-o celălalt.

Atât de reală şi de adâncă ajunsese prietenia lor, încât cei doi păreau una, cu toate că un străin, pe drept cuvânt, cu greu ar înţelege identitatea aceasta, care totuşi era atât de reală.

Cei doi nu pierdeau din ochi nici o clipă ţelul cel mare: virtutea, vieţuirea ce duce la fericirea cerească. În această luptă a lor, în care cu toate că ceea ce era comun nu înceta să fie şi personal, aveau nevoie de model, de normă, de călăuzire.

Aceasta le lipsea la Atena. Sau, cel puţin, n-o găseau la nivelul în care cei doi pretenţioşi tineri doreau. De aceea, fiecare se adresa celuilalt. Simţul lor dezvoltat nu îi înşela. Fiecare dintre ei, aşadar, a devenit normă şi măsură pentru celălalt. Fiecare dintre ei avea trebuinţă de un avvă, de un povăţuitor, de un model, spre a propăşi. Aşa că amândoi au devenit avvă, povăţuitor, model.

Măsura prieteniei şi a dragostei pe care o aveau unul pentru celălalt nu se poate exprima în cuvinte obişnuite. Oamenii cunoscuseră şi până atunci dragoste reciprocă, dar de alte soiuri: sentimentală, trupească, ideologică. În cazul lui Vasile şi al lui Grigorie, aveau de-a face cu o profunzime, o lărgime, o necontenire şi o calitate a prieteniei ce surprind şi copleşesc. Prietenia lor atinsese hotarele autenticităţii şi ale adevărului.

Fiecare descoperea către celălalt şi descoperea în celălalt adevăratul chip al persoanei. Se întâlneau doi oameni ce se străduiau să-şi curăţească faţa persoanei de măştile ce voiau s-o acopere. Fiecare se încredinţase de încercarea celuilalt. Nu trebuia mai mult. De vreme ce aveau conştiinţa măreţiei mântuitoare a persoanei, n-aveau decât să se întoarcă unul către celălalt.

Se petreceau concomitent două lucruri: lupta pentru curăţirea chipului persoanei şi arătarea-manifestarea persoanei către aproapele, către celălalt. Măreţia şi fericirea acestei prietenii stătea în aceea că Vasile vedea în persoana lui Grigorie persoana cea dumnezeiască, Îl vedea pe Dumnezeu Însuşi, de vreme ce persoana este chipul lui Dumnezeu în om.

La fel se întâmpla şi cu Grigorie. Marele secret al adevăratei prietenii este ca cei doi să-şi arate reciproc chipul cel adevărat, cel izbăvit de măşti.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Prietenia şi dragostea constituie bucurie şi desfătare duhovnicească exact pentru că fiecare vede în chipul celui iubit faţa lui Dumnezeu. Altfel, ar fi de neînţeles emoţia negrăită a lui Grigorie şi durerea lui la pierderea prietenului său, Vasile, prilej cu care vorbeşte despre prietenia lor.

Viaţa de zi cu zi

Cu ajutorul lui Grigorie, Vasile şi-a depăşit dezamăgirea şi şi-a redobândit echilibrul duhovnicesc, ca să poată învăţa din toate puterile. Acea întâmplare neplăcută cu studenţii armeni l-a făcut şi mai prudent decât fusese înainte.

Cercul său de prieteni nu era foarte numeros. Era alcătuit din colegi serioşi, responsabili, cuminţi. Îi evita pe cei gălăgioşi, slobozi la gură, ce căutau prilej să-şi îndreptăţească caracterul coleric şi denaturat.

La fel de selectiv era şi cu disciplinele de studiu. Le aprecia calitatea în funcţie de folosul pe care îl aduceau, nu după forma lor plăcută şi atrăgătoare. Pentru Vasile nu era suficient ca profesorul să fie orator încercat; ca să-l audieze, trebuia să aibă şi ceva important de zis, ceva care să-i cultive spiritul, să-i hrănească duhul.

Întreaga viaţă la Atena a celor doi prieteni era organizată pe două puncte: cei doi cunoşteau doar două drumuri: cel ce ducea la biserică şi la păstorii ei, care era cel mai important; şi cel ce ducea la „dascălii cei dinafară*".

Dimineaţa, deci, audiau în multele şcoli păgâne diferiţi dascăli şi discutau cu colegii lor mai apropiaţi. Cealaltă viaţă a cetăţii, care era intensă, seducătoare, zgomotoasă şi înşelătoare, n-a izbutit să-i înrobească.

La manifestările care propriu-zis „distrau" spiritul – adică îl distrăgeau, îl risipeau – nu mergeau. Sărbătorile păgâne, banchetele şi teatrele le rămâneau necunoscute. Toate le supuneau unei judecăţi aspre: cu ce pot contribui la lupta pentru virtute.

Fără îndoială, cei doi prieteni au fost ispitiţi de multe ori. Erau impresionaţi uneori de mediul atrăgător, ce satisfăcea simţirile şi năvalnicele zburdări tinereşti. La un moment dat s-au simţit slăbiţi sufleteşte, în faţa unei lumi ce propunea plăcerea şi distracţia. Însă au depăşit slăbiciunea şi furtuna, luând seamă cu mare atenţie la scopul lor: faptul de a fi creştini.

* Din afara mediului bisericesc.

Acest ţel le dădea curaj, ajunsese toiagul în care se sprijineau zi de zi. Îl simţeau înlăuntrul lor, ca pe un strigăt de biruinţă. Erau mândri de credinţa pe care o împărtăşeau. Aceasta le dădea certitudinea superiorităţii în faţa celorlalţi, înaintea lumii ce căuta să-i înghită.

Creştini fiind, nu aveau oare adevărul? Cunoşteau cu adevărat ce-i omul şi adevărata lui fericire. Erau oameni prin excelenţă, iar fericirea lor era fericirea cea reală. Doar trăind şi simţind în acest chip poţi birui puternica atracţie a lumii, poţi ajunge să-ţi determini cursul vieţii.

În fiece duminică şi-n unele după-amieze apucau drumul bisericii. Era, probabil, o biserică în stil bazilical, în spatele coloanelor lui Zeus Olimpianul. Cam pe atunci aduseseră în ea, de la Corint, moaştele episcopului şi mucenicului atenian Leonida. În acelaşi loc s-a ridicat o biserică strălucită, ale cărei urme se păstrează până azi.

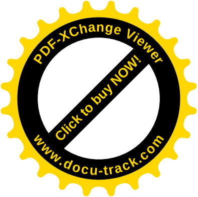
În zilele de rând îi găseau acolo pe preoţi şi discutau, ascultau, îi cunoşteau pe creştinii din Atena, nu prea numeroşi. De la preoţi cereau sfaturi şi le ascultau catehezele.

Duminica mergeau totdeauna la Liturghie. Ordinea şi atenţia de care dădeau dovadă erau paradigmatice. În ceasul de însemnătate maximă, când începea înfricoşătoarea taină a mântuirii – adică Taina Împărtăşaniei –, cei doi tineri erau nevoiţi să iasă afară. Se supuneau, cu smerenie, cuvintelor pe care le rostea din altar preotul: „Cei chemaţi* ieşiţi, ca nimeni din cei chemaţi să nu rămână..."

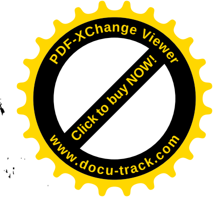
Cu un sentiment de insatisfacţie, se întorceau spre ieşire. Se simţeau ca şi cum i-ar fi scos cineva afară din rai. Era obiceiul vremii aceleia: botezul celor ce deja credeau se amâna cât mai mult cu putinţă.

Creştinii atenieni îi cunoşteau pe cei doi tineri, însă n-aveau – pe cât se pare – o legătură mai strânsă cu ei. Cei doi tineri

* Cei nebotezaţi, cei chemaţi spre Botez, spre încreştinare.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

rămâneau pentru ei doi străini din îndepărtata Capadocie, care în mintea atenianului de rând însemna mit şi barbarie. În ciuda acestor lucruri, îi admirau totuşi pe cei doi tineri, care în biserică semănau cu două busturi frumos şlefuite, cu două statui frumoase, dar doar pe jumătate lucrate: amândoi erau încă nebotezaţi. Înăuntrul lor nu se petrecuse schimbarea radicală, naşterea cea de-a doua. Şlefuirea exterioară era desăvârşită, străluceau; însă materia cea dinăuntru îşi aştepta încă înnoirea. Şi va mai aştepta destulă vreme. Cei doi s-au botezat abia după ce s-au întors în patria lor.

Cele mai plăcute clipe petrecute de cei doi au fost serile. Închizându-şi uşa, închideau afară tot ce le-ar fi împiedicat comuniunea personală. Duhul li se odihnea de toate lucrurile lumeşti nefolositoare şi se putea mişca din plin către cele cu adevărat de trebuinţă, fără rezerve. Aceasta este relaţia interpersonală de care vorbeşte psihologia actuală. Doar că psihologia nu poate da termenului acestuia profunzimea şi tăria pe care o capătă în Biserică.

În fiece seară, deci, persoana fiecăruia dintre cei doi prieteni devenea carte deschisă pentru celălalt. Devenea oglindă cu totul curată, în care celălalt citea adevărul. Cei doi mari Sfinţi ai Bisericii nu vor uita niciodată aceste clipe. Nu pentru că nu ar mai fi petrecut asemenea clipe (căci au mai petrecut, chiar şi mai desăvârşite, în schitul din Pont, unde s-au nevoit împreună), ci pentru că erau cele dintâi.

Prima grupare de studenţi creştini

Pentru şcolile păgâne ale Atenei, cazul lui Vasile era ceva neobişnuit. Un spirit tare şi strălucit, ce îi nevoia pe toţi, profesori şi studenţi, să-şi întoarcă privirile spre el.

Când îşi făcea excepţionalele exerciţii de retorică – „întrecerile ritoriceşti", cum li se spunea – nimeni nu putea să stea deoparte, dezinteresat.

Grigorie – totdeauna împreună cu el. Şi acesta o prezenţă impresionantă, însă din alte motive: pentru firea lui profund sensibilă şi poetică; o minte ascuţită, de filosof; dispoziţie de a evita agora şi lumea în general; ascultând doar de înrâuririle sale lăuntrice.

Prezenţa unitară a celor doi funcţiona ca un magnet: atrăgea ori respingea. Atrăgea pe toţi cei ce preţuiau spiritul. Respingea pe toţi cei ce-şi apărau mediocritatea.

Între cei ce erau atraşi, cei dintâi şi cei mai buni erau studenţii creştini. Având ca nucleu pe Vasile şi pe Grigorie, au format cea dintâi – am zice noi azi – grupare de studenţi creştini.

Gruparea aceasta (*fratria**, cum o numeşte Grigorie) a provocat senzaţie în mediul şcolilor păgâne („etnice", elineşti), printre profesorii păgâni şi printre mulţii studenţi idolatri ori indiferenţi.

Cine era capul grupării? Nu încape vorbă: Vasile a ajuns conducătorul, cu deplinul acord al tuturor. El le era şi dascăl. Avea spirit de conducător echilibrat. Înfăţişarea şi privirea îi erau impunătoare şi calde. Totodată, avea şi harisma profesorului.

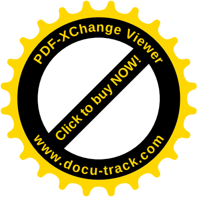
Nu impresionau atât cunoştinţele sale, cât talentul său de dascăl. Îşi încânta partenerul de dialog şi, mai apoi, auditoriul prin frumuseţea şi siguranţa gândirii sale. Când vorbea, cuvântul său avea deopotrivă frumuseţe şi echilibru. Deopotrivă îl fermeca şi îl întărea pe cel ce asculta. Ce-ar fi putut avea mai mult un conducător politic, un judecător sau un profesor de catedră universitară?

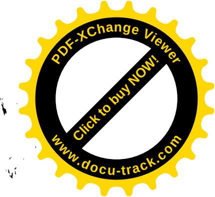
Destui tineri se uniseră, deci, în jurul lui Vasile şi, cu siguranţă, se manifestau de câte ori aveau prilejul. Adică ori de câte ori discuţiile din sălile sau de pe culoarele micilor şcoli păgâne atingeau anumite teme generale, membrii grupării luau imediat atitudine.

Zi de zi, prezenţa lor era tot mai simţită. Aceasta după ce, desigur, fuseseră în prealabil deplin formaţi de expunerile lui Vasile şi de îndelungatele discuţii dintre ei. Aşa se explică faptul că gruparea s-a făcut repede cunoscută, mai întâi în mediul universitar, mai apoi în Atena şi în toată Grecia.

Nu era profesor sau student care să nu ştie măcar de existenţa grupării. A provocat, bineînţeles, multe dispute şi a fost combătută de cercurile etnice (păgâne) ca o mişcare spirituală. Treptat, s-a

* Denumirea *fratria* – frăţie ne arată că cel puţin majoritatea acestor studenţi creştini vorbeau o limbă înrudită cu latina sau chiar latina. Nu este exclus să fie vorba de acea limbă capadociană despre care autorul cărţii aminteşte mai înainte. Pe de altă parte, *fratre* e un celebru cuvânt străromân – n. tr.

ajuns să nu existe în Grecia om de seamă, intelectual, care să nu cunoască sau să nu fi auzit de această grupare, de această mişcare.

Ţinând seamă că dascălii şi studenţii au fost profund impresionaţi de grupare, nu este exagerat ceea ce spune Grigorie, şi anume că faima grupării depăşise hotarele Greciei.

Aşa cum toţi câţi cunoşteau Atena îi cunoşteau şi pe profesorii ei, tot astfel şi despre această grupare ştiau toţi câţi auzeau vorbindu-se despre dascăli, adică întreaga lume cultivată. Acest din urmă lucru pare desigur exagerat, dar arată, credem, senzaţia pe care a provocat-o în general gruparea în lumea spirituală a epocii.

Din întregul grup se distingeau Vasile şi Grigorie. Alcătuiau liantul grupării, puţinul aluat ce dospea toată frământătura. Cunoscute erau gruparea lui Vasile şi Grigorie, şi nu doar a lui Vasile.

Crearea şi faima grupării au contribuit mult la faptul că Vasile va ajunge cunoscut în întreaga lume creştină care, peste douăzeci de ani, îi va trimite zeci de scrisori stârnite de chestiunile bisericeşti şi de erezii. Faima i-o luase înainte. Terenul era pregătit spre a asculta cuvântul lui Vasile, care din 370 va ajunge episcop al Cezareii.

Ce a studiat la Atena

La Atena, Vasile s-a dedicat cu râvnă unor studii extrem de variate.

Programul pe care îl urmau în general studenţii pe atunci scandalizează epoca noastră, atât de specializată. Astăzi studiem o singură disciplină, într-un mod îngrozitor de amănunţit, care duce aproape inevitabil la o izolare a spiritului.

Pe atunci se studiau multe discipline la modul general, de vreme ce şi cunoştinţele privitoare la fiecare disciplină în parte erau puţine şi de ordin general. Astfel că tinerii dobândeau o viziune generală asupra ştiinţelor şi a vieţii, cu alte cuvinte aveau acces la „universalitate", cum ziceau latinii.

Însă această viziune generală, când nu se întemeiază pe cunoaşterea exhaustivă a unei ştiinţe, sfârşeşte într-o viziune enciclopedică. Şi într-adevăr, învăţământul superior din toate marile centre spirituale era, încă din secolul al doilea, enciclopedic. Nici Atena nu făcea excepţie.

Este sugestiv cazul sofistului Imeriu. Din câte ştim, era doar un filosof ales, fără a fi un creator. Îi interpreta pe filosofii cei vechi şi mai ales pe preferatul său, pe Platon, fără a crea noi orizonturi filosofice. Arta demonstraţiei era chintesenţa învăţăturii lui.

La Atena Vasile putea urma *trivium*-ul şi *quatrivium*-ul. Cel dintâi ciclu cuprindea dialectica (filosofia), gramatica şi retorica. Celălalt aritmetica, geometria, astronomia şi muzica. Este vorba, aşadar, de un ciclu al literelor şi de unul al ştiinţelor, al celor mai necesare şi mai cultivate. Şi ştim că Vasile a acoperit aproape întregul program al celor două cicluri, adăugând chiar şi medicina.

A căutat să urmeze cursurile dascălilor de retorie încă din primele zile ale şederii lui la Atena. Retorica, în calitate de organizare precisă a cuvântului, ţinea de caracterul lui. De altfel, această ştiinţă era pe atunci în vogă. Nimic nu era atât de admirat ca retorica. Orice intelectual considera absolut necesar studiul ei. Reprezenta, am zice, etalonul epocii. Vasile a studiat-o cu eminenţă, întrecându-şi colegii de breaslă. Nu era însă ceva care îl mişca lăuntric. Firea lui nu accepta realitatea de atunci: retorica era privită ca o artă în sine, fără a se da importanţă principiilor morale, fără a se lua în seamă dacă pledoaria apără un fapt moral sau o imoralitate. În ciuda acestei convingeri lăuntrice, nu erau dispute retorice la care Vasile să nu ia parte, ieşind câştigător.

O condiţie absolut necesară studiului retoricii era pregătirea filologică. Astfel, a studiat gramatica (în sensul de filologie), pe textele istoricilor şi ale poeţilor antichităţii clasice.

O atenţie deosebită a dat-o filosofiei. Căutarea adevărului şi marile spirite ale filosofilor îl fermecau.

A urmat, deci, cursurile profesorilor ce predau filosofia „practică" (făptuitoare) şi ale celor ce o predau pe cea „theoretică" (contemplativă), adică filosofia superioară. Observa însă cu însetatul şi neostoitul său spirit că filosofia era, în principal, dialectică. Adică, până la un punct, era o ştiinţă a argumentaţiei, o metodă de alcătuire reuşită a argumentelor.

E ceea ce se întâmpla în general în epoca lui. Filosofia fusese influenţată de retorică şi se transformase într-o filosofie a filoso-

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

fiei. Această situaţie îl nemulţumea mult pe Vasile, care îi simţea caracterul superficial.

Această stare a filosofiei nu l-a preocupat însă fiinţial, căci răspunsul la marile probleme ale omului şi lumii, ale vieţii şi morţii, ale existenţei şi ale lui Dumnezeu îl căuta în Biserică, doar câteodată recurgând la filosofie. Căci, deşi aduna nectar din înţelepciunea lumii, nu înceta a se alăpta la sânul Bisericii. Studia filosofia, însă de copil era alipit Bisericii. De la una lua provizii folositoare, de la cealaltă viaţa cea adevărată.

În paralel, Vasile a urmat şi ciclul ştiinţelor fizice şi practice: astronomia, geometria şi aritmetica. Nu le-a studiat însă exhaustiv, ci doar cât simţea că îi este necesar, spre a nu se simţi mai prejos de cei ce le studiau pe de-a-ntregul. Atât cât să-i îngăduie mai apoi să poată discuta cu specialiştii.

Se pare că Vasile n-a studiat şi ultima disciplină a *quatrivium*-ului, muzica. Ori pentru că nu avea o voce deosebită, ori pentru că nu avea din patria sa cunoştinţele elementare. Sau poate se gândea: „Ce să fac cu muzica de vreme ce-o să mă fac ascet...? Cine să mă audă în pustia mea?”

A înlocuit însă muzica cu o altă ştiinţă, foarte puţin culturală, dar foarte practică şi folositoare: medicina. Prietenul său Grigorie ne informează că a studiat medicina şi pentru că îi era foarte necesar, din pricina organismului său slab.

Îşi va aminti aici cititorul ceea ce acelaşi Grigorie a zis despre tânărul Vasile, adică faptul că era chipeş şi robust până la începerea vieţii ascetice. Să însemne aceasta că încă din vremea studiilor sale în Atena – sau chiar mai din timp – Vasile şi-a început asceza şi postul ce i-au epuizat organismul, făcându-l să aibă neîncetat trebuinţă de asistenţă medicală şi medicamente? Mai probabilă e altă interpretare: asceza austeră a început mai târziu, după 358, când i s-a zdruncinat definitiv organismul şi sănătatea. În vremea studiilor, pe când avea 22-25 de ani, a trecut printr-o boală ce i-a zdruncinat oarecum sănătatea şi i-a făcut necesară deasa prezenţă a doctorului.

Altfel n-ar avea înţeles să-şi epuizeze periculos organismul prin asceză şi, pe de altă parte, să studieze amănunţit medicina, ca să-şi tămăduiască trupul pe care el însuşi şi-l slăbeşte.

Oricum, este sigur că a studiat extrem de profund medicina, cum puţini medici au făcut-o.

De ce a studiat cultura grecească

După atâtea informaţii pe care le dă Sfântul Grigorie Teologul despre studiile de la Atena ale lui Vasile sau ale lui însuşi, era de aşteptat să pomenească şi numele profesorilor pe care cei doi i-au audiat.

Însă nu pomeneşte pe nimeni.

O explicaţie plauzibilă ar fi următoarea; cei doi capadocieni audiaseră cu aviditate o mulţime de profesori, dar nici unul dintre ei nu le-a ajuns propriu-zis dascăl, călăuzitorul al cărui duh să-l urmeze apoi pe drumul vieţii lor.

Anumiţi profesori îi impresionaseră, cu siguranţă, pe cei doi tineri, însă nu i-au mişcat profund, ca dascăli ai lor personali. Aveau nevoie de cunoştinţele şi de tehnica profesorilor lor, ca mai apoi să spună cu mândrie că „suntem discipolii cutărui profesor” sau că „i-au avut dascăli pe cutare şi cutare”.

Doi istorici de mai târziu ai Bisericii, Socrate şi Sozomen, pomenesc, ca profesori ai lui Vasile la Atena, pe Imeriu şi Proeresie, sofişti şi retori de renume. Aceştia doi, adversari din punct de vedere profesional, erau cei mai importanţi dintre colegii lor de breaslă, în perioada când cei doi capadocieni vizitau Atena. Al doilea era chiar creştin şi, mai apoi, a fost distins la Roma cu decoraţii imperiale.

Vasile n-avea un simplu interes pentru instrucţie şi educaţie superioară, ci o adevărată patimă. Aceasta l-a făcut să-i fie stringentă problema raportării lui la educaţie în general.

Se simţea el însuşi – şi era – creştin, cu toate că încă nu fusese botezat. Ştia deci bine că majoritatea creştinilor vremii lui dispreţuiau înţelepciunea omenească. Mai mult, o defăimau. Ceea ce el iubea mult majoritatea creştinilor defăimau.

Pentru întâia oară s-a confruntat cu această problemă la Cezareea şi la Constantinopol, însă mai cu blândeţe. Atunci, cel puţin, îşi făcea studiile de bază, absolut necesare. La Atena era altceva. Aici a venit pentru studiile superioare, facultative, am

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

zice. Ce rost aveau, deci, aceste studii? Ce-i aduceau? Ce aştepta duhul lui creştin de la educaţia păgână? Dacă ne gândim că Vasile era un om foarte cumpătat, un intelectual foarte organizat, se subînţelege că tânărul capadocian luase o poziţie clară în această chestiune nevralgică. Însă care?

Scrisori de-ale sale din acea epocă nu avem, ca să ştim ce gândea. Prietenul său, Grigorie, se referă la această problemă, însă la modul general şi pe scurt: recunoaşte că Atena, cu educaţia ei, cu multele ei statui ale dumnezeilor idoleşti şi cu întregul lor cult, alcătuieşte un pericol pentru sufletele tinerilor.

El însuşi însă şi Vasile nu s-au primejduit câtuşi de puţin. Au trecut netulburaţi pe lângă pietrele de poticnire, căci îşi întrarmaseră cugetul cu pricepere, să nu fie robit de năvălirile înţelepciunii lumeşti.

Mai mult, s-ar zice că aceştia nu doar că nu s-au vătămat la Atena, ci, paradoxal, chiar s-au folosit sufleteşte. Au căpătat folos sufletesc, căci s-au întărit şi mai mult în credinţa lor. Pe cât mai mult cunoşteau şi studiau înţelepciunea omenească, pe atât mai lesne o comparau cu propriul lor cuget şi se încredinţau că este înşelătoare, mit, basm, plăsmuire fără temei.

Aceste cuvinte ale lui Grigorie exprimă realitatea, fără însă a ne da un răspuns la necesitatea studiilor superioare ale lui Vasile la Atena. Că doar nu studia înţelepciunea lumească pentru a se întări în cea dumnezeiască! Şi n-o studia numai şi numai ca să dobândească uneltele şi tehnica necesare în dobândirea certitudinii credinţei sale şi în apărarea ei.

Vasile s-a dedicat cu zel şi patimă educaţiei (culturii) greceşti. Deci exista ceva în aceasta ce-l mişca profund, vedea undeva înlăuntrul ei frumuseţe şi putere.

Mai apoi, precum vom vedea, în 373, îşi va declara dezamăgirea în faţa înţelepciunii greceşti. Acum însă, tânăr fiind şi impresionat de ea, era cutremurat în faţa ei. Nici nu se putea altfel: spiritul grecesc crease lucruri de seamă; Vasile era un spirit puternic şi foarte sensibil. Era deci firesc să perceapă măreţia spiritului grecesc şi să fie mişcat de acesta. Mai târziu el însuşi va da o interpretare relevantă educaţiei (culturii) greceşti, care ne va impresiona.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Plecarea din Atena

Idila lui Vasile cu Atena se apropie de sfârşit. Anotimpurile încântătoare, din păcate, sfârşesc repede.

Cinci ani (350/351-355/356) nu erau de-ajuns să epuizeze înţelepciunea omenească. Au fost însă de ajuns să nască dorul întoarcerii în îndepărtata patrie natală, care îl aştepta cu nerăbdare pe marele ei fiu. Atena îl încânta pe tânărul de 25 de ani, ce dobândise aici atâta maturitate. Însă înlăuntrul acestuia ardea marea dorinţă: aceea de a dărui, de a crea în patria sa. Încotro se va înclina balanţa? Bineînţeles, spre împlinirea dorinţei.

Desigur, Vasile va fi încercat înlăuntrul lui cu şovăiri, cu ezitări, dar în cele din urmă va rămâne el însuşi. Cel ce face totdeauna ceea ce trebuie făcut. Cel ce îşi urmează totdeauna programul pe care şi l-a propus. Sensibilitatea lui nu însemna şi slăbiciune; era puterea de a pricepe marile dobândiri ale spiritului şi înţelesul vremilor.

Mai era şi altceva ce îl trăgea spre casă. O figură impresionantă: Eustatie al Sevastiei.

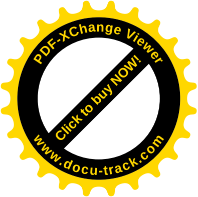
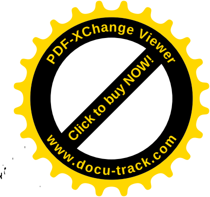
Ţelul şi programul lui Vasile erau influenţate în ultimul timp al petrecerii la Atena de faima lui Eustatie al Sevastiei. Episcopul acesta era o prezenţă impresionantă, cu înclinări ascetice şi oarecare talent de conducător. Îl ştia din copilărie. Era un prieten al familiei. Matur, voia să-i vadă iarăşi chipul, care – după renumele pe care-l avea – întrupa asceza şi monahismul, care-l mişcau pe Vasile încă din frageda vârstă a copilăriei.

De altfel, era epoca în care asceza şi monahismul luau în Biserică forme concrete, se organizau şi se izbăveau de elemente străine ei, de gnosticism şi de neoplatonism.

Şi iată că tocmai un compatriot al său ajungea expresia duhului ascetic. Trebuia să meargă alături de el. Avea încredinţarea că va găsi ceva ales la acest om care, mai apoi, va deveni duhovnicul şi călăuza lui, prieten credincios şi frate, pentru ca pe urmă să sfârşească în cacodoxie*, atacându-l pe Vasile însuşi.

Aşadar, se hotărî: întoarcerea!

* Învăţătură greşită.

Dar nu era singur. Mai era şi Grigorie împreună cu el. Oare nu împreună petrecuseră cele rele şi cele bune la Atena? Împreună vor şi pleca spre pământul micrasiatic.

Le rânduiseră pe toate dinainte. De fapt, ca să spunem adevărul, Vasile era cel care cumpănea şi hotăra; Grigorie cumpănea şi primea. Vor pleca, aşadar, în patria lor, şi prima lor grijă va fi să se nevoiască cu asceza – fireşte, împreună.

În ultima vreme, înaintea plecării lor, Vasile devenise meditativ. Avea nevoie de aceasta. Aşa procedează cel bine organizat. La sfârşitul unui răstimp, al unui lucru, se adună în sine însuşi. Se adânceşte în sine şi ia aminte la ce s-a petrecut cu el. Ce a sporit în sinea lui, ce s-a împuţinat? Ce a crescut, ce s-a micşorat? Ce s-a înfrumuseţat, ce s-a urâţit?

Toate colţurile fiinţei lui trebuie măsurate, considerate, apreciate. Pentru a se putea dedica mai apoi creaţiei, trebuie nu doar să aibă puteri, dar şi să ştie de ele şi să le cunoască. Să aibă o conştiinţă extrem de precisă a posibilităţilor sale.

Apoi, îşi făcea plimbarea tainică. În ceasurile de seară, care înfrumuseţează totul în jur, a trecut peste tot. Pe străduţe liniştite. Pe cărări ce duceau la Haftia de azi. În grădini îndepărtate, unde odinioară s-a luptat cu sine însuşi şi cu Dumnezeu. În grădina templului lui Zeus Olimpianul şi al lui Theseios. În peştera-închisoare a lui Socrate. În toate colţurile Acropolei. La toate şcolile, însemnate ori neînsemnate, unde audia cu aviditate chiar şi cele pe care sufletul lui creştin le tăgăduia – cum de-a îndurat atât de mari contradicţii? La biserică, unde îşi însenina sufletul şi-şi amintea de fericita Macrina, cea care îl învăţase literele credinţei.

În sfârşit, sosi şi ziua plecării. Vasile şi Grigorie îşi sfârşiseră pregătirile. La fel şi prietenii şi colegii lor, cu sprijinul câtorva profesori. Îşi pregătiseră, adică, ceremonia consacrată încheierii studiilor.

Cel ce îşi sfârşea studiile îşi lua rămas bun, într-un cadru festiv, de la profesorii, prietenii şi colegii săi. Doar că de astă dată festivitatea a fost şi mai amănunţit pregătită. Vrednică de cei mai distinşi studenţi ai Atenei, pentru multe veacuri. Era o atmosferă de fermitate, străbătută şi de o umbră de tristeţe.

Vasile şi Grigorie erau hotărâţi să plece. Profesorii şi prietenii nu-şi ascundeau melancolia, de aceea şi trâmbiţaseră pretutindeni că vor face, chiar până în ultima clipă, orice ca să-i convingă pe cei doi capadocieni să se răzgândească; vor folosi chiar şi forţa, de va fi nevoie.

S-au adunat, deci, cu toţii în locul destinat acestor festivităţi. Toate începuseră cu bine. A vorbit mai întâi Vasile şi şi-a luat rămas bun de la Atena şi de la prieteni. Cuvintele lui – mişcătoare, dar măsurate. A mulţumit, i-a încredinţat pe toţi de dragostea sa şi le-a făgăduit că nu-i va uita niciodată. Valurile întristării se revărsară şi mai năvalnic în pieptul celor de faţă.

Profesorii voiau ca Vasile – mândria lor – să rămână în şcolile pe care le urmase. Colegii îl voiau alături de ei pe cel dintâi dintre dânşii. Membrii grupării creştine studenţeşti cerşeau prezenţa printre ei a marelui lor conducător, a călăuzitorului lor infailibil.

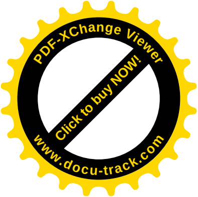
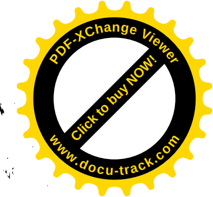
Spiritele, însă, se ţineau încă în frâu. Până ce a luat cuvântul Grigorie. Spiritul lui nu cunoştea măsuri şi ţineri în frâu. Îşi deszăgăzui izvoarele cele îmbelşugate ale cuvântului său şi vorbi despre Atena, despre multiubiţii studenţi, despre zilele cele frumoase, despre plecarea cea după chipul morţii, despre iubirea neîncetată ce-i va uni de-a pururi.

Vasile, auzindu-l, n-a putut rămâne străin emoţiei. Revărsarea cuvântului lui Grigorie îi ducea cu ea toate zăgazurile puse duhului său, tulburându-i rânduiala sa lăuntrică. Căci valurile întristării, pe care însuşi Vasile le mişcase în pieptul prietenilor, Grigorie le prefăcuse, prin văpaia vorbelor lui, în talazuri uriaşe, ameninţătoare.

Prietenii au luat şi ei cuvântul, răspunzând la salutul celor doi, însă rugându-i, implorându-i, aproape silindu-i să-şi schimbe hotărârea, să rămână. Cei doi şi-au îmbrăţişat prietenii de rămas bun, prietenii i-au îmbrăţişat pe cei doi capadocieni, ca să-i facă să se răzgândească. Rugăminţi, lacrimi, strigăte, dispute, ţinură multă vreme.

Vasile rămânea neclintit: îşi va urma planul – deşi se simţea stânjenit de toate acestea – fără să jignească pe cineva.

Grigorie însă... Spiritul acesta sensibil, ce va face? Îl vor copleşi şi birui rugăminţile şi lacrimile? Îl va întări statornicul şi neînfrântul Vasile? Se cutremura, neştiind dacă să aleagă prietenii ce-l rugau sau pe prietenul său Vasile, care li se opunea. N-ar vrea

să-şi întristeze atât de mult prietenii din Atena. Dar cum să-l refuze pe marele său prieten? Căci cum ar trăi fără prezenţa lui?

Într-o asemenea clipă, Vasile a luat iarăşi cuvântul. Trebuia să pună capăt confuziei şi nesiguranţei. A fost scurt şi precis. Motivele ce-l obligau să se întoarcă în patrie aproape că îi convinseseră pe toţi cei ce-l ascultau. Iată cât îi era de folositoare organizarea argumentării, pe care o învăţase la retorică!

I-a făcut pe toţi să constate din nou talentul său oratoric şi să se liniştească. A mai făcut însă ceva. Neaşteptat. Şi-a rănit prietenul, pe Grigorie.

Fără să-l întrebe, de parcă i-ar fi fost stăpân, l-a privit pe Grigorie şi a spus mulţimii de prieteni:

- De vreme ce voiţi atât de mult să rămânem, să rămână Grigorie; păstraţi-l.

Nefericitul Grigorie rămăsese fără glas. Aşa, deci? Pe Vasile nu-l întrista despărţirea lor? Putea trăi şi fără prezenţa lui Grigorie? Grigorie căzuse cu picioarele pe pământ şi unde nimerise? Între prietenul care îl părăsea şi prietenii din Atena, cărora ce să le facă fără prietenia lui Vasile?...

Şi deveni o pradă şi mai uşoară când văzu cu ochii lui că lucrul fusese hotărât. Va rămâne la Atena. Simţea atâta amărăciune şi confuzie, că nu mai putea fi atent la nimic.

Avură loc ultimele îmbrăţişări şi porniră spre Pireu. Acolo, Vasile îi murmură câteva vorbe de mângâiere lui Grigorie – ceva despre o revedere grabnică. Îl îmbrăţişă, îl strânse la piept şi urcă posomorât în corabia dureroasei despărţiri, în corabia ce prevestea faptele cele mari din ţara Capadociei.

CAPITOLUL AL DOILEA

LUPTA CU SINE ÎNSUŞI

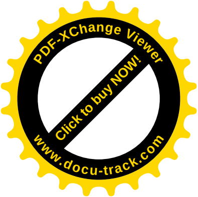
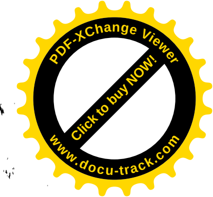
În casa părintească

Corabia a călătorit încet şi cu dificultăţi enorme. Ramele ei au lovit fără milă apele Egeii şi ale Pontului Euxin. Pânzele i se umflau; însă nu de mândria pentru marele om ce-l purta spre mult doritul lui pământ natal.

Îndelunga călătorie i-a fost prilej de a se reface. De a se gândi la viitor. La calea pe care o va urma. La modul în care va pune în valoare bogata sa educaţie şi mai bogatul său talent. În ciuda încercărilor sale, n-a aflat nici o ieşire; n-a dat soluţia definitivă la problema cea mare: Ce va face în patrie?

Amâna răspunsul. Lăsa lucrurile în voia lor.

Apoi, mintea i se duse la ai săi. Sentimentele îl inundau. Unele erau contradictorii. O aşteptare bucuroasă că-şi va vedea familia. Chipurile lor, unul câte unul, îl umpleau de o adâncă

bucurie şi, când şi când, închidea ochii, ca să şi le plăsmuiască în închipuire.

Totodată însă, un chip îl îndurera, îi strângea inima. Cu puţină vreme înainte îi murise tatăl. Nu-l va mai revedea pe capul sfintei sale familii. Va revedea însă chipul armoniei, pe mama sa, pe Emilia. Ea îi va înmuia tristeţea după tatăl său, îl va îmbărbăta ca să-şi înceapă marea sa lucrare. Şi numaidecât va porni să-şi întâlnească sora, pe Macrina, care era călugăriţă undeva lângă Annisa, încă de prin 348-350.

Sosirea lui Vasile însemna, aşadar, o mare bucurie în familie. S-au adunat cu toţii să-l întâmpine. Unde s-au strâns pentru a-i ura bun venit? La Neocezareea? La Annisa? Nu suntem siguri. Mai degrabă la Annisa, de vreme ce tatăl, care lucrase la Neocezareea, murise.

Venise şi Macrina. Îi semăna mult. Era şi cea mai mare dintre fraţi. De aceea, de cum trecură primele emoţii şi primele lacrimi, austera şi măsurata ascetă i-a făcut câteva observaţii fratelui nou-sosit. Nici mai mult, nici mai puţin, i-a spus că este „peste fire de înălţat cu mintea", adică cum că ar fi mândru de educaţia lui şi egoist; cum că dispreţuia orice valoare înaintea retoricii lui şi că îi considera pe ceilalţi inferiori. Cine? Cel ce ucenicise lângă bătrâna Macrina, cel ce odinioară era atât de înţelept şi purta de grijă, zi de zi, sufletului lui!

Ochiul încercat al ascetei nu se va fi înşelat. Da, Vasile cel de 25-26 de ani era în destulă măsură un admirator al propriilor capacităţi. Se simţea în orice privinţă sigur de izbândă, îndestulat. Avea prea mare încredere în sine şi în talentul său, mai mare decât trebuia.

Lupta începe

Asprele cuvinte frăţeşti ale Macrinei puseseră capăt liniştii lui. Involuntar, în minte i se amestecau amintiri şi făgăduinţe. Sfaturile cuvioasei bătrâne Macrina. Îndemnurile tacite ale sfintei maicii sale. Făgăduinţele pe care şi le făcuse reciproc la Atena cu Grigorie în legătură cu viaţa ascetică. Încă şi încercarea lui Eustatie al Sevastiei de a-l atrage spre monahism.

Toate dimpreună i se ridicaseră deodată în faţa ochilor şi se luptau în pieptul său tânăr. Se străduiau să împiedice înclinaţia cea naturală; înclinaţia spre frumuseţea cuvântului, spre retorică, spre litere.

Şi înclinaţia aceasta li se împotrivea, cu întregul ei farmec. Căci era firea lui, era Vasile însuşi. Pe când celelalte imbolduri erau noutatea, forma cea nouă ce începea să dea primele dovezi ale noului Vasile, cel preschimbat în om al lui Hristos. Cele dintâi – şi nu desăvârşitele – adieri ale Duhului Sfânt în tulburatul său duh.

Şi nu era chinuit doar de această dramă lăuntrică. Lumea din jur, oamenii duhovniceşti ai Asiei Mici, creştinii din Pont şi din Capadocia întâi de toate erau plini de nerăbdare. Toţi îşi aţintiseră ochii asupra lui Vasile. Oare nu în el îşi puseseră toate nădejdile? Oare nu el era marea lor mândrie, încă de pe când studiase în Cezareea? Ce va face acum? Va deveni slujitor al adevărului sau al retoricii? Amândouă căile îl atrăgeau, chiar dacă înclina mai mult spre cea dintâi.

Şi Libaniu însuşi, care era cel mai mare retor al vremii, era numai ochi şi urechi. Ce va hotărî Vasile? Oare slava cuvântului retoric? Se va face judecător, ori profesor de retorică?

Bătrânul dascăl Libaniu n-a zăbovit mult în această întrebare. Vasile nu se va face nimic din acestea. Căci îl câştigase filosofia. Însă nu cea veche, ci cea nouă, asceza. Aşa i se zicea atunci ascezei, nevoinţei. Iar ascetul, nevoitorul, se chema „filosof". Filosofului – în sensul antic şi în cel actual – i se spunea cel mai adesea „sofist".

Pentru moment, orice-ar fi, nu putea să ia o hotărâre. Mama şi fraţii, prietenii din copilărie, prietenii de familie – nimeni nu-l putea ajuta. Se zbătea între cugetele ce îi apăsau pieptul.

La Cezareea

Zilele treceau şi duhul nu i se deschidea deplin către vreo cale. Atunci, deodată, găsi soluţia, găsi portiţa de scăpare: va merge în Cezareea, să-l găsească pe Eustatie, prieten al familiei sale.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Într-o dimineață liniștită a lăsat satul Annisei și a pornit spre Cezareea, vestita și fermecătoarea capitală. Părăsea liniștea, căldura și dragostea părinților. De altfel, nici n-o prea mai simțea, atât de împovărat era de furtuna ce-l viforea. Lăsa locul idilic al copilăriei și șopotul cunoscut al râului Iris. Dar oare îl băgase de seamă în ultima vreme? Nu vedea și nu auzea decât ceea ce-l ardea înlăuntrul său. De aceea nici nu-i părea rău plecând. Călătoria lui avea înlăuntrul ei ceva din dezlegarea pe care o aștepta și de aceea îl odihnea.

Trecuse peste munți și văi. Îl obosiseră puțin dobitoacele care-l purtau. Ajunsese în cetatea mamei sale. Descălecă. Își reveni după înțepenirea provocată de drum și alergă la Eustatie. Căută, se învârti peste tot, dar Eustatie nicăieri. Omul acesta avea în sinea lui ceva ce-l mâna mereu spre călătorii, ce-l făcea neîncetat să umble. Nu era, desigur, întâmplător că asceza n-a dat roada cuvenită. Nu s-a arătat adevărată, potrivită Bisericii.

Așadar, o nouă dezamăgire pentru Vasile. Aștepta să afle ajutor și iată-l iarăși de unul singur. Singur, între atâția prieteni dragi și rude care îl așteptau de atâta vreme.

Trăia un iureș lăuntric. Nu se mai stăpânea pe de-a-ntregul. De un lucru era sigur. De osteneala sufletului său, a ființei sale. Obosise, deci, să mai umble orbește. Prin sinele său, întunecat ca o noapte neînstelată.

Nu era că nu putea cumpăni cele pro și cele contra; argumentele pentru una și pentru cealaltă. Întunericul ce-l cuprinsese era nemaiîntâlnit, straniu. Știa drumul, dar nu-l putea începe. Percepția, logica ființei lui îi lucrau ceas. Educația și simțirea îi arătau limpede drumul. Îl orientau spre asceză, spre nevoință. Picioarele ființei sale însă păreau neputincioase. Nu îndurau să-l ducă în abis.

Calea lui Dumnezeu, adevărul, care scapă neînsemnatei minți omenești, este cu adevărat abis.

Omul stătea la marea răscruce: să se facă drumeț pe calea cea dumnezeiască sau să pășească pe drumul obștesc? Stătea înaintea abisului. Nu-l vedea cu ochii. Îl simțea însă cu miezul ființei lui. Îl trăia la modul absolut.

Ce va face, deci, Vasile? Va sări în abis? Se va întoarce către singurul, bătătoritul drum al omului? Sau va cere amânarea saltului celui mare?

Va alege a treia soluție.

Încă nu putea. Nu era destul de dezamăgit de lume. Nu era atât de pregătit pentru experierea abisului. Asta nu însemna că-și tăgăduia Dumnezeul. Alegea să rămână încă nebotezat. Trăia în mediul bisericesc, îi primea învățătura. Doar că acum îi era cu neputință să înainteze. S-a hotărât să amâne puțin.

Altă taină și aceasta. Amâna, ori nu i se dădea putere de sus? Cine poate observa urmele pașilor Duhului dumnezeiesc înlăuntrul duhului omului? Cine să afle căile Duhului Sfânt?

Sigur e că Vasile intrase la adăpostul aripilor lui Dumnezeu. Și pentru a merge cineva în chip cuvenit sub aceste aripi e trebuință de călăuzirea lui Dumnezeu Însuși. Etapa pregătirii marelui bărbat încă nu se sfârșise. Pregătirea îi era îndelungată, căci și lucrul pe care-l avea de săvârșit era măreț.

Puțină oratorie

Această scurtă perioadă a vieții lui Vasile ne este mai neclară. Fratele său, Grigorie de Nyssa, pomenește aspra dojană a Macrinei către Vasile, care îi zicea că din pricina științei lui de carte a ajuns foarte egoist și mândru. Grigorie de Nyssa adaugă însă și altceva: ne spune că foarte repede Macrina l-a tras și pe Vasile la lucrarea nevoinței ascetice, încât, după ce s-a lepădat de mândria lumească și după ce a disprețuit laudele aduse de cuvântări, a sporit în viața monahală.

Cuvintele lui Grigorie al Nyssei lasă impresia că, de cum s-a înapoiat de la Atena în patrie, Vasile s-a dedicat vieții ascetice. Aceeași impresie o lasă și Epistola lui Libaniu și Întâia Epistolă a Sfântului Vasile însuși.

În paralel, tradiția și cercetarea contemporană îl vor pe Vasile avocat, judecător ori profesor de retorică la Cezareea, pentru un răstimp de câțiva ani. În zilele noastre, un cercetător francez, J. Grifomont, întemeindu-se pe Epistola I a Sfântului Vasile, a susținut că Vasile nu s-a ocupat de loc cu retorica la întoarcerea în țară.

Adevărul, se pare, e undeva la mijloc. Într-adevăr, Vasile nu s-a făcut judecător de profesie, nici n-a întemeiat o școală de retorică. Acestea sunt excluse de textele invocate mai sus. Însă

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

nici nu s-a dedicat imediat ascezei. A rămas o bucată de vreme în Cezareea. Apoi a plecat într-o călătorie în Răsărit. Întors, a stat iarăşi în Cezareea. Aceasta reiese din corespondenţa lui.

Ce a făcut, aşadar, în Cezareea de prin vara sau iarna lui 356 – când, se pare, s-a întors de la Atena – până în primăvara lui 357, când a pornit să viziteze centrele monahale ale Răsăritului?

S-a îndeletnicit puţin cu retorica. Nu sistematic şi propriu-zis profesional. S-a înfăţişat de câteva ori la tribunal. Invitat de prieteni profesori de retorică, a ţinut câteva lecţii.

Pe ce ne întemeiem zicând aceasta? Pe ceea ce Vasile scrie celor din Neocezareea. Pe ceea ce scrie în legătură cu aceasta şi Grigorie Teologul. Şi pe atmosfera primelor sale Epistole.

Astfel, celor din Neocezareea Sfântul Vasile le aminteşte – mult mai târziu, prin 375 – că la prima întâlnire în Cezareea (356-357) îi trimiteau reprezentanţi şi-i cereau să se aşeze în Neocezareea. Să-şi asume educaţia copiilor lor. În schimb îi ofereau preţuirea lor şi o mulţime de bani. În zadar. Vasile a refuzat propunerile. Dacă s-ar fi dedicat numaidecât ascezei, chemarea acestora n-ar avea nici un sens. S-au pornit la drum, cu siguranţă, imediat ce s-au auzit primele cuvântări publice ale lui Vasile, primii săi paşi. Adică se gândeau: de ce acesta, care-i din aceeaşi cetate cu noi, să dea roade în altă parte, şi nu în cetatea noastră?

Apoi, Sfântul Grigorie Teologul este foarte limpede: „Când ne-am întors în patrie (de la Atena), după ce ne-am oferit puţin lumii şi lucrurilor ei, cât să satisfacem dorinţa multora, repede ne-am stăpânit pe noi înşine şi, deşi eram la vârsta tinereţii, păream bărbaţi în toată puterea cuvântului prin sporirea noastră cea bărbătească întru filosofie (adică întru asceză, întru nevoinţă)".

Şi Grigore şi Vasile, aşadar, s-au ocupat în ţara lor cu profesia lumească a retorului. Însă pentru scurt timp şi doar să-i satisfacă pe cei din jurul lor care le cereau cu străduinţă să-şi arate talentul, rodul atâtor studii îndelungate. Acest pas al lui Vasile l-au văzut cei din Neocezareea, făcându-i propunerea de mai sus, de altfel îndreptăţită.

Să ne întoarcem la zbuciumul lăuntric al lui Vasile. Pentru hotărârea amânării, o parte a responsabilităţii o au prietenii şi rudele din Cezareea. Îl presau insuportabil să ţină cuvântări. Să-şi arate darul. Altfel, de ce mai studiase? Toţi cei care în anii dinainte fuseseră alături de el, toţi cei care îl admiraseră odinioară şi povestiseră în stânga şi-n dreapta despre talentul lui aveau acum anumite drepturi. Vasile trebuia să arate lumii că aceştia nu spuseseră minciuni. Ca ei să poată zice, apoi: „Iată, despre acesta vă vorbeam! Au păgânii azi vreunul asemenea lui?"

Vrând-nevrând, Vasile trebuia să li se facă dovadă, flamură în mâinile prietenilor şi tuturor creştinilor. Şi, pentru o anume bucată de vreme, a fost „semnul" de care credeau că au trebuinţă capadocienii.

A pledat în judecătorii. A predat ocazional retorică. A vorbit la întâlnirile creştinilor cu ştiinţă de carte. A luat cuvântul în adunările oamenilor Bisericii, în arhiepiscopia Cezareii.

A fost rugat de arhiepiscopul cetăţii, Dianiu, să-i ajute pe copiii creştini. În câteva cuvinte, a apărut public de destul de multe ori, impresionând profund. Astfel că s-a impus definitiv.

Prin această lucrare a sa, a dobândit o nouă experienţă a lumii, foarte folositoare. A văzut lumea şi ca profesor. A încercat experienţa faptului de a transmite cunoştinţă şi meşteşugul cuvântului. Avea şi acest fapt bucuria lui. Trebuia să se încerce pe sine însuşi. Trebuia să se încredinţeze pe sine că-şi poate exercita lucrarea pentru care se pregătise prin studiile făcute.

Se îndeletnici deci cu retorica fiind presat de ceilalţi. E adevărat. Dar oare n-avea şi el însuşi nevoie de aceasta? Îi era necesar un test despre sine. Voia, în chip nemărturisit, să măsoare până unde îi ajung puterile, darul. Va avea succesul la care se aşteptau toţi? S-a dovedit destul de repede că îl avea. Şi încă foarte mare. Mai strălucit decât bănuiseră.

Se împlinea astfel încă un stadiu al pregătirii sale, pregătire ce se apropia de sfârşit. Semăna el însuşi cu un nor ce neîncetat creşte şi se îngreuiază. Ceasul hotărârii celei mari se apropia tot mai mult.

Până atunci a avut însă tot timpul să-şi reia legăturile cu vechii prieteni şi să-şi facă alţii, noi. Din firea lui era, desigur, oarecum „inabordabil", cum a zis Grigorie Teologul. Între noile cunoştinţe pe care şi le-a făcut era şi Apolinarie. Şi acesta o personalitate puternică. S-a născut în Laodiceea Siriei, la 310. A făcut studii alese. A luptat pentru credinţa Bisericii, aşa cum aceasta fusese mărturisită de cel dintâi Sinod ecumenic, în 325. În 361 a

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

ajuns episcop în orașul natal. Între timp însă, formulase o învățătură eretică despre Hristos și fusese lepădat de Biserică.

Cu acesta făcea acum cunoștință Vasile, fără însă să și-l numere printre prieteni. Căci personal nu l-a cunoscut niciodată. Se întâmpla prin 356-357. Erau încă amândoi laici. Au schimbat scrisori în jurul unor subiecte care oricum nu erau teologice sau bisericești. Mai precis, Vasile nu i-a scris decât o scrisoare.

Mai târziu, totuși, după douăzeci de ani, anumiți răuvoitori vor răspândi zvonul că Vasile este părtaș părerilor greșite ale lui Apolinarie, întemeiați – chipurile – pe aceste texte, fără a le prezenta autentic. Dimpotrivă, le falsificau.

Revărsarea Duhului Sfânt

Din vara lui 356 și până către sfârșitul iernii lui 357, noua stea a oratoriei, Vasile, a rămas deci în Cezareea. Venise aici căutând să-l întâlnească pe Eustatie. Voia să-i audă sfatul. De fapt, cum am spus, venise să satisfacă vanitatea prietenilor săi și să-și măsoare puterile în exercitarea oratoriei. Voia să se măsoare cu viața.

Intrând în anul 357, a căzut bolnav. S-a chinuit destulă vreme. S-a luptat crâncen cu slăbiciunea lui și s-a tămăduit înainte de a sosi primăvara. Boala aceasta s-a dovedit unul dintre cele mai importante momente ale vieții marelui om.

Mai întâi, a cunoscut în sine însuși durerea. Precum cei mari și înțelepți, tot așa și Vasile. A văzut în durere motivul de a pătrunde mai adânc în sine însuși. Ce trebuia să facă în viață? Ce drum să apuce?

Întrebarea luase proporții dramatice datorită următorului fapt: Vasile studiase medicina. Și o studiase temeinic. Era medic. Înțelegea limpede ce se petrece cu el. Sănătatea i se zdruncinase la doar 28 de ani. Ficatul îi fusese grav afectat. Puterile trupești îi erau, așadar, măsurate. Viața îi era scurtă.

S-a întristat, ca fiecare om ce-și vede viața nesigură și-i înțelege nimicnicia; când vede durerea trupească ajungându-i tovarăș statornic. Fusese însă cuprins și de agonia pe care puțini oameni o cunosc: ce va face în scurta sa viață? Va păși pe drumul știut de

toți, ori va apuca un drum propriu, cărarea pe care n-o vede cu limpezime, ci doar o întrezărește?

Un văl se mișca înlăuntrul lui, ca la o adiere de vânt. Se ridica ba mai mult, ba mai puțin. Se mira el însuși! Pentru întâia oară se citește atât de clar pe sine. Abia acum începe să se încredințeze de propria identitate. Duhul lui Dumnezeu ridică de pe ființa lui vălul greu al păcatului strămoșesc, al înșelării celei de demult. Astfel că Vasile vede adevărul; își vede adevăratul sine și voia lui Dumnezeu.

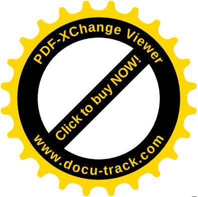
Limpezimea sufletului său îi era evidentă. Nu mai avea îndoieli. Va apuca drumul cel anevoios, drumul pentru care l-a făcut Dumnezeu. Nu putea limpezi logic cele dinlăuntrul său. Vedea însă cel mai aproape de sine, cel mai potrivit sieși acel drum ce poartă în el numeroase experiențe ale lui Dumnezeu, ale adevărului. Cel puțin în această privință nu mai avea îndoieli.

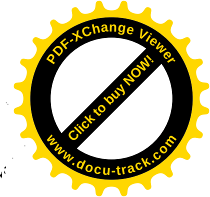
Adevărul-Dumnezeu, Dumnezeu-adevărul. Trebuie să fie tot mai aproape de acestea, cât e cu putință mai aproape. Mai mult: trebuie să le dobândească. Dar cum? Bătrânul Eustatie îi arătase cum: prin asceză, prin monahism. Îl mișcase, încă de mic, spre acestea. Avea, apoi, pilde în chiar familia lui: sora sa Macrina, mama sa Emilia, fratele său Navcratie. Toți aceștia se nevoiau în asceză lângă râul Irisului, aproape de Marea Neagră, pe proprietatea familiei.

Nu se sfârșise bine boala și zbuciumul marii hotărâri trecuse. Fusese și el o adevărată boală. Însă dintre acelea ce aduc cu sine o liniște adâncă. Hotărârea de a părăsi lucrurile lumii era, deci, definitivă. Nu-l interesau decât Dumnezeu și adevărul.

Simțea de-acum înlăuntrul lui o libertate binefăcătoare. Slobod de toate cele din jur. Liber de sine însuși. Căci, firește, în el însuși era și lumea pe care o iubea și căreia i se dedicase cu patimă până acum: înțelepciunea lumii, educația, gândirea și acea copleșitoare oratorie, care îl mișcase atât de mult.

Fusese pur și simplu îndrăgostit de acestea. Iar acum întreagă această lume luase chipul ascezei, al sihăstriei. Inima i se legase de această hotărâre. Ceea ce îi aducea bucurie, dulceață, mângâiere. Îi sporea așteptarea și nădejdea bucuriilor duhovnicești celor mai puternice și mai cutremurătoare. Pregusta cele viitoare.

Nicicând nu trăise din străfundurile sale clipe minunate ca acestea. Dar iată că această nouă frumusețe îi aducea și întristare. Pentru ce nu a cunoscut-o mai devreme? Pentru ce a zăbovit atât de mult? Ce făcea el de atâția ani de zile?

Studia! Căuta tot ce era mai bun și mai măreț în toate zămislirile minții omenești. Asta nu-i adusese oare bucurii, mai întâi în Cezareea, apoi în Constantinopol? Și mai ales la Atena? Nimic, nimic. Toate acestea îi păreau acum lucruri de nimic.

Și nu doar atât. Vasile se înfurie în toată puterea cuvântului. Pe sine însuși. Simțea că tot ce făcuse până acum era inacceptabil. Înțelegea acum că-și închinase toți acești ani ai vieții deșertăciunii lumii. Își cheltuise aproape întreaga tinerețe slavei deșarte. Slavei deșarte de a studia *sofia*, înțelepciunea; înțelepciunea pe care Dumnezeu a arătat-o nebunie, defăimând-o.

Atât de cuprins era de noua sa hotărâre, încât îi părea că s-a trezit dintr-un somn adânc, de moarte.

Se trezise și vedea lumina cea adevărată, lumina Evangheliei. Nu că până acum ar fi ignorat-o, n-ar fi știut-o. Dar nu o văzuse atât de profund. Nu o trăise atât de intens. Și, de cum legătura lui cu lumina i s-a adâncit, s-a încredințat de ceva ce l-a făcut să plângă îndelung: înțelepciunea pe care o studiase era nefolositoare, nu-l putea duce la lumina cea adevărată. Plânsese ore întregi. S-a defăimat pe sine însuși pentru tot ce făcuse. S-a întristat de sine însuși, de tot ceea ce făcuse.

Clipele acestea au fost mari pentru Vasile. S-a plâns pe sine. Și-a arătat dezamăgirea, însă nu s-a pierdut cu firea de durere. Nu s-a înecat în lacrimi. Avea o fire puternică, era dăruit de Dumnezeu.

Privea înainte; la ce trebuia să facă numaidecât. Oamenii mari nu au nicicând vreme de pierdut. Cei suferinzi se silesc să facă în scurtul răstimp al vieții lor ceea ce n-ar putea face nici de-ar ajunge la vârste matusalemice.

S-a așternut deci cu toată puterea pe cercetarea Evangheliei, a Scripturilor. Nu că până acum nu le-ar fi cunoscut. Însă acum studiul lor îi era grija de căpătâi. În copilărie, bătrâna Macrina îi citea din Psalmii împăratului David, adormindu-l cu aceștia. Acum îi studia pe toate părțile, din toate punctele de vedere: filologic, istoric și, în sfârșit, teologic. Același lucru începuse să-l facă și cu celelalte cărți ale Scripturii.

Persoana premerge literei*

Vedea însă că nu-i este de-ajuns studiul Scripturii. Aceasta mai înainte de a începe studiul exhaustiv al ei. De cum a luat hotărârea de a se apleca asupra ei, a căutat și altceva: „călăuza cea bună".

Înainte chiar de a ajunge teolog de seamă, de dumnezeiescul Duh dăruita sa conștiință îi spusese: „Da, să pășești pe drumul afierosirii tale către Biserică; să te dedai cercetării Scripturilor, dar nu de unul singur. Căci e foarte primejdios. Aproape cu neputință".

Căutarea lui Vasile după călăuzitor este cea dintâi și marea expresie teologică. Și iată de ce. Adevărul, Biserica, Hristos Însuși – sunt toate adăpostite de către persoană. Persoana este dinaintea literei, precedă textul ce caută s-o înfățișeze. Textul nu-i decât un slab ecou a ceea ce trăiește persoana, nu litera.

De răstoarnă cineva această ordine, pierde pământul de sub picioare, ajunge cu capul în nori. Nu mai pășește pe drumul cel bătătorit al adevărului. Aceasta fiindcă nu se întemeiază pe o persoană vie. Nevăzând viața însăși – adică adevărul – în persoană, adăpostită de persoană, va așeza drept conținut al textului Scripturii viața pe care o voiește el, și nu pe cea voită de Dumnezeu. Cu alte cuvinte, fiecare va interpreta Scriptura cum poftește.

Vasile n-a căzut în înșelarea aceasta. A dovedit și aici cumpătare.

Poate că nu putea argumenta teologic ceea ce simțea, starea sa. Dar știa bine că, dacă bătrâna Macrina – de pildă – a fost un dascăl de seamă, aceasta s-a întâmplat fiindcă ucenicise lângă Grigorie Taumaturgul (Făcătorul de minuni). Adică fiindcă urmase unei persoane concrete. Oare nu așa se petrecuse cu două sute de

* Litera are aici înțelesul din cuvintele Mântuitorului: „Litera omoară, duhul face viu" (II Cor. 3, 6).

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

ani în urmă şi cu Sfântul Irineu? Acest mare Părinte al Bisericii ucenicise de copil pe lângă Sfântul Policarp, bătrânul episcop al Smirnei. De la acesta primise Predania, Tradiţia.

Dar şi Policarp a ajuns în vremea lui cel mai autentic purtător al Predaniei tocmai pentru că ucenicise lângă bătrânul Ignatie Teoforul (Purtătorul de Dumnezeu). Şi, de citim Epistolele lui Ignatie, înţelegem că bărbatul acesta purtător de Dumnezeu nu i-a dat o învăţătură seacă, ci Predania, viaţa, adevărul, legătura cu Hristos.

Dacă vrem să înţelegem mai bine calea lăuntrică străbătută de Vasile, trebuie să spunem că luminata lui conştiinţă s-a umplut într-o bună zi de lumină. A fost inundată de lumina Evangheliei, cum însuşi zice. S-a încredinţat odată pentru totdeauna că acolo, în Evanghelie, sălăşluieşte singura lumină adevărată.

Însă această stare înaltă şi unică n-o simţea decât ca pe un început. Lumina aceasta nu însemna şi împropriere a ei, asimilare a ei. Era doar semnul unei certitudini: a ajuns la lumină; i s-a arătat lumina cea adevărată. Aceasta era lumina pe care Biserica o trăia de mai bine de trei sute de ani. Şi doar Biserica era cea care o trăia în chip autentic, curat.

Ar putea zice însă cineva: „Atunci de ce mai caută Vasile drept călăuzitor o persoană, şi nu textele, istoria Bisericii?" Pur şi simplu pentru că ştia că Biserica înseamnă persoanele care se împărtăşesc de Dumnezeu, acei oameni care sunt autentic uniţi cu Hristos. În afara acestei legături nu există Biserică.

Umbla cu înfrigurare să găsească persoana, dascălul, povăţuitorul, ca în acela să citească adevărul pe care Dumnezeu l-a dat omului. Ca să vadă cu ochii proprii chipul noii vieţi, chipul vieţii Bisericii: „Mă rugam să mi se dea povăţuire spre a pătrunde în evlavia dogmelor". Dogmele Bisericii, cugetul ei şi credinţa ei sunt înfrângerea vieţii credinciosului; sunt sunetul instrumentului. Vasile îl voia pe credinciosul însuşi, voia instrumentul cel autentic; nu rămânea doar la acea răsfrângere sau la acel sunet.

Umbla aşadar pretutindeni, căutând povăţuitor, dar din nefericire nu afla. E adevărat că a trăit în cea mai amară perioadă a Bisericii, atunci când erezia lui Arie ameninţa să falsifice autenticitatea ei. Adică atunci când cei mai mulţi credincioşi n-aveau legătura adevărată cu Hristos, fiindcă Îl priveau mai mult ca pe o făptură a lui Dumnezeu. Însă adevărata legătură-unire cu Hristos se face atunci când în Sfânta Euharistie ne împărtăşim cu Trupul şi cu Sângele lui Hristos, Care este deopotrivă om şi Dumnezeu necreat. Altfel, rămânem doar la o simplă idee frumoasă despre Hristos. Credem în măreţia lui; dar fără a ne împărtăşi de dumnezeirea Lui, ca astfel să fim Biserică şi să ne mântuim.

Trăia în Cezareea, care putea fi considerată o insulă a Ortodoxiei. Arianismul nu o atinsese prea mult. Însă nici aici nu găsea povăţuitor, măsura şi norma pe care le căuta. Capul Bisericii Cezareii, episcopul Dianiu, nu era o personalitate teologică în stare să călăuzească.

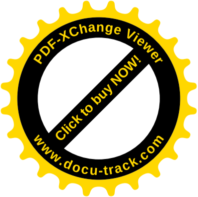
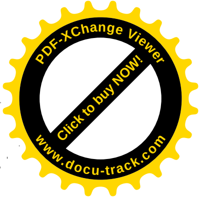
Vasile îl vedea adesea pe bătrânul Dianiu şovăind. Aceasta a apărut şi mai limpede în 360, când Dianiu a iscălit un *Simbol* (mărturisire de credinţă) influenţat de concepţiile ariene (ale omiusienilor), cum vom vedea. Acelaşi lucru se putea spune şi despre tatăl prietenului său Grigorie Teologul, care era episcop al Nazianzului şi pe care îl chema tot Grigorie.

Acestea se petreceau în Cezareea şi în general în Capadocia. Dincolo de hotarele ei, în restul spaţiului creştin, mai ales spre Răsărit, situaţia era exasperantă. Adepţii concepţiilor arianismului predominau pretutindeni, cu ajutorul puterii de stat.

În Răsărit rămăsese drept doar acel stâlp al Bisericii, Atanasie cel Mare. De treizeci de ani se lupta pentru Ortodoxie. Împotriva ereticilor şi a împăraţilor. Ajunsese el însuşi sălaş şi revelaţie a Ortodoxiei; legendă ce-i încălzea şi le dădea viaţă înfricoşaţilor ortodocşi, întărindu-i pe cei ce se clătinau în credinţă.

Acesta era atunci marele vas ales al lui Dumnezeu, spre arătarea Ortodoxiei. Şi de aceea nu trebuia să cadă. Trebuia să îndure toate prigonirile. Biserica Răsăritului şi cea a Apusului aveau privirile întoarse spre Atanasie. Stâlpul trebuia deci să rămână drept, în picioare, neclintit, spre a putea fi văzut de toţi şi pentru ca aceştia să prindă curaj, să se întărească, să rămână ortodocşi: el era semnul că viu este Dumnezeu.

Într-o bună zi, fireşte, stâlpul acesta va pleca din lume. Dar asta se va întâmpla doar când va fi pregătită stânca cea tare a Ortodoxiei. Când Vasile va fi gata să-i ia locul pe care îl avea în sânul Bisericii. Să ajungă cap sfinţit al întregii Biserici. Deocamdată însă, nu ajunsese la această măsură. Deocamdată abia căuta

persoana căreia să-i urmeze spre a fi încredințat de către aceasta despre Predania căreia deja îi urma.

În aceeași perioadă critică, pe Vasile îl neliniștea mult chipul viețuirii lui, caracterul său. Desigur, după cele pe care le spune în Epistola 223, 2, pare că exagerează. Fiindcă nici mai mult, nici mai puțin, se înfățișează pe sine însuși influențat și antrenat de cercurile filosofilor, ale retorilor și ale celor dezinteresați față de Biserică.

Era mult legat de aceștia și adesea avea cu unii dintre ei o strânsă prietenie. Aceasta transpare din epistolele pe care le-a scris mai târziu. Constatăm din ele că n-avea drept prieteni doar dintre conjuncturalii săi colegi de breaslă, ci și persoane ce erau sau vor deveni ulterior înalți funcționari de stat.

Vasile simte, așadar, că din pricina tovărășiei lui cu toți aceștia și-a stricat *ethos*-ul său, purtarea sa, încât era acum dator să și-l îndrepte. La cei 28 de ani ai săi, într-o criză a conștiinței de sine, face amare, dar mântuitoare constatări. Purtarea pe care i-o insuflaseră în anii copilăriei bătrâna Macrina și mama sa, Emilia, se schimbase oarecum.

Cine era de vină? Nu-i era prea greu să-și dea seama: anii cei mulți petrecuți cu „cei vicioși". Anii de studiu. Oamenii pe care i-a cunoscut și cu care și-a petrecut vremea din 342 – când studia la Cezareea – până în 357. Fel de fel de oameni, reprezentând cele mai diverse concepții, fiecare cu felul propriu de a se purta, cu morala proprie.

Măsurându-i pe ceilalți cu tradiția și înțelepciunea bătrânei Macrina, Vasile îi găsea vicioși. Dinaintea măreției felului de viețuire propriu Bisericii, morala oamenilor pe care îi cunoscuse în Cezareea, în Constatinopol și în Atena era o josnicie, o pervertire.

Și fiindcă felul de a fi al lumii are putere de seducție, și Vasile fusese oarecum influențat. Luând aminte la sine însuși, vedea că felul de a fi pe care-l avusese în copilărie, alături de bătrâna Macrina, era mai adevărat decât cel pe care-l dobândise în anii de studiu.

Criza prin care trecea era constatare a neajunsurilor și totodată întoarcere spre cele mai bune. Întoarcerea însă nu-i era de ajuns. În cazul marilor personalități, întoarcerea aceasta e doar începutul pentru ceva mai mult, pentru ceva mai profund. De altfel, când zicem viață duhovnicească, înțelegem un neîncetat urcuș.

Astfel că Vasile are nostalgia chipului de viețuire al Macrinei, însă caută modele spre a ajunge și mai sus. E gata de urcușul spre înaltele culmi duhovnicești. Cu orice preț. De oricâte osteneli ar fi nevoie.

Spre Răsărituri – Învățătura cea nouă

Spre Răsărit! Într-acolo își întoarce ochii dornici să vadă. Acolo nădăjduiește să afle ceea ce caută. Se hotărăște, așadar, de drum.

Siria și Egiptul. În locurile unde marii pustnici și asceți făceau deja minuni și ajunseseră deja vestiți pretutindeni, legendă vie. Tânjea să îi vadă, era nerăbdător să-i asculte. Să șadă, tăcut, în umbra lor. Să învețe din tăcerea lor.

Știa câte învață cineva tăcând. Știa de pe când stătea lângă bătrâna Macrina și lângă mama sa, Emilia. Așadar, își lua studiile de la capăt. Învățătura cea nouă.

Vom face aici o mică paranteză, spre a pune întrebarea: De ce nu i-a fost de ajuns lui Vasile asceza surorii, a mamei și a fratelui lui, ucenici ai lui Eustatie din Pont sau din Armenia? Greu de răspuns.

Se pare însă că monahismul familiei lui era în cea mai mare măsură o improvizație. Cu alte cuvinte, nu era experimentat. Era corect; ducea în rai; îi satisfăcea pe membrii familiei lui. Dar nu acesta era măsura. Nu pe acesta îl pecetluise Dumnezeu; nu adepților acestui monahism le dăduse Dumnezeu darurile Sale cele mari, harismele dumnezeiești, după câte cunoaștem.

Ca să se închine monahismului, Vasile voia să-l vadă mai întâi în expresiile lui cele mari. În persoanele consfințite de Dumnezeu Însuși ca modele. În persoanele pe care Dumnezeu le-a arătat ca modele. Niciodată în viața sa Vasile nu s-a mulțumit cu măsura de mijloc, cu mediocritatea. Privea totdeauna spre piscuri.

Apoi, monahismul lui Eustatie nu-l lăsa indiferent, dar nici nu-l găsea absolut satisfăcător. Îl influențau poate și zvonurile despre exagerările ce se făceau în cazul acestui monahism. De

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com
PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

altfel, nu-l cunoscuse încă bine. Aceasta se va întâmpla la întoarcerea din călătoria în Răsărit.

Oricum, faptul că nu s-a alipit şi nu s-a arătat mulţumit de foarte impresionantul, pe atunci, monahism al lui Eustatie dovedeşte profunzimea şi marea sa intuiţie. Mai târziu se va încredinţa cu desăvârşire că această formă de monahism undeva şchioapătă; şchiopăta, desigur, în persoana celui ce-l iniţiase, în Eustatie însuşi, care s-a dovedit ulterior nestatornic şi adept al unei învăţături greşite.

Motivele acestea erau de-ajuns să-l facă pe Vasile să gândească: „Pentru a cunoaşte monahismul, trebuie să-i caut în Răsărit pe aceia ce-l întrupează. Ca să trăiesc, trebuie să găsesc părinţi".

Interesul pentru Răsărit nu-l avea doar Vasile. Îl avea şi Eustatie, pe care – cum îşi va aminti cititorul – Vasile încercase să-l întâlnească în Cezareea şi nu izbutise.

Eustatie pornise spre Orient. Aceasta se petrecea pe când încă îşi organiza frăţiile sale monahale şi avea nevoie de lumina Răsăritului. Apucase deci drumul Siriei. Vasile venea puţin în urma lui. În Siria şi, desigur, în Antiohia ei.

Îndelunga călătorie a început în primăvara lui 357, pe când se topeau zăpezile din podişurile Capadociei şi se eliberau iarăşi drumurile. Caravanele porneau şi mergeau să cucerească, fără război, Răsăritul.

Într-o însorită zi de martie a anului 357 a pornit şi Vasile, pentru propria sa izbândă. Greutăţi, osteneală, hanuri plictisitoare.

Îl găsim mai întâi în Antiohia. Aflase că aici venea Eustatie, cu care voia să vorbească. Nu venise însă aici doar pentru Eustatie. Antiohia era de multă vreme centrul unei mari mişcări spirituale. Un om ca Vasile trebuia să cunoască un asemenea centru, chiar dacă se hotărâse să îmbrăţişeze monahismul.

De cum ajunsese, trăsese undeva, la nimereală, şi ieşise să întrebe de Eustatie. I se spusese că deja plecase în Egipt. O mică dezamăgire, o mare speranţă. Nu l-a găsit, dar va pleca cu o oră mai devreme spre marele centru – Alexandria. Înainte de a apuca iarăşi drumul, a hoinărit puţin prin cetate. A găsit urmele şi predania lui Pavel.

Câte călătorii nu făcuse şi acesta! Creştinii i-au vorbit lui Vasile despre Ignatie Teoforul (de Dumnezeu purtătorul). Tânărul

nu se sătura să audă despre vechiul atlet al Colosseumului. A cerut, poate, să citească epistolele lui Ignatie. De s-a întâmplat aşa, sigur acestea îi vor fi înteţit înlăuntrul său flacăra iubirii de Hristos. Ardea şi mai năprasnic. Se grăbea. Trebuia să ajungă la marii părinţi, ca să-i tâlcuiască tainele acestei văpăi lăuntrice.

A apucat, aşadar, fără întârziere drumul Egiptului, mai precis al Alexandriei. A lăsat în urmă vestita Antiohie, care astăzi a ajuns un sat neînsemnat, în care nu mai dăinuie nimic din cele ce-i făceau odinioară faima.

În Epistola 223, 2, Vasile ne informează că a vizitat Siria, Palestina şi Mesopotamia, unde s-a întâlnit cu pustnici. Nu ştim cu precizie când s-a petrecut aceasta: înainte de a merge în Egipt sau la întoarcerea de acolo? Pentru că popasurile acestea nu sunt amintite în Epistola întâi, credem că aceste căutări s-au făcut pe când se întorcea din Egipt în ţara sa.

Acum a apucat-o, mai degrabă, direct spre Alexandria. Probabil cu corabia. Aici putea găsi ceea ce căuta. Nu l-a găsit pe Eustatie, care mergea mereu înaintea lui. Acest om, pururea în mişcare, repede vedea, repede pleca. Nu putea aprofunda nimic. Vedea doar partea superficială – slăbiciunea firească a mediocrului. Păcatul de moarte purtător al păstorului superficial.

Ce va face, deci, Vasile? Să-l urmărească pe Eustatie sau să rămână în centrul monahismului antic, ca să-l cerceteze? Dilema era dificilă, căci Eustatie exercita încă farmec asupra lui Vasile. Însă când cel din urmă a aflat că cel dintâi a apucat-o spre Persia, s-a încredinţat că trebuie să rămână în Egipt. Boala prin care trecuse cu câteva luni înainte nu-i îngăduia eforturi exagerate. Şi apoi, goana neîncetată a pururea umblătorului Eustatie a născut probabil în Vasile primele vagi îndoieli despre autenticitatea vieţuirii acestui om.

Oricum, Alexandria l-a cucerit pe Vasile. S-a odihnit şi era gata pentru marele pelerinaj, pentru „noua învăţătură" pe care voia s-o dobândească.

De-acum nu mai călătorea spre a cunoaşte, spre a-şi îmbogăţi cunoştinţele. Călătorea ca să vadă cum se nevoiesc asceţii şi monahii. Voia să afle, pentru folosul său propriu, cum se nevoiesc ceilalţi. A cercetat deci profund şi amănunţit chipul în care se luptau împotriva satanei asceţii pustiei egiptene.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Asceza îl cucerise cu desăvârşire. Locul pe care altădată îl ocupa în sufletul lui retorul era de-acum ocupat de ascet, de pustnic, de nevoitor. Înlăuntrul lui, filosoful era definitiv doborât! Şi se ridica, încet dar sigur, ascetul. Cât îi îngăduiau picioarele şi cât îi îndura trupul, umbla prin pustie, călăuză fiindu-i faima pustnicilor.

De altfel, în cetatea Alexandriei n-avea de făcut lucruri importante, de vreme ce nu venise pentru şcolile ei păgâne şi de vreme ce nu se afla aici Atanasie. Dimpotrivă. N-avea de încercat decât amărăciune şi dezamăgire. Obositoarea cetate a culturii greceşti, imensul creuzet al religiilor şi culturilor, era predată arianismului.

Stâlpul Ortodoxiei, Atanasie, se afla în exil. Pe cât se lupta pentru adevăr, pe cât ortodocşii vedeau în persoana lui marele lor crainic şi marea expresie a Ortodoxiei, pe atât vrăjmaşii acesteia îl prigoneau.

În vremea când Vasile a fost în Alexandria, n-a avut şansa să-l cunoască. Se ascundea pe-atunci, cu ajutorul asceţilor, în locurile izolate şi anevoie de străbătut ale Tebaidei, unde Vasile nu prea putea ajunge. Dacă acest pui de vultur, Vasile, l-ar fi cunoscut pe vulturul cel mare, pe Atanasie, experienţa aceasta şi-ar fi pus amprenta pe cursul vieţii lui Vasile. În nici o epistolă Vasile nu face nici cea mai mică aluzie despre o asemenea cunoştinţă. De-ar fi existat, undeva trebuia să se refere la ea. Ce coincidenţe străine de logica omenească rânduieşte Duhul lui Dumnezeu! Succesorul la cârma Bisericii nu l-a cunoscut personal pe directul lui predecesor.

A lăsat aşadar cetatea Alexandriei, unde era episcop – prin decizia samavolnică a împăratului – cugetătorul de cele ariene Gheorghe.

În jurul Alexandriei i-a întâlnit pe cei dintâi călugări. Ştia din informaţii disparate că acolo au apărut primii anahoreţi (pustnici) şi asceţi (nevoitori). Chiar şi cel dintâi mare şi cunoscut pustnic, Antonie cel Mare, şi-a început asceza în preajma cetăţii sale natale, la Memfis. Apoi a căutat o pustie mai îndepărtată, către Marea Roşie, numită Pispir, ca să rămână singur cu Dumnezeu şi cu luptele împotriva satanei.

Este însă sigur că Antonie n-a izbutit să rămână netulburat de semeni. Deja din primele decenii ale veacului al IV-lea îl vizitau mulţi care-i cereau sfatul, care voiau să-i urmeze. Astfel, până la mijlocul acestui veac, asceţii pustiilor Egiptului ajunseseră mii.

Înmulţirea monahilor în veacul al IV-lea se asemăna râului ce grabnic se umflă, înmulţindu-şi apele. Este râul ce s-a revărsat, binefăcător, asupra întregii lumi creştine.

Însă acest caracter era puternic în special în Egipt. Două erau marile prezenţe care îi atrăgeau ca un magnet pe toţi cei ce aveau înclinaţii spre asceză şi monahism: persoana lui Antonie şi persoana lui Pahomie. Amândouă străluceau astfel încât fiecare rază luminoasă devenea un drum ce aducea lângă ei tineri dornici să le urmeze chipul vieţuirii.

Vasile nu a avut şansa să-l cunoască pe Antonie, căci acesta murise la 17 ianuarie 356, în vârstă de 105 ani. Nu ştim nici dacă a cunoscut urmaşi ai lui Pahomie (†346), cel dintâi fondator al unei mânăstiri organizate (Antonie este cel dintâi mare dascăl al vieţii pustniceşti).

Oricum, când Vasile a vizitat Egiptul, existau multe mânăstiri pahomiene în Egiptul de sus (în Tabennisi şi în alte părţi). Primele fuseseră întemeiate de către Pahomie însuşi, între 323 şi 346.

Nici unul dintre textele scrise ulterior de Vasile despre organizarea vieţii monahale nu se arată influenţat de obiceiurile mânăstirilor pahomiene. Să însemne asta oare că nu le-a vizitat? Posibil, căci şi acestea erau foarte îndepărtate pentru ostenitul Vasile, erau în Egiptul de sus, în Tabennisi.

Tradiţia şi faima lui Pahomie circulau însă în întreg Egiptul şi dincolo de el. Prin urmare, Vasile a cunoscut fără îndoială monahismul pahomian în persoana diferiţilor monahi, chiar de n-a stat în vreo mânăstire pahomiană.

Întregul Egipt se înfăţişa ochilor lui Vasile ca o pustie cu nenumărate oaze ale luptei duhovniceşti pentru desăvârşire. O ţară cu o mulţime de case de oaspeţi ale Duhului Sfânt. Erau momente când pur şi simplu nu ştia pe ce drum să apuce mai întâi. Cădea într-o adâncă reculegere şi ochii i se umpleau de lacrimi: „Îţi mulţumesc, Doamne Dumnezeul meu, că m-ai adus aici. Îţi mulţumesc că mă călăuzeşti spre cei ce Te trăiesc pe Tine, ce Te tâlcuiesc pe Tine”.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

El însuşi scrie că a găsit „atleţi ai lui Dumnezeu" în jurul Alexandriei şi în „restul Egiptului". Se pare că trupul nu i-a îngăduit să călătorească spre toate oazele ascetice. Oricum, a vizitat multe. Şi nu era vorba de vizite obişnuite. Rămânea pe lângă pustnici şi pe lângă asceţi luni întregi. Toată primăvara, vara şi o parte a toamnei lui 357. Cu alte cuvinte, nu doar că vedea ce se întâmpla, ci cerceta – cu mare luare aminte, cu răbdare şi cu rugăciune neîncetată – ceea ce vedea.

Îl vedem când şi când în spinarea cămilei, ars de soarele dogoritor al deşertului. Chinuit de sete ore întregi. Topindu-şi trupul bolnav din pricina bruştei treceri de la arşiţa zilei la frigul nopţii.

Cea mai mare parte a vremii o petrecea într-o caldă bucurie. Bucuria neofitului, lumina pe care o căuta. Putea să sufere trupeşte, dar se simţea copleşit cu totul de fiecare dată când i Se descoperea Duhul cel Sfânt. Din când în când avea dinainte noi chipuri, alţi asceţi, care urcau în felul lor propriu anevoioasele trepte ale virtuţii şi-L trăiau, fiecare în alt mod, pe acelaşi Dumnezeu înlăuntrul lor.

Ceea ce-l cutremura cel mai mult pe Vasile era neîncetata luptă a asceţilor. Intensitatea luptei duhovniceşti îl impresiona profund. Îl umplea de admiraţie.

Deja începuse să aplice ceea ce vedea. Aceia se luptau pentru Dumnezeul lor şi ştiau bine că, de nu i-ar ajuta El, ar fi biruiţi de satana. Unul ar fi biruitorul.

Măreţia şi asprimea luptei erau atât de intense, încât îl înspăimântau pe Vasile. Atunci se deda rugăciunii şi Duhul Sfânt îl călăuzea la nevoitorul care trăia clipele biruinţei; care trăia pacea, dăruită de Însuşi Duhul; care se umpluse de dumnezeiasca lumină şi ajunsese el însuşi lumină, desfătare, armonie, chip al lui Dumnezeu.

Câte clipe irepetabile! Câte experienţe profunde şi dumnezeieşti i-au fost dăruite tânărului bărbat care dăduse totul spre a-L căpăta pe Dumnezeu! Câteodată îşi revenea din admiraţia şi din străpungerea inimii pe care i le provocau luptele şi harismele dumnezeieşti ale nevoitorilor. Şi se făcea atunci observatorul lor. Cerceta totul cu atenţie. Anumite lucruri le scria. Îl interesau toate amănuntele, căci acestea aduceau rezultatul.

Îşi însemna în minte şi pe hârtie înfrânarea şi hrana nevoitorilor. Lua aminte la răbdarea necazurilor. Altundeva era surprins de cât de îndelung puteau zăbovi în rugăciune. Observa că mulţi nu erau supuşi nevoii somnului, de-ai fi zis că au biruit necesităţile firii.

Existau asceţi ce-şi păstrau neîncetat bucuria sufletească, nelăsându-se înfrânţi de foame, sete, frig sau goliciune.

Îi vedea pur şi simplu – puţin cu ochi de neoplatonic – pe asceţi trăind cu desăvârşire lipsa de grijă pentru trup. De parcă acesta le-ar fi fost ceva străin de ei înşişi.

Rătăcea prin peşteri şi prin colibe îndepărtate, unde trăiau pustnici şi călugări. Totodată, îşi înnoia hotărârile şi lua altele noi: să urmeze şi el vieţuirii acestor cuvioşi atleţi. Altfel nici nu se putea.

Cutremurătoarea învăţătură a pustiei nu se asemăna altora.

La Cezareea, la Constantinopol şi la Atena învăţase cu patimă tot ceea ce zămislise spiritul omenesc. În pustie învăţa cu patimă viaţa cea nouă ce se născuse în nevoitorii luptători, cu harul Sfântului Duh.

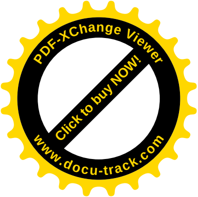
Acolo deprinsese înţelepciunea. Aici deprindea lucrurile dumnezeieşti. Acolo luase înţelepciune, spre a o folosi în lucrul său. Aici lua tradiţia ascetică, spre a trăi. În pustie nu căuta *sofia*, ci viaţa.

Iată de ce cădea în genunchi şi cerea de la Dumnezeu să ajungă şi el însuşi ca aceşti asceţi ai Egiptului.

Astfel, cutreierând pustia şi dându-se pe mâna ascezei, se istovi trupeşte cu desăvârşire. Luă hotărârea să se întoarcă la Alexandria.

Cetatea se afla, cum am spus, în mâinile adepţilor lui Arie. Nu prea avea ce face în ea. Episcopul ei era eretic. Asemenea şi cei mai mulţi episcopi din regiune. Unii, desigur, doar se prefăceau a fi arieni sau nu-şi mărturiseau făţiş ortodoxia ca să nu fie exilaţi şi să sufere o mie de răutăţi. Nu avem însă informaţii despre aceasta.

Înainte să părăsim ţara Nilului, pentru a continua peregrinarea lui Vasile, trebuie să vorbim şi despre o altă experienţă a lui. Este experienţa prigoanei, pe care Vasile a cunoscut-o în Egipt. A fost ceva ce nu va uita niciodată. Toţi ştim – şi, desigur, şi Vasile

știa bine – că persecuțiile sau prigoanele încetaseră în 313 (ca să dăm o cronologie convențională). Puterea romană, în persoana lui Constantin cel Mare, îi îmbrățișase pe creștini și se străduia să-i arate nu doar cetățeni egali în drepturi cu idolatrii, ci chiar privilegiați față de aceștia.

Însă la câțiva ani de la Sinodul I Ecumenic de la Niceea, împăratul Constantin însuși și-a schimbat poziția față de Biserică. Și, deși la Sinod a ajutat ortodocșilor, acum lua partea arienilor, care îi deveniseră sfetnici trebuincioși și lingușitori. Ortodocșii îi căzuseră în dizgrație. Marea figură a Ortodoxiei, Atanasie, a fost chinuit cumplit și exilat. La fel toți cei ce îl urmau.

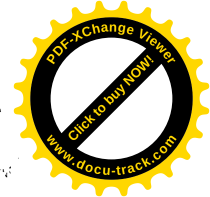
Situația s-a înrăutățit și mai mult sub succesorul lui Constantin (†337), Constanțiu (337-361). Acesta a ajuns pe deplin instrumentul ereticilor arieni și le împlinea cu zel sugestiile. Astfel, prigoanele împotriva ortodocșilor au atins punctul culminant. Foc și secure tuturor celor ce mărturiseau credința Sinodului de la Niceea; tuturor celor ce-i arătau prietenie lui Atanasie.

În vremea acestor prigoane, Alexandria a avut partea leului. Fiindcă aici stăpânea figura lui Atanasie, aici se afla centrul rezistenței, centrul Ortodoxiei. Trebuia, așadar, să fie lovită. Puterea politică, cu concursul fanaticei mulțimi eretice, nu șovăia.

I-au arestat pe clericii ortodocși. I-au chinuit, i-au batjocorit, i-au aruncat pe drumuri goi și pe jumătate morți. Unii n-au rezistat. Au murit și s-au făcut mărturisitori ai credinței. Alții au izbutit să fugă singuri și alții au fost exilați oficial. În marile cetăți rămăseseră doar clericii care îmbrățișaseră erezia și cei care au preferat să se facă cripto-ortodocși.

Bisericile ortodoxe au fost jefuite. Au fost pângărite Sfintele Mese și vasele cele sfinte. Au fost înjosiți călugări și călugărițe. S-a întâmplat ceea ce nu se întâmplase nici în cele mai cumplite prigoane din veacurile trecute, în vremea idolatrilor. Pustiurile Egiptului găzduiau mulțime de exilați, fugari, autoexilați. Vasile i-a cunoscut. Din buzele lor îndurerate a aflat toate cele petrecute.

Se umplea el însuși de amărăciune. Își pierdea cumpătul în fața acestei drame înfricoșătoare. Nu s-a lăsat însă pradă disperării. Puternicul său suflet, întărit de Duhul Sfânt, a primit această învățătură amară.

Învăța de toate. Pustiul i-a dat, așadar, și altă lecție. Asceza nu înseamnă doar să rabzi postul și să te lupți cu gândurile. Înseamnă și să rabzi prigoanele.

Călătoria de întoarcere

Clipa înapoierii se apropia. Alexandria nu-l mai reținea. Dar zilele și nopțile parcă nu treceau.

Își făcea ultimele vizite: biblioteca, bisericile, episcopii și preoții ortodocși. Avea încă un motiv serios să se grăbească. Mintea nu mai putea cuprinde în ea toate câte le aflase. Trebuia să se liniștească, să le prefacă pe toate acestea în viață, să le aplice pe sine însuși.

Astfel, într-o dimineață de octombrie a pornit pe drumul întoarcerii. Când caravana se depărtase îndeajuns și se afla pe o culme de deal, Vasile s-a întors să vadă pentru ultima oară cetatea lui Alexandru Macedon.

Imagini din trecut i-au venit în minte. Moise și poporul ales al lui Dumnezeu, în vechime. Apoi, mișcările filosofice și religioase de tot felul, până la extraordinarul gnosticism. Îi păruse că a zărit pe un drumeag, trecând, pe evanghelistul Marcu: noua epocă. Apoi dăduseră toate buzna, repede, una după alta. Acel curios profesor, Panten. Ucenicul său, Clement, care s-a amestecat puțin cu gnosticismul, fără să bage de seamă. Mintea i s-a dus apoi la Origen. Auzise despre acest mare profesor de la bătrâna Macrina, căreia îi vorbise despre el Grigorie Taumaturgul, la Neocezareea. Nu știa însă prea multe lucruri despre el. Știa doar, în general, că tulburase, împărțise și totodată îmbogățise Biserica. Ceva curios și măreț exista în cazul lui Origen. Oare ce? S-a chinuit puțin să se gândească. Nu găsise însă nici un răspuns și lăsase deoparte gândul la Origen. Mai târziu, mai târziu... Apoi Dionisie al Alexandriei. N-a zăbovit mult nici asupra lui, căci nici despre el nu știa multe. La Atanasie însă... Da, la el s-a gândit mult. Auzise multe. Toată Biserica vorbea despre el. Era fața ei, expresia ei. Simțea că ceva îl îneacă. Era amărăciunea, tristețea că nu apucase să-l vadă. Cât voia să se aplece și să îi sărute mâna! Să-i privească, lacom, chipul luminos... Nu voia multe. Să nu-i fi vorbit Atanasie;

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

să nu se fi învrednicit de vreo discuție cu el. Doar să-l fi văzut. S-ar fi aplecat puțin în dreptul lui și – era sigur de aceasta – ar fi auzit cum îi bătea inima, ortodox; i-ar fi auzit mintea cugetând ortodox; căci era, întreg, ortodoxie.

Auzise că bătrânul Atanasie – era pe-atunci de 62 de ani, dar înțelepciunea și luminarea pe care le avea îi făceau pe credincioși să-l considere de 162 de ani – avea o privire mai puternică decât cea a vulturului. Atrăgea. Dobora. Se spunea că, o dată, împăratul nu l-a primit în audiență. Atunci a ieșit pe neașteptate în calea împăratului, aflat pe cal, a apucat frâiele calului și, când Atanasie l-a silit să-l privească în ochi, împăratul s-a pierdut și l-a ascultat cu atenție pe ierarh.

Asemenea și altele multe se iveau în mintea tânără a lui Vasile. La un singur lucru nu se gândea pe atunci: că, după 16 ani, Vasile va ajunge ce era acum Atanasie. Creștet al Bisericii.

Oboseala și zgomotul caravanei l-au trezit din dulce-amara reverie. Trebuia să-și programeze restul călătoriei. Căci nu va merge direct în Cezareea.

Din fire era nesătul de învățătură. Zvonurile ziceau că în Palestina și în Siria, în general, viețuiau pustnici și asceți vestiți. Simțea nevoia să-i cunoască. Nimic nu-l mișca mai mult decât faptul de a cunoaște persoane robite virtuții. Simțea bucurie când cunoștea persoane care, fără să vorbească, Îl descopereau pe Dumnezeu, Îl arătau celorlalți. Iar informațiile lui erau serioase.

Palestina. Aici stăpânea faima cuviosului Ilarion, care în vremea aceea se nevoia în muntele Pelusiului, pe care Vasile îl lăsase deja în urmă.

A coborât în vestita cetate de pe malul mării, Gaza, și a lăsat marea caravană să-și urmeze drumul. A tras la un han, și-a aranjat puținele lucruri, apoi a cerut călăuzitor și a ieșit în cetate.

Aici se nevoise o bucată de vreme Ilarion (†371). În jurul lui s-au strâns cu râvnă mulți ucenici. Pe unii dintre ei Vasile avea să-i cunoască acum personal. Aveau atât de multe să-i spună despre asprimea nevoinței părintelui lor duhovnicesc și despre darurile pe care le primise de la Dumnezeu...

I s-a povestit lui Vasile și despre drumurile aparte ale lui Ilarion. Vizita, adică, regiuni cu locuitori idolatri, îi tămăduia pe bolnavi și, prin propovăduirea lui, îi aducea în Biserică. Un ascet

misionar, asta era adesea Ilarion. Însoțire a monahismului cu misiunea. Nevoință și lucrare în afară. Povestirile despre o asemenea activitate a lui Ilarion i-au atras mult interesul lui Vasile. Era oare cu putință o asemenea asociere?

Fără să bage de seamă, a început să se gândească tot mai mult la aceasta: asceză și activitate, împreună. Duhul i se odihnea la acest gând, dar acum nu o conștientiza.

Ceea ce cugeta cel mai intens era doar asceza austeră și monahismul.

Se întoarse în Gaza și se pregăti iarăși de drum. Călătoria îi era plină de popasuri. În Cezareea Palestinei își aminti iarăși de Origen, căci aici își întemeiase școala, când fusese nevoit să părăsească Alexandria. Aici îi predase lui Grigorie al Neocezareii, părintele duhovnicesc al bunicii sale, Macrina. Iată un extrem de important arbore genealogic al uceniciei: Origen – Grigorie – Macrina – Vasile.

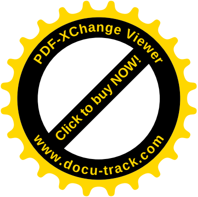
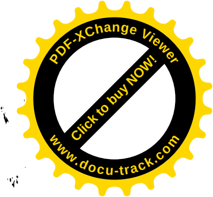
Și-a continuat drumul pe țărmul mării, în părțile Siriei. El însuși spune că a vizitat asceți din Koila Siriei, adică în zona ce începe de la orașul turcesc (de astăzi) Alexandretta și sfârșește la Marea Moartă. A trecut prin Tir, Sidon și celelalte cetăți ale vechii Fenicii. Tot mergând spre miazănoapte, a ajuns la cetățile siriene Emesa, Laodiceea și Antiohia. În părțile celei din urmă existau, conform tradiției, destul de mulți asceți.

De la Antiohia a apucat un drum deosebit, care nu-l ducea în patria sa. Traseul îi era determinat de veștile despre asceți și monahi. Acestea îl poartă acum mai în interior, spre Persia. A apucat, deci, spre Răsărit.

Vasile însuși spune că a cunoscut monahi în Mesopotamia, fără să pomenească numele vreunei cetăți anume. Oricum, dacă a mers în regiunile dintre Eufrat și Tigru („meso-potamia" înseamnă „între râuri"), atunci a făcut o călătorie foarte mare și extrem de obositoare. Regiunea se află la foarte mulți kilometri distanță de Antiohia. Avea, într-adevăr, tradiție călugărească și fusese vizitată cu două-trei luni mai înainte de către Eustatie.

Nu arată ce impresii i-au făcut aceste locuri îndepărtate. Sigur e doar că și aici a admirat râvna asceților. Alături de ei va fi trăit noi experiențe. Locurile Mesopotamiei (partea care azi alcă-

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

tuieşte Siria, credem) i-au părut minunate şi adesea ospitaliere. N-au izbutit, însă, să-l reţină.

Deja îşi programase punerea în lucrare a viselor lui legate de monahism şi asceză. Şi era omul care se ţinea de programul pe care şi-l propunea. Trebuia aşadar, fără nici o altă întârziere, să apuce calea întoarcerii. De altfel, se apropia iarna. Şi nu era doar constituţia sa bolnăvicioasă. Altădată drumurile se închideau pe timpul iernii.

Trecerea dintr-un stat în altul devenea în vreme de iarnă aproape imposibilă, pe măsură ce te îndepărtai de arterele centrale de circulaţie ale statului roman. După toate probabilităţile, Vasile s-a întors iar în Antiohia şi de aici şi-a urmat drumul spre Cezareea.

Aşa se încheie îndelungata călătorie a lui Vasile în căutarea „învăţăturii celei noi". Întoarcerea „spre Răsărituri" l-a îmbogăţit, l-a făcut şi mai înţelept şi mai ales l-a convins să se dedice cu hotărâre ascezei.

Şi totuşi, încă nu se simţea pregătit.

La Cezareea. Epistola întâi

Spre sfârşitul toamnei, Vasile ajungea la Cezareea. Prietenii şi cunoştinţele l-au primit cu urări de bun venit. Nimeni însă nu-şi făcea iluzii. Erau de-acum siguri că nu-i va asculta, aşa încât nu doar că n-au încercat să-i sugereze ce să facă, dar nici n-au îndrăznit să-l roage să rămână cu ei.

Aceştia îl voiau, desigur, la Cezareea. Dar vedeau în ochii lui nerăbdarea de a se retrage din lume. Iar aceasta se putea întâmpla numaidecât. Osteneala îndelungatei călătorii, postul şi multa lucrare îl duseseră spre boală, care nu avea să treacă prea curând.

Boala l-a împiedicat şi să-l întâlnească pe Eustatie. Acesta aflase că Vasile îl urmase pas cu pas. Întorcându-se din propria sa mare călătorie în Orient, prin Persia şi Armenia, trecuse prin Cezareea şi-i lăsase o epistolă lui Vasile.

Vasile i-a răspuns cu o altă epistolă, cea dintâi din colecţia Epistolelor lui. Comunicarea cu Eustatie îi făcea o mare plăcere. Însă regreta mult că iarna ce se apropia cu paşi mari nu-i va

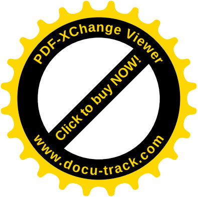
îngădui să meargă alături de el, în Sevastia. În întreaga scurtă viaţă a lui Vasile, boala şi iarna vor fi neîmpăcaţii vrăjmaşi ai deplasărilor lui. Era deci nevoit să rămână acasă, la Cezareea. Pentru moment, nu se putea gândi la vreo călătorie către Sevastia ori Annisa.

Însă, dacă nu-l putea găsi personal pe Eustatie, nimic nu-l împiedica să-i trimită o scrisoare. A făcut-o numaidecât. Acum, când toate în minte îi erau proaspete: nevoia de a-l întâlni pe Eustatie, experienţele Răsăritului... Astfel, şi-a scris prima scrisoare, după câte cunoaştem. Este un text frumos aşternut, dar arată şi grabă tinerească. Sentimentele i se îmbulzesc spre a fi exprimate, cugetul i se revarsă tumultuos.

Involuntar poate, Epistola dă impresia că Eustatie simboliza pentru Vasile duhul ascetic şi monastic, cel puţin pentru Asia Mică. De aceea se şi grăbea să-l întâlnească, de aceea îi şi trimitea această scrisoare, în care îi povesteşte că a călătorit în Răsărit.

Ne aflăm la sfârşitul toamnei lui 357; atunci când dorinţa lui după asceză a luat chipul hotărârii. Însă lumea lăuntrică a omului nu se schimbă foarte lesne. Scriind, îi vine şi îi revine în minte terminologia pe care atâţia ani a studiat-o şi la care atâta s-a gândit. Şi nu sunt atât de nevinovate cuvintele „ironia soartei", „sortit", „destin", aşa cum le foloseşte aici cel ce, în aceeaşi scrisoare, arată că mulţumită ascezei a părăsit Atena, adică lumea pe care o exprimau aceste cuvinte. Bineînţeles, la sfârşitul epistolei, pune oarecum lucrurile la punct: trebuie să-i fim recunoscători lui Dumnezeu pentru binefaceri şi să nu cârtim pentru necazuri.

Rămâne însă senzaţia unei mentalităţi păgâne. De altfel, foarte firească. Vasile – nu trebuie să uităm – nu fusese încă botezat. Nu se închinase pe de-a-ntregul studiului Scripturii. Acestea se vor petrece în mod esenţial de acum înainte. Şi dacă până acum am folosit pentru Vasile expresia „sfânt bărbat", am făcut-o abuziv, din admiraţie pentru marele om, care avea totuşi o educaţie creştinească, călăuzirea Duhului Sfânt şi râvnă pentru asceză, însă care nici nu se unise încă cu Hristos prin Botez, nici nu era încă monah.

La bătrânul Dianiu al Cezareii

Iarna își arăta tot mai mult dinții, iar Vasile găsește astfel prilej de a se aduna întru sine. Iar și iar același subiect: asceza, nevoința. Însă cum să o realizeze? Să ceară și sfatul altor asceți? Singur sau împreună cu alții? Ce se va întâmpla cu Grigorie, prietenul său?

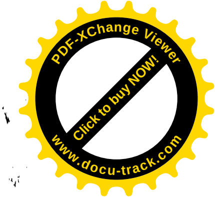
Cât i se odihnea cugetul – ba chiar întreaga ființă – la numele acesta! De cum mintea îi ajungea la iubitul Grigorie, se însenina. Sufletul acela minunat exercita asupra lui o acțiune binefăcătoare. Adesea Vasile îl certa pe Grigorie pentru neașteptatele lui izbucniri care creau probleme. Și câtă mângâiere găsea în prezența lui...

Printre primele lucruri pe care le-a făcut de cum s-a întors din Răsărit a fost să-i scrie lui Grigorie sau măcar să-l înștiințeze că s-a înapoiat acasă. Din păcate, o asemenea epistolă nu s-a păstrat. Grigorie era ocupat în patrie. Părinții îi erau bătrâni și aveau nevoie de dragostea lui. Cele ale familiei îl rețineau acolo. De multe ori îi venea să le lepede pe toate și să fugă la prietenul său, Vasile, și să-i zică: „Înainte, frate! Hai să căutăm un loc de nevoință, destul ne-am chinuit în lume. Nu mai rabd în lume, nu mai rabd viața fără asceză și fără tine".

Însă n-a făcut-o. Era prea sensibil ca să-și părăsească părinții și pe creștinii din Nazianz. Mult mai târziu, în 382, va spune destul de limpede că necazurile și chinurile vieții s-au petrecut din cauza faptului că în acea vreme nu a putut să le lase pe toate și să se facă ascet, alături de Vasile.

Îl cunoaștem pe Vasile. S-a întâlnit cu unii prieteni, le-a vorbit despre planurile lui – sau, mai bine zis, despre problema lui, asceza. Unii îl înțelegeau, alții nu. Mulți erau dezamăgiți. Erau aceia care voiau să-l vadă pledând și triumfând în tribunale; predând și fermecându-și discipolii în școlile superioare... Iar el zicea că voiește să se zăvorască într-o colibă, de unul singur. Să se nevoiască și să vorbească doar cu Dumnezeu.

În iarna lui 357-358, Vasile nu a umblat prea mult. Ieșirile au fost puține. Excepție făcea pentru episcopul Dianiu. Îl vizita cât putea de des. De tânăr avea respect față de acest părinte. Acum

simțea pentru el și o nesfârșită dragoste. Dianiu le merita pe amândouă.

Cine era Dianiu? Pentru istorie – neînsemnat. Pentru Vasile – mare. Îl cunoscuse din copilărie. Își amintește cât l-a impresionat sufletul cel blând al acestui episcop. Și-l amintește mereu vrednic de cinste și totodată cuvios. În purtare avea o anume cuviință care sporea și mai mult când își îmbrăca veșmintele arhierești și liturghisea. Pe chip i se citea bunătatea și toți se bucurau să-i stea în preajmă. În ciuda rangului său, avea o simplitate fermecătoare. Felul lui de a fi era cu totul lipsit de artificialitate. Se exprima liber și sincer. În odaia sa simplă, vizitatorul nu era pus în fața unui oficialism obositor, ci găsea căldură și dragoste izvorând din nobila sa inimă. Chiar și în cele mai grele clipe, chipul îi era liniștit și blând. Când se necăjea, își păstra față de ceilalți buna cuviință și nemânierea. Alătura zâmbetul și decența, bucuria intensă și înțelepciunea. Era un episcop minunat, un bărbat sfânt.

Și totuși, această figură dăruită de Dumnezeu nu a fost scutită de ispite. Nu putea ieși neatins din confuzia epocii sale. Dus de val, a semnat în 360 un simbol de credință care nu era ortodox. Vasile povestește că, puțin înaintea morții, bătrânul și-a explicat poziția și s-a pocăit pentru ceea ce făcuse.

Așadar, pe bătrânul Dianiu l-a vizitat Vasile de multe ori în iarna lui 357-358. Se așeza lângă tronul lui și-i înfățișa toate gândurile sale, fără șovăire: cu simplitate, fără patimă. Dianiu nu era, desigur, un mare teolog; ci altceva. Experiența și înțelepciunea îl făceau să fie un păstor de seamă. Dumnezeu dăruiește bogată îndemânare pastorală și cumpătare tuturor celor care Îl iubesc și pe care-i doare de semenul lor.

În aceste luni grele, Vasile și-a găsit ajutor în chipul acesta sfânt.

Botezul – Împărțirea averilor

Lângă Dianiu, Vasile a luat hotărârea să se boteze. Era și aceasta o dovadă a influenței binefăcătoare a bătrânului asupra iubitului său fiu duhovnicesc.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Toată iarna lui 357-358 şi-a petrecut-o în Cezareea, ţintuit locului în cea mai mare parte a vremii, nu atât din pricina bolii, cât din pricina frigului. Când putea, îl ajuta la lucru pe bătrânul episcop. Nu-i exclus, desigur, să fi apucat să treacă şi pe la ai lui, care se nevoiau la Annisa.

Emilia şi Macrina îi arătaseră cât s-au bucurat de experienţele lui din Răsărit. Nu se opriseră însă aici. Nici mai mult, nici mai puţin, îi spuseseră că tărăgănează lucrurile fără vreo îndreptăţire. Vorbea de asceză, şi el încă nu se botezase! Trebuia să sfârşească grabnic cu această situaţie. Aceasta i-au spus cele două nevoitoare. Emilia, cu o privire mângâietoare, plină de dragoste. Macrina, cu vorbe aspre, ca şi altădată, când Vasile se întorsese de la Atena.

Aşadar, la praznicul Botezului Domnului sau la sărbătoarea Paştelui din 358, Vasile se uneşte cu Hristos. Se înnoieşte şi de-acum se sfinţeşte deplin. Era un mare eveniment din viaţa lui Vasile, acum în vârstă de 29 de ani. O vârstă a puterii, a avântului şi a marii creativităţi.

Iată însă că nu se grăbea să creeze. Era încă în stadiul pregătirii. Îl călăuzea o mână în care avea încredere deplină. Se lăsa dus oriunde aceasta voia.

Botezul a fost săvârşit de Dianiu, care l-a hirotesit şi „citeţ". Ca citeţ, „a slujit" – cum el însuşi spune – Biserica mulţi ani, de fiecare dată când i se dădea prilejul. Adică slujea ocazional, nu regulat, sistematic. Mulţi cred că Vasile a fost hirotonit în acelaşi timp şi diacon. Dar aşa ceva nu găsim pomenindu-se în izvoare. Am zice însă că, aşa cum nu putem adeveri această ipoteză, tot astfel n-o putem nici exclude.

În februarie şi martie 358 se putea mişca mai în voie. Boala îl părăsise, frigul se mai înmuiase.

Maturizarea lui duhovnicească sporea. Urca treptele încet, dar sigur, fără şovăieli. Dinaintea ochilor avea totdeauna asceza. Să se nevoiască, să se închine vieţii contemplative-văzătoare, întru trezvie. Ce va fi, însă, cu cele ce-l legau de lume?

„Împarte săracilor..."

Purta pe umeri o cumplită povară lumească. Aceasta îl făcea să se aplece, să aibă creştetul jos, căutând spre pământ, şi doar anevoie spre cer.

Într-o clipă de nobleţe, a aruncat o parte din această povară. Era pe vremea când se întorsese de la Atena şi căzuse bolnav. Atunci îşi făcuse socotelile duhovniceşti şi începuse a-şi plânge ostenelile şi anii tinereţii pe care-i cheltuise cu studiul înţelepciunii lumii. Luase atunci hotărârea de a se dedica în întregime adevărului Evangheliei şi ascezei.

Din păcate însă, nu doar „înţelepciunea cea dinafară" era cea care-l lega pe Vasile de lume. Vasile era foarte avut, un adevărat fiu de nobil. Vrând-nevrând, fusese strâns legat de lume. Bogăţia înseamnă legături grele, mare piedică în urcuşul duhovnicesc.

Dacă cineva pofteşte să se facă nevoitor, călugăr, atunci are de ales: ori bogăţia, ori nevoinţa.

Bogăţia şi călugăria sunt, fiecare, stăpâni aspri şi absoluţi. Vor toate ale lor. Fiecare şi-l pofteşte sieşi pe om pe de-a-ntregul şi, pentru a-l câştiga, dă lupte crâncene. Adesea nu se liniştesc decât numai o dată cu moartea omului.

Cu cât mai de seamă este omul ce se găseşte la răscrucea aceasta – adică a alegerii între cei doi „stăpâni" –, cu atât mai stăruitoare e lupta. Fiecare dintre cei doi se încuibează în mintea acelui om, se arată a fi folositor şi-l îndulceşte pe om cu bucuriile sale. Unul dintre aceşti stăpâni, bogăţia, este puterea satanei, dacă omul n-o întrebuinţează cu pricepere. Celălalt stăpân, asceza, este darul lui Dumnezeu.

Ce s-a petrecut în cazul lui Vasile?

Să nu ne aşteptăm la vreo luptă impresionantă. Schimbarea care s-a petrecut în duhul lui Vasile s-a petrecut treptat, liniştit, într-un răstimp de zece ani. Luptele s-au dat înlăuntrul lui pe tăcute, gradat, fără multă vorbă, fără să cadă în extreme. La Vasile toate îşi găseau locul în traiectoria stabilă a vieţii lui. Întreaga lui viaţă s-a călăuzit după un plan atât de desăvârşit, încât numai de Dumnezeu putea fi făcut.

Ce se petrecea în perioada aceasta înlăuntrul lui Vasile? Sărbătoarea biruinţei! Da. Fără trâmbiţe şi surle, l-a vizitat pe episcopul Dianiu, l-a înştiinţat că s-a hotărât în ceea ce gândea. A cerut binecuvântarea bătrânului şi i-a trimis scrisoare prietenului Grigorie, în care îi va fi scris, cu siguranţă:

„Plec, frate, la Annisa. Tu însă nu te grăbi, n-a sosit încă vremea visului nostru celui mare. Cum m-aş fi dus, de altfel, să mă

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

călugăresc fără să vorbim amănunțit despre toate? Acum merg la mama și la sora mea. Desigur, mi-au spus-o limpede de multă vreme: să fac ce voiesc cu marea noastră avere. Însă trebuie să iau binecuvântarea mamei mele. Așadar, voi lipsi din Cezareea destulă vreme. Dumnezeu a dăruit multă bogăție familiei mele. Avem proprietăți în nici mai mult, nici mai puțin de trei provincii. De unele deja ne-am izbăvit. Rămân însă multe. Și văd limpede că, dacă nu le împart și pe acestea săracilor – fraților mei –, n-o să pot înainta pe calea desăvârșirii. Înțelegi acum, așadar, cât de necesară îmi e această călătorie. E-adevărat că lucrul acesta o să mă obosească. Dar ție ți-o spun, căci de atâta vreme suntem una: am bucurie mare înlăuntrul meu. Nu ți-o pot înfățișa, dar cred că bucuria aceasta e de la Dumnezeu. Este – sunt sigur de cele ce-ți spun, chiar de îmi tremură mâna scriindu-ți – harul pe care Cel Atotputernic mi-l dă ca să nu mă tem și să îndrăznesc: să împart toate săracilor, fără să am remușcări. Scriindu-ți acum despre scopul călătoriei mele, mă gândesc neîncetat la bunătățile cele adevărate ale lui Dumnezeu pe care, prin mila Lui, le vom gusta și noi când vom începe viața călugărească. De atâtea ori am căzut de acord în această chestiune. Și până acum neîncetat o amânăm. Dar, în sfârșit, clipa cea dorită se apropie, o văd, vine... Deci, bucură-te întru Domnul și roagă-te pentru ceasul apropiat al nevoinței noastre. O să găsim un loc frumos și liniștit, unde să ne înjghebăm schitul nostru. Și atunci..."

A rezolvat în chipul mai sus arătat chestiunea proprietăților familiei. Însă, fără îndoială, a mai păstrat ceva.

A păstrat pământul pe care își aveau locul de nevoință mama și sora lui. Casa în care a locuit la Annisa, când a început viața monahicească. Și pământul pe care se nevoia fratele lui, Navcratie.

Această misiune a lui Vasile am putea-o numi „izbăvire", căci s-a izbăvit de o mare povară lumească.

Și era un lucru foarte anevoios, deși la început părea lesne. Trebuia să încheie acte de donație, după toate regulile birocratice. Acestea să fie recunoscute de cancelariile provinciilor. Să fie declarate amănunțit la autoritățile fiscale, ca să nu-l hărțuiască mai apoi pe Vasile, cerându-i impozite pentru proprietățile pe care nu le mai avea.

La monahii eustațieni

Așadar, a sfârșit la un moment dat cu chestiunea averii. Cât s-a ocupat cu ea nu știm. Oricum, cam două-trei luni.

Important era că se simțea liber ca pasărea cerului. Mergea și simțea că zboară. Una câte una, piedicile cădeau și de fiecare dată făcea încă un pas spre țelul său.

De-acum se putea mișca mai în voie. Primăvara îi ușura deplasările. Încă nu stabilise cu Grigorie când vor începe viața cea nouă, monahală.

S-a înapoiat pentru scurtă vreme în Cezareea. Și-a rezolvat și aici anumite chestiuni. Și-a luat rămas bun de la prieteni și... A apucat drumul spre a-i întâlni pe monahii lui Eustatie al Sevastiei. Erau răspândiți grupuri-grupuri în părțile Armeniei Mici, Capadociei și Pontului. Însă majoritatea trăiau în regiunea dintre Cezareea, Sevastia și râul Iris.

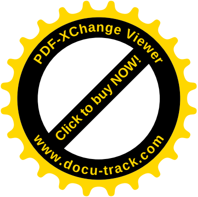
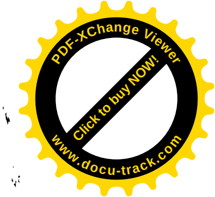
Călugării aceștia se străduiau să urmeze modelul viețuirii asceților Egiptului. Firește că Vasile era îndreptățit să gândească: „Cu ceva mă pot folosi, să merg și să-i cunosc de aproape".

Cu monahii eustațieni era o întreagă poveste, ca de altfel și cu părintele lor duhovnicesc, cel în jurul căruia se strânseseră și pe care și-l recunoșteau conducător, călăuză duhovnicească.

E vorba de Eustatie, care a ajuns episcop al Sevastiei probabil în anii aceia, adică prin 357-358. Istoria lui e destul de întunecată. S-a născut pe la 300, l-a avut dascăl la Alexandria pe ereziarhul Arie, a fost extrem de activ, a fost profund impresionat de monahismul pe care l-a cunoscut în Egipt și el a fost cel dintâi care a adus și a răspândit viața ascetică în Pont și-n mare parte a Asiei Mici.

Din 330 încolo a început să adune în jurul lui monahi. Din păcate, nu le-a transmis adevărata tradiție și a căzut în extreme. În loc să formeze monahi smeriți și înțelepți, a format niște egoiști smeriți la înfățișare, care arătau dispreț față de credincioșii căsătoriți, față de Taina Cununiei, față de mucenici și moaștele lor, față de preoții căsătoriți și față de posturile rânduite de Biserică.

Situația creată a tulburat Biserica și aceasta a trebuit să convoace sinod ca să pună rânduială în lucruri. Ceea ce s-a făcut la

Gangra Paflagoniei, în 340 sau ceva mai târziu. Abaterile și deformările au fost condamnate și căpetenia monahilor, Eustatie, a făgăduit să se conformeze tradiției Bisericii.

În continuare, Eustatie a evitat anumite exagerări, dar nu și-a părăsit concepțiile filoariene. Era însă viclean și, când era încolțit, făcea pe ortodoxul, credincios Sinodului I Ecumenic. În sinea lui rămânea însă semiarian, adică aparținea grupării omiusienilor.

Ca omiusian a apărut în multe sinoade și a fost condamnat de două ori de arienii extremiști, în 358 și 360. Totodată, a evoluat înspre pnevmatomahie, adică a început să nege că Sfântul Duh este deoființă cu Tatăl și cu Fiul.

Aceștia erau, în câteva cuvinte, monahii eustațieni și căpetenia lor.

Vasile a lăsat în urmă Cezareea și mergea pe drumul Sevastiei, în zi de primăvară. Acolo i-a întâlnit pe primii monahi din Asia Mică.

Am spus că auzise de multă vreme despre ei. Și-i închipuia niște oameni extrem de importanți. Căuta, poate, în chip inconștient, să se încredințeze acum de adevărul celor pe care i le plăsmuise închipuirea. Ceea ce, firește, era cu neputință.

De altfel, fusese prevenit: „Vasile, nu te aștepta la lucruri mari în ceea ce-i privește pe oamenii aceștia". Când i-a văzut purtând rase grosolane și lipsite de orice frumusețe și încălțându-se în piei neargăsite, a crezut că a găsit cei mai smeriți oameni din lume.

Au intervenit iar anumiți prieteni: „Lasă-i, Vasile, nu ai nimic de câștigat de la ei. Dimpotrivă, îți vor face rău". Nu putea încă să vadă limpede, credea că monahii lui Eustatie sunt defăimați pe nedrept.

Îi era de ajuns că monahii aceștia erau asceți, că au preferat asceza în locul desfătărilor. Asta îi era destul ca să-și dorească să rămână lângă ei, să-i cunoască mai îndeaproape. Iar când prietenii i-au vorbit din nou despre concepțiile greșite ale eustațienilor, n-a fost de acord. Aceștia au stăruit, încredințându-l că, precum Eustatie, tot așa și călugării lui nu cred drept, nu sunt ortodocși.

A rămas neînduplecat. Stând acum lângă ei, nu-i auzea vorbind împotriva dreptei credințe. Așa încât considera atacuri nefondate cele zise de prietenii lui împotriva acestor monahi. Mai târziu, când Vasile va ajunge episcop, adversarii îl vor acuza direct pentru

poziția lui față de Eustatie și monahii acestuia. Chiar Eustatie însuși va răspândi, cu viclenie, zvonul că Vasile fusese odinioară de acord cu el și că abia după 371 și-a schimbat opiniile. E o chestiune dureroasă, despre care vom vorbi la timpul cuvenit.

Acum însă trebuie să facem o precizare, chiar dacă pare că aceasta îl va micșora pe Vasile în ochii noștri: foarte greu și cu oarecare întârziere a fost nevoit să constate greșelile doctrinare ale lui Eustatie, și nu doar pentru că acesta nu se manifesta totdeauna, că era lesne schimbător și că Vasile era legat sufletește de el, ci și pentru că nu era încă instruit teologic. Abia de un an de zile se întorsese definitiv și exclusiv către Scriptură. Nimic nu arată că până acum ar fi luat parte la discuții teologice. Iar studii teologice nu făcuse nicăieri.

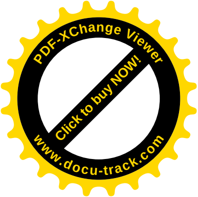
Prin urmare, n-avea premisele necesare pentru a judeca opiniile cacodoxe ale lui Eustatie. Mai ales că nu era vorba de-un arian extremist – ceea ce ar fi fost lesne de depistat –, ci de o persoană ce neîncetat se afla între Ortodoxie și arianism, adică era omiusian și, întâi de toate, nestatornic și lesne schimbător.

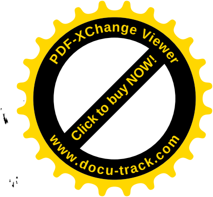
Gruparea aceasta a omiusienilor era destul de aproape de Ortodoxie și de aceea marele Atanasie a încercat în 362 s-o aducă în sânul Bisericii, propunând drept cale de mijloc o mărturisire a credinței care să nu-i deranjeze. A acceptat ca ei să folosească formula „prin fire Fiu", de vreme ce „deoființă" îi deranja.

Ambii termeni spun același lucru. Iar acest demers al lui Atanasie îi dovedește măreția. Distinge, adică, în mod absolut între limbaj și adevăr. Ceea ce trebuie apărat este adevărul. Acesta nu se schimbă niciodată. Ceea ce poate fi modificat e limbajul, termenii pe care-i folosim spre a exprima adevărul.

Dacă tactica aceasta a lui Atanasie, care-i atât de simplă și curată, ar fi fost înțeleasă mereu în teologie, am fi evitat nenumărate controverse sterile.

Cam așa stăteau lucrurile. Și nu există nici un motiv pentru care Vasile să poată fi acuzat că a simpatizat teologic cu omiusienii. În anii ce vor urma va studia mult Scriptura, va aprofunda Predania (Tradiția) Bisericii și va fi introdus în problemele teologice ale epocii. Atunci, după ce-și va fi format opinia proprie, va avea o poziție corectă, îi va condamna pe cei ce trebuie și va fi absolut precis în expunerile de credință.

Pentru moment, petrece câteva luni în preajma diferitelor grupuri de eustaţieni care erau răspândiţi, cum am spus, mai ales în părţile dintre Sevastia, Cezareea şi râul Irisului, dar şi în Paflagonia. Cu bătrânul Eustatie se pare că nu a stat prea mult împreună în aceste luni. Eustatie era extrem de ocupat cu luptele dintre diferite grupări din Biserică. La Paştile lui 358 a jucat un rol de căpătâi la Sinodul de la Ancira. În acelaşi an e condamnat de arienii convinşi. În realitate, avea puţin timp pentru monahii lui.

Acest ultim amănunt este demn de atenţie, deoarece a devenit motiv ca Vasile să joace un anume rol în rândul eustaţienilor. Adică, văzând Eustatie că n-are prilejul să se ocupe cum ar trebui de călugării lui, i-a cerut lui Vasile să se ocupe el de aceştia şi l-a lăsat în locul lui, de vreme ce-i cunoştea capacităţile şi-i ştia şi pe asceţii din familia acestuia, care îi erau apropiaţi. Avem aici primul imbold simţit de Vasile spre a se gândi la o culegere sistematică a regulilor monahale şi a scrierilor care să contribuie în general la propăşirea duhovnicească a monahilor.

Asemenea lucrări a început să alcătuiască prin 358-359. Pentru cine le va fi alcătuit, dacă nu pentru eustaţieni, cu care se afla într-un contact continuu chiar şi după ce s-a retras la Annisa? Pentru vreo grupare proprie de monahi? O asemenea grupare n-a avut decât mult mai târziu, când a ajuns episcop, după 370 sau, cel mai devreme, după 365.

Timpul curgea alături de eustaţieni. Nu era nemulţumit de ei. Dar nici entuziasmat. Un om atât de instruit şi de cultivat nu era prea în largul lui în preajma acestor monahi nepregătiţi.

Cel ce aştepta atâtea de la asceţi nu putea să admire prea mult asceţi care nicicând n-au avut faima unor virtuţi extraordinare – dovadă că îi găsise într-o asemenea situaţie încât a considerat necesar să scrie reguli care să îi ajute să-şi învingă neputinţele. Acest rost îl aveau canoanele. Ele au fost scrise atunci când au fost provocate de abateri sau nereuşite duhovniceşti.

CAPITOLUL AL TREILEA

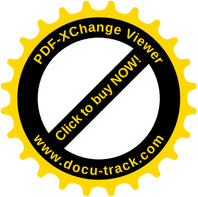
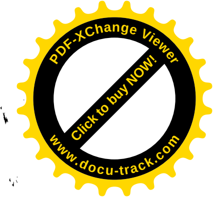
RETRAGEREA - ÎNCEPUTUL ROADELOR

La Annisa

Voia să-i cunoască pe eustaţieni ca să dobândească astfel vreun folos duhovnicesc. După ce i-a cunoscut, datele problemei s-au schimbat. El a fost cel care le-a adus folos duhovnicesc. Şi, ca să-i poată „folosi" şi mai mult, a crezut de cuviinţă că trebuie să-i lase şi să se izoleze.

Astfel, în iarna lui 358 s-a retras la mica proprietate ce-i mai rămăsese, la Annisa. L-au întâmpinat mama sa, Emilia, şi sora, Macrina, care se nevoiau aici de ani de zile. Cele două s-au bucurat aflând că va rămâne multă vreme alături de ele. Sosise ceasul lui Vasile. În sfârşit, îşi începea viaţa monahală.

S-a retras într-o căsuţă din partea locului şi a început. Într-o căsuţă ce aparţinea conacului familiei. Ce a început, cum a început? Nu ştim. Sigur este că începea vremea roadelor sale. De acum înainte va produce şi va oferi lumii roadele lui.

Mai întâi de toate îl vedem aplecat asupra membranelor – cum se numeau hârtiile acelei epoci –, exersându-şi memoria, cu mica sa experienţă, cu cunoştinţele şi cu Sfântul Duh pe care-L implora rugându-L. Îi făgăduise lui Eustatie că va alcătui reguli pentru monahii lui. Trebuia să-şi aducă în minte luptele şi virtuţile asceţilor Răsăritului. S-a folosit de notiţele pe care şi le făcuse în vremea călătoriei lui în Răsărit. Avea în vedere viaţa eustaţienilor. Le prelucra pe toate în mintea sa, deja adăpată de apa Scripturii. De când se încredinţase de deşertăciunea învăţăturii lumeşti, cercetase neîncetat Scriptura, Vechiul şi Noul Testament. Chiar dacă nu o înţelegea totdeauna, cel puţin o cunoştea bine.

Lucra, aşadar, să organizeze viaţa cotidiană a monahilor. Deşi nu intrase deplin în monahism, trebuia să scrie regulile unei vieţi pe care până acum o cunoscuse doar ca vizitator; călătorise şi-i văzuse pe monahi, admirându-i.

Cineva care are idee de aceste chestiuni poate gândi, pe bună dreptate, astfel: mai întâi ar fi trebuit să se nevoiască ani de zile în viaţa călugărească; apoi, încă câţiva ani să se facă pustnic, şi abia pe urmă să încerce scrierea regulilor monahale.

Acestea-s adevărate. Însă Dumnezeu altfel a lucrat. Proorocii Lui nu apar pe drumul pe care umblă credincioşii cei mulţi. Aşa şi aici. În cazul lui Vasile, un tânăr ce nu avea nici 30 de ani, care nu gustase cum trebuie amărăciunea şi dulceaţa ascezei, ajunge vasul cel ales. Dumnezeu l-a ales pe tânărul acesta spre a-l face legiuitor al vieţii monahale.

Ceea ce a început atunci să scrie – şi a completat ulterior – a ajuns într-adevăr codul de legi al monahismului. În vieţile de obşte, părinţi şi maici vieţuiesc până astăzi după indicaţiile unui tânăr. Pustnici şi laici se vor întări duhovniceşte, până la săvârşirea lumii, cu textele Sfântului Vasile cel Mare.

Textul despre care vorbim este în principal *Regulile pe larg*, dar într-o primă formă. Aşa cum am spus, scrierea presupune o experienţă imensă, care, de regulă, se dobândeşte în mulţi ani de zile. Desigur, etalonul nu-s anii, ci experienţa însăşi, cunoaşterea profundă a vieţii duhovniceşti. Pe aceasta dacă o are cineva, o poate exprima chiar dacă nu este monah vechi – cazul lui Vasile.

La Annisa, Vasile n-a uitat nici o clipă de prietenul lui, Grigorie. Primul lucru pe care l-a făcut a fost acela de a-i scrie.

„I-am lăsat pe eustaţieni şi sunt la Annisa. Am găsit aici o căsuţă şi-am început să mă nevoiesc; bineînţeles, deodată cu celelalte treburi: scrisul şi puţina rucodelie. Locul e foarte frumos".

I-a scris şi altele lui Grigorie, chemându-l să se nevoiască împreună.

Acesta nu se hotăra. Vasile i-a scris iarăşi – de astă dată mai dur, mai neîndurător. Ceea ce pe Grigorie l-a îndurerat pur şi simplu, căci i-a amintit de vechi jurăminte şi hotărâri. Din vremea petrecerii la Atena îşi făgăduiseră unul altuia să se nevoiască împreună. Experienţele şi sentimentele primei vârste a tinereţii nu se uită niciodată, sunt sfinte. Cum ar fi putut să le uite sensibilul Grigorie? Iar Vasile ştia că îl lovea acolo unde îl durea.

Grigorie cedă, se plecă. Dădu înapoi la împunsăturile lui Vasile. Luă pana şi-i scrise prietenului său – este prima epistolă din cele ce s-au păstrat –: „Mărturisesc că am minţit. Am fost de acord la Atena că vom fi mereu împreună şi ne vom nevoi împreună... Dar n-am minţit cu voia mea... Iar dacă primeşti, nu voi fi minţit pentru totdeauna... Va veni vremea când vom fi împreună, de voieşti aceasta, şi vom avea toate de obşte...". Părinţii lui Grigorie erau bătrâni şi bolnavi. Pentru ei rămânea departe de prietenul său.

Vasile iarăşi insista şi îl ruga, invocând frumuseţile naturii din partea în care se nevoia. Poate pentru a se justifica într-un fel, Grigorie i-a scris că nu-l satisface locul. Că nu-i place locul în care se nevoia Vasile. Nu-l inspira pe Grigorie, care era şi o fire artistică.

Atunci, neînduplecatul Vasile a scris cea de-a doua epistolă a sa. Aici nu-i mai vorbeşte de frumuseţile naturale ale locului – care, e-adevărat, nu valorau prea mult.

Grigorie îl provocase: „Lasă frumuseţile naturale, prietene Vasile. Mai bine zi-mi ceva despre felul cum trăieşti, despre lupta duhovnicească". Vasile a fost ispitit, atins. A profitat însă de acest prilej, răspunzându-i printr-o mare scrisoare, una dintre primele lui scrieri referitoare la viaţa monahală. Seamănă când şi când cu un rezumat la cele spuse în scrierea *Regulile pe larg*. De altfel, ambele au fost scrise în aceeaşi perioadă.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Asceza

În epistolă Vasile spunea lucruri importante, neaşteptate pentru un monah începător. Cum a izbutit să dobândească experienţe atât de profunde? Doar el şi Sfântul Duh ştiu.

Citind această epistolă, ne întrebăm involuntar: scriitorul descrie ceea ce trăieşte el însuşi sau ceea ce ar trebui să trăiască monahii? Istoriseşte sau hotărăşte ceea ce trebuie să facă? Credem că amândouă, dar mai mult prima variantă.

Iată care îi era viaţa în liniştea de la Annisa:

Se trezea în zori. De cele mai multe ori trebuia să aprindă opaiţul ca să vadă. Citea Psaltirea şi psalmodia imne bisericeşti vreme îndelungată. Cam până la răsăritul soarelui.

Atunci începea diferitele treburi. Şi pe acestea le făcea rugându-se. Rugăciunea îi era tovarăş nedespărţit; îi înfrumuseţa lucrul pe care-l avea de făcut şi, întâi de toate, îi ţinea sufletul bucuros şi vesel.

Lecturile biblice reprezentau cea mai intensă şi mai plăcută îndeletnicire. Vasile se simţea în largul său. A dobândit astfel în scurtă vreme o cunoştinţă profundă a Scripturii. În viaţa ascetică, această lectură reprezintă un instrument pentru sporirea duhovnicească. Uşurează consistent rugăciunea, ceea ce e ceva foarte anevoios.

Ca toţi marii scriitori duhovniceşti, nici Vasile nu vorbeşte mult despre rugăciunea în sine. Se sfieşte, ar fi ca o dezvăluire a celor mai profunde trăiri ale lui.

Însă lui Grigorie îi spune: „Rugăciunea cea bună este aceea care Îl face pe Dumnezeu simţit sufletului". Căci atunci Dumnezeu este trăit de lăuntrul omului şi sufletul are încredinţarea faptului acestuia. Însă asemenea stări sunt piscuri greu de atins. Sunt precedate de o mie şi una de amărăciuni şi nevoinţe zilnice. Despre acestea Vasile putea vorbi la nesfârşit; căci îşi deschidea inima către Grigorie.

„Mi-am lepădat ocupaţiile din cetate, căci îmi erau pricini de nenumărate gânduri. Dar de mine însumi nu m-am putut lepăda". De cum şi-a început nevoinţa, a intuit piedica cea mare. Era chiar el însuşi. De cele materiale monahul se leapădă cu relativă uşurinţă. Dar ce va face cu sine însuşi? Cum să dezrădăcineze dinlăuntrul lui omul cel vechi, cel rupt de Dumnezeu?

Se străduia, desigur. Iar şi iar. Vasile se şi ruga mult, avea şi o voinţă de fier. Şi totuşi, adesea pătimea „rău de mare" duhovnicesc. Ca monah începător, se nevoia să se elibereze de patimi într-o linişte desăvârşită. Patimile se împotriveau. Iar atunci când dădeau puţin înapoi, creau în fiinţa lui tulburare şi simţea o ameţeală ca răul de mare pe care-l simte omul călătorind cu corabia.

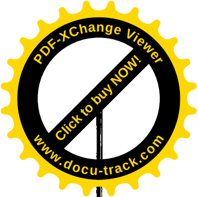
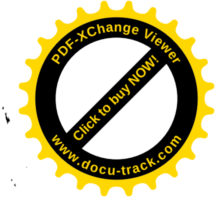
Patimile erau deci preocuparea lui zilnică. Nu că-l interesau, ci că erau cele ce trebuiau şterse, ca astfel să ajungă cândva altundeva. Şi cumpănise bine lucrurile. Îi era necesară pustia, liniştea, ca să poată „detecta" patimile, să le localizeze. Era şi aceasta o artă. Vai de vânătorul care nu ştie unde să-şi caute prada şi care nu s-a antrenat cu trasul la ţintă!

Pustia îi asigură minţii liniştea. Când mintea nu are linişte, când e purtată de colo-colo de gândurile lucrurilor, nu se poate aţinti la adevăr. Nu ajunge la a-L simţi pe Dumnezeu.

„Prietene Grigorie, de mă întrebi ce ispravă am făcut în pustia de aici, mă ruşinez să-ţi zic. M-am lepădat de oraş, dar cum să mă lepăd de mine însumi? Acum pricep foarte bine – şi asta s-o înveţi şi tu: retragerea din lume nu e numai să pleci trupeşte din ea, ci să încetezi a-ţi mai iubi trupul. Anahoretul (pustnicul) să nu aibă cetate, rude, lucruri proprii, prieteni, averi, tovărăşii, înţelepciune omenească". Când se va goli de toate acestea, i se va întipări în inimă învăţătura cea dumnezeiască. Pentru că până în acel ceas are înscrise în inimă cele de mai sus.

Lucrătorul pustiei, fiinţa aceasta ciudată care se cheamă ascet sau monah, trebuie să deprindă cu răbdare meşteşugul lucrării pustiei. Căci meşteşugul acesta nu-i de nedeprins, dar nici lesne de deprins. Începe de la înfăţişare şi haine. Monahul trebuie să privească în jos, să nu caute la înfăţişarea sa, să nu se îmbăieze întruna. Haina să-i fie sărăcăcioasă, de doliu. Mersul – nici să lâncezească, nici să se silească fără rost. Încălţările să-i fie sărace şi trainice.

Cât despre mâncare – trebuie o atenţie deosebită. Fireşte, şi călugărul trebuie să mănânce. Dar doar cât e necesar. Cât îi e foame. Şi să bea cât îi e sete. Adică atât cât e de trebuinţă trupului să fie sănătos şi totodată neîngreuiat, treaz. Ceea ce trebuie evitat

este lăcomia pântecelui. Să nu mănânce de plăcere, ca să se îndulcească de mâncare, ci doar cât îi e foame. Aici Vasile este relevant. Când zice că monahul nu trebuie să arate „turbata lăcomie a pântecelui" şi că trebuie să-şi păstreze trupul sănătos, arată că distinge între trup şi lăcomia pântecelui. Trupul însuşi nu este patimă.

Omul este al lui Dumnezeu

Judecând asupra acestor cuvinte, putem zice că Vasile nu priveşte trupul cu dispreţ, ca Platon, chiar de are anumite expresii ce dau această impresie, de pildă în Epistola I.

Ceea ce Vasile dispreţuieşte este patima ce se încuibează în trup. Dar patima nu e totuna cu trupul. Este totuna cu trupul când acesta îi e robit satanei, câtă vreme se dovedeşte a fi unealta prin care satana îl duce pe om departe de Dumnezeu. Ceea ce adesea e caracterizat de Vasile ca „înstrăinare" a omului de Dumnezeu.

La Vasile avem viziunea ortodoxă asupra omului, nu platonică. Omul este o existenţă unitară: suflet şi trup. Amândouă acestea sunt vrednice de cinste. Gândirea platonică le despărţea, ca să-l dispreţuiască pe cel de-al doilea. În teologie, omul întreg este templu al lui Dumnezeu, nu doar sufletul. De aceea va şi învia omul cu trupul.

Ar fi fost tragic dacă trupul în sine ar fi fost rău, în viziunea Bisericii. Căci ar fi însemnat că Dumnezeu, Care l-a plăsmuit pe om „bun foarte", de fapt l-ar fi pierdut. S-ar fi luptat, să zicem, satana cu Dumnezeu ca să-l dobândească pe om şi ar fi izbutit. Iar omul – cel puţin trupul lui – a devenit ontologic rău, a încetat să mai fie o existenţă sub privirea lui Dumnezeu. Şi Dumnezeu n-ar mai putea face nimic pentru trup, de vreme ce l-a pierdut dintru început, atunci când a biruit satana.

Când Vasile şi întreaga Biserică vorbesc despre patimi în cazul omului şi despre înrobirea lui de către satana, dau totodată şi soluţia problemei. Fiindcă, desigur, nu se poate nega că omul trup şi suflet se apleacă spre rău, se împotriveşte adevărului.

Soluţia este adevăr şi totodată sminteală: satana s-a luptat într-adevăr să-l câştige pe om, despărţindu-l de Dumnezeu. Asta face în întreaga istorie. Dar ceea ce a izbutit este faptul de a-l robi, de a-şi supune omul. Nu l-a modificat ontologic, nu l-a transformat în altceva. Nu l-a putut înstrăina definitiv de Dumnezeu.

Astfel că omul a rămas în esenţă fiu al lui Dumnezeu, dar robeşte satanei. Punţile către Dumnezeu nu s-au sfărâmat. Şi tocmai pentru că nu s-au sfărâmat, de aceea a continuat lucrarea dumnezeieştii iconomii pentru mântuirea omului, care n-a încetat să fie al lui Dumnezeu.

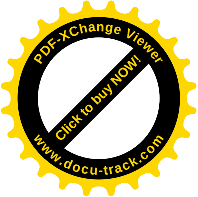
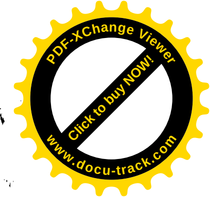
Mântuirea omului este încetarea robiei – care prin firea ei este temporară –, când se ajunge la îndumnezeire. Robia aceasta se manifestă ca supunere a omului faţă de voia satanei. Atât cât durează stăpânirea diavolească înlăuntrul omului, acesta face tot ce se opune voii dumnezeieşti. Stăpânia aceasta, care desigur este demonică, se manifestă ca patimi. Acestea sunt, în ultimă analiză, puterea şi influenţa satanei în om.

Aşadar, chiar când şi cele mai naive scrieri ascetice vorbesc despre patimile omului – de care trebuie să se izbăvească –, înseamnă că aceste scrieri nu-l părăsesc pe om în mâinile satanei; ci înţeleg că-i vorba de o înrobire a omului de către patimi şi luptă împotriva acestora, spre a-l slobozi pe om din robia satanei.

Cu adâncul realism ce o caracterizează, Biserica cunoaşte că lupta ascetică a fiecărui creştin nu este împotriva cărnii, ci împotriva diavolilor care-şi fac din carne unealta lor. Astfel că lupta împotriva diavolilor este marea strădanie a Bisericii de a-l ţine pe om curat sub privirea lui Dumnezeu; nu îndură să-l predea definitiv puterii satanei, care a izbutit doar să-l influenţeze, nu să-l transforme.

Dacă cineva nu pricepe această mare strădanie a Bisericii, nu se va putea compara în cunoştinţă şi teologie nici măcar cu asceţii analfabeţi, care ştiu prea bine că se luptă cu diavolul lăcomiei pântecelui, cu diavolul curviei, cu diavolul somnului, cu diavolul iubirii de sine, cu diavolul iubirii de argint... şi nu cu lacomul, cu desfrânatul, cu trândavul, cu egoistul, cu iubitorul de argint...

Patimile diavoleşti din om trebuie să fie înlocuite cu virtuţi. Monahul, cu cât este mai sporit, cu atât mai bine ştie că se luptă pentru dobândirea virtuţilor; şi cu cât se luptă pentru acestea, cu atât patimile bat în retragere. Adică lupta pentru dobândirea

virtuților devine, indirect, luptă împotriva patimilor. Hotarele dintre acestea două sunt greu de precizat.

Și nevoia de a rămâne realist, nevoia de-a nu-și pierde din ochi vrăjmașul îl fac pe călugăr să intețească lupta împotriva patimilor. Altfel e-n primejdie de a cădea cu totul și cu totul pradă satanei, de a crede că nu există patimi, ceea ce înseamnă pierderea oricărui simț al realității.

Vasile vorbește despre virtuțile monahului și se dovedește influențat de mediul spiritual grecesc al epocii.

Virtuțile fundamentale pe care trebuie să le dobândească monahul sunt înțelepciunea, bărbăția, dreptatea și cumpătarea*. Acestea sunt virtuțile propovăduite și de Platon, și de filosofia laică grecească ulterioară. Deci, ce se întâmplă, este oare Vasile platonic? Pentru ce nu vorbește doar despre iubire, despre credință, despre nădejde, precum Pavel?

Răspunsul este dificil, căci totodată vorbește mult și despre virtuțile care au apărut în sânul Bisericii. Într-o lucrare scrisă în aceeași vreme, în *Regulile pe larg*, începe exact cu „cea dintâi" poruncă, adică porunca iubirii. Și-n aceeași epistolă către Grigorie înfățișează amănunțit smerita cugetare ce trebuie să fie proprie monahului.

Să nu uităm, trecuse foarte puțină vreme de la perioada studiilor. Lucrările scrise acum respiră atmosfera gândirii grecești, pe care o cunoștea atât de bine și care avea o înclinare spre morală. Și în unele scrieri vechi-testamentare (IV Macabei 1) fuseseră adoptate virtuțile filosofiei antice grecești.

Cât nu era în pericolul de a falsifica tradiția Bisericii, folosea elemente de morală filosofică. Oricum însă, de vreme ce nu analizează aceste virtuți platonice și nu le arată caracterul creștin aparte, dovedește că nu este deranjat de elementele platonice, că în mod conștient ori inconștient este influențat de ele.

Iată, așadar, că nu doar din smerenie a zis cele de la începutul epistolei: „M-am lepădat de cetate, dar e dificil să mă lepăd de mine însumi!" Acest „eu însumi" era dospit în atmosfera gândirii grecești.

* σωφροσύνη, ανδρεία, δικαιοσύνη și φρόνησις.

S-a luptat aspru și într-adevăr s-a lepădat de sinele lui pe care-l zămislise în atmosfera păgână a anilor de studii. Dar ceva din acesta tot va rămâne, ceva care va căuta mereu prilej să se manifeste. Lupta și virtutea nu înseamnă evitarea desăvârșită a devierilor. Ortodoxul sincer se formează neîncetat, nu dintr-o dată. Ca și sfântul, care nu este – am zice noi – sfânt prin compoziția sa chimică. Este sfânt întrucât se luptă, depășind anumite hotare, nu fiindcă n-ar mai fi ispitit deloc de către satana.

De altfel, cu toate că Vasile, în momentul critic al hotărârii lui de a părăsi cele lumești, se jelește că și-a pierdut tinerețea cu „învățătura cea din afară", n-a încetat niciodată s-o folosească în scrierile lui, uneori ca să-și explice gândirea, alteori pur și simplu ca să-și ornamenteze textul; să se ostenească, fie, dar să-l și înfrumusețeze.

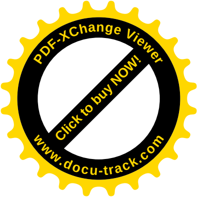
Curățire și luminare

Epistola de care ne-am ocupat neîncetat până acum are un caracter practic, căci e scrisă de un anahoret începător. Are însă și pasaje contemplative extraordinare, căci e scrisă de un vas ales al lui Dumnezeu.

Ne-a vorbit despre liniște și despre valoarea ei. Face acum un pas înainte. Liniștea este necesară întrucât aduce în suflet curățirea. Îl ajută decisiv să se curățească de tot neadevărul, de tot ce nu este Dumnezeu. Și într-adevăr, cu cât omul se curățește, cu atât limba îi vorbește mai puțin despre cele omenești, cu atât ochii caută mai puțin la frumusețea trupească, cu atât auzul se apleacă mai puțin la cântecele lumești. Și, întâi de toate, mintea i se adună în sine însăși, părăsind cele de afară.

Asta înseamnă curățirea ce se face neîncetat și fără sfârșit; e ceva lesne de înfățișat și totuși foarte anevoie de dobândit. Curățirea nu este, apoi, un scop în sine, omul nu trebuie să se oprească la ea. Vasile trăiește aceste stări mai mult sau mai puțin, dar îi e greu să le exprime. Sunt greu de descris, negrăite.

Trebuie însă să încheie subiectul. Ceva trebuie să-i spună lui Grigorie. Se teme ca nu cumva prietenul lui să-l considere mândru. Însă adevărul, oricât de negrăit ar fi, îl înflăcărează pe om și

acesta devine întreg văpaie, încât, vrând-nevrând, ceilalți îl văd luminos, adevărat.

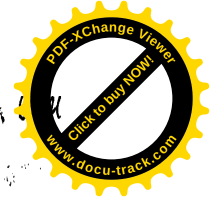
Curățindu-se și intrând la Dumnezeu, mintea este inundată de frumusețea dumnezeiască, se luminează pe deplin, într-un chip pe care nimeni nu-l poate înfățișa cu precizie.

Experiența lui Vasile este personală, n-a auzit-o de la altcineva, n-a văzut-o la altcineva; a „pătimit-o" el însuși, precum confirmă și Grigorie al Nyssei. Din prima perioadă a retragerii lui, Vasile a lucrat cu încrâncenare și, de aceea, cu roade multe. Studiul Scripturilor, cercetarea Tradiției și asceza îl absorbiseră integral. Îi rămăseseră foarte puține ore de somn. Nevoința îl izbăvise de patimi. Mintea i s-a deprins să se sfințească la adevărurile dumnezeiești. Și se curățea întruna de ispitele din afară. Devenea astfel tot mai capabilă și pătrundea tot mai adânc în adevăr.

Cea mai curată și mai înaltă rugăciune era cea pe care o făcea seara și noaptea, îndelung; de obicei, după citirea Scripturii. Nu era mult de când avea lucrarea aceasta. Poate doar de un singur an. Și totuși, stăruitoarea nevoință și rugăciunea cea îndelungată i-au adus repede harul dumnezeiesc. Începătorul monah este învăluit noaptea de lumină. Duhul, întreg, este inundat de o lumină îmbelșugată și dulce. Dintr-odată, pe neașteptate.

La început s-a înfricoșat, a șovăit, s-a îndoit: e harul lui Dumnezeu? E lucrarea dumnezeiască? Nu cumva e ispită diavolească? L-a liniștit însă Duhul lui Dumnezeu. Așa încât s-a lăsat învăluit de această lumină, nemaiîndoindu-se de nimic, trăind o bucurie negrăită. Trăia în Dumnezeu și Dumnezeu era în duhul lui! Clipe preadulci. Duhul încrâncenatului luptător Vasile era acum copleșit de fericire. Simțea doar experiența lui Dumnezeu. Nimic în jur nu-l mai stingherea de la aceasta. Nu simțea foame ori sete.

Starea aceasta minunată a dumnezeieștii luminări era, fără îndoială, rară. Dar s-a petrecut de destule ori, încât au băgat de seamă și cei ce treceau pe lângă căsuța lui Vasile. Astfel, într-o noapte când sfântul se dedase cu totul rugăciunii minții, fu iarăși dăruit cu dumnezeiasca lumină. Din nou îi strălucea în minte lumina. Iarăși fu copleșit de fericire. De astă dată însă, lumina ce-i strălucea era deosebită. Nu-i lumina doar duhul. Devenise strălucire și foc puternic ce-i lumina întreaga casă. Trebuie s-o fi văzut și ceilalți.

Dacă era cineva care nu știa că acolo înăuntru un monah se topește în rugăciune, ar fi crezut că luase foc casa. Căci lumina cu totul, fără să ardă, sau ardea fără să se mistuie. Cât de minunat ești, Doamne! Ce mare har dai omului! Cât de mare ajunge omul lângă Tine! Slavă Ție, Doamne!

Ascetul și problemele lumii

Vasile avea dumnezeieștile daruri pomenite mai sus într-o vreme în care era anahoret (pustnic) sau isihast cu desăvârșire. De altfel, se pare că doar în scurte răstimpuri trăia cu adevărat ca sihastru.

Cel mai curios lucru e că ascetul Vasile se interesa cu plăcere de problemele celor ce se aflau în lume. Nici mai mult nici mai puțin, căuta și urmărea să țină legătura cu lumea cea dinafară.

Un om care-și făcuse din nevoința cea aspră un mod de viață, un pustnic ce prețuia nemăsurat viața pustnicească, un sihastru care a ajuns atât de repede văzător de Dumnezeu simțea nevoia să fie alături de oameni. Se interesa de toate căutările lor, participa la toate necazurile lor.

Constatăm că în pieptul tânărului călugăr sălășluiau două puteri. Una îl îmboldea către viața pustnicească, cealaltă înspre societate. Se înfățișau în culisele sufletului lui când una, când cealaltă. Însă oricare se înfățișa, aducea roade strălucite.

Ce se petrecea, deci, cu Vasile? Pentru ce slujire îl rânduise Dumnezeu? Pentru pustie ori pentru oamenii din lume? De ani de zile râvnea liniștea de acum. Dar iată că se îngrijea și de oameni, de-ai fi zis că s-a născut numai și numai spre a ajunge păstor de suflete.

Răspunsul la întrebare nu-i lesne de aflat. Și aceasta pentru că planul lui Dumnezeu este descifrat anevoie de către oameni. Mai ales când e vorba de sfinții ce zidesc Biserica, asemenea prorocilor din Legea Veche, adică despre cei ce se află dincolo de măsurile obișnuite.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Așa stăteau lucrurile și-n cazul lui Vasile: un monah începător, un novice, organizează viața monahală a Bisericii, deși este chemat să fie păstor celor din lume și pustnic sau călugăr în obște.

Și iată indicii ale marelui interes social al pustnicului nostru:

Mare bucurie erau pentru Vasile scrisorile pe care i le trimiteau prietenii. Încă și mai mare îi era bucuria când îi vedea lângă el. Prietenii lui, de multe ori înalți demnitari, cunoșteau și admirau darurile lui Vasile. Îi cereau să le îngăduie să-și trimită copiii la el, pentru o vreme mai scurtă sau mai îndelungă. Pustnicul îi primea pe copii cu mare bucurie. De cum îi vedea, se aprindea înlăuntrul lui dragostea părintească a păstorului sau a pedagogului. Trecea peste faptul că e anahoret și devenea sfetnicul ideal al tinerilor, prietenul pe care nu-l vor uita niciodată.

Asta se petrecea mai ales în sărbători. Îi primea pe copii. Își petreceau zilele cu viața liturgică și cu cartea, apoi se îngrijea să ajungă înapoi la părinții lor.

Din îndepărtata Annisa urmărea cu dragoste bucuriile și necazurile prietenilor. Când trecea pe acolo poștașul, își ciulea cu emoție urechile ca să afle. Și, firește, nu afla numai de bine. Ci și altele. Așa, într-o zi s-a răspândit un zvon neplăcut, care repede a fost confirmat. Nobilul Nectarie își pierduse scumpul și unicul fiu. Vasile era prieten cu Nectarie încă din anii copilăriei. Acesta ajunsese înalt demnitar de stat și fiul lui ar fi continuat îndelungata tradiție a familiei. Copilul era foarte dăruit de Dumnezeu. Nectarie și soția lui îl iubeau nespus de mult. Iar acum copilul murise.

Vasile îi scrie tatălui copilului ca să-l mângâie. Dar el însuși este foarte îndurerat. Scrie și mamei copilului. Mai ales acum îl îneacă durerea. Se întoarce spre pământ și-l deplânge că a primit o asemenea făptură. Privește soarele și-i zice: „De-ai pricepe cât de dureros e ceea ce ai văzut, te-ai cutremura!"

Pe cât de reală îi era jalea, pe atât de adevărată mângâierea. Spune mamei că nu există cuvinte în stare s-o mângâie. Dar există rugăciunea. Doar cu aceasta poate birui încercarea prin care trece. Și de va izbuti, Dumnezeu o va număra dimpreună cu mucenicii! Tot cel ce rabdă încercarea ațintit pururea cu ochii la Dumnezeu este mucenic.

Îi scrie lui Nectarie să se țină drept. Așa se cade, că Domnul a înviat. „Nu ceda, Nectarie; luptă! Copilul nostru s-a întors în brațele Celui ce vi l-a dat și va învia. Puțină răbdare și repede îl vom întâlni iarăși. Cât crezi că va dura viața noastră? O veșnicie?..." Vasile a avut totdeauna presimțirea că viața îi va fi foarte scurtă.

Și nu doar necazurile prietenilor veneau asupra anahoretului Vasile, tulburându-l, ci și întâmplări care câteodată luau forma tragicomicului. Într-o seară, cu puțin înainte de miezul nopții, se năpustește asupra casei lui un țăran sălbatic din partea locului. Se ivește pe neașteptate în ușa casei celei mari a curții boierești. Ies femeile să-l întrebe ce voiește. Dar țăranul era atât de cuprins de furie, încât le îmbrâncește, dă năvală înăuntru și găsește locul unde dormea odinioară una dintre slugi. Cu mișcări sălbatice, fărâmă câteva lucruri și se explică, urlând: „Sluga ce dormea aici îmi datora asta și asta... Nu mi le-a dat înapoi, așa că eu...".

Nemernicul tulburase toată casa. L-au strigat pe Vasile, care se afla în căsuța mai izolată. S-a smuls cu greu din adâncul Duhului, în care se afla. A ajuns la locul zarvei și a rămas fără glas în fața priveliștii. N-a putut articula o vorbă. A stat, uitându-se la țăranul – vecinul lui – ce lua tot ceea ce găsea de cuviință că trebuie luat din casă. Neputincios să-l împiedice, Vasile urmărea jaful.

Abia a doua zi a luat penița și i-a scris scrisoare prietenului său Candidian, care era guvernatorul politic al Capadociei.

Ce-i zicea? Ce-i cerea? Lucruri simple și cuvenite: „S-a întâmplat asta și asta... Te rog să mă păzești. Cel puțin, să nu mai creadă că pot, oricând vor, să dea buzna... Despre pedepsirea țăranului? Nu, nu e nevoie. Dar dacă administratorul satului l-ar închide puțin în temniță, nu i-ar strica".

Astfel petrecea Vasile la Annisa. Eremit în mijlocul multora. Ascet și isihast ce-și dădea mintea și inima curățirii de patimi, dar și grijii de semeni.

Provocarea teologiei. Merge în Cezareea și apoi în Constantinopol

Am spus-o și altă dată: situația Bisericii în anii aceia era absolut critică. În Apus existau mai mulți episcopi ortodocși. Dar și cei mai ortodocși dintre ei (cuviosul Cordobiu sau Liberiu al

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Romei) se plecaseră și semnaseră trâmbițatele mărturisiri semiariene de la Sirmium, între 357 și 359.

În Răsărit stăpâneau arienii, care formaseră două grupări: anomienii (arieni deplini, extremiști) și omiusienii, care se învecinau mult cu ortodocșii. Cei dintâi susțineau că Fiul lui Dumnezeu este neasemănător (*anomios*) Tatălui în ceea ce privește firea, adică cum că are altă fire decât dumnezeiască. Ceilalți considerau, dimpotrivă, că Fiul este „întru toate asemănător (*omios*)" Tatălui.

Deosebirea dintre sensurile cuvântului „asemenea" (*omios*) e de mare importanță și de aceea trebuie să-i dăm mare atenție. „Asemenea" în înțeles absolut arată asemănarea absolută (deci și în ceea ce privește firea) a Fiului cu Tatăl. Pe de altă parte, „asemenea" cu sens relativ arată că Fiul e relativ neasemănător Tatălui (deci nu are aceeași fire cu Tatăl)*.

Anumiți omiusieni ajungeau chiar să folosească expresia „asemenea după ființă" (*omiusios*), care era extrem de aproape de cea ortodoxă, de „deoființă" (*omousios*). Dar și în acest caz omiusienii lăsau o portiță deschisă concepției că Fiul ar fi inferior Tatălui, ceea ce fusese respins de Sinodul I Ecumenic prin termenul „deoființă" (*omousios*).

Cei mai mulți dintre ei nu puteau crede că Fiul are aceeași fire (sau ființă) cu Tatăl, că este Dumnezeu ca și Tatăl, doar că este Fiu (altă persoană decât Tatăl), în vreme ce Dumnezeu Tatăl este Tată (altă persoană decât Fiul).

Oricum, între arienii anomieni și omiusieni era mare ruptură, astfel că a apărut o a treia grupare, omienii, care încerca să le concilieze pe celelalte două. Aceștia erau foarte aproape de arienii extremiști și foloseau o expresie foarte vagă: „Fiul este asemenea Tatălui după Scripturi". Astfel că îndărătul cuvântului „asemenea" fiecare punea orice credință poftea. Firește, singurul lucru pe care nu-l înțelegeau prin această expresie era exact adevărul: că Fiul are aceeași fire (sau ființă) cu Tatăl.

Din 357, anomienii și omiusienii stăpâneau Răsăritul. Pontul și Capadocia păreau pe atunci o insulă a Ortodoxiei, dar încă nu

* Mai clar, cele două sensuri ale lui „asemenea" ar fi:
1. întru totul la fel, identic
2. asemănător, dar nu întru totul la fel, ci doar asemănător.

aveau mari teologi și episcopi destoinici. Între 357 și 359 omiusienii s-au arătat biruitori. În scurtă vreme însă, la sfârșitul lui 359, împăratul Constanțiu a luat partea omienilor, care erau mult mai departe de Ortodoxie decât omiusienii.

Și totuși, Biserica era în primejdie din cauza omiusienilor, tocmai pentru că aceștia se aflau foarte aproape de ea, în comparație cu arienii omieni. Pe cei din urmă, care erau foarte departe de ea, majoritatea credincioșilor îi știau și conștientizau faptul că învățătura lor (a omienilor) este o erezie.

Pe omiusieni însă, tocmai pentru că nu se deosebeau mult de Ortodoxie, credincioșii nu-i distingeau corect. Nu puteau pricepe miezul concepției greșite a acelora. Și astfel erau în primejdie de a-și pierde autenticitatea, duhul Tradiției Bisericii. Dovadă că omiusienii au ajuns mai apoi pnevmatomahi, considerând – cu alte cuvinte – că Duhul Sfânt este o creatură, un duh slujitor, asemenea îngerilor. Încât ortodocșii îi întrebau, pe bună dreptate: „Dar cum poate atunci o creatură să mântuiască pe om?" Zicea Grigorie Teologul: „Dacă este creatură, trebuie ca mai întâi să se îndumnezeiască el, și apoi să mă mântuiască pe mine, care sunt creatură".

Aveau loc des sinoade; conduse când de anomieni și omieni, când de omiusieni.

Discuțiile se întețeau tot mai mult. Cezareea și regiunea ei, cu toate că era ortodoxă, nu a rămas liniștită. Vasile nu mai era student, nici judecător în tribunale. Se dedicase ascezei, studiului Scripturii și Tradiției. Așadar, venea către teologie. Și fiindcă avea conștiința faptului că abia începea teologia, arăta cu orice prilej că pentru moment preferă să nu se amestece în disputa teologică.

Însă nu-l întrebase despre această poziție a sa și pe prietenul lui, Grigorie, care și el, vrând-nevrând, se afla în mijlocul discuțiilor de acest fel, purtate la Nazianz, unde tatăl lui era episcop. Grigorie era cam încurcat de aceste discuții. Și își aminti atunci de Vasile.

Îi scrie așadar o scrisoare și îi cere o soluție; ce trebuie să susțină, ce argumente să folosească. Vasile îi răspunde, dar nu-l mulțumește pe Grigorie, care protestează zicând că nu s-a dumirit cu cele primite de la Vasile. Atunci Vasile, foarte stânjenit, îi scrie iar, spre a se îndreptăți, dar mai ales ca să-i spună lui Grigorie acestea: „Frate, nu-mi cere mai mult. Ți-am scris ce am putut.

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

Sunt mai mic decât mă crezi, nu sunt încă pe potriva unor astfel de subiecte. Te rog să te pui cu totul în slujba apărării adevărului. De ajuns să-ți fie ție dumnezeiasca insuflare".

Vasile nu-l putea ajuta mai consistent în această primă provocare teologică a Bisericii, dar primise de fapt provocarea. Se tulburase. Se trezea în el marele teolog, cum avea să se dovedească în scurtă vreme.

Întâmplarea aceasta a schimbat cursul vieții lui Vasile. Anahoretul arăta că va deveni teolog, rămânând ascet. Simțea teologia umplându-l, stăpânindu-l. În vremea aceea – sfârșitul lui 359 –, centrul teologiei se pare că era Cezareea. Vasile se știa, desigur, încă nepregătit. Nu era soldat gata de luptă; ci abia chemat la oaste. Locul lui este în luptă. Măcar să o urmărească de aproape.

Se hotărăște. Pleacă la Cezareea. Se simte legat de mâini și de picioare. Măcar înțelesese bine că teologia era stâncă ascuțită. Lesne se zdrobea cineva de ea. Însă Vasile era cu luare aminte, fiind destul de înțelept.

Credem că această călătorie avea și alt scop, care poate era cel principal: să ucenicească, să studieze.

Făcuse până acum atâtea și atâtea călătorii: ca să studieze înțelepciunea grecească cea păgână – la Cezareea, la Constantinopol, la Atena; ca să cunoască personal monahismul – în Egipt, în Palestina, în Siria și Mesopotamia.

Și acum, de vreme ce nu lua parte la dispute, cum s-a dovedit, pentru ce altceva călătorea dacă nu pentru a cunoaște, pentru a se îmbogăți, pentru a deprinde cum se desfășoară disputele teologice, pentru a le lua pulsul?

A ajuns în Cezareea. Primul lucru pe care l-a făcut a fost să-l vadă pe episcop. Bătrânul Dianiu și-a deschis brațele cele ostenite și l-a îmbrățișat. Și-au spus câteva cuvinte. Tânărul și-a arătat respectul și dragostea sa; bătrânul, duioșia și dragostea, foarte probabil și nădejdea. Aștepta multe de la tânărul acesta, care acum încă tăcea.

Inimile amândurora erau neliniștite. Primejdia se simțea plutind în aer. O spaimă pătrundea în rândurile teologilor. O presimțire sumbră plutea asupra tuturor. De această atmosferă se lăsa pătruns involuntar și Vasile. Nu putea să o ocolească.

Zi de zi afla amănunte despre mersul chestiunilor bisericești, pe care nu le știa la Annisa. Toate veștile se învârteau în jurul aceluiași lucru: cu al treilea Simbol de credință de la Sirmium, omiusienii câștigau teren. În același an, în 359, s-a convocat sinod în Seleucia, și participanții au dorit să-l influențeze și pe împăratul Constanțiu. Acesta însă s-a arătat limpede de partea omienilor, deși până atunci îi ajutase pe anomieni.

Pentru duhul și cursul vieții lui Vasile, o mare importanță prezenta faptul că cel mai cunoscut și mai activ episcop al Pontului și Capadociei, Eustatie de Sevastia, trecuse la omiusieni și juca un rol important de partea lor.

Și să nu uităm că Eustatie, prin monahism și prin activitatea sa, influența întreaga regiune; influența familia lui Vasile, de care era respectat. Pe de altă parte, Dianiu, nefiind un teolog de seamă, nu se putea împotrivi. Tăcea și aștepta. Iată de ce în sufletul lui Vasile stăpânea îndoiala. Oricât se străduia, nu o putea alunga.

În aceste condiții, s-a anunțat sinod la Constantinopol, pentru 1 ianuarie 360.

Dianiu, nehotărât asupra a ceea ce urma să facă și nepregătit cărturărește, îl chemase alături de el pe Vasile: „Fiul meu, Vasile, să mergem la Constantinopol... Să vedem ce vom face și acolo. Nu știu, Dumnezeu n-o să ne lase. Vreau să fii lângă mine".

Acum, ce să facă? Oricum, nu-l putea refuza pe cinstitul bătrân. Așa că au pornit în miez de iarnă spre Constantinopol. Călătoria a fost obositoare iar șederea în capitală neplăcută. Cele pe care le-a văzut, le-a auzit și le-a înțeles Vasile nu pot fi descrise. I-au provocat dezamăgire cruntă și greață. Simțea silă față de oameni și evenimente.

Totodată însă, s-a convins ce greu lucru e teologia. Câtă sudoare, cunoștință și luminare dumnezeiască necesită. De-acum era hotărât: se va dedica teologiei. Simțea că acest lucru e cea mai înaltă slujire din Biserică.

Ce s-a petrecut la Constantinopol? La 1 ianuarie a început sinodul. Toate grupările erau pregătite. Afară de ortodocși, care nici nu se auzeau – erau și puțini, de altfel.

Împăratul trecuse la tactica presiunilor. Omienii erau la palat într-un continuu du-te-vino, nestingheriți de nimeni. Acest fapt i-a făcut pe omiusieni să priceapă ce urzeau, ce puneau la cale aceia.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Până să înceapă şedinţele sinodului, mulţi dintre episcopi schimbaseră tabăra. Împăratul, cu oamenii lui, ştia foarte bine cum se „înţeleptesc" şi se „pocăiesc" cei slabi şi fără carte, roiul celor ce ajunseseră episcopi pentru că susţinuseră arianismul sau pentru dibăcia lor de a-şi bate joc de oamenii cinstiţi.

Vasile vedea toate acestea. Cum se scoteau conştiinţele la mezat. Îl apuca greaţa. Şi ce să mai zici de capacitatea sinodalilor de a se exprima şi de a discuta? În marea lor majoritate, nici nu bănuiau însemnătatea celor ce se petreceau.

În fiecare zi îl însoţea pe bătrânul Dianiu la întrunire. Aşa a înţeles cum stăteau lucrurile. Reprezentanţii lui Dumnezeu fuseseră chemaţi aici, de fapt, ca să semneze mărturisirea de credinţă voită de împărat, adică mărturisirea omienilor. Şi cei mai mulţi îşi acceptaseră rolul.

Pe Vasile îl îngrozeau toate acestea. Fiindcă pricepea foarte bine că nimic nu mergea cum trebuie. Şovăia şi se pare că încă nu era în stare să se implice el însuşi în discuţiile teologice, dar vedea înspăimântătoarea desfigurare ce se făcea credinţei de la Niceea, mai precis termenului „deofiinţă". Chiar de se temea sau nu putea înainta mai adânc în teologie, cel puţin era sigur de un lucru: mărturisirea de credinţă a Sinodului I Ecumenic de la Niceea trebuia să rămână neştirbită.

Exact asta nu se făcea. Dimpotrivă, nici nu se aducea vorba despre asta. Duelul se limitase între omieni şi omiusieni; nu mai era loc şi pentru vorbitorii ortodocşi. Omiusienii încă se împotriveau. Acelaşi lucru îl făceau şi unii anomieni, dar erau deja depăşiţi. Aveau însă ca purtător de cuvânt al lor pe un orator curajos, pe Eunomie, care ajunsese mitropolit de Cizic. Acesta se lupta straşnic şi stăruitor pentru concepţiile arienilor extremişti. Fireşte, fără rezultat, căci cu intrigile ce se puseseră la cale, majoritatea era de partea omienilor.

Dinaintea haosului evenimentelor şi cuvântărilor, Vasile se închidea tot mai mult în sine. Nu era obişnuit cu asemenea confuzie. Nu-şi închipuise vreodată că adunarea episcopilor putea avea asemenea înfăţişare. I se părea monstruos ca mărturisirea de credinţă să atârne de bunul plac al împăratului.

Vasile îl va fi întâlnit poate pe Eunomie, pe coridoarele sinodului ori în casele unde erau găzduiţi episcopii. Eunomie îi cunoştea deja fratele, pe Grigorie (viitor episcop al Nyssei). Au schimbat probabil câteva vorbe şi au înţeles prăpastia dintre ei. Eunomie nimicea Niceea. Vasile se întemeia pe Niceea.

Nu-i exclus ca Eunomie să se fi mâniat din pricina tăcerii lui Vasile şi să-l fi provocat: „Tu, vestitule retor, nu spui nimic? Ce se întâmplă, nu te pricep?" Şi, desigur, Eunomie nu putea înţelege ce se petrecea în sufletul lui Vasile.

Ulterior, Eunomie va interpreta purtarea lui Vasile la Constantinopol ca laşitate. Desigur, de a considerat accentuata conştiinţă de sine a lui Vasile drept laşitate şi profundul lui dezgust – care duce la explozie interioară – drept slăbiciune, atunci Vasile era şi laş, şi slab. Căci Vasile avea într-adevăr conştiinţa de sine şi numaidecât cuvântul lui teologic a ţâşnit şi nu s-a mai oprit decât o dată cu oprirea inimii sale.

Pe Eustatie îl vedem în şedinţele sinodului mişcându-se energic. Se identifica cu omiusienii, dar Vasile nu voia să-l părăsească, deşi se amăra mult din cauza lui.

Cert este că, în realitate, mediul lui Vasile nu-l ajuta prea mult să apuce pe calea ortodoxă. Pe de-o parte, bătrânul Dianiu şi bătrânul Grigorie al Nazianzului (tatăl lui Grigorie Teologul) nu aveau puterea teologică de a distinge precis. De cealaltă parte, Eustatie lucra conştient pentru omiusieni.

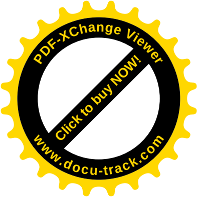
Înainte de a se sfârşi sinodul, Vasile, cu inima întunecată, l-a luat pe Dianiu şi s-au întors în ţară. În urma lor, omienii triumfau. Şi, ca să-i înfricoşeze pe cei ce li se împotriveau, au exilat câţiva dintre aceştia. În februarie l-au exilat şi pe Eustatie, dimpreună cu alţii, în Dardania – undeva în Iugoslavia de azi.

Călătoria de întoarcere a fost foarte rodnică. Vasile se măsura pe sine însuşi. Acelaşi lucru îl făcuse şi altădată, acum trei ani, imediat ce se întorsese de la Atena. Voise atunci să-şi încerce puterile, profesând liber retorica. Şi biruise. Nu era supărat pe sine.

Acum însă, altfel stăteau lucrurile. Adversari în duelul teologic îi apăreau ramificările arianismului. Dar nu erau ei. Un teolog simplu se putea înşela, crezând că vrăjmaşii săi sunt într-adevăr anumiţi eretici.

Însă un suflet dăruit şi ales, care avea să ajungă un mare teolog, nu se putea înşela. Intuia ceva ce-i tăia răsuflarea. Şi cu cât mai limpede conştientiza aceasta, cu atât mai mult îi venea să se

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

ascundă, să fugă, să nu aibă responsabilităţi. O voce profundă şi sigură îi spunea înlăuntrul lui: „În teologie, Vasile, adversarul este Dumnezeu, adevărul. De aceea, fă-te oţel, ca să-L poţi îndura; fă-te antenă ca să-L poţi percepe; luptă-te să te uneşti cu El".

Nu putea îndura, săracul. De câte ori auzea vocea, o sudoare rece îi uda faţa. Pălea. I se topeau oasele; i se încleştau degetele. Îşi lăsa capul să i se aplece înainte; până ce fruntea i se lovea de masa săracă dinaintea lui.

Îl cuprindea frica, îşi ieşea din sine. Să fugă! Cel mai bun lucru. Dar unde să se ducă? Să fugă, dar de cine? Să fugă de problemă? Nici asta nu se putea. Ar pieri, ar muri. Să nu-i fi zis să fugă ca un iepure. Nu, n-ar fi făcut-o în ruptul capului. Să-i fi zis: „Pregăteşte-te, luptă-te, oţeleşte-te"... asta, desigur, se putea accepta.

Uneori îşi revenea. Epuizat, fireşte, moale ca ceara. Sticlă ce s-ar fi spart din orice. Iată însă că nu se lăsa doborât. Dimpotrivă, se simţea mai uşor. Sufletul îi era mai transparent, mai străveziu, mai subţire. Vedea mai limpede pe tărâmul adevărului. Negura ce-i acoperea sufletul şi ascundea adevărul se clătina. Puţin, desigur. Dar se clătina, se uşura, se ridica o idee. Tot e bine, ajunge pentru azi. Mâine se va ridica şi mai mult.

Oricum, se lămurise. Lupta nu se dădea cu arienii. Nu vreun Eunomie îi era ţinta. Nu, acest dialectician capabil şi retor de temut pur şi simplu se înşela. Lua drept adevăr ceea ce nu era adevăr. Îşi aţintea ochii asupra nimicului şi-l credea adevăr. Să se lupte, deci, cu nimicul, cu golul? Cei mari nu se luptă cu umbrele. Nici chiar la începuturile lor. Asta o fac cei mici, teologii de duzină. Cei ce „salvează" Ortodoxia. Cei care se luptă ca să audă apoi aplauzele.

„Hai, sărmane Vasile, curaj! Altul îţi este drumul. Realitatea. Vei suferi neînchipuit de mult pentru ea. Te vei topi de suferinţă. Însă Dumnezeu îţi va descoperi adevărul. Te va lumina şi ai să începi, puţin câte puţin, să-l descoperi şi celorlalţi şi să-l susţii. Doar aşa îl vor vedea şi cei ce nu-l cunosc. Cei ce s-au înşelat, luând nimicul drept adevăr. Vor putea şi ei, de voiesc, să spună: «Acum, într-adevăr, ceea ce ne dai prin cuvântul tău există. Acum primim că ceea ce ziceam nu există». Ar fi fost atât de lesne, Vasile, să-l combaţi pe Eunomiu! Dar n-ai fi câştigat nimic. Îţi ştii armele. Le-ai fi folosit şi l-ai fi umilit. Dar n-ai să câştigi lupta decât dacă vei trăi adevărul pe care nu l-a trăit acela. Aceasta este lupta ta. Aşa îi înfrângi pe eretici".

Duhul Sfânt adia în ostenita lui inimă. O slobozea. Îi arăta drumul cel bun. Drumul către marea teologie.

Ajunşi la Cezareea, l-a ajutat pe Dianiu să se refacă după osteneala călătoriei. Şi acesta fusese îndurerat de ceea ce se petrecea în Biserică. Dar nici forţă, nici avânt tineresc nu avea spre a se împotrivi. Drumul lui începea să coboare. În trei ani îşi va da sufletul.

Până la un punct, tulburarea de la Constantinopol se mutase şi în Cezareea. Ceea ce lui Vasile îi provoca greaţă şi dezgust. Într-o seară i-a cerut blagoslovenie lui Dianiu:

- Dă-mi, părinte, blagoslovenie. O să plec.

Episcopul nu era nici slab de înger, nici împietrit la inimă. I se frângea inima. Lacrimi i se iviră în ochii săi cei osteniţi.

- Bine, fiul meu. Mergi cu bine. Domnul să te binecuvânteze! Văd: nici eu, nici altcineva nu te ţine aici. Eşti dezamăgit de mine. Suferi din pricina asta. Este limpede. Ce să-ţi fac? Am îmbătrânit. Nu pot să mă lupt. N-am îndrăzneală. Dar să ştii – şi vocea i se curmă din pricina suspinelor – că te iubesc, fiul meu; mi-ai fost mângâiere. Vedeam lumină lângă mine şi mă încălzeam. Dar du-te. Ştiu, vrei să-l găseşti pe Grigorie. Bine faci. Aici s-a apropiat sfârşitul. Şi tu trebuie să-l faci început.

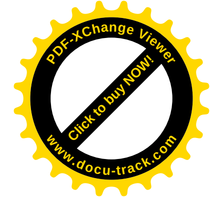
Petrecu o noapte grea. Îl lăsă pe cinstitul bătrân. Mustrări de conştiinţă? Da, se simţea rău. Bătrânul însă proorocise: „Tu trebuie să-l faci început".

La Nazianz-Tiverini

Într-o dimineaţă hibernală de februarie era totul pregătit pentru călătorie. Nu la Annisa. Şi Dianiu pricepuse asta. Vasile voia să vorbească cu Grigorie, care trăia la Nazianz.

Avea nevoie să-şi sprijine sufletul de sufletul lui Grigorie. Avea nevoie de cineva căruia să-i spună greutatea pe care o avea pe inimă. Cine altul ar fi primit o asemenea povară? Cine altul ar fi putut să ridice o asemenea povară?

Cum se înfrâng ereticii!

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com
PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

Povara sufletului nu seamănă cu povara trupului. A-l odihni pe celălalt sufletește înseamnă mai întâi a înțelege ceea ce împovărează sufletul fratelui; a-ți împropria chinul pe care-l are, a face al tău necazul ce-i apasă sufletul. Iată de ce Grigorie era singurul de care avea nevoie acum Vasile.

A pornit deci spre Nazianz. Mai precis, spre Grigorie. Îl înștiințase, desigur. Grigorie îi știa deja starea sufletească. Așadar, a făcut tot ce-a putut ca să-l distragă, să-l facă să se gândească cât mai puțin cu putință la problemele Bisericii și ale teologiei. Și e adevărat că primele zile trecuseră liniștite și senine. Cei doi prieteni trăiau clipe minunate. Aveau atâtea lucruri plăcute să-și povestească, să-și amintească...

Își petreceau cea mai mare parte a timpului împreună. Dar nu și singuri. Un ochi neadormit veghea zi și noapte asupra acestor două creștete, ațintit stăruitor asupra lor și nevrând să-i părăsească.

Dar iată că cei doi nu erau nemulțumiți de aceasta. Aveau impresia... simțeau siguranță sub această privire. Mai mult îi încălzea decât îi ocrotea. Mai mult îi iubea decât îi îndruma. Dar ce ochi era acela? Al unui bătrân episcop. Al unui fost eretic. Al unui tată. Al unui slujitor ce devenise văzător de Dumnezeu. Al unuia ce fusese târât spre cacodoxie. Al unuia ce înainte de a muri lepădase cacodoxia.

E lesne de închipuit profunda experiență și nesfârșita dragoste a bătrânului Grigorie, episcopul Nazianzului și tată al lui Grigorie, prietenul lui Vasile. Alături de chipul acesta cinstit, cei doi tineri bărbați simțeau prezența lui Dumnezeu.

Amândoi știau ce pățise bătrânul Grigorie cu erezia. Și aceasta îi făcea să-l cinstească și mai mult, căci însemna că bătrâna lui inimă fusese mult încercată, pierduse adevărul, suferise, ca mai apoi să-l regăsească. Ce altceva mai trebuia ca să se aplece cineva și să-i sărute mâna?

Bătrânul Grigorie aparținuse ereziei ipsistarilor, care acceptau și credeau doar în Dumnezeu Cel Preaînalt și în nimic altceva. Pe urmă s-a alăturat Bisericii, ca mai apoi să fie înșelat de alții și să semneze o mărturisire de credință omiusiană, ca și Dianiu.

Au întors discuția asupra vechiului subiect. Grigorie era pregătit. Căci, firește, se aștepta la aceasta.

„Da, Vasile, te asigur iarăși, vreau să ne nevoim împreună. Ce-ți închipui... cum ar fi cu putință s-o uit?... La Annisa, poate că ai dreptate. Însă ascultă-mă. Am să-ți fac o propunere: aici, în afara cetății, la Tiverini, este o proprietate a tatălui meu. Hai să o vedem, să luăm și o gură de aer curat".

Scopul lui Grigorie era cât se poate de limpede. Îi propunea lui Vasile să-și aleagă drept loc de nevoință Tiverini[26]. Grigorie tatăl n-avea nimic împotrivă. Din contră. Ar fi dat orice, numai să-i vadă pe cei doi împreună, desăvârșindu-se.

Drumul era lung, deci și răstimpul de a ajunge acolo. Aici nu sunt munții și văile uscate ale Pontului, ci un pământ roditor. Afânat, moale. Puțin de pășești pe el, te afunzi, se preface în noroi. Drumeagurile se fac mocirloase, nesuferite.

Dar asta nu-i nemulțumea pe țăranii capadocieni. Trec călare pe dobitoacele lor și chiar se bucură că mâlul e atât de mult. Pășesc prin el și picioarele li se afundă. Dar nu-l urăsc, căci le aduce nenumărate bunătăți. Măruntaiele lui sunt rodnice. Iar ei iubesc rodnicia. Seamănă și apoi culeg înzecit.

Pe cât sunt acestea de adevărate despre pământul Tiveriniei, încă pe atât de adevărat e că Vasile era dezamăgit. Nu putea suferi noroiul. Cum să-și petreacă întreaga viață în locurile astea?

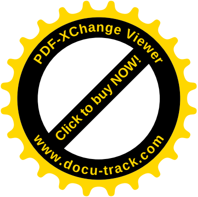
La un moment dat au ajuns la proprietate. Au descălecat și au făcut câțiva pași. Să-și mai tragă puțin sufletul animalele. Pășeau și încălțările li se afundau în pământul plin de apă. În scurt timp s-au murdărit cu totul pe picioare. Abia își mai puteau târî picioarele din pricina mâlului ce li se prinsese de încălțări.

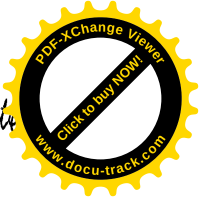
Grigorie trăgea cu ochiul, fără a scoate o vorbă, la prietenul său. Făcea pe indiferentul, dar era cât pe ce să izbucnească, asemenea unei corzi întinse la maximum. Nu nutrea speranțe deșarte, dar... poate... nu-i exclus... să-și schimbe părerea.

Vasile însă se împotrivea dintru început. Acum nu se gândea decât cum să scape de noroiul de pe picioare. Nu-l jignea pe Grigorie. Nu-și arăta dezgustul. Dar murmura:

- E greu, Grigorie, destul de greu, o vezi și tu...

Au încălecat din nou pe dobitoace. Unul cu ușurare, celălalt cu amărăciune. Și-au revenit abia în casa primitoare a bătrânului episcop. Au regăsit acolo căldura mult încercatei inimi a bătrânului. Chiar și Vasile i se supunea.

Discuțiile au început iarăși. S-au aplecat, desigur, și asupra marilor chestiuni teologice și bisericești. Tuturor li se părea de la sine înțeles faptul că vor rămâne statornic credincioși Crezului de la Niceea. Asta n-o punea nimeni la îndoială.

Vasile se odihnise deja îndestulător. Se simțea aproape renăscut, cu toate că norul ce-i apăsa sufletul nu se risipise.

S-a întors în Cezareea. A rămas aici o bucată de vreme. Și-a petrecut adică restul iernii.

Origen

Cea dintâi grijă se pare că îi era studiul. Și-a adunat multe dintre operele scriitorilor bisericești. Locul întâi îl ocupa Origen. De altfel, nimeni altul nu scrisese atâtea texte ca alexandrinul acesta neobosit.

Firește, nu-l uita pe Grigorie. Și totuși, nu se simțea prea bine sufletește. Făcuse totul ca să uite toată scârba pe care i-o pricinuise noroiul Tiveriniei și nesuferita iarnă de acolo. Declarase limpede că e cu neputință să se nevoiască în acel loc groaznic. Am spus-o deja, Grigorie nu spera zadarnic. Dar nu se putea împăca cu anumite lucruri. De ce arătase Vasile atâta dezgust? Aproape mânios, luă penița și scrise cea de-a doua epistolă a sa.

„Nu rabd, frate, să ponegrești Tiverini din pricina noroaielor iernii. Așa sensibil ai ajuns? Sau îți plac munții întunecați și lipsiți de soare ai Pontului? Batjocorește tu noroaiele, că-ți voi răspunde și eu: decât noroaiele pământului, preferi cârciumile cetății și toate împuțiciunile ce se petrec în ea? Sau îți închipui că eu am făcut iarna și noroaiele?"

Priveliștea din Tiverini era ceva obișnuit pentru Grigorie. Nu însă și pentru Vasile, care cunoștea mai bine Pontul muntos, care, tocmai pentru că era muntos și pietros, era izbăvit de noroaie.

Întoarcerea în Pont. Găsirea locului pentru asceză

Scrisoarea de mai sus nu lăsa loc de neînțelegeri. Grigorie – cel puțin pentru moment – nu se hotăra să-l urmeze pe Vasile. Iar acesta, cum a primit-o, s-a convins că în zadar nădăjduia spre Grigorie, s-a încredințat că vechile lor vise erau date uitării și s-a pregătit să meargă în Pont.

Pustia îi era acum trebuitoare doar p. pustie

Inima îi era din nou grea. Avea, desigur, un caracter foarte voluntar. Totodată însă, avea și multă sensibilitate. Lumea simțămintelor sale era foarte gingașă. De aceea și vorbește adesea despre dezamăgirile lui, despre visele lui, despre speranțele lui. Nu se poate împotrivi sieși și, din când în când, își arată amărăciunea și întristarea pentru nereușitele proprii, uneori și pentru necazurile prietenilor lui.

Mai ales în clipele acestea simțea multă amărăciune. De ani de zile aștepta călătoria aceasta. Dar totdeauna nădăjduise că o va face în tovărășia lui Grigorie, a iubitului său prieten. Și acum era nevoit s-o facă singur. Fie și așa.

Călătoria trebuia făcută și a fost făcută. Vasile a mers în Pont. Nu Annisa îi era destinația finală. Și voia să caute bine. Îi trebuia, undeva în Pontul lui cel iubit, un loc potrivit și liniștit unde să se așeze pentru nevoință, unde să se îndeletnicească nestingherit cu asceza. Nu era ușor. Mulți „lucrători ai pustiei" (cum sunt numiți pustnicii în cântările bisericești) cheltuiesc ani întregi umblând prin munți și văi, prin pustietăți, până se hotărăsc să se așeze undeva, într-un loc care să-i odihnească.

Vasile însă n-avea vreme. În scurt timp se va încredința că, în ciuda viselor lui de tinerețe, Dumnezeu îl pregătește pentru lume. Acolo trebuie să lucreze. Pustia îi era acum trebuitoare doar pentru pregătire.

Așa că Dumnezeu i-a arătat grabnic un loc ce l-a entuziasmat de-a dreptul. Vasile era acum mulțumit pe deplin. Gândul i se ducea la prietenul său: „De-ai ști, Grigorie, ce sălaș am aflat! Întocmai cu cel pe care îl visam amândoi, cu ochii deschiși, sub luna Atenei".

Într-adevăr, locul era minunat ochilor și liniștit cum nu mai găseai altul. Dacă Vasile n-ar fi fost poet în străfundul sufletului său, poate că totuși nu l-ar fi impresionat. Dar așa, se cutremura de frumusețea lui. Grigorie îl dezamăgise. Merita să-i scrie; să-i înfățișeze frumusețea ce-l fermeca, și să vedem de-i va răspunde că nu dă atenție unor astfel de lucruri. Doar pietrele nu-s mișcate de frumusețe, de orice frumusețe.

Era acolo și o căsuță. Dacă te urcai puțin mai sus de ea, pe vârful unei stânci, ochiul putea îmbrățișa măreția peisajului, ce se înfățișa mai frumos decât insula homericei Calipso. De pe coasta

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

muntelui năpădit de vegetaţie scruta împrejurimile. De cealaltă parte – un alt munte, mai mărunt, acoperit de o pădure deasă. Jos – valea adâncă, străbătută de un râu avântat, sălaş a sumedenie de peşti. Era râul Iris.

Între picioarele sale şi vale – o strâmtă şi preaîmpodobită binecuvântare: o fâşie de pământ îmbătată de primăvara ce căuta să umple totul cu minunata ei mângâiere. Doar vuietul neîmpăcat al apei ce lovea fără milă stâncile îl mai putea trezi pe privitor din îmbătare. Doar ţâşnirile căprioarelor mai aveau puterea de a te smulge din desfătarea ciripitului păsărelelor.

Dar Vasile nu s-a lăsat prea mult pradă tuturor acestora. Era monah, ascet. Sau cel puţin voia să ajungă cu desăvârşire.

„Întocmai aşa este, Grigorie, întocmai cum îţi spun. Dar ceea ce mă interesează pe mine este că am aici linişte desăvârşită şi mă pot ruga. Arareori trec oameni pe aici, câţiva vânători. Dar să nu-ţi închipui că vânează urşi şi lupi, ca în Capadocia. Doar cerbi, căprioare şi capre sălbatice. Înţelegi ce-aş fi păţit de te-aş fi ascultat şi aş fi primit să rămân la Tiverini, care în ruptul capului nu poate fi comparată cu locul acesta". Cam astfel de lucruri îi scria lui Grigorie la puţin timp după aceea.

Aşadar, aici va pustnici. Vântul, muntele, valea, păsările, căprioarele – acestea îi vor auzi suspinele rugăciunii.

Acum însă trebuia să se înapoieze. Nu erau toate gata. Trebuia să aducă şi alte lucruri cu el. Îl aşteptau şi ceva treburi. În aceeaşi epistolă (a 14-a) spune că era împărţit între mai multe lucruri pe care le avea de făcut. Unde? La Annisa ori la Cezareea? Fireşte, treburile şi risipirea pe care acestea o provoacă se potrivesc mai mult cetăţii decât unui sat mic.

Se întoarce în Cezareea mulţumit. Crede că s-a apropiat ceasul părăsirii definitive a lumii. În tot ceea ce făcea era urmărit şi de fratele său Grigorie (mai apoi episcop al Nyssei), care era prieten apropiat al celuilalt Grigorie (din Nazianz). Cel dintâi şi-a înştiinţat fratele, pe Vasile, că amândoi (cei doi Grigorie) vor să-l întâlnească – bineînţeles, la Cezareea.

Însă era prea târziu. Vasile obosise să-şi mai aştepte întâi prietenul, apoi fratele. Se înşelase de atâtea ori aşteptând. N-o va lua de la capăt.

Şi apoi, cetatea şi ocupaţiile pe care le presupunea îl înecau. Compara cetatea cu părţile Irisului şi i se părea un iad.

Aşadar, să plece. Să meargă în colţul de rai pe care-l găsise, la râul Irisului. Era încă primăvară ori poate sosise vara. Căldură, praf, măruntele griji lumeşti fără rost – nu avea oare dreptate Grigorie, care atâta le dispreţuia?

De-acum nădăjduia că va pune capăt acestor împrăştieri lumeşti. Se va instala în scurtă vreme acolo, în sihăstria lui, şi n-o să-l mai supere nimic. De-ai şti însă, Vasile, de câte ori ai să-ţi părăseşti sihăstria, cât de puţin te vei bucura de micul tău rai!...

Pleacă, aşadar. Dar ceva nu mergea bine. Trebuie să-i scrie două cuvinte prietenului Grigorie, chiar de-l va dezamăgi. Nu-l poate lăsa aşa. În cele din urmă, trebuie să afle şi acesta ce aşezare minunată şi-a găsit pentru pustnicie. Nu, n-o să-l mai roage iarăşi – cel puţin direct – să vină împreună cu el. Fireşte, Grigorie va înţelege. Îi era de ajuns lui Vasile.

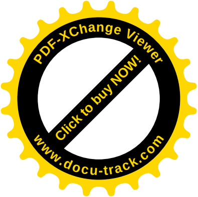
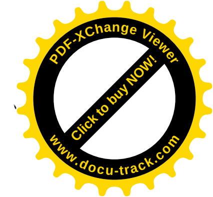
Înmoaie peniţa în cerneală şi îi scrie lui Grigorie celebra Epistolă a 14-a, despre care am vorbit. Celuilalt Grigorie (fratelui său, adică) nu-i mai răspunde. Totdeauna l-a considerat mic. Şi, prin urmare, neputincios deocamdată pentru săvârşirea unor fapte însemnate, precum vom vedea mai departe. Îi citise bine sufletul. Fratele Grigorie era o minte contemplativă, nepriceput în cele lumeşti.

Cea dintâi mare teologie

Din vara lui 360 s-a aflat iarăşi în Pont. Cu siguranţă, a trecut puţin şi pe la Annisa. Majoritatea cărţilor lui, bagajele făcute la repezeală se aflau acolo. Adunase cât de multe cărţi putuse. Îşi alesese lucrurile de neapărată trebuinţă.

Argaţii casei părinteşti încărcaseră un catâr puternic. Pe un altul a urcat Vasile.

Şi-a luat rămas bun, fără sentimentalisme de prisos, şi micuţa caravană a luat drumul spre colţul de rai găsit, spre schit. Fireşte, drumul până acolo nu era prea plăcut, ci cel mai adesea anevoios şi îndărătnic.

Poşta nu ajungea aici. De aceea drumurile nu erau îngrijite. Acceptabile erau drumurile pe care le foloseau caravanele de poştă ale împărăţiei. Şi era un lux pe atunci să călătoreşti cu astfel de caravane. Asta obişnuiau doar înalţii demnitari. Şi câteodată şi episcopii. Mai ales când erau chemaţi să ia parte la sinoade.

Dar Vasile nu era încă episcop şi cu catârii era obişnuit de mic copil. Nu era neîndemânatic. Doar că asceza şi studiul îl obosiseră. Îndura mai puţin decât altădată. Dar, oricum, îndura, aşa că a ajuns cu bine la schit.

Cu ajutorul omului ce-l însoţea, a făcut puţină ordine în căsuţă şi-n jurul ei. Au tăiat buruienile, au săpat, au sădit câteva legume. Au făcut şi un şanţ pentru apă. Pe aproape curgea apă din belşug, din izvoarele muntelui.

În câteva zile a rămas singur. În sfârşit, singur cu Dumnezeu, să-şi spună păcatele. Singur cu cărţile lui, să caute în ele sfatul cel folositor. Singur cu mica grădiniţă, care să-i îndulcească osteneala pustniciei. Singur, ca să se roage Sfântului Duh să-i lumineze mintea, să-i dăruiască adevărul.

Rugăciune, studiu, rucodelie. Ciclul zilei. Se pare însă că nu a trecut multă vreme şi dragostea pentru prieteni l-a ajuns şi aici. Şi, contrar a ceea ce se aştepta, nu-l stânjenea întru nimic. Se îngrijea, mijlocind pentru prietenii săi cu rugăciunile lui, către prietenii cei puternici.

Asta nu era tot. În liniştea schitului lui primea şi vizite. Prieteni de departe, de obicei din Cezareea, dar şi din Neocezareea, îl rugau pentru copiii lor. Citeau atâtea pe chipul lui, încât adesea îl rugau: „Vasile, fă-mi hatârul şi spune două vorbe copiilor mei. Ştiu, or să-ţi tulbure liniştea, or să-ţi creeze probleme. Dar îşi doresc atât de mult să te vadă, să te audă. Primeşte-i, n-or să zăbovească mult..."

Iar Vasile îi primea pe copii la schituleţul lui. Nu era nevoie de prea multe rugăminţi. Căci în adâncul sufletului său era dascăl, tot atât pe cât era şi ascet. Ceea ce conta era că vizita aceea reprezenta pentru inimile lor curate o experienţă profundă, care va rodi mai târziu. Toate se pierd: cunoştinţe, bogăţie, slavă. Experienţa însă, niciodată!

De vrem sau nu, trebuie să ne întoarcem la Grigorie. L-am lăsat la Nazianz şi, după toate probabilităţile, se nevoieşte la

Tiverini, pe proprietatea tatălui său. Se pare că acolo l-a găsit ultima scrisoare a lui Vasile (a 14-a), care îi descrie cu admiraţie împrejurimile schituleţului aceluia.

În textul acesta, ca şi în altele, Vasile nu se zgârceşte la vorbă ironizând împrejurimile de la Tiverini. Era un mod de a-l înţepa pe Grigorie, dar fără rezultat. Grigorie nu era gata să-şi urmeze prietenul. Nu se maturizase? Nu avea chemare către viaţa pustnicească? Care dintre acestea? Greu de spus. Poate că ultima variantă.

Dacă luăm aminte la viaţa lui Grigorie, vom înţelege că era făcut pentru viaţa singuratică: aşa îi era firea şi, mai mult, avea şi chemare dumnezeiască! Nu se putea nevoi dimpreună cu alţii, să trăiască într-o obşte călugărească. Zămislea o mare teologie, dar nu putea ajunge căpetenie în lupta pentru Ortodoxie.

Şi ceea ce nu putea Grigorie reuşea din plin Vasile, care, deşi ascet, nu putea trăi singur. Acesta va ajunge creştetul Ortodoxiei.

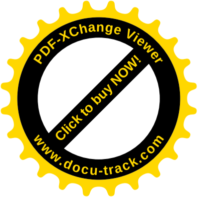
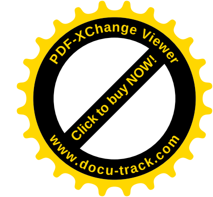
Două mari caractere, deşi diferite. Aşa i-a voit Duhul Sfânt, aşa îi şlefuia zi de zi. Fiecare va da roadele lui, roade atât de trebuincioase vieţii Bisericii.

În prăfuita Tiverini, Grigorie reciteşte scrisoarea. Nu se sătura de ea, deşi îl ironiza. Fiindcă în fiecare cuvânt, în fiecare frază căuta şi afla, în spatele lor, chipul iubit al lui Vasile; sufletul cald al omului cu care împărţise atâtea bucurii, necazuri şi nădejdi.

Mâna i se mişcă fără să bage de seamă. Apucă pana. Îşi aşterne bine în faţă hârtia, care pe-atunci costa mult şi pe care doar bogaţii o aveau.

Ne-am aştepta să răspundă cu aceeaşi monedă, cu ironie la ironie. Puţin, s-a întâmplat şi aceasta. Dar în cea mai mare parte a fost altceva. Deşi textul acesta, de o înaltă ţinută literară, începe destul de ciudat.

„Batjocoreşte-mă, râzi de mine. Tot ce vine de la tine este bine primit. Râzi, deci, cât pofteşti, prietenia mea n-o să te părăsească niciodată. Şi să nu crezi cumva că nu te pricep. Iei pana şi scrii, dar eu simt ce vrei să spui. Mă înţepi cu vorba, dar nu ca să mă amărăsc, ci ca să mă iei, în cele din urmă, la tine. Iar ai început cu laudele iubitului tău Pont. Şi eu îl admir. Descrierile tale mă mişcă. Sunt însă opera unui poet, căci toate cele zugrăvite par paradisiace. Voieşti să încep şi eu să laud frumuseţile ce te

înconjoară? Sunt gata. Dar ce folos? Însemnătate are pustiul, liniştea, nu frumuseţea locurilor."

Ca şi odinioară, îl mustră puţin pe Vasile.

Îl şi pune la punct: „Vasile, poetul meu, vezi-ţi de tine însuţi şi lasă cele din jur. Nu cumva ţi-ai făcut idol din natură şi-ai uitat de tine? – Te ispitesc, Vasile, cred că înţelegi".

Şi până să se usuce bine cerneala pe prima scrisoare, se apucă şi scrie alta, cu imagini din Homer, legate de cele scrise de Vasile în scrisoarea sa.

Lunile acelea, până să înceapă anul 361, Vasile a fost nevoit să bea un pahar amar. Tocmai acum, când voia să uite de dezamăgirile avute la Constantinopol printre participanţii la sinod, avea să primească altă rană, care avea să-i tulbure lumea lăuntrică.

Dianiu. Episcopul Cezareii, cel care l-a botezat pe Vasile, cel pe care îl iubea şi-l preţuia atât de mult. Dianiu, pe care îl cinstea şi-l stima cu adevărat, se rătăcise, fusese înşelat în chestiunea credinţei.

Venise de la Constantinopol un omiusian foarte activ şi cu multă ştiinţă de carte, trimis de Gheorghe, episcopul Laodiceii. Cu insistenţa lui, acest cleric reuşise să-l convingă pe bătrânul Dianiu să semneze Simbolul de credinţă al omiusienilor. Deja am spus că aceşti creştini erau aproape de ortodocşi, dar nu erau ortodocşi.

La început, bătrânul se împotrivise:

- Frate, să-i spui lui Gheorghe că nu pot să lepăd Crezul de la Niceea. Acesta e temelia credinţei noastre.

- Nu, stăpâne – îi zice trimisul –, ferească Dumnezeu!, nu defăimăm Niceea. Crezul care s-a semnat la sinodul de la Arimin (360) şi pe care ţi-l pun înainte acum este aproape acelaşi cu cel de la Niceea, are aceeaşi credinţă. Un singur cuvânt (*deofiinţă*) îl schimbăm, dar doar de dragul unităţii Bisericii, ca să nu rămânem despărţiţi, noi ortodocşii, şi să secere arienii roadele de la noi (omienii şi anomienii).

Trimisul l-a convins cu mai multe argumente pe bătrânul şi nu prea hotărâtul episcop, până ce a izbutit să-l facă să-şi pună semnătura. Şi asta nu i-a fost de-ajuns. A alergat apoi şi la Nazianz şi l-a convins şi pe episcopul de acolo – pe Grigorie al Nazianzului, tatăl Teologului – să semneze şi el.

Când Vasile a aflat acestea, a încercat o mare amărăciune şi dezamăgire. „Mi-au înşelat părintele!" Pe bunul şi preaortodoxul Dianiu. O persoană foarte cinstită de Vasile.

Se simţea de parcă înlăuntrul lui se săvârşise răul. Atât de legat se simţea de Dianiu. Oare nu era şi el însuşi, Vasile, de vină? Oare nu el îl lăsase pe Dianiu să se lupte de unul singur, la bătrâneţe? Gândurile acestea îi aduceau tulburare şi, adesea, remuşcări.

Ce-i de făcut? Cum să reacţioneze? Răul se făcuse. Şi-a adunat gândurile. S-a pus pe rugăciune, până la ultimul strop de putere. Nu ştia ce-i de făcut. Involuntar, fără să se nască înlăuntrul lui ură, a rărit sau chiar a încetat comunicarea cu Dianiu.

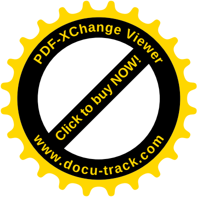
Câţiva au băgat de seamă şi mai târziu au scornit zvonul că Vasile l-ar fi anatemizat pe Dianiu. Ceea ce nu se putea întâmpla niciodată, căci, deşi se întristase foarte, Vasile îl cinstea încă pe bătrânul Dianiu.

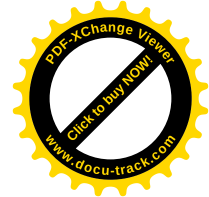
Apoi, Vasile se afla la un punct de cotitură a traiectoriei sale teologice. Nu că ar fi pierdut drumul cel bun, cel ortodox. Niceea era totdeauna temelia credinţei, care nu se putea muta din loc. Aceasta o învăţase de la bătrâna Macrina şi de la părinţii săi – şi ceea ce învăţase de la aceşti profesori ai săi n-a lepădat niciodată, ci şi-a sporit pururea învăţătura aceasta.

Aşadar, nu căuta drumul cel bun, căci deja îl ştia, păşind mereu pe el. Doar că se străduia acum să urmărească principiul, izvorul, înţelesul şi dezvoltările terminologiei pe care o foloseau omiusienii.

Astfel, întâmplarea cu Dianiu a fost pricina directă ce l-a determinat la studiul mai aprofundat al acestei chestiuni ce dădea mare bătaie de cap credincioşilor Bisericii. De ce insistau omiusienii să spună că Fiul este „asemenea după fire" cu Tatăl, şi nu „deofiinţă" cu Tatăl? Pentru ce susţineau stăruitor că, în fapt, cred acelaşi lucru ca şi ortodocşii?

Omiusienii (precum bine pricepuse Vasile) au crezut că ortodocşii, zicând „deofiinţă", identifică Persoana Fiului cu Persoana Tatălui, astfel încât în cele din urmă avem de-a face cu o singură Persoană sau cu un singur Ipostas, nu cu două. Aceasta ar fi exact învăţătura pe care o susţinea ereticul Sabelie, în veacul al treilea. Fiul înceta de a mai fi Ipostas aparte. Omiusienii traseseră această concluzie greşită cu privire la ortodocşi din cauza faptului că în

ultimii ani de cele mai multe ori ființa (sau firea) se confunda cu persoana (sau cu ipostasul). Frica aceasta a omiusienilor nu era întemeiată, dar exista. Existau încă și alte motive – de ordin sentimental, din motive de slăbiciune și egoism oarecum pardonabil – pentru care omiusienii nu voiau termenul „deoființă", care zicea că Fiul are aceeași fire cu Tatăl, că este și acesta Dumnezeu, precum Tatăl, și deci ne poate mântui ca o persoană sau ființă aparte, deosebită (așadar, respingere și a sabelianismului).

Totodată, prieteni și cunoscuți din Cezareea ori din alte părți – ca, de pildă, filosoful Maxim – îl întrebau pe Vasile despre aceste chestiuni. „Ce poziție să luăm față de omiusieni? Au aceeași credință cu noi, așa precum susțin?"

Vasile intra, de nevoie, în arena teologiei. Nu era de ajuns faptul că primea Crezul de la Niceea. Trebuia să pătrundă adânc în adevărul acestuia, să-l tâlcuiască, ca să constate dacă celelalte crezuri sunt adevărate sau mincinoase.

Și-a asumat lucrul teologiei în cel mai pur mod ortodox. Din Epistola a 9-a și din multe altele apare limpede că pornește de la Predanie (Tradiție). Caută să vadă de la începutul ei viața Bisericii, o trăiește el însuși, și-o însușește și apoi o duce mai departe. Nu șovăie să facă și o critică foarte aspră părinților Bisericii, când aceștia susțin lucruri pe care Biserica le-a respins și de care ei înșiși s-au lepădat. De pildă, cele scrise de Vasile despre Dionisie al Alexandriei.

Înaintând în studiu, vedea și mai limpede cum se pune problema. Câtă vreme omiusienii se aruncau cu încăpățânare asupra ortodocșilor, problema era problema adevărului. Și adevărul nu-l aveau omiusienii, căci prin expresia lor „asemenea după ființă" lăsau deschisă chestiunea inferiorității Fiului față de Tatăl. Câtă vreme afirmau că au aceeași credință cu ortodocșii, problema devenea o problemă de terminologie, de limbaj.

Însă când vorbim despre terminologie în cadrul teologiei, presupunem ceva foarte important: posibilitatea de a distinge adevărul de exprimarea lui. Ceea ce este cumplit de anevoios, chiar de pare atât de simplu. Iar Vasile a reușit. Sau, mai corect zis, i s-a dat acest dar. I s-a dat de către Sfântul Duh, căci la Vasile studiul și rugăciunea ajungeau să se identifice întreolaltă. Avea sentimen-

Studiul și rugăciunea ajungeau să se identifica

tul profund că Duhul îl călăuzește la lumina ce sălășluiește în cuvintele Scripturii.

În cursul anului 361 sau și în 362, așadar, Vasile a ajuns la marea hotărâre teologică: terminologia (exprimarea) adevărului se poate schimba; e destul să rămână adevărul. Chiar și când terminologia a fost omologată de un sinod ecumenic.

Termenul „deoființă" a fost consacrat de către Sinodul I ecumenic, marea temelie a Ortodoxiei. Și totuși, Vasile n-a șovăit să-l lase deoparte în cazul multora care nu voiau acest termen. Firește, propunea altă expresie, care desigur exprima același adevăr. Noua expresie pe care o propunea condescendent omiusienilor este „întru totul asemenea după ființă". Prin cuvintele „întru totul", credinciosul este ferit de a accepta concepția primejdioasă că Fiul este mai prejos decât Tatăl. Astfel, prin această expresie, prin acest nou termen, era redat adevărul cuprins în expresia „deoființă", consacrată la Niceea.

Reușita lui Vasile a ajuns și reușita Bisericii, care i-a primit punctul de vedere. E de admirat lucrarea Sfântului Duh, dacă constatăm că în aceeași vreme a călăuzit către aceeași soluție și pe un alt mare om al Bisericii, pe Atanasie, care era pe atunci capul sfințit al întregii Biserici și al Ortodoxiei. Vasile nu-l cunoștea personal, dar îl recunoștea ca patriarh al Ortodoxiei.

Atanasie deci, acest leu al întregii Biserici, om plin de darul deosebirii, susținea că putem formula același adevăr folosind diferite terminologii. Așa încât a izbutit în 362 să convoace un sinod la Alexandria, spre a arunca o punte către omiusieni, prin care aceștia să se întoarcă în Biserică.

De vreme ce mulți omiusieni susțineau că au aceeași credință cu ortodocșii, fără a accepta însă termenul ortodox („deoființă"), Atanasie a purces la crearea unui termen nou, care să redea în alt mod adevărul cuprins în „deoființă". Noul termen era extrem de simplu, mai simplu decât cel al lui Vasile. Le propunea să spună Fiului „Fiu cu firea"*. Pentru că fiul cel firesc are aceeași fire pe care o are și tatăl, aceeași ființă.

Și, să ne gândim: cine era cel care lua o asemenea poziție față de termenul consacrat la Niceea, față de „deoființă"? Tocmai acela

* Fiu „fire-sc", am zice noi; adică Fiu prin fire, Fiu după fire.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Adevărul cere îndrăznire

care l-a tâlcuit, care l-a susținut întreaga viață, care l-a impus în conștiința Bisericii; Atanasie. Tocmai el era cel care acum avea puterea și luminarea – mai bine zis: luminarea, deci și puterea – de a propune o terminologie diferită de cea a Sinodului I.

Neîndoielnic, din cauza acestei atitudini a fost acuzat de către mulți de trădare a Ortodoxiei. Biserica însă i-a uitat pe cei ce l-au acuzat, ținându-l strâns în sânul ei pe cel ce cu adevărat exprima Ortodoxia, adevărul. L-a ținut pe Atanasie, pe cel ce încă e viu în conștiința ei.

La fel și cu Vasile. Pasul lui era îndrăzneț. Dar să nu uităm: adevărul cere îndrăznire. Iar îndrăznirea este adevărată atunci când vine de la Duhul Sfânt. Altfel, ceea ce numim în teologie „îndrăznire" este doar inteligență cu scopul de a impresiona.

Vasile va lua – pentru întâia oară – o poziție responsabilă în criza teologică a vremii. Și nu va mai înceta să facă aceasta decât atunci când inima îi va înceta să mai bată. De altfel, chiar să fi vrut să înceteze, nu mai putea. Întrucât problemele îi frământau cumplit pe credincioși și întrucât Sfântul Duh dăduse roadă studiului său, era dator să dea, să exprime adevărul cât mai pe larg și cât mai în profunzime.

Epistolele 17 și 18, de exemplu, dovedesc clar că numeroși credincioși ai cetăților așteptau multe din partea ascetului de pe râul Irisului, exprimând tulburarea pe care a produs-o nefericita hotărâre a lui Dianiu de a semna mărturisirea omiusienilor. Și dovedesc cât de necesară era soluția teologică dată de Vasile, pe care am văzut-o mai sus.

În sfârșit, Grigorie la schitul de la râul Iris

Clipe frumoase pentru Vasile. O foarte scurtă scrisoare a lui Grigorie i-a adus vestea venirii lui. În puține zile devenea realitate ceea ce visau cei doi tineri încă din vremea șederii lor în Cezareea și Atena.

Fiecare îl insufla pe celălalt. Nu le venea a crede. Era sfârșitul anului 360 ori începutul lui 361.

- În sfârșit, Grigorie, te-ai hotărât. Te încredințez – îi zicea Vasile – că nu mi-ai fi putut dărui nimic mai dulce decât venirea ta aici.

Grigorie, și el emoționat, își aplecă capul, parcă de teamă ca nu cumva vântul ce sufla să nu-i fure cele ce gândea despre venirea lui și despre sfântul pe care-l avea dinaintea sa – despre Vasile.

- Nu ți-am scris, Vasile, că într-o bună zi îmi voi ține făgăduința? Iată-mă, deci... Dar ce-ai pățit, prietene, tu care de obicei te ții cu firea? Plângi?... Hai să mergem, mai bine, să-mi arăți împărăția ta cea văzută, ca mai apoi s-o vedem și pe cea lăuntrică...

Ieșiră afară, urcară la pas și ajunseră în vârful stâncii ce stătea de veghe deasupra colibei schitului. Grigorie își roti privirea de jur-împrejur. Era minunat.

- Așadar, ți-am spus minciuni în scrisorile mele, Grigorie?

Copleșit, Grigorie clătină din cap. Încuviințarea despre măreția frumuseții locului o dădea doar printr-o tăcere adâncă. Și-n această tăcere a lui pricepu că natura înconjurătoare îl poate lesne sili pe un retor să devină poet. Căci cele scrise de Vasile în epistolele sale despre smeritul schit de pe râul Irisului erau cu adevărat poezie.

Grigorie îmbrățișă cu privirea întreaga priveliște, îndelung. Vasile îi explica totul.

- Ai avut dreptate, Vasile, trebuia să vin... O văd cu ochii mei...

- Nu, nu. Vezi, dar doar ceea ce se vede. Să-ți spun ceea ce nu știi: n-am venit aici pentru natură doar, pentru frumusețea ce te copleșește și care, desigur, mă mișcă. Am venit mai mult fără voia mea. Altfel zis: m-a adus amintirea bătrânei Macrina, bunica mea. Ți-am spus atâtea despre ea... Află deci acum că în munții aceștia – dar undeva mai în adânc, mai ferit – au trăit șapte ani bunica mea și bunicul meu, în vremea groaznicei prigoane de sub împăratul Dioclețian (284-305). Pe locurile acestea mărturisitorii mei strămoși au trăit bucurii și întristări, L-au slăvit pe Dumnezeu, s-au rugat... și mi-au sfințit mie pământul... Vezi dar ce m-a adus aici: Tradiția, duhul acelora care m-au făcut creștin. Și-apoi, aici sunt și nu sunt singur. Îți pare ciudat, nu? Privește în față, dincolo de râu. Vezi cele două pâraie secate ce coboară din munte? Cam acolo unde se unesc este locul unde se nevoiește mama mea, îm-

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

preună cu sora mea. Şi ceva mai în stânga, cum o apucă râul spre mare, sihăstrea fratele meu, fericitul întru pomenire Navcratie. Ţi-l aminteşti? Mai degrabă nu, căci pe când ne-am întors de la Atena era deja retras în părţile astea, în vârstă de 22 de ani. Şi nu ca mine, care am trecut de treizeci de ani şi nu ştiu încă abecedarul monahismului.

Un suspin îi îngreuna vorba:

- Însă ştii, ai auzit, pe acest sfânt pustnic l-am pierdut înainte de vreme. L-au ucis fiarele sălbatice la vânătoare. Ieşea adesea, căci le ajuta cu hrană pe mama şi pe sora mea. Era singurul lor sprijin în locurile acestea pustii, după Dumnezeu. Aruncă încă o privire în spatele nostru. Nu mi-ai zis pe ce drum ai venit. Dacă ai venit de la Sevastia şi ai trecut prin Neocezareea, undeva trebuie să-i fi întâlnit pe călugării lui Eustatie. Îi poţi cunoaşte după îmbrăcămintea lor: se îmbracă toţi la fel, sărăcăcios. Aceştia vin adesea să mă vadă. Bătrânul Eustatie m-a rugat să fac pentru ei tot ce-mi stă în putinţă. Are o slăbiciune pentru mine. Are mare încredere în mine. Nu zic nu, e un om curios, ciudat, nestatornic, dar e foarte legat de familia mea. Toate acestea ţi le-am spus, Grigorie, ca să nu mă acuzi de romantisme. Nu firea înconjurătoare m-a adus aici. Ci cei de care ţi-am vorbit. Şi, la urma urmei, pustietatea locului. Singurătatea face mult bine rugăciunii.

Grigorie s-a ruşinat amintindu-şi cât de mult îşi ironizase prietenul, zicându-i „închinător la natură". N-a apucat însă să-şi ceară iertare, căci Vasile l-a prins grijuliu de mână, ajutându-l la coborât, spre schit.

Soarele apunea. Era deja primejdios să mai fi întârziat. O ultimă privire mângâie zarea, deschizând inima spre a se umple de frumuseţea soarelui asfinţind. Au început coborâşul.

Ajunşi la căsuţa cea măruntă, pustnicească, s-au aşezat să mănânce. Era un fel de sărbătoare. Neînduplecatul Vasile a făcut pogorământ şi a dat dezlegare. Au mâncat ceva mai mult decât de obicei. Au stat puţin de vorbă.

- Grigorie, trebuie să dormi. Toată ziua ai fost pe drumuri, eşti ostenit. Voi citi eu ceva mai mulţi psalmi. Şi pentru tine. Mâine o să vorbim despre program.

Aşa a şi făcut, căci Grigorie era epuizat. Zile întregi călătorise pe spinarea catârului. Îl dureau oasele.

Noaptea a trecut liniştită. Grigorie se simţea ca renăscut. Mult înaintea zorilor, s-a auzit un mic zgomot. Se trezise Vasile. Grigorie îl urmă numaidecât.

Programul zilei începea înainte de a se lumina de ziuă. Fireşte, Grigorie nu crezuse că vor stabili a doua zi împreună programul, cum îi făgăduise Vasile de cu seară. Lucrurile de felul acesta erau treaba lui Vasile.

Şi apoi, Grigorie nu învăţase niciodată ce înseamnă să ai program în viaţă. Şi tocmai el să rânduiască acum şi viaţa lui Vasile? Era un lucru de neînţeles. Era atât de firesc să urmeze, fără proteste, tot ceea ce făcea Vasile!...

Au început citirea Psalmilor lui David. Amândoi, cu faţa spre răsărit, pe rând. Când şi când, în aceeaşi rânduială, psalmodiau.

În chipul acesta duhul lui se deştepta, puţin câte puţin, făcându-se treaz şi veghetor. Şi când inima şi mintea se încălzeau, prin dumnezeiescul har şi prin strădania celor doi, lăsau Psaltirea. Începeau rugăciunile, cererile, doxologia. La început în comun, apoi fiecare în parte. Până când răsărea bine soarele. Atunci schimbau decorul. Lucrarea devenea rucodelia.

Vasile îl luă pe Grigorie în curte, afară.

- Grigorie, azi o să facem treburile împreună. De mâine o să facem cu rândul. Fiecare câte o zi, tot ce-i de făcut.

Începură deci împreună, doar pentru ziua de astăzi. Luară câte o secure şi câte o foarfecă mare, de tăiat crenguţe din pomi. Urcară puntea pe care o străbătuseră şi cu o zi înainte. Trebuia să taie lemne. Lemne pentru vatră, cu care se încălzeau şi găteau.

S-au aşternut pe treabă. Tăiau lemne şi se gândeau ori se rugau. Şi bine că se rugau, căci altfel ar fi fost dezamăgiţi văzând cât de puţine lemne au adunat într-un timp atât de îndelungat.

Securea cerea mânuire dibace şi mâini puternice. Nu era pană care să alunece deasupra hârtiei. Securii îi era ruşine cu ei, dar ei o preţuiau. Cei doi oameni firavi şi delicaţi loveau butucii cum ar fi lovit orice i-ar fi împiedicat să fie lângă Dumnezeu. Asudau, se odihneau puţin şi începeau iarăşi.

- Ajunge pentru astăzi, Grigorie, să mergem. Ia şi tu jumătate. Aşa... ai izbutit, minunat. Mâine o să-ţi fie mai uşor. Deja o să fii obişnuit...

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com
PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

- Să nădăjduim – zise şi Grigorie, ca să râdă puţin. Să mergem, bine că avem de coborât, şi nu de urcat.

Şi cele două vase ale Duhului coborâră, încărcaţi şi asudaţi. Îşi aşezară povara într-un loc anume şi intrară să se spele şi să-şi tragă puţin sufletul. Era aproape prânzul.

Pregătiră în grabă ceva să mănânce: bob înmuiat, puţină pâine şi sare – mâncarea lor obişnuită. Apoi, un strop de odihnă după puţina mâncare, şi duhul le era gata de cugetare. Cugetarea la moarte şi totodată la problemele bisericeşti ale vremii, cu gândul la Dumnezeu.

Se aşezară la o măsuţă scundă. Deschiseră un manuscris ce conţinea părţi ale Sfintei Scripturi şi începură să citească, pe rând. Se opreau la fiecare pasaj. Se gândeau, analizau, căutau înţelesul mai adânc. Aveau alături şi cărţile lui Origen. Îşi procuraseră destule din scrierile lui. Cele exegetice mai ales le erau de mare trebuinţă.

Studiul acesta, împreunat cu rugăciunea, era punctul culminant al lucrării lor. Se nevoiau cu durere, sudoare, bucurie şi dragoste. Omul nu se nevoieşte cu dragă inimă decât pentru ceea ce iubeşte şi dovada iubirii este tocmai această sudoare a nevoinţei.

Ore în şir se luptau cu cuvântul lui Dumnezeu şi cu cel al de Dumnezeu insuflaţilor scriitori ai Scripturii. Scrisul şi chipul acelora le era temelia de la care porneau.

Cineva îi păzea să alunece lesne pe căi greşite. Primeau litera şi apoi purcedeau mai departe. Acum însă, demersul acesta le era extrem de greu, căci nu era altceva decât străduinţa de a pătrunde înăuntrul adevărului pe care-l exprima litera.

Aveau conştiinţa profundă a măreţiei lucrului pe care-l căutau, şi stăruiau. Citeau, cugetau şi se rugau împreună. Duhul Sfânt le stătea în ajutor şi-i călăuzea.

Grigorie ne încredinţează că amândoi au simţit aceasta. Duhul Sfânt îi călăuzea la lumina pe care o însemnau şi la adevărul pe care-l dezvăluiau vorbele Scripturii. Scriptura este doar expresie şi chip al adevărului. Şi la acest adevăr nu se ajunge decât cu voia Sfântului Duh.

Ca întotdeauna, Vasile avea întâietatea. Vorbea mai îndelung. Meşterea întrebările şi se străduia apoi să ajungă la răspuns; să ajungă la înţeles, la adevăr. Grigorie asculta şi-şi admira prietenul, cu cea mai curată sinceritate. Nu îl deranja câtuşi de puţin rânduiala aceasta. Grigorie dovedea aici o virtute cerească, dacă ne gândim că s-a dovedit un mai mare teolog decât Vasile.

Când şi când, Vasile îl mai lua la rost:

- Vorbeşte şi tu, Grigorie, nu doar eu! Spune-mi, rogu-te, ce-ar putea însemna cuvintele Domnului: „Încă multe am a vă zice, dar nu le puteţi purta acum; când însă va veni Acela, Duhul Adevărului, vă va călăuzi pe voi la tot adevărul".

Începu şi Grigorie să spună ceva, dar Vasile luă iarăşi cuvântul. Avea înlăuntrul lui un avânt, care totuşi niciodată nu însemna precipitare. Şi apoi, Grigorie recunoştea la prietenul său o mare putere de pătrundere şi o mai mare capacitate de exprimare. Totodată, nu-i lipsea nici înclinaţia naturală de a preda, de a-i învăţa pe ceilalţi, de a-i insufla. Înţelegem astfel pentru ce şi cum Vasile a ajuns mare dascăl. Studiul Scripturii nu se făcea independent de problemele ce cutremurau Biserica în vremea celor doi.

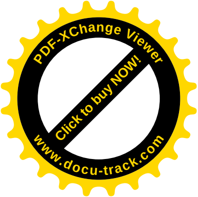
Chestiunile legate de relaţia Fiului cu Tatăl, distincţia între Persoanele dumnezeieşti şi unitatea firii Acestora, locul Sfântului Duh în Sfânta Treime, firile lui Hristos (dumnezeiască şi omenească) alcătuiau motivele şi pricinile care îi sileau pe cei doi să cerceteze şi să teologhisească neîncetat. De aceea şi operele lor de seamă sunt contribuţii la rezolvarea problemelor contemporane lor. N-au nici o legătură cu tratatele abstracte filosofico-teologice ori cu studiile de dragul studiului.

Lucrarea aceasta a lor, care era legată de viaţa Bisericii, îi ostenea neînchipuit de mult.

Se ştie că lucrarea intelectuală oboseşte omul şi trupeşte. Aici era şi mai mult. La lucrarea intelectuală participa şi inima. Întregul suflet al celor doi bărbaţi se ostenea, asudând pentru adevăr.

Vasile găsise soluţia pentru combaterea acestei oboseli cumplite. Cei doi asceţi aveau nevoie – pentru a trăi – de zarzavaturi. Dar cine să le cultive? Ei înşişi, desigur. Iar tocmai aceasta le înviora trupul. Mişcările, aerul curat, toate acestea îi odihneau. Ieşeau amândoi după-amiaza, mult înainte de a apune soarele.

În afara casei Vasile împrejmuise cu gard câţiva metri ca să facă grădină. Cea mai mare parte a locului era deja bine săpată. Acum erau doi. Unul lângă altul, cot la cot. Când cu sapa, când cu săpăliga. La început treaba mergea bine. Mai apoi, mădularele lor

ostenite oboseau. Atunci făceau altceva. Mai cârpeau gardul, mai smulgeau câte o buruiană din straturile de zarzavat, mai aduceau apă și udau grădina – treburi mai puțin ostenitoare.

Aplecați și absorbiți de noua lor lucrare, cei doi mari oameni duhovnicești vorbeau despre ștevie și spanac, despre țelină și bob cu naturalețea și dragostea unui țăran autentic. Îngrijeau cu duioșie răsadurile tinere, puneau araci tulpinilor încărcate, admirând zi de zi minunea creației. Este marele avantaj al țăranului. El este martorul ocular al creației, cel ce cunoaște creația neostenită și, de aceea, cel ce are, mai mult decât toți ceilalți, frica lui Dumnezeu.

De acum, soarele se grăbește. Din ce în ce mai grabnic aleargă spre marginea zării. Asfințește, trimițându-și ultimele raze către oamenii cei nemulțumitori.

- Să adunăm ceva pentru masă, Grigorie – zice Vasile, care nu băgase de seamă că deja s-a întunecat.

Strâng în grabă câteva legume. Își lasă uneltele într-un colț întunecos. Opresc apa să mai treacă prin jgheabul grădinii, abătând-o spre râu, și apoi se întorc în coliba cea smerită.

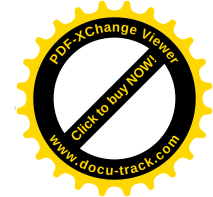
Își fac rugăciunea și mănâncă legumele proaspete. Le privesc cu drag, le mănâncă cu plăcere. Slavoslovesc pe Dumnezeu pentru cina pe care le-a dăruit-o. Oare zeii Olimpului vor fi simțit atâta mulțumire la prânzurile lor sardanapalice? Cu siguranță că nu, căci nu iubeau nici hrana, nici pe Dumnezeu. Se iubeau doar pe ei înșiși.

La ora cuvenită sfârșea „bogata" cină și urma doxologia și mulțumirea către Cel ce dă hrană lumii. Toate la vremea lor. Asta îi ajuta foarte mult în disciplina trupului, care și el trebuia să fie împreună-călător cu sufletul, alergând către Dumnezeu.

Urma distracția – distracție în vechiul înțeles elen al cuvântului*. Ieșeau puțin afară, sub cerul înstelat. Alteori, pe cărările înzăpezite. Nu erau habotnici. Toate erau de la Dumnezeu. Își lăsau mintea să se odihnească. Priveau stelele, rând pe rând. Sorbeau cu auzul când murmurul pădurii, când bocetul huhurezului și totdeauna clocotul apei mânioase, care cădea, topind stâncile.

Clipe de frumusețe pentru sufletele frumoase. Într-adevăr, cei doi trăiau ceva pur, ceva bun. Dar știau că aceasta nu-i decât o

* A se distrage de la încordarea ocupației de căpătâi.

pregătire pentru o lucrare mai mare. Această lucrare mai mare avea să vină mai pe urmă și cerea multă străduință. Așadar, acum se odihneau, gustând natura cea curată ca pe o pregustare a bunătăților viitoare.

Cu o mișcare tăcută, Vasile dădea semnalul de plecare.

- Să mergem, Grigorie, e vremea rugăciunii.

Grigorie parcă ar fi vrut să spună: „Nu rămânem să ne rugăm aici, sub cerul liber? E atât de frumos...". Însă nu o spunea. Știa prea bine, rugăciunea se face într-un loc anume, locul de rugăciune. Acolo nimic nu trebuie să bată la ochi. Căci e loc de luptă, de război. Luptătorul trebuie să uite de cele ce se petrec în jur. Trebuie doar să se lupte... corp la corp... pas cu pas să câștige teren. Dacă în vremea rugăciunii e atent la altceva, totul e pierdut. În zadar se dă lupta. Trebuie luat totul de la început. Rugăciunea cere meșteșug, căci e tactică de război. Nu e de-ajuns doar să vrei, doar să-L iubești pe Dumnezeu.

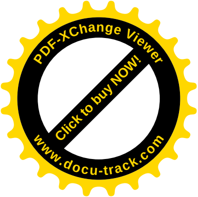
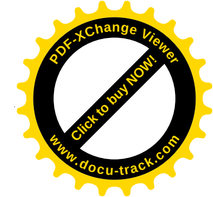
Cămăruța de rugăciune este aproape goală de lucruri. În mijloc stă analogul și pe el două-trei manuscrise cu cărți ale Vechiului și Noului Testament. Și întâi de toate Psalmii, cu care începeau rugăciunea.

Psalmodiază îndelung, cu glas scăzut, cu frumusețe, cu bucurie liniștită. Astfel încât simțurile să nu fie lovite cu putere, ci doar să se facă poarta prin care trec dumnezeieștile cuvinte către minte și către inimă.

Vremea se scurge repede. Psalmodia este preludiul, care să încălzească inima, să întoarcă mintea spre Dumnezeu. Urmează imnele și rugăciunile. Sunt acele tropare ale Bisericii. Cuvântul poetic ritmic. Curgerea cuvântului trebuie să fie frumoasă foarte, aceasta nu trebuie uitat niciodată.

Cu cât trece timpul, cu atât mai mult cei doi simt frăția ce-i leagă. Cu cât mai adâncă devine unirea lor cu Dumnezeu, cu atât mai mult se simt frați. Însă n-o trâmbițează. Nici unul dintre ei nu exultă, nu-și înalță vocea, nu face gesturi bruște. Le e de ajuns că se simt un suflet, o fire.

Curățirea sufletului și a trupului era un drum aspru, dar necesar. Lumina, adevărul se arătau doar celor curați. Așa o învățase și o întrupase în propria viață vestitul dascăl alexandrin Origen.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Dar şi în toată filosofia populară grecească curăţirea sau purificarea (*catharsis*) avea statut de dogmă.

Marele filosof Platon şi celebrul său interpret, Plotin (†270 d.Hr.), făcuseră din purificare o metodă filosofică. Filosofii ajung la purificare luptându-se pentru ea. Asceţii Bisericii se curăţesc luptându-se să se unească cu Dumnezeu. Asupra acestui fapt Vasile şi Grigorie nu se înşelau, deşi erau încă tineri şi buni cunoscători ai filosofiei greceşti.

Diavolii ce întunecă sufletul omenesc, neîngăduindu-i să simtă adevărul, nu dau înapoi decât văzându-l aprins de dragostea lui Dumnezeu. Cu cât omul se apropie mai mult de Dumnezeu, cu atât mai departe stă satana. Aceasta era lupta pe care o purtau cei doi asceţi.

Când încetau şi rugăciunile şi imnele, rămâneau ore întregi tăcuţi, singuri cu Dumnezeu. Căci pentru El se luptau. Clipă de clipă se căţărau tot mai sus, mai aproape de El. Orice pas făcut înainte lăsa în urma lui sânge şi sudoare. Dar biruinţa le ştergea, îndepărtându-l pe satana.

Se luptau să rămână lângă Dumnezeu prin neîncetata pomenire a numelui lui Hristos. Este pasul cel mare. De-aceea şi tăceau la nesfârşit, adunaţi cu toată fiinţa lor în Dumnezeu. Ţinându-L pe Dumnezeu, se eliberau de diavol.

Nu izbuteau totdeauna. La miezul nopţii, când sfârşeau rugăciunea, uneori faţa le era veselă, plină de o bucurie adâncă şi liniştită. Alteori li se citea pe chip mai mult amărăciunea luptei. Semn că nevoitorul nu s-a îndulcit de adierea harului dumnezeiesc. Veneau însă şi ceasurile binecuvântate, chiar dacă erau de-o clipă. Cercarea dumnezeiască nu se măsoară prin durată, ci prin harul dumnezeiesc pe care îl are în ea.

Grigorie vorbeşte de „călătorii" sau „ieşiri" către Dumnezeu, despre ceasuri de viaţă nematerialnică şi netrupească. Însă nu le înfăţişează amănunţit. Şi aceasta poate pentru că este vorba de experienţa „întunericului dumnezeiesc". Aşadar, cum să vorbească despre acesta şi despre sine însuşi dinaintea unui atât de mare auditoriu? Cum să explice atâtor auditori că în acele ceasuri binecuvântate îl vedea pe Vasile scăldat în lumină? Unde să afle curajul să spună că uneori Vasile stătea ore întregi privindu-l uimit cum chipul îi devenea teofanie a Duhului Sfânt şi faţă a lui Dumnezeu?

Nu va şovăi însă să scrie cum că Vasile mai întâi a fost cercetat de către Duhul Sfânt şi abia după aceea a vorbit despre Duhul Sfânt: „Căci mai mult (decât Vasile) cine s-a luminat de către lumina cunoştinţei şi a privit adâncurile Duhului şi a cugetat, dimpreună cu Dumnezeu, cele ale lui Dumnezeu?... Căci prin El se cercetează toate ale Duhului".

Când discutau odată, la Nazianz, despre doctrină şi unii aveau îndoieli că Vasile ar fi teologhisit corect, Grigorie îi putea încredinţa, la modul absolut, prin cuvintele de mai sus. Adeveririle acestea provoacă – chiar şi ca simple cuvinte – frică şi cutremur. Aşa simţea Grigorie, dar nu şovăia să le facă, căci pur şi simplu nu făcea decât să exteriorizeze, să descrie ceea ce a trăit şi a văzut. Nu era o simplă părere a lui. Încredinţarea îi venea din cele petrecute cu adevărat, căci el însuşi trăise cele pe care le mărturisea.

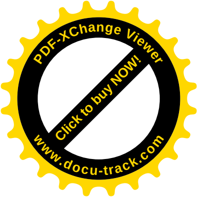
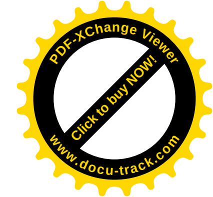
Din acest punct de vedere, Grigorie s-a dovedit mai îndrăzneţ decât ceilalţi mari Părinţi. Nu i-a fost niciodată greu să exprime experienţele vederii lui Dumnezeu, oricât de profunde ar fi fost acestea. Nu-i era greu nici să vorbească despre experienţele trăite de alţii, experienţe pe care le încercase şi el însuşi.

Stările despre care am vorbit sunt dăruite de Dumnezeu, dar necesită şi o asceză aspră din partea omului. Cei doi nevoitori ai noştri s-au dovedit şi la acest capitol campioni. S-au întrecut între ei. Cine a purtat mai uşor febra înfrânării, a pustiului, a privegherii, a rugăciunii neîncetate? Fiecare era îmbărbătat de celălalt. Fiecare se făcea pildă celuilalt.

Şi să nu creadă cineva că nevoinţa lui Vasile şi a lui Grigorie s-a prefăcut într-o întrecere nebunească sau în vreun entuziasm exaltat. Dimpotrivă. Cel de-al doilea se încredinţează că toate se făceau cu „măsură" şi după „reguli" pe care ei înşişi le-au făurit. Asta îi ferea de exagerări şi entuziasme imature.

Împreună, săvârşeau acum şi o altă lucrare. Prelucrau regulile ascetice şi monahale pe care – precum îşi aminteşte cititorul – Vasile începuse să le scrie de unul singur în vremea şederii lui la Annisa.

Aceasta nu înseamnă că scrierile ascetice ale lui Vasile îl au coautor pe Grigorie. Ci doar discutau împreună despre ele, aşa

încât Vasile afla şi părerea lui Grigorie. De altfel, cel din urmă nu aparţinea caracterelor creatoare de opere normative, de scrieri canonice, oricât le-ar fi îndrăgit.

Filocalia lui Origen

Colaborarea celor doi a fost mai consistentă în alt domeniu: în alcătuirea celebrei *Filocalii*. Studiul Scripturilor şi al Tradiţiei de către cei doi asceţi se făcea cu ajutorul a tot felul de scrieri teologice şi ermineutice.

Primul loc între aceste cărţi ajutătoare îl ocupau scrierile lui Origen. Un adevărat tezaur. Vasile ar putea fi considerat şi ucenic îndepărtat al lui. Sau cel puţin avea o dispoziţie binevoitoare faţă de Origen. După cum am mai spus, Origen îl avusese ca elev pe Grigorie Taumaturgul; acesta pe bătrâna Macrina şi ea, la rându-i, pe Vasile. Lanţul începea de la marele şi primejdiosul ermineut Origen şi sfârşea la marele şi ortodoxul Părinte al Bisericii.

Nici Grigorie nu-l preţuia mai puţin pe Origen. Dar era ceva ce-i punea pe gânduri, ceva ce îi nelinişte a. Controversele ce izbucniseră în jurul învăţăturii lui Origen. Unii îl ridicau în slava cerului şi alţii îl coborau în iad, anatemizându-l ca eretic.

Cei doi asceţi ai noştri considerau mici şi superficiale gâlcevile origeniştilor şi antiorigeniştilor. Aceasta fiindcă înlăuntrul lor priveghea înţelepciunea, buna vieţuire, iubirea lor faţă de om, chiar şi când acesta greşeşte.

Într-adevăr, adesea găseau la Origen – ici-colo, în scrierile sale – concepţii inacceptabile pentru tradiţia Bisericii sau, cel puţin, primejdioase pentru credincioşii fără prea multă pregătire teologică. Erau îngrijoraţi pentru numeroşii credincioşi care îl iubeau pe Origen.

În opera lui însă, în scrierile neobositului ermineut – ale celui ce-L iubise pe Hristos precum puţini dintre oameni, ale celui ce, adolescent fiind, urmărea mucenicia şi apoi, la maturitate, s-a făcut mărturisitor –, existau şi părţile bune. Acestea predominau. Şi nu era vorba doar de simple noţiuni despre credinţă. Erau aprofundări şi analize de mare importanţă.

Cei doi mari capadocieni constatau la fiecare pas deosebita valoare teologică a scrierilor lui Origen. Era de-ajuns să laşi deoparte ceea ce nu conglăsuia cu Tradiţia Bisericii. Aşa vedeau lucrurile, aşa gândeau tinerii şi luminaţii noştri teologi. În jurul lor însă, ceilalţi gândeau altfel. Ori făceau apoteoza dascălului alexandrin, ori îl anatemizau. Dar de ce să-i facă apoteoza, de vreme ce are atâtea greşeli? Şi de ce să-l anatemizeze, de vreme ce a scris atâtea opere folositoare? Simpla punere a acestor întrebări îi conducea la poziţia corectă în problema Origen: să-i fie recunoscute numeroasele elemente pozitive şi, datorită mulţimii acestora, să nu se insiste doar pe cele greşite.

Era cel mai bun lucru pe care-l puteau face. Căci la urma urmei, ce-ar avea de câştigat simplii credincioşi din condamnarea lui Origen? Dacă aflau că un renumit dascăl care murise mărturisitor – aproape mucenic – a fost eretic, mai mult s-ar fi scandalizat decât s-ar fi folosit sufleteşte*.

Şi apoi, cei doi bărbaţi altfel înţelegeau misiunea Bisericii: nu să condamne, ci să mântuiască şi să ierte.

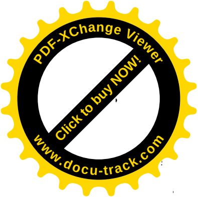
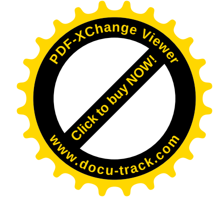
Vasile şi Grigorie erau foarte realişti. Cel mai uşor lucru este pentru fiecare om păcatul, iar pentru fiecare teolog, greşeala. Dacă Biserica ar fi condamnat pe fiecare scriitor bisericesc care are şi greşeli, atunci n-ar avea altă treabă decât să condamne. Ocupaţia i-ar fi anatemizarea, şi nu iertarea şi pastoraţia.

Când greşelile unui scriitor bisericesc sunt – într-o măsură mai mică sau mai mare – uitate şi nu există pericolul de-a fi vătămată conştiinţa credincioşilor, atunci Biserica tace, nu-l condamnă pe scriitorul ce s-a înşelat. Adică nu-i precizează în mod oficial greşeala, nu insistă pe faptul că scriitorul cutare a ieşit din hotarele adevărului Bisericii. Sau – în cele mai uşoare cazuri – nu arată că scriitorul are cutare sau cutare concepţie greşită.

Ce au făcut cei doi capadocieni ca să dea întemeiere corectei lor păreri în chestiunea Origen? Au alcătuit *Filocalia*.

O bună bucată de vreme au citit zilnic cu atenţie scrierile lui Origen. Le-au comentat şi le-au discutat, epuizându-le. Şi-au însemnat părţile cele mai importante din cărţile *Contra lui Cels*,

* Şi totuşi, pentru folosul sufletesc al credincioşilor, Biserica îl va condamna pe Origen câteva decenii mai târziu, la Sinodul 5 Ecumenic (531).

Despre principii și din diferitele *Memorii*. La sfârșit, părțile acestea au fost copiate astfel încât să iasă la iveală o anumită coerență interioară a lor, și așa a apărut *Filocalia* lui Origen.

Însă în cea de-a 6-a Epistolă a sa, Grigorie are o frază ambiguă și anevoie de interpretat, din care ar putea reieși că *Filocalia* aceasta a alcătuit-o în cea mai mare parte el singur, fără colaborarea lui Vasile. La râul Irisului s-ar fi făcut doar prelucrarea ei. Adică Vasile și-ar fi expus și părerea proprie.

Iulian împărat. Eustatie la schitul de pe Iris

Între timp, decorul imperiului s-a schimbat. Împăratul Constanțiu – care a făcut Bisericii atâta rău – murise.

În vara lui 361 locul îi este luat de către Iulian. O personalitate plăcută și candidă. Romantic -adorator a tot ce înseamnă elenism; disprețuitor distrugător a tot ce înseamnă manifestare a creștinismului. Absorbit în prima perioadă a împărăției sale de readucerea la viață a vechii religii păgâne a imperiului, nu a apucat să-și realizeze planurile de dizolvare a Bisericii.

Acest ultim principe al păgânismului avea o legătură aparte cu Vasile. Erau cam de aceeași vârstă. Făcuseră împreună studii de filosofie.

Când Vasile pleca din Atena, Iulian tocmai sosea. Nici o sursă nu ne dovedește dacă cei doi tineri s-au cunoscut în ilustra cetate. Toate datele însă par a ne spune că trebuie să se fi cunoscut. Pe atunci, Atena era mică. Școlile, dascălii și învățăceii – toți erau în jurul Acropolei. Veștile se răspândeau cu repeziciune: vărul împăratului, prințul Iulian, venea la Atena.

Toți vor fi avut curiozitatea să-l vadă. Și chiar să nu fi voit cineva, tot l-ar fi putut întâlni undeva în vestitele școli de retorică, unde studiase și Vasile. Și apoi, nou-venitul Iulian nu se poate să nu fi auzit de strălucitul prinț al retoricii, de Vasile. Toți în Atena – și dincolo de zidurile ei – vorbeau despre el. Poate că l-a auzit la ultima lui încercare retorică, în impresionanta lui prelegere înaintea profesorilor, studenților și intelectualilor atenieni.

Așa trebuie să se fi petrecut lucrurile. Există însă și un „dar": dar dacă Vasile deja plecase când Iulian sosea la Atena? Atunci cei doi tineri – fiecare reprezentând lumi diferite – nu s-au întâlnit. Ceea ce ni se pare mai plauzibil. Altfel, am avea vreo dovadă din acea epocă despre întâlnirea lor.

Dimpotrivă, se consideră că pe Iulian l-a cunoscut cu siguranță Grigorie, mai mult sau mai puțin, căci el a rămas la Atena mai mult decât Vasile.

Vom mai reveni asupra lui Iulian și asupra poziției lui față de Biserică. Acum ne interesează amnistia pe care a dat-o episcopilor exilați, ortodocși și omiusieni. Astfel, între ceilalți, s-au întors la păstoriții lor Atanasie cel Mare (provizoriu însă) și Eustatie al Sevastiei. Acesta a venit în Sevastia și n-a omis să-l viziteze pe Vasile la schitul de pe malul Irisului.

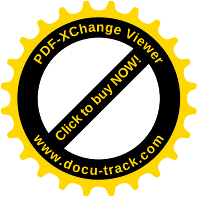
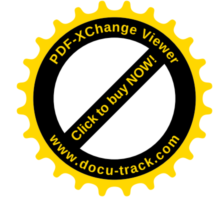
Vizitele acestea erau dese. Și se întâmpla să fie acolo și Grigorie. Dar Eustatie îl putea întâlni pe Grigorie doar în toamna lui 361 sau de la Bobotează până la Paștele lui 362.

Așadar, în această vreme Vasile și Grigorie îl vedeau deseori la schitul lor pe bătrânul Eustatie. Ce ziceau cei doi teologi se poate întrezări din cuvintele rămase de la Vasile. Ce zicea și cum se purta Eustatie – e greu de spus.

Dar să luăm lucrurile de la început, căci au o foarte mare importanță. Dacă Vasile era șovăitor la începuturile lui 360, mai apoi dăduse mari dovezi despre capacitățile sale teologice și despre ortodoxia lui. Cu epistola către filosoful Maxim, își lămurise pe deplin poziția.

Omiusienii, dacă nu-l mărturiseau pe Fiul nu doar „asemenea după fire", ci „întru totul asemenea după fire", erau eretici. Vasile era, prin urmare, ortodox, purtător al credinței de la Niceea. De aceea se și întristase nemăsurat când, în 360, bătrânul Dianiu fusese înșelat și semnase crezul omiusienilor. Aceasta o știm limpede, este istorie dovedită. Cum se înțelegea însă cu Eustatie? Mai bine zis: cum se exprima Eustatie asupra acestei chestiuni esențiale, față de Vasile și Grigorie? Greu de răspuns. Dar nu imposibil.

Eustatie, deși bătrân, se temea și-i respecta pe cei doi tineri asceți pentru puterea lor de a teologhisi. Și se pare că el însuși nu-și lămurise sieși anumite chestiuni. Ceea ce explică și faptul că, se pare, l-a trimis pe Vasile să viziteze frățiile de călugări întemeiate de însuși Eustatie și să le vorbească asupra chestiunilor de credință.

Aşadar, nu suntem departe de adevăr dacă afirmăm că Eustatie oarecum evita să discute despre punctul nevralgic din mărturisirea de credinţă (care îl deosebea de Vasile), oarecum se prefăcea a crede ceea ce crede Vasile şi oarecum nu pricepea însemnătatea chestiunii în discuţie.

Dar Vasile? Nu înţelegea toate acestea?

Poate că da, câteodată. Dar atâta timp cât bătrânul nu i se împotrivea, îl lăsa în pace. Din respect. Aşteptând poate să vină vremea când acesta va primi curat credinţa ortodoxă. Dar s-a petrecut exact contrariul, precum vom vedea. Vasile s-a înşelat în privinţa lui nădăjduind că Eustatie îşi va schimba părerile şi va conştientiza importanţa teologică a diferenţei de învăţătură dintre omiusieni şi ortodocşi.

Grigorie pleacă şi se întoarce preot

Fericitele zile şi clipe de aproape un an încoace, pe care Vasile le petrecuse alături de Grigorie, nu-şi vor mai urma şirul. Acum, când cei doi gustaseră frumuseţea Duhului celui adevărat, trebuiau să se despartă.

Din Nazianz soseau în fiece săptămână mesaje scurte şi stăruitoare. Episcopul Nazianzului, bătrânul Grigorie, îl ruga pe fiul său Grigorie să se întoarcă acasă. Avea mare nevoie de ajutor în pastoraţia sa. Ereticii şi cacodocşii ameninţau serios unitatea turmei celei cuvântătoare.

La început Grigorie nici nu voi să se gândească. Mai apoi însă ceda din ce în ce mai mult. Să meargă măcar să vadă ce-i mai fac bătrânii lui părinţi. Şi apoi va mai vedea. Vasile încuviinţă numaidecât:

- De, Grigorie, ce să facem?... Poate că bătrânul are dreptate. Şi eu mă tem ca nu cumva să se facă dezbinare între credincioşi şi unii să se alăture ereticilor. Îţi dai seama ce fac acum, cu amnistia dată de prietenul nostru Iulian, cacodocşii. Ce n-au izbutit până mai ieri vor să izbutească acum. Ne vom reîntâlni după aceea. Ajută-l deci pe tatăl tău şi apoi întoarce-te.

Aşadar, Grigorie a pornit într-o dimineaţă, pe dobitocul său. Era cam pe la începutul lui decembrie. Începuse frigul. A ajuns în Neocezareea. De aici la Comana şi apoi la Sevastia. Drumul Cezareii era lung şi obositor. Aici era capitala. Se opri vreo două-trei zile să se odihnească şi să mai afle veşti despre cele ce se mai petreceau în treburile Bisericii şi-ale statului.

Numai veşti rele. Lui Grigorie i s-a strâns inima de durere. A apucat pe drumul Nazianzului. Măcar lângă bătrânii şi sfinţii lui părinţi să-şi găsească puţină mângâiere. Cu toate că aceia erau cei care aşteptau să fie mângâiaţi de el.

A ajuns rupt de oboseală, palid şi sfârşit. Nu avea importanţă. Pentru bătrâni era icoana vieţii lor, a viitorului, a nădejdii. Le insufla viaţă. Primea în schimb căldură şi linişte. Avea nevoie de amândouă. Căci i se pregătea ceva foarte important. Bătrânul avea nevoie de putere, ca să se impună; iar tânărul de linişte, ca să primească cele ce urmau.

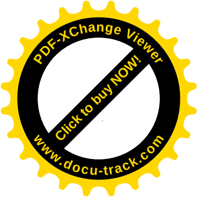
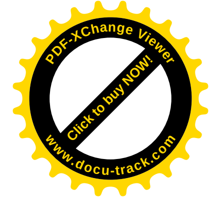
Iarna se înteţea pe zi ce trecea. Drumurile şi ieşirile se împuţinau, de voie, de nevoie. Tocmai de ceea ce era necesar pregătirii.

Bătrânul Grigorie nu ştia cum să-i împărtăşească fiului său planul pe care-l făurise. Îşi bătea mintea în fel şi chip. Ceva-ceva începuse şi fiul său să presimtă şi se tulbura. Dar bătrânii îşi revărsau asupra lui dragostea lor copleşitoare şi îl linişteau. Bătrânul voia să-şi hirotonească fiul preot. Acesta putea să se împotrivească şi să biruie pe oricine. Nu putea însă să se împotrivească iubirii. Era tocmai ce făcea acum: se lupta cu dragostea părinţilor lui. Îl vor birui, căci îl iubeau nemărginit.

Vedea limpede că, de se va face preot, va pierde fericitele desfătări ale vieţii sihăstreşti. Îşi amintea toate cele trăite alături de Vasile în binecuvântatul schit de pe malul Irisului şi lacrimi îi curgeau din ochi. Trebuia, aşadar, să piardă frumuseţea deplinătăţii experienţei harului dumnezeiesc pe care o aflase în pustie?

În această zbatere sufletească aflându-se, i-a scris lui Vasile o epistolă – cea de-a 6-a epistolă a sa. Sunt cuvinte simple, descriind viaţa de nevoinţă dusă alături de Vasile. Sunt însă cuvinte mişcătoare şi pline de durere despre frumuseţea ascezei şi a vederii lui Dumnezeu. Sunt cuvintele de rămas bun spuse vieţii acesteia.

Dintru început îi zice lui Vasile cu durere: „Ceea ce-ţi scriam odinioară despre schitul de pe Iris dă-le uitării. Erau vorbe copilăreşti. Acum, după ce l-am văzut, mi-e tare dor de el". Şi a

încheiat: „Vasile, crede-mă, pe tine te respir mai mult decât respir aerul. Trăiesc doar prin ce am trăit împreună în pustie".

Zilele trec repede şi vede, cu cutremur, apropiindu-se sărbătoarea Botezului Domnului, care pe atunci se prăznuia împreună cu Crăciunul. Ca un miel spre junghiere, Grigorie primeşte să fie hirotonit preot. Se supune datoriei şi chemării dumnezeieşti, exprimată de către episcop, adică de tatăl său.

Suntem deci la începutul anului 362. Ia aminte la cele ce i se întâmplă. Se străduieşte să pătrundă cu mintea adâncul slujirii preoţeşti şi totdeauna pierde pământul de sub picioare, se pierde cu firea, îi vine să fugă încotro vede cu ochii. Încearcă să-şi vadă cu realism noile îndatoriri şi toată fiinţa îi este cuprinsă de spaimă şi cutremur.

- Netrebnicul şi nepriceputul de mine s-o scot la capăt cu toate acestea? Cu neputinţă! Nu pot. Nu trebuia, părintele meu, să mă faci preot. Îţi spun: nu sunt în stare de această mare şi înfricoşătoare slujire.

În primele zile sfântul său părinte l-a mai liniştit, pe cât cu putinţă. Mai pe urmă şi-a pierdut şi el răbdarea. Îşi vedea fiul cumplit de tulburat.

- Fie. Mergi, fiule, şi găseşte-l pe Vasile. Şi străduieşte-te acolo să te linişteşti. Mă voi ruga şi eu, şi mama ta. N-ai să fii singur.

Aşa încât în februarie 362 Grigorie se înapoiază la schitul din Pont.

Vasile l-a văzut şi s-a spăimântat. Doar că nu l-a luat la bătaie.

- Dar ce faci, frate, ce înseamnă asta? Ce tulburare mai e şi asta? Ai fost hirotonit preot al lui Dumnezeu - nu te-a omorât nimeni, n-ai făcut nici un păcat! Lasă deci deoparte toate gândurile! Începem iarăşi viaţa noastră de mai înainte. Nevoinţă şi rugăciune. Strânsul legumelor, grădina, gătitul, cititul, studiul, psalmodia, rugăciunea în tăcere. La asta să te gândeşti de-acum. Şi nu te nelinişti, totul va fi bine.

Şi Vasile a avut dreptate. În câteva zile Grigorie s-a liniştit. S-a regăsit pe sine însuşi. Teama şi neliniştea i-au dispărut cu desăvârşire. Aceasta datorită rugăciunii şi studiului. Cu cât cineva caută să se apropie prin acestea de adevăr, cu atât se izbăveşte de

frică şi de nelinişte. Însoţirea cu adevărul este raiul, iar cea cu frica - iadul.

Zilele au început să se scurgă iarăşi cu nevoinţa cea aspră, dar şi cu îmbelşugate binecuvântări de la Dumnezeu. Zăpezile se topeau pe zi ce trecea. Mai întâi împrejurul colibei. Mai apoi şi de pe munţii din jur. Se apropia primăvara. Şi aducea cu ea întâmplări ce vor da şi mai multă măreţie celor doi mari asceţi, mai ales lui Vasile.

Sporirea aceasta întru măreţie se va plămădi cu durere şi întristări. Oriunde întâlneşti frumuseţe duhovnicească, în spatele ei vei afla amărăciune şi sudoare.

Despărţirea bătea în poarta micului schit. Şi curios lucru: să-şi fi închipuit cineva că o colibă atât de smerită şi de neînsemnată va naşte atâta durere în clipa despărţirii de ea? Grigorie urma să plece. Era preot al Dumnezeului celui Preaînalt. Păstorul este uns pentru oile cele cuvântătoare, nu pentru cerbii şi păsările Pontului.

Bătrânul lui părinte începuse iarăşi să-i trimită rugăminţi scrise. Înlăuntrul său, Vasile era încredinţat că bătrânul avea dreptate. Îl sfătui deci pe Grigorie. Îl ajută să se hotărască.

Ajunul Paştilor lui 362. Grigorie a apucat drumul întoarcerii. Ceva îl apăsa greu pe suflet. O presimţire rea: nu va mai petrece niciodată alături de Vasile viaţa de asceză. Plecând, ar fi vrut să spună împrejurimilor „la revedere". Dar nu, de ce să se înşele pe sine însuşi? Trebuia să-şi ia rămas bun pentru totdeauna. Atât şi nimic mai mult. Nici o nădejde de întoarcere.

Tatăl îl aştepta. De Paşti - mai bine zis, în zilele Paştilor - a ţinut la Nazianz celebrul său cuvânt prin care se străduia să justifice fuga sa în Pont, de îndată ce fusese hirotonit. E un cuvânt plin de Duhul Sfânt, iubire de adevăr şi de om, de adâncă preţuire faţă de slujirea preotului.

Vasile şi ultimele clipe ale lui Dianiu

Înfăţişarea schituleţului de pe Iris se schimbase. Vasile rămăsese singur. Însă nu pentru multă vreme. Din Cezareea soseau veşti triste.

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

Bătrânul Dianiu căzuse greu bolnav. Precum își amintește cititorul, bătrânul îl dezamăgise pe Vasile. Pricina era aceea că semnase crezul omiusienilor, adică al unor cacodocși. La început Vasile își rărise vizitele, iar mai apoi rupsese cu totul (în 360), neoficial, relația cu Dianiu. Toate acestea îi reveneau neîncetat în minte lui Vasile, amestecându-se cu tristețea pricinuită de toate câte le suferea acum bătrânul și bunul părinte. Acum, în asfințitul său, să sufere atât de mult! Era tulburat. O dragoste fiască îi încolțise în inimă și-l străpungea.

A doua zi făcu o mică drumeție. Trecu dincolo de râu, către Annisa. Își găsi mama și sora; pe Emilia și pe Macrina cea tânără. Cea din urmă se purta totdeauna măsurat și aspru. Îi dădu, poate, câteva sfaturi fratelui ei.

Emilia însă avea altă fire. Ea crea prin dragostea ei. Cu aceasta își îmbrățișa și își învăluia fiul. Și acesta se liniștea, fără a pricepe cum. Mama, ca supremă armonie și frumusețe, i se făcu descoperire dumnezeiască, revelație a iubirii. Se petrecea înlăuntrul lui o neînțeleasă creație. Fără să știe de ce, se înfioră.

Căutase doar, ore întregi, la nesfârșit, să afle ce este iubirea, credința, nădejdea... Și acum... așa, deodată... Oare se înșela? Oare satana îi întindea o cursă?... Dar încredințarea îi venea din adâncul inimii lui, de acolo unde sălășluiește Dumnezeu: „Vasile, n-ai priceput până acum că totul în Biserică este persoana? De voiești să înveți ce-i iubirea, ascultarea, credința, ce sunt virtuțile, să citești desigur, câte cărți poți. Dar aceasta nu e decât o mai înainte pregătire. De voiești să afli cu adevărat ce-i virtutea, trebuie să-ți fie descoperită persoana. Doar atunci vei putea spune că te-ai încredințat pe deplin despre ce este virtutea. Nu vei mai ști doar simple teorii despre virtute".

Nu rămase mult la cele două nevoitoare. Simțea că le strică rânduiala vieții lor ascetice, îngreunându-le ritmul. Întorcându-se la coliba lui, găsi scrisoare de la suferindul Dianiu. Îl chema să meargă la Cezareea. Avea să-i spună ceva, voia să-i vorbească. Curios: fără să mai stea pe gânduri, fără să se întristeze câtuși de puțin că lasă schitul, a început să se pregătească. A doua zi a și plecat.

Împrejur toate fremătau a viață. Era în plină primăvară. Zăpezile se topiseră. Păraiele se jucau, șerpuind. Pomi roditori și copaci

sălbatici se mândreau cu tinerele lor vlăstare. Soarele mângâia blând pământul, ajutându-l să rodească.

Vasile va fi făcut scurte abateri din drum, ca să vorbească cu monahii lui Eustatie. Se îngrijea, însă, să nu zăbovească. Și într-adevăr, n-a întârziat să ajungă la Cezareea.

Aerul capitalei l-a întristat. Zarvă, grabă, un nesfârșit du-te-vino. Își astupa urechile, să nu mai audă larma din jur. De-ar fi putut, și-ar fi închis și ochii... „Sărmanii păstori de suflete, cât de anevoios le e lucrul" – gândi.

Descălecă în curtea episcopiei. Voia să meargă de-a dreptul la bătrânul cel bolnav. Avea inima strânsă de milă. Cei din jurul episcopului se nedumeriră: „Vasile... păi nu rupsese legătura cu bătrânul?... Cum, s-a schimbat?"

Nu toți știau că însuși bătrânul îl chemase pe Vasile. Așa cum nu știau nici mărinimia lui Vasile.

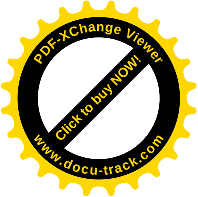
Merse pe tăcute spre odaia suferindului. Pășea hotărât. Înlăuntrul lui însă tremura. Inexplicabil. Se opri dinaintea ușii. Diaconul intră să-l anunțe închizându-i ușa în nas. Nu-i nimic. Mai bine. Să se adune puțin sufletește. Să-și regăsească puțin cumpătul. Însă nu apucă. Sau poate că nu putea. Diaconul se înapoie, deschise ușa și-i făcu semn să intre.

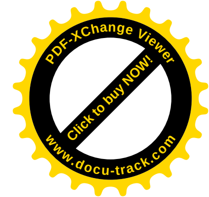
Dianiu se strădui din răsputeri să se ridice pe perne. Vasile se apropie. Înaintă pe nesimțite câțiva pași către patul de suferință. Fără să bage de seamă, se trezi dinaintea patului, îngenuncheat și cu capul plecat pe pieptul cinstitului bătrân, care își puse mâinile asupra creștetului său. Așa cum se aflau, plânseră. Tânărul, cu multe lacrimi; bătrânul, cu puținele ce-i mai rămăseseră.

Vasile căuta să sărute dreapta bătrânului. Însă acela voia să mângâie, cu nesfârșită dragoste, creștetul tânărului și sfântului bărbat. Dianiu nu părea a se îndoi de el câtuși de puțin: Vasile era un om de seamă și va ajunge mare.

După o bucată de vreme, cei doi își mai veniră în fire. Stătură privindu-se unul pe celălalt. Vasile, mereu îngenuncheat, ținea mâna cea dreaptă a bătrânului. Dianiu, sfârșit de puteri, dar luminat de-o mulțumire adâncă. Pe chip îi străluceau seninătatea și izbăvirea, îndulcindu-l și luminându-l. Sosise ceasul despovărării.

- Vasile, fiul meu, tu cela ce vei fi... cela ce vei ajunge... (voia să spună „mare", dar nu o spuse). Ascultă-mă. Voiesc să-ți

vorbesc. Să-mi descarc sufletul. Iar tu să mă ierţi – căci doar aşa îmi voi odihni sufletul.

- Părinte, pentru Dumnezeu, nu trebuie să te oboseşti... Vom mai găsi vreme.

- Nu vom mai găsi, acum trebuie; îngăduie-mi, aşadar.

- Preabine, părinte, blagosloviţi! Nu vă tulburaţi din pricina mea!

- Nu, acum nu mă mai tulbur. Acum sunt toate limpezi înlăuntrul meu. Nu voiesc să plec din lume şi să crezi c-am părăsit sfânta noastră credinţă. Voiesc să fim iarăşi ca înainte... Îţi aminteşti... veneai când erai mic... Te-a adus întâia oară Emilia, buna şi frumoasa ta mamă. Nu uit, Vasile. De atunci te iubesc, te iubesc şi nu pot să plec dacă nu îţi dau socoteală...

Două dâre umede şi şerpuitoare se iviră pe obrajii bătrânului; firave, purtând puţinul ce-i mai rămăsese din lacrimile unei vieţi grele, viaţa unui bun păstor.

- Înţelegi, fiule, ce voiesc să spun. Mi-am pus numele pe acea blestemată hârtie pe care mi-au adus-o de la Constantinopol, pe crezul omiusienilor. Ce-a fost, a fost. M-am înşelat. Nu se cădea. Ai avut dreptate. Dar acum o mărturisesc. De aceea ascultă-mă şi crede-mă.

Se mai ridică puţin. Se sprijini mai bine pe pernă. Strânse şi mai mult mâna lui Vasile. Îl privea adânc în ochi, cu toată tăria pe care-o mai avea.

- N-am avut de gând să lepăd credinţa Niceii, atunci când am iscălit. Nici n-am avut vreodată în inima mea altă credinţă decât cea a celor 318 Sfinţi Părinţi. Şi nici nu voiam – şi nici nu voiesc – să mă despart de aceşti sfinţi. Crede-mă, Vasile, credeam în ceea ce am primit prin tradiţie. Nu m-am schimbat. Întru nimic. Niciodată. Nici atunci când am iscălit. Am credinţa Părinţilor mei...

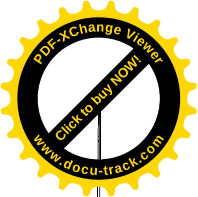
Nu apucă să-şi sfârşească aceste cuvinte şi izbucni în lacrimi. În acele firave şi scumpe lacrimi care, împreună cu Domnul, mărturiseau curăţia ortodoxiei bătrânului. Lacrimi ce-l slobozeau de împovărătoarea apăsare. Apăsarea pe care i-o pricinuia gândul că marele tânăr va rămâne cu impresia că bătrânul său părinte duhovnicesc a fost rătăcit şi a murit în rătăcire.

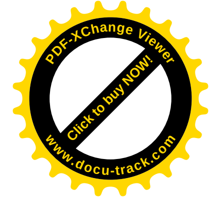
Vasile se simţi neobişnuit de liber. Negrăit de uşor sufleteşte. Ajută bătrânului să-şi revină din emoţie. Îi apucă mâna, îl atinse pe

creştet, îi ajută să se întindă. Cu o nesfârşită atenţie, stăpân pe sine. Cu mişcări cât mai mici, cât mai sfioase. De-ai fi zis că îngrijea sfintele moaşte ale unui sfânt al Bisericii.

Dianiu murea izbăvit. Şi Vasile se înseninase sufleteşte: părintele său duhovnicesc a rămas totdeauna ortodox.

Aici se încheie prima perioadă a activităţii lui Vasile. Mâine-poimâine, Dianiu va muri. Un nou început, foarte însemnat, urma pentru tânărul nostru.

CAPITOLUL AL PATRULEA

PREOT AL CELUI PREAÎNALT

Este hirotonit preot

Cu multă străpungere sufletească, creştinii din Cezareea l-au înmormântat pe episcopul Dianiu. Întregul ţinut îi datora recunoştinţă, căci păstorul acesta păstrase Cezareea ortodoxă, chiar dacă nu fusese o mare personalitate teologică. Pasul greşit pe care îl făcuse spre sfârşitul vieţii fusese repede înţeles şi iertat.

Vasile, încă foarte cunoscut cercurilor capitalei, ţinuse să fie părtaş evenimentelor acestora, fără vreun scop anume. Apărea cât putea mai puţin.

Cezareea rămăsese, aşadar, fără păstor, fără episcop. Vremurile grele cereau o alegere grabnică. Era însă nevoie şi de cineva în stare să le facă faţă. Privirile credincioşilor cetăţii şi, în general, ale tuturor capadocienilor se întorseseră către nobilul şi senatorul Eusebiu, care într-adevăr era foarte evlavios şi iubea Biserica. Datorită educaţiei şi rangului său, cunoştea mersul treburilor politice

şi personalităţile vremii, aşa încât se putea descurca lesne în administraţie. Era un om cumpănit, înţelept şi se impunea uşor.

Calităţile acestea erau foarte folositoare. Însă nu erau de ajuns. Eusebiu nu cunoştea cele bisericeşti aşa cum le cunoştea pe cele politice. Îi lipsea pregătirea teologică. Nici rânduiala slujbelor Bisericii n-o ştia, căci nu fusese nici măcar diacon.

Aşadar, deşi nepregătit, a fost împins cam fără voia lui spre slujirea arhierească şi a fost aşezat pe cel mai de seamă pe atunci scaun al Răsăritului, după Alexandria. Astfel, începând cu 362, episcop al Cezareii este Eusebiu.

Vasile urmărea tăcut – dar nu şi mulţumit – cele ce se petreceau. Pe cât de intensă i-a fost activitatea imediat ce şi-a însuşit slujirea pastorală, pe atât de şovăitor şi reţinut a fost până atunci în a lua parte în general la treburile Bisericii.

Încă din primele zile ale păstoririi sale, Eusebiu l-a căutat pe Vasile, care încă se mai afla în Cezareea. I-a cerut să primească a fi hirotonit preot şi astfel să-l aibă ajutor şi sfetnic. Lucru foarte înţelept, vrednic de laudă, care dovedeşte clarviziunea lui Eusebiu.

Vasile a cerut doar puţin răgaz de gândire. Dar n-a apucat. Mulţi oameni ai Bisericii şi-au manifestat entuziasmul de cum au aflat vestea hirotonirii lui – dacă nu cumva chiar unii dintre ei au fost aceia care i-au dat lui Eusebiu ideea aceasta. Toţi vedeau în hirotonirea lui o tămăduire a răului, rău care nu era altul decât nepriceperea lui Eusebiu în cele teologhiceşti şi bisericeşti. Vasile ar acoperi marele gol lăsat prin plecarea episcopului Dianiu.

Aşa s-a şi petrecut. Fără a uita nici o clipă desfătarea duhovnicească a schitului său, Vasile a primit să fie hirotonit. Sfântul Jertfelnic şi turma cea cuvântătoare l-au robit, l-au câştigat, cel puţin pentru o vreme.

Preotul Vasile descoperea dinaintea Jertfelnicului o lume nouă, copleşitoare, pe care o bănuise, dar n-o cunoscuse. Despre care auzise, dar pe care n-o trăise. Însă chiar din prima zi a înţeles cu cutremur că trebuie să vieţuiască de acum neîncetat în mijlocul unei mulţimi de oameni. Să trăiască pentru ceilalţi mai mult decât pentru sine însuşi. Cine? Tocmai acela care totdeauna căutase liniştea şi viaţa sihăstrească, care nu putuse să trăiască nicăieri altundeva decât la schit – cel puţin aşa credea.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Într-o astfel de stare sufletească a scris prietenului său Grigorie o epistolă care nu s-a păstrat. Răspunsul pe care l-a primit de la Grigorie ne face să presupunem conținutul ei.

- M-am silit, Grigorie, să mă fac preot. Acum te înțeleg. Cele ce mi-ai spus atunci, când te-au hirotonit, le-am trăit și eu. Noi, care voiam să sihăstrim, acum suntem preoți! În loc să fim în pustie, trăim în cetate. Îmi pare însă că trebuie să avem răbdare. Este voia și rânduiala Sfântului Duh. Și-apoi, să nu uităm prin ce vremuri tulburi trece Biserica; câte nevoi are... Oamenii și-au pus atâtea nădejdi în noi. Putem oare să-i înșelăm?

Asemenea îi răspunsese și Grigorie. Concluzia: hirotonia și pastorația sunt, poate, voia lui Dumnezeu. Va rămâne așadar în Cezareea. Sfânta Masă și grija păstorească sunt de acum noua sa luptă.

Se luptă cu Dumnezeu și cu omul. Și-i câștigă pe amândoi, căci ajută omului să ajungă dumnezeu cu harul lui Dumnezeu Însuși. Obștea Bisericii Cezareii l-a îndrăgit și l-a iubit numaidecât. Iar el le dăruia fără opreliști tot ceea ce primise de la Dumnezeu câtă vreme studiase și se nevoise.

Și-a asumat povara sprijinirii credinței celei adevărate în tot ținutul. A ajuns ajutorul episcopului și sfetnicul lui apropiat și toate mergeau de la sine. La această primă izbândă impresionantă a lui Vasile au ajutat mult și câțiva călugări din Cezareea și din jurul ei. Călugării aceștia aveau o legătură deosebită cu Vasile. Grigorie ne spune că îl considerau pe Vasile omul lor.

Vasile însă, după câte știm, nu formase încă obști monahale. N-avea încă monahi ai săi. Prin urmare, unii dintre aceștia erau călugări de-ai lui Eustatie și erau doar cunoscuți lui Vasile; alții erau, probabil, afierosiți slujirii și ascezei fără a fi legați de Eustatie.

De altfel, monahii îl considerau pe Vasile de-al lor, fiindcă și el era monah. Clericii îl iubeau fiindcă îi scăpase de greutatea de a-i înfrunta singuri pe eretici. Toate acestea bune și frumoase. Dar suficiente spre a stârni mânia diavolului. Când se bucură credinciosul, se întristează diavolul. Când se bucură diavolul, plânge credinciosul.

Evită schisma

N-a apucat bine tânărul preot să facă primii pași în noua sa slujire și criza izbucni sălbatic. De unde a început? De la însuși Eusebiu? De la cei din jurul lui? De ce nu din amândouă părțile?

Eusebiu a pățit ceva „omenesc" - gândi Grigorie. Începuse a-l pizmui pe marele său cleric, care strălucea cu putere, răspândindu-și pretutindeni razele. Omenește, era de așteptat ca episcopul să pățească una ca aceasta, oricât ar părea de meschin.

Au contribuit oare la criza aceasta și anumiți clerici ai Cezareii? L-am subaprecia pe diavol dacă am zice că este cu neputință. Și când îți subestimezi vrăjmașul e ca și când ți-ai semna înfrângerea.

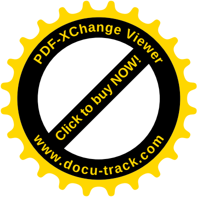
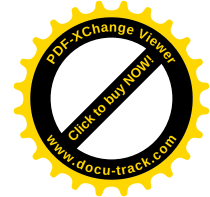
Nu are importanță cum a început răul. Importanță are faptul că Eusebiu, un episcop într-adevăr evlavios și nobil, precum o dovedise în vremea prigoanelor de sub împăratul Valens, îl ura pe Vasile, pe luminatul său preot. Îl disprețuia, îl jignea, îl umilea.

Și toate acestea se întâmplau în momentul în care cariul idololatriei secera pretutindeni, avându-l în frunte pe însuși împăratul, pe celebrul Valens, care în acea vreme se afla chiar în Cezareea. Era momentul în care așa-zisul „tolerant religios" Iulian tocmai sfârșea de pus la punct planul său de interzicere a educației creștinilor (aplicat prin legea învățământului din iunie 362, care interzicea oricărui fel de profesor creștin să predea în diferitele școli de retorică ale statului).

Biserica avea absolută nevoie de preoți învățați, Eusebiu și cei din jurul lui declaraseră război celui mai educat și instruit preot al acelei vremi, lui Vasile cel Mare. Răul căpăta proporții covârșitoare. Numaidecât, clericii și toți monahii din zonă și un mare număr de credincioși au alcătuit un zid ocrotitor în jurul tânărului și sfântului lor preot. Voiau să-l apere de ura lui Eusebiu.

Monahii mai ales considerau jignirea făcută lui Vasile drept - nici mai mult, nici mai puțin - propria lor jignire, o dată ce Vasile era el însuși monah. Asta îi făcea foarte incisivi și stăruitori. Nu tolerau să fie batjocorit cel ce era mândria lor și căpetenia lor.

S-au făcut câteva încercări de calmare a spiritelor. Vasile era încurcat. Pentru prima dată se afla în epicentrul unor mari tulbu-

rări, nu prea vrednice de laudă. Răbda. Şi, mai ales, se ţinea în afara acestor tulburări. Poziţia sa însă nu ducea la nici un rezultat.

Eusebiu şi cei împreună cu el se arătau neînduplecaţi: Vasile trebuia umilit.

Cei ce-şi asumaseră apărarea lui Vasile nu stăteau o clipă locului. Cutreierau Cezareea zi şi noapte. Dobândiseră de partea lor pe clerici şi pe oamenii de influenţă ai vremii. Vorbiseră simplilor credincioşi, care erau mândri de Vasile, şi-i câştigaseră şi pe ei, fără greutate.

Toţi ştiau cum urcase Eusebiu în scaunul arhieriei (din laic fusese făcut direct episcop), fără a fi fost încercat în treptele începătoare ale preoţiei, şi toţi bănuiau că el era pricina tulburării. Chiar şi câţiva episcopi apuseni, aflaţi în Cezareea, se grăbiseră să treacă de partea apărătorilor lui Vasile.

Se crease aşadar o opoziţie puternică. La fel de neînduplecată ca şi Eusebiu. Aveau dreptatea de partea lor, aveau marea majoritate a Bisericii şi dorinţa de a-şi impune punctul de vedere. Îl iubeau mult pe Vasile. Nu le lipsea nici stăruinţa. Stăteau pe poziţii, ca la război; gata să se arunce în luptă.

Vasile urmărea cu durere toate câte se petreceau în jurul lui. Amestecul lui în acestea – dacă exista – era cu totul neînsemnat. Înainte de a-şi începe bine preoţia, se afla deja în faţa unei dileme: schisma sau dreptatea?

Căci, într-adevăr, cei ce îi apărau acum demnitatea, dreptatea, ameninţau cu schisma. Erau hotărâţi să-şi facă propria lor Biserică, având căpetenie pe Vasile.

Era cumplit, dar aşa stăteau lucrurile. Cu toţii aşteptau hotărârea alesului lor, hotărârea lui Vasile. Un semn al lui şi preacuratul trup al lui Hristos va fi rupt în două, săvârşindu-se astfel o crimă în Biserică.

Vasile trecea prin clipe dramatice. Toate depindeau acum de el. Se simţea pur şi simplu ca în mijlocul unei furtuni, cuprins de ameţeala viforului.

În cele din urmă, duhul său a biruit, şi-a regăsit echilibrul lăuntric. Se rugase ore întregi în genunchi, dinaintea Celui Răstignit. Îngenunchea şi se ruga să fie ridicat la înălţime, deasupra evenimentelor, ca să vadă cu limpezime şi să judece drept cele ce se petreceau.

L-a chemat alături pe Grigorie? Au stat mult de vorbă. Toate bune şi drepte. Dar dinaintea lor se prefigura schisma. Să îndrăznească asta – ei, care se dovediseră cei mai autentici purtători ai duhului Bisericii, ei, care lucraseră cu jertfelnicie pentru unitatea ei?

Cumpăneau starea Bisericii şi se înfiorau. Nesfârşite neputinţe interioare... Şi-apoi, războiul pe care i-l purtau ereticii, neîncetat.

- Nu, Vasile, nu se cade să faci aceasta. Singurul lucru care nu trebuie să se întâmple este schisma.

- Îţi mulţumesc, Grigorie. Ai dreptate, ai întru totul dreptate. Voiam să aud asta de la tine. Cel puţin noi să nu fim pricină de schismă.

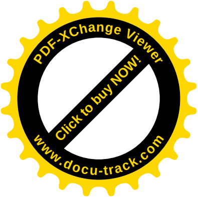
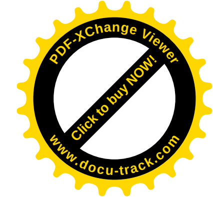
Susţinătorii marelui Vasile nu se mai puteau ţine în frâu. Cei mai aprinşi dintre ei erau într-un neîncetat du-te-vino către casa lui, ca să afle ce-a hotărât, să-i audă încuviinţarea. Agonia oamenilor lui Eusebiu ajunsese la culme; cum să-i înfrângă pe răsculaţi?

Din clipă în clipă răul putea fi tot mai mare. Au privegheat toată noaptea. Vrăjmaşi şi prieteni. O singură vorbă a lui Vasile şi prietenii lui s-ar fi aruncat în luptă. Şi ar fi câştigat-o cu siguranţă. Dar ar fi pierdut Biserica. De aceea, cuvântul n-a venit.

Dimineaţa se ivi liniştită. Soarele cald îi scălda mângâietor pe cei gata de luptă. Erau epuizaţi de atâta aşteptare.

Ce aducea noua zi ce începea? Pe Sfântul Duh. Da, pe Duhul Sfânt, Cel ce iubeşte şi poartă de grijă Bisericii mai mult decât noi. Acesta Se coborî şi-l răpi pe Vasile din mijlocul susţinătorilor lui. Îl făcu nevăzut, pentru binele Bisericii. Acum, cele două tabere nu mai aveau pentru ce să se războiască – cel puţin pentru moment. Aşa încât, treptat, s-au liniştit, începând să-L caute înlăuntrul lor pe Dumnezeu. Biserica ajunsese şi mai vie, şi mai aducătoare de roadă.

Iar Vasile? Avea şi el nevoie de linişte, de rugăciune, de pregătire pentru ceea ce îl mai aştepta. L-a luat – în acea noapte grea – Grigorie şi au fugit din Cezareea. Unul a apucat-o spre schitul de pe râul Irisului. Celălalt se pare că s-a întors la Nazianz.

Iarăşi în pustie – Organizează obşti monahale

Aşezat incomod pe spinarea unui cal, merge pe cunoscutul său drum. Acum însă nu mai este bucuros şi plin de nădejdi legate de schitul său, ca altădată.

Era nevoit să facă drumul acesta. Simte, totuşi, în adâncul sufletului său odihnă. „Doamne, ce s-ar fi întâmplat dacă aş fi rămas?... Mulţumescu-Ţi Ţie că mi-ai dat tărie să plec!"

Nu i-a fost greu să se obişnuiască iarăşi cu schitul. Asceza era atmosfera lui cea mai prielnică. De altfel, ascet fusese şi cât stătuse în cetate. De data asta însă, ceva se schimbase. Ascet, da. Pustnic sihastru, nu.

Ultimele luni fusese preocupat de problemele legate de organizarea monahismului. Conştientiza mai profund problemele Bisericii, ale turmei celei cuvântătoare. De altfel, era deja hirotonit preot, păstor. Acestea erau datele ce formau cadrul petrecerii şi lucrării lui la schit. De prin toamna anului 362, până cel puţin prin primăvara lui 364.

Poate că solidaritatea pe care şi-o manifestaseră faţă de el monahii din Cezareea în vremea ultimei încercări prin care trecuse îl va fi legat mai strâns de aceştia.

Lucra acum la organizarea frăţiilor monahale, în Pont şi, desigur, în împrejurimile schitului său. Se îngrijea ca acestea să funcţioneze pe baze corecte, de-aceea a mai prelucrat încă o dată, în acest sens, scrierile lui. Acestea reglementau viaţa cotidiană a monahilor şi asigurau propăşirea lor duhovnicească.

Înclinarea lui Vasile către viaţa cenobitică (de obşte) este cât se poate de limpede. Considera primejdioasă retragerea şi izolarea absolută a pustnicilor, a celor ce se nevoiesc cu totul şi cu totul singuri.

Îl prefera pe monah în obşte. Acolo, fiecare e sprijinit de celălalt. Cel ce alunecă poate afla ajutor la fratele său.

În cei aproape doi ani cât a petrecut în Pont, a organizat multe obşti, pe care le-a supravegheat cu grijă. Aceasta o voiau, de altfel, şi călugării înşişi. Îl considerau avva lor. Aveau în el punctul de referinţă. Era pentru ei modelul. Şi cum să nu fie? În asceză îl ajungea pe Sfântul Ioan Botezătorul. Ajunsese să poarte chiar şi noaptea rasă din păr de animale. Astfel se lupta cu moliciunea. Şi aşa cum predica Înaintemergătorului aduna în jurul lui mulţimile, tot aşa şi cuvântul şi viaţa lui adunau lângă el oameni din părţile mai apropiate sau mai depărtate. Unii dintre monahii aceştia îl vor urma după 365 – şi mai ales după 370 – la Cezareea, unde va ajunge episcop. Aceştia vor fi cei care îl vor ajuta hotărâtor în slujirea lui şi, în general, în organizarea lucrării de pastoraţie şi filantropice a Bisericii.

Am spus puţin mai înainte că Vasile prefera monahismul de obşte, pentru care a lucrat cu multă râvnă. Asta nu înseamnă câtuşi de puţin că dispreţuia viaţa pustnicească. Îi cunoştea marea ei importanţă. O învăţase în Egipt. Acolo monahii cultivau mai ales această formă de monahism. Toţi câţi urmau Sfântului Antonie cel Mare erau eremiţi, isihaşti, anahoreţi.

Vasile nu uitase acele mari modele. Acum i se dădea prilejul de a le imita, ca fondator responsabil şi călăuzitor de obşti călugăreşti.

Aşa că a întemeiat şi schituri pentru sihaştri sau anahoreţi. Aceştia erau de obicei mai înaintaţi în nevoinţă. Aveau multă experienţă în a înfrunta singurătatea, care ajunge să fie o armă cu multe tăişuri în mâinile satanei.

Totodată, aveau tot timpul pentru rugăciune. Se afieroseau pe de-a-ntregul neîncetatei rugăciuni a minţii. De aceea preferau pustia. Ca să se izbăvească de răspândire. Este aşadar limpede că, pe cât mai grea este lupta, pe atât mai mari sunt roadele, pe atât mai autentică este vederea de Dumnezeu.

Cunoscând o mie şi una de ispite ce se pot întâmpla pustnicilor, Vasile făcea tot ce putea ca să-i păzească. Să aibă, în ceas de încercare, unde să afle oarecare ajutor.

A întemeiat schituri de sihaştri la mică depărtare de obşti. Şi aceasta fără să vatăme rânduiala lor de sine.

Câştigau astfel şi cei din obşti, şi pustnicii. Cei din obşti se îmbărbătau în nevoinţa lor, ştiind că acolo, aproape de ei, anahoreţii fac o nevoinţă şi mai aspră şi au o rugăciune şi mai curată. Pustnicii, în amarele clipe de slăbiciune, ştiau că lângă dânşii existau monahi la care puteau găsi sprijin.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Rânduia viața monahală astfel încât nici viața sihăstrească să nu fie nesocială, nici cel din obște să nu rămână fără liniștea lăuntrică și fără experiența vederii de Dumnezeu.

Când a ajuns episcop al Cezareii a dobândit și posibilitatea unei mai bune aplicări a acestor planuri ale lui și în jurul Cezareii, capitala Capadociei.

Către tineri, cum să se folosească de științele elinilor

Și mai arătase că la schitul său nu se simțea doar monah, ci și păstor. Acum, hirotonit păstor, își arată și mai mult grija de turma cuvântătoare. Este foarte sugestiv faptul că cea dintâi scriere a sa mai riguros alcătuită se adresează tinerilor creștini ai vremii.

Ceea ce nu trebuie să ne mire.

Am văzut atâtea împrejurări în care Vasile a găzduit pentru un timp mai scurt sau mai lung copii ai prietenilor săi la Annisa ori la schitul de pe Iris. Așadar, în felul său, nu încetase nicicând a fi pedagog.

De altfel, majoritatea tinerilor pe care îi trimisese lui Libaniu pentru studii erau tineri ce-l audiaseră mai întâi pe el. Acesta, pentru a-i păzi de primejdiile ce se ascundeau în învățătura de tip păgân pe care urmau s-o primească, le explica deosebirea ce există între această învățătură și cea creștină, care este importanța cunoașterii (gnozei) la scriitorii elini (păgâni) și care în Biserică.

În ultima vreme, educația creștinilor trecea printr-o mare criză – de când Iulian interzisese (în iunie 362) profesorilor creștini să predea în școlile de retorică. Profesorii aceștia erau numeroși și-i ajutau foarte mult pe tinerii creștini să nu se lase influențați în mod primejdios de înțelepciunea păgână. Iată însă că acum lipseau și aceștia din diversele școli de stat.

Vasile a priceput numaidecât amploarea problemei. A înțeles cu exactitate răul pe care voia să-l pricinuiască Iulian. În scurtă vreme, Biserica va ajunge – spera Iulian – o adunătură de agramați.

Dacă însă Iulian era inteligent și capabil să conceapă și să-și pună în faptă planul său de dizolvare a Bisericii, nici Vasile nu era mai prejos, fiind un păstor cu multe daruri și cu luminare de la Dumnezeu. Și n-a pregetat să-și întindă aripile spre a ocroti astfel tinerele vlăstare ale Bisericii. Și a scris lucrarea *Către tineri, cum să se folosească de științele elinilor*.

De fapt, nu făcea decât să aștearnă pe hârtie, în ordine, ceea ce deja le spunea tinerilor care-l vizitau pentru scurtă vreme. Natura subiectului îl nedreptățește pe scriitorul nostru. De aceea și lucrarea rămâne la o anume superficialitate. Este o tratare a lui care nu merge în profunzime.

Totuși, utilitatea ei este evidentă. Tinerii trebuie să pășească pe teren sigur. Și aceasta este distincția clară între înțelepciunea (*sofia*) cea sfântă și cea elină (păgână). Firește, nu există comparație între ele. Dar ceva-ceva poate oferi și *sofia* păgână. Își are și ea utilitatea ei. Îl pregătește într-un anume sens pe tânăr să primească mai apoi înțelepciunea (*sofia*) cea sfântă.

Prin urmare, e necesar ca tinerii creștini să citească și poeți elini, filosofi, prozatori, încercând – precum albina – să culeagă ceea ce e bun de la aceștia. Vasile înțelege poezia lui Homer, ca și Platon, ca pe-o laudă a virtuții. Același lucru îl constată și la alți scriitori: lauda adusă virtuții. Iată deci că ne sunt folositori, de vreme ce noi prin excelență ne străduim să dobândim virtutea.

Vasile, atât de profund și de larg instruit în învățătura elină, se împotrivea ideii privării forțate a creștinilor de bunul educației.

Asupra aceleiași teme revine de multe ori, fără a aduce prea multe elemente noi. Totdeauna refrenul: are și cultura păgână ceva de oferit creștinilor. Dar nu analizează nicăieri care este, concret și esențial, această utilitate.

De ce? Nu o găsește? Nu poate? Îi e teamă să o numească, gândindu-se că ceilalți n-ar înțelege? Cine știe ce era în sufletul sfântului când discuta cu sine însuși problema aceasta și, mai apoi, când scria. Putem însă să spunem cu siguranță două lucruri:

- nu aștepta să găsească adevărul la înțelepții elini;
- iubea cultura elină păgână și nu voia să se despartă de ea.

Dacă îndrăznim încă un pas – cu ajutorul lui Vasile însuși – îi vom simți gândul. Se va explica neputința lui de a sublinia o utilitate concretă a culturii păgâne. Vom înțelege cât de măreț este chiar și acolo unde e în primejdie de a părea mic.

Nevoia de a explica tinerilor poziția corectă față de cultura păgână îl presează enorm. Astfel, în capitolul al treilea al lucrării

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

face o comparație sugestivă între cele două învățături sau culturi: în pom există rodul, adevărul; există însă și frunzele, frumusețea.

Iată marele adevăr al lui Vasile, pe care nimeni nu l-a formulat atât de limpede ca el. Și pe care marii cercetători ai „ideilor" lui Vasile, precum ei înșiși spun, nu au putut să-l priceapă. Nu și-au închipuit că o frază atât de simplă ar putea ascunde în spate o teologie atât de mare. Mai rău: n-au putut să simtă teologia frumuseții. Căci, în fapt, aici suntem puși în fața unei teologii a frumuseții. Nimic mai mult, nimic mai puțin.

Vasile așadar, acest spirit neînduplecat și auster, Părintele care a fost mai puțin poet decât toți Părinții, înțelege adevărul unit cu frumusețea. Nu cunoaște adevăr fără frumusețe.

Cei ce au trăit în preajma lui și au avut prilejul de a-i citi în sufletul adăpat de Hristos simțeau ce gândește.

- Prietene, adevărul este atât de adevărat, încât este și frumos. Frumusețea se potrivește adevărului. Cine are adevărul, cum să poată a nu se îngriji de frumusețea adevărului, de podoaba lui? De s-ar întâmpla așa, atunci una din două: ori cel căruia nu îi pasă de frumusețe nu are cu adevărat adevărul, ori are adevărul dar s-a arătat nevrednic de el.

Sfinte Vasile, cât de adânc trăiai adevărul, deși n-aveai decât 33 de ani! Urcă-te și acum la înălțime, mai sus de urâciunile noastre, și strigă să auzim limpede:

„Adevărul și frumusețea sunt unite întreolaltă,

Toți cei ce nu aveți una dintre ele n-o aveți nici pe cealaltă.

Străduiți-vă să le găsiți. Merită să muriți pentru ele. Doar așa veți trăi viața cea adevărată."

Amin.

Unii, auzind cuvintele acestea ale apărătorului adevărului, rămâneau nedumeriți: „Așadar, adevărul e totuna cu frumusețea? Au aceeași valoare?" Nu, să nu înțelegem greșit. Nimeni n-a spus asemenea lucru.

Vasile le deosebește: una e adevărul, alta e forma, chipul. Totuși, sunt profund unite, ca firile lui Hristos. Căci cum îl va ajunge pe om adevărul lui Dumnezeu, realitatea dumnezeiască, dacă acest adevăr nu devine omenesc?

Acesta era drumul pe care l-a urmat și Fiul lui Dumnezeu Tatăl și S-a făcut Hristos, Mântuitor – căci a îmbrăcat firea omenească, făcându-Se omenesc. Și să nu spună cineva că Hristos nu a fost și un om minunat!

Astfel și adevărul este frumos, minunat. Și trebuie să-l exprimăm și să-l redăm cât mai frumos cu putință. Aceasta este ceea ce aduce omul adevărului, contribuția lui la adevăr. Toată frumusețea creată de om se potrivește adevărului. Iată de ce Vasile nu voia să fie lepădată cultura grecească. Fiindcă înăuntrul ei avea o frumusețe care lui îi era trebuincioasă.

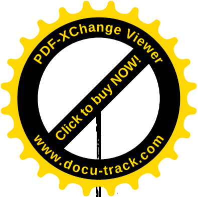
Vei înțelege acum, dragă cititorule, o dată cu înaintarea cuvântului, și ceva ce abia am înțeles și eu. Desigur, Vasile a alcătuit această scriere spre a-i păzi pe tinerii creștini de marea influență a profesorilor păgâni. Dar poate că motivul mai profund al alcătuirii scrierii este acela de a-i păzi pe creștini de o cumplită rătăcire. De rătăcirea disprețuirii în general a culturii, a educației. Căci cam așa ceva era pe atunci la modă. Era reacția la măsurile luate de Iulian.

Creștinii simpli gândeau: „Așadar, Iuliane, voiești să ne înstrăinezi de știința de carte? Ei, și? Află că n-avem trebuință de ea, ți-o lăsăm ție în seamă, căci nu aceasta mântuiește!" Rătăcirea aceasta era cea mai cumplită. Vasile făcea tot ce putea ca s-o dea pe față, s-o vădească, s-o vădească tuturor. Și a izbutit.

Mai ales din pricina scrierii *Către tineri* s-a discutat și încă se discută despre influențele surselor grecești în gândirea lui Vasile.

Și e adevărat că anumite expresii, anumite imagini folosite în această scriere amintesc de cartea lui Plutarh *Cum se cade tânărului a auzi poeziile*. Însă asemănările – va să zică influențele – sunt cu totul și cu totul superficiale. Organizarea, conținutul și scopul celor două scrieri sunt total deosebite. Pe cât de deosebit este și Vasile de Plutarh. Ceea ce și în cartea aceasta a lui Vasile dovedește o anumită legătură cu platonismul sau neoplatonismul este următoarea schemă: trupul = ceea ce e de disprețuit și sufletul = ceea ce este de seamă. Aici avem într-adevăr de-a face cu un ecou al platonismului, dar va veni ceasul când Vasile va depăși gândirea platonică, fiindcă, în cele din urmă, va considera drept rău tot ceea ce trupul săvârșește împotriva sufletului, și nu trupul însuși.

Lucrarea aceasta a avut un răsunet imediat. Tinerii creștini aveau de acum o busolă sigură. Puteau să pășească fără primejdie în grădina cea mare a culturii păgâne. Știau că e păcat să disprețuiască înțelepciunea cea din afară.

Veacurile creștine ce vor urma vor prețui mult scrierea, vor trăi cu ea și vor fi recunoscătoare celui care a alcătuit-o, căci a dezlegat o grea problemă, care părea – la o primă vedere – cum nu se poate mai simplă.

Moartea lui Iulian – Iovian cel iubitor de ortodoxie și scurta sa viață

Iulian a murit în iunie 363, luptându-se cu perșii. Îndrăznețele lui planuri – ce se voiau romantice, dar în realitate erau cumplite și distructive pentru Biserică – au fost răsturnate.

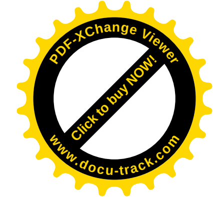
Creștinii care erau în stare să interpreteze corect evenimentele și să demitizeze istoria au înțeles din ce primejdie s-au izbăvit. Ieșiseră la aer curat să se răcorească. Îi sufoca până mai ieri păgânismul, cultele păgâne care stăpâniseră iarăși, prin puterea politică și prin bani.

Dumnezeu le dădea acum creștinilor un scurt răgaz pentru a-și mai trage sufletul: domnia împăratului Iovian. În sfârșit, un împărat care lua partea ortodocșilor! Biserica va putea acum să-și urmeze drumul fără a mai fi războită de către stat. Dimpotrivă chiar. Afla în persoana împăratului un susținător al ei. Episcopii cei chinuiți de exiluri și de presiunile făcute asupra lor luau iarăși în mâinile lor păstorirea credincioșilor.

Între acești episcopi era și Marele Atanasie. Căci, desigur, la început, Iulian îl eliberase și pe el, însă foarte curând această vulpe iscusită în cele cărturărești s-a încredințat că nu poate dezrădăcina Biserica atâta vreme cât era slobod leul Ortodoxiei. Așa că l-a exilat pe Atanasie, care abia acum, sub Iovian, a putut să-și reia tronul arhieresc.

O faptă de seamă a lui Iovian a fost și anularea legilor privitoare la religie și învățământ ale lui Iulian. Iovian era adeptul toleranței religioase, pe care a impus-o numaidecât.

Ce se petrecea însă în Cezareea? Cum lucra mitropolitul ei, Eusebiu, care atât de orbește îl defăimase și-l chinuise pe Vasile? Nu avem amănunte despre el. Sigur este doar că trecea prin zile grele. În anii lui Iulian suferise de asemenea, căci împăratul acesta împrăștiase mult venin în capitala Capadociei. Făcuse totul ca s-o

pedepsească pentru ortodoxia ei. Țara aceasta trebuia să plătească scump – până și impozitele: le dublase. Motivul era simplu: Capadocia era cea care dăduse cei mai de seamă adversari ai lui Iulian. Pe Vasile și pe Grigorie.

Totodată, Eusebiu avea de înfruntat amara și perfida prezență a arienilor, a anomienilor, a omienilor și a omiusienilor. Cu legile și cu demnitarii de stat o scosese la capăt; în combaterea ereticilor se simțea însă neputincios. Unde era nevoie de teologie se simțea nepriceput, de prisos.

Fie că pricepuse aceasta, fie că alții îl presau, se grăbea să caute sprijin teologic.

Între Vasile și el se înălța zidul pe care-l cunoaștem. Rămânea deci Grigorie, căruia Eusebiu i s-a adresat în dese rânduri. Se pare că Eusebiu a pus bine la cale atragerea lui Grigorie. Îl chema să ia parte la sinoadele locale și la adunările clericilor. Ocazional, în felul acesta, împlinea nevoile teologice ale mitropoliei lui.

Aceasta însă nu era o soluție. Era nevoie de un teolog care să lucreze neîncetat în mitropolia Capadociei. De aceea Eusebiu a început să-l lingușească pe Grigorie și, în același timp, să-l defaime pe Vasile. Găsise, deci, cea mai nepotrivită modalitate de a-l atrage pe Grigorie.

Firește, Grigorie s-a mâniat. Considera defăimarea lui Vasile aproape ca pe o siluire. L-a apărat așadar pe Vasile de îndrăzneala mitropolitului, chiar dacă el era doar un preot.

- N-o să primesc ca pe mine să mă lauzi și pe acela să-l ponegrești, pe cel cu care sunt într-un duh și-ntr-un gând. Așa cum te porți cu mine, la fel – ba chiar și mai frumos – să te porți cu Vasile. Altfel, te simt cu o mână mângâindu-mă, iar cu cealaltă lovindu-mă.

Vorbele acestea împungeau, dureau. Însă Grigorie, pricepând unde voia să ajungă Eusebiu, urma pe același ton:

- Lasă-mă pe mine, Eusebie. Ai grijă doar de ceea ce-ți spun. Trebuie să te convingi că am dreptate. De te vei purta frumos cu Vasile, să știi că te va ajuta precum se cade. O să-ți slujească. Ca și mine, și acela e gata să facă pace cu tine. Acesta-i simțământul care ne urmărește, așa cum umbra urmărește trupul. Pune, deci, începutul cel bun. Și vei vedea atunci singur cât de repede îți va arăta dragostea pe care și acela și eu o avem ca grijă de căpătâi în

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

viața noastră. Nu mai sta pe gânduri. Căci Vasile este lauda preoților, este prin excelență preotul de care ai nevoie.

Eusebiu a primit epistola și aproape că a considerat îndrăzneala lui Grigorie ca pe o jignire, obrăznicie, o necuviință a preotului față de episcop. L-a certat pe Grigorie, care e adevărat că a scris alte două epistole, ca să-și îndreptățească îndrăznirea și totodată să-și ceară iertare pentru limbajul folosit.

Din toate acestea, concluzia este una. Vrând-nevrând, Eusebiu a început să se gândească la soluția Vasile. De vreme ce Grigorie refuza să-l ajute cât timp Vasile era ținut la distanță, a trebuit să îmblânzească relația cu Vasile. Și, firește, nu exista mijlocitor mai bun decât Grigorie – în care și Eusebiu, de altfel, avea încredere.

Temelia teologiei Părinților capadocieni

În vreme ce înțelegerile dintre Grigorie și Eusebiu continuau și binecredinciosul împărat Iovian ajuta Biserica să-și lege rănile, Vasile muncea neobosit. Monahii și regulile ascetice nu-l absorbiseră cu totul, ci urmărea neadormit viața întregii Biserici.

Amnistia lui Iulian și reala toleranță religioasă a lui Iovian asiguraseră o libertate absolută arienilor și semiarienilor, care făceau propaganda concepțiilor lor greșite, căutând să falsifice conținutul credinței. Vedea, de asemenea, și încercarea ereticului Eunomiu, la dimensiunile ei reale. Teologia capadocianului Eunomiu era foarte simplă, mai mult impresionantă decât riguroasă. Lăsând deoparte faptul că era greșită. Avea un fundament care îi convingea pe cei lipsiți de cunoașterea teologiei, pe cei ce nu gustaseră corect duhul Bisericii. Și câți erau cei care-l gustaseră?...

Vasile s-a tulburat de cum i-a citit „teologia". Și a fost „nevoit" să o combată în 364 prin celebra sa lucrare *Împotriva lui Eunomiu.* Cei doi se întâlniseră – precum își amintește cititorul – în 360, la Constantinopol, în vremea sinodului. Vasile preferase atunci tăcerea.

De altfel, până în 361 a tăcut. N-a luat poziție în disputele teologice. Se datora aceasta lipsei pregătirii teologice? Credea că nu sosise vremea să vorbească? Simțea dezgust față de tot ceea ce se petrecea în jurul lui?

Eunomiu, născut în Capadocia și adept al concepțiilor sofistului arian Aetiu din Alexandria, ajunsese episcop de Cizic (259-260). Fusese alungat de înșiși păstoriții lui, însă continuase să-și răspândească ideile prin nenumărate cărți. Ajunsese astfel căpetenia arienilor extremiști, adică a anomienilor, (care susțineau că Fiul nu e asemenea Tatălui în ceea ce privește ființa), care mai apoi s-au numit eunomieni.

Așadar, în 361 – fiind exilat din 360 – își scrie celebra sa carte *Apologia*, în care își apără concepțiile, fundamentându-le filosofic și teologic. Nu aduce o învățătură nouă față de cea a lui Arie. Între ei este o deosebire neînsemnată. Scrierea a fost mult răspândită de discipolii lui.

Cartea avea totuși un element nou. Avea un nou argument în susținerea părerii că Fiul este creatură. Arianismul se simțea acum renăscut, simțea puteri noi în trupul său istovit. Noul argument – care era totodată și o demonstrație – zicea următorul lucru: nenașterea Tatălui (însușirea Tatălui de a fi nenăscut) este însăși ființa Lui, firea Lui.

O gândire logică, simplă și totodată vicleană. Logică, fiindcă de vreme ce Îl caracterizează pe Tatăl ca nenăscut, ce e mai logic decât să identificăm nenașterea cu ființa lui Dumnezeu? Simplă, căci oricine o poate pricepe și rămâne impresionat de adevărul pe care pare să-l conțină. Însă și vicleană, căci altundeva țintea și, în același timp, își ascundea fundamentul său absolut filosofic.

Unde țintea Eunomiu? E simplu. De vreme ce nenașterea se identifică cu ființa Tatălui Celui fără de început, atunci desigur că Fiul – caracterizat prin însușirea de a fi născut – are o ființă deosebită, deci implicit creată. Așadar, nu este fără de început.

Cu mintea s-a ascuțită și călăuzit de Sfântul Duh, Vasile a înțeles toată adâncimea falsificării adevărului. Dar ca să apreciem corect întreaga chestiune, privind înapoi cu 11 veacuri, trebuie să o plasăm în cadrul întregii dezvoltări istorice a teologiei, care a început în Orientul secolului al IV-lea.

Poate întreba cineva, oarecum stânjenit: „Dar e nevoie oare să mergem atât de mult în urmă, trebuie să facem o atât de mare întoarcere?" De nu vom face aceasta, vom afla răspunsul lui

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Vasile, însă nu-i vom pricepe înțelesul și însemnătatea. Trebuie să-l privim în cadrul întregii dezvoltări a gândirii teologice, doar atunci vom aprecia mărimea rătăcirii lui Eunomiu și măreția teologiei lui Vasile.

Vom fi însă foarte conciși. În secolele II și III circula o foarte greșită concepție: Fiul era mai mult sau mai puțin inferior Tatălui. Însă nimeni nu ducea această concepție la extreme.

În 315-318 Arie întinde coarda, învățându-și discipolii că Fiul, de vreme ce S-a născut, este creatură, zidire a lui Dumnezeu-Tatăl. Urmează o tulburare cumplită. Biserica s-a luptat cu tărie să dea răspuns convingător în această privință. Simțea că ceva nu e în regulă, dar cum să dovedească faptul că această concepție e greșită? Aceasta era dificultatea.

Au început discuțiile despre ființa lui Dumnezeu. Au zis deja că Fiul este deoființă cu Tatăl. Dar nu dădeau și explicația convingătoare a acestei formule. Atunci a apărut Atanasie și a dat-o.

Să nu credeți că Atanasie a început de la termenul „deoființă". Acesta era cerința, adică ceea ce trebuia să demonstreze, respingând argumentul lui Arie că Fiul, fiind născut, a fost creat la un anumit moment și deci nu este Dumnezeu fără de început, precum Tatăl.

Cu luminarea Sfântului Duh și prin stăruință, Atanasie a înaintat mult în problemă. Adică a fost călăuzit în profunzimea adevărului, în adâncul lui Dumnezeu Însuși, și a vorbit despre „nașterea prin fire" și despre „facerea (crearea) în timp".

Ce înseamnă acestea?

„Da, Arie, cel născut este, precum zici, posterior născătorului. Însă n-ai băgat de seamă că logica asta se potrivește omului și lucrurilor lumii. N-ai băgat de seamă că în legătură cu Fiul se folosește expresia «Se naște», și nu «este făcut».

Dar are asta vreo importanță?

- Bineînțeles. Doar că trebuie să fii atent, căci deși răspunsul este simplu, trebuie să fii bine așezat spre a-l înțelege.

Aici, în cazul Sfintei Treimi, avem nașterea Fiului. Aceasta însă se face «prin fire», din fire, «firește». Adică, altfel spus, dumnezeiește, nu omenește. «Nașterea prin (din) fire» se petrece mai înainte de veci, nu în timp. Dumnezeu-Tatăl a fost totdeauna Tată și Dumnezeu-Fiul a fost totdeauna Fiu. Astfel, Fiul are firea Tatălui, căci Se naște «firește» (cu firea, din fire) din Tatăl, și nu din voia Tatălui, precum lumea creată.

Ce se petrece cu oamenii pe care îi ai ca măsură în teologia ta: fiul are firea tatălui, este deoființă cu tatăl lui, dar, desigur, nu are – așa zicând – vârsta tatălui. De ce? Pentru că omul-tatăl nu a fost dintotdeauna tată, de când s-a născut, ci de la un moment dat încolo. Dimpotrivă, Dumnezeu-Tatăl a fost dintotdeauna Tată, de aceea și Fiul a existat dintotdeauna.

Așa că Fiul Se naște «din firea (Tatălui)» și este prin fire Dumnezeu mai înainte de veci. În vreme ce lumea s-a făcut din voia (nu din firea) lui Dumnezeu, prin lucrarea Lui, și este făptură, creatură, ceva cu totul deosebit de firea lui Dumnezeu."

Aceasta era, de fapt, marea teologie care a rezolvat problema legăturii dintre Tatăl și Fiul și l-a făcut pe Atanasie să fie numit „cel Mare". Doar după această teologie-explicație a ajuns de la sine înțeles adevărul că Fiul este deoființă cu Tatăl.

La fel va face și Vasile pentru a-l înfrunta pe Eunomiu. Căci în dezvoltarea teologiei – în special a triadologiei – Atanasie reprezintă un punct de referință foarte important, dar nu sfârșitul acestei dezvoltări.

Sfântul Atanasie a răspuns la întrebarea „Care este raportul dintre Tatăl și Fiul?" A arătat, luminat fiind, că Fiul este deoființă cu Tatăl, și nu făptură, zidire sau creatură.

Așa că, după ce s-a dezlegat problema de mai sus în mod irevocabil, s-a trecut la o altă întrebare: dacă acceptăm că Fiul este deoființă cu Tatăl, cum Îl vom distinge de Tatăl? Era, într-adevăr, o întrebare extrem de grea.

În secolul al treilea, Biserica a avut de-a face cu ereticul Sabelie, care s-a lovit de problema aceasta și a fost nevoit să susțină că Tatăl și Fiul nu sunt decât două chipuri ale unei singure Persoane, așadar ale unui Dumnezeu unic, care Se manifestă când ca Tată, când ca Fiu, când ca Duh Sfânt. Cu multă dificultate, Biserica a răspuns că Persoanele dumnezeieștii Treimi sunt distincte și reale, și nu doar simple măști (înfățișări succesive).

Drept răspunsul Bisericii; și satisfăcător la acea vreme. Dar pe la jumătatea secolului al IV-lea întrebarea merge și mai adânc: Bine, Dumnezeu înseamnă trei Persoane. Credem. Dar cum se poate că Dumnezeu Cel Unul (unic) să fie trei Persoane concrete?

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Pentru a accepta în mod real cele trei Persoane, Arie a spus că nu au toate trei aceeaşi fire, ci Fiul şi Duhul sunt făpturi (creaturi, zidiri). Atanasie a arătat cum şi de ce Fiul, cu toate că Se naşte din Dumnezeu-Tatăl, este mai înainte de veci (anterior timpului) şi deofiinţă cu Tatăl.

Se năştea întrebarea: Bun, Persoanele Treimii sunt mai înainte de veci, reale şi deofiinţă. Dar în ce mod există distinct, de vreme ce sunt deofiinţă?

Se poate vedea astfel cum s-a mişcat de-a lungul vremii problematica teologică. Are înăuntrul ei – am zice – o evoluţie firească. De la general merge spre concret, spre particular.

Am ajuns astfel în anii Sfântului Vasile, când Biserica trebuia să arate modul în care există cele trei Persoane ale Treimii. Cum Fiul are aceeaşi fire cu Tatăl şi în acelaşi timp este deosebit de Tatăl, Persoană reală şi distinctă faţă de Tatăl?

Întrebarea aceasta stăruia în mintea teologilor şi a credincioşilor. Cu cât treceau anii de după Sinodul din 325, cu atât mai intens îşi cerea răspunsul. Era ca o rană ce se mărea, prefăcându-se în criză a Bisericii.

Eunomiu voia să rezolve problema adoptând concepţiile lui Arie. Afirma că firea lui Dumnezeu Tatăl este nenaşterea. Tatăl există ca nenăscut şi are firea nenăscutului. Aşadar, Fiul, care are fire de născut, există ca născut, deci în alt mod decât Tatăl, ca o fiinţă de altă natură.

Sosise ceasul lui Vasile.

A pornit de la adâncul problemei, asemenea lui Atanasie. De va lămuri acest adânc, va dezlega şi criza din Biserică. A încercat aşadar să arate că nenaşterea nu este firea lui Dumnezeu-Tatăl, ci modul de a exista; că arată raportul Lui cu altcineva, adică cu Fiul şi cu Duhul. Firea este inaccesibilă, n-o putem caracteriza.

Mai clar: însuşirile de nenăscut şi născut nu arată *ce* există (firea), ci *cum* există. Tatăl există ca nenăscut, Fiul ca născut. Aşa înaintează, treptat, Vasile în celebra sa teologie cu care explică existenţa celor trei ipostasuri (persoane) ale Unuia Dumnezeu. Şi ajunge la formula „o fiinţă (fire), trei ipostasuri (persoane)".

Desigur, teologia despre cele trei Ipostasuri ori Persoane – cum, adică, există distinct trei Persoane care au aceeaşi fire unitară dumnezeiască – au prelucrat-o şi alţi Părinţi capadocieni, Sfântul Grigorie Teologul (de Nazianz) şi Sfântul Grigorie al Nyssei. Însă Sfântul Vasile e cel care a întemeiat-o şi care a clarificat-o, ca o reacţie la teoria greşită susţinută de Eunomiu.

De acum înainte, credincioşii Bisericii nu se vor mai întreba despre deofiinţimea celor trei Persoane şi despre modul existenţei lor ca ipostasuri distincte.

Fireşte, se vor naşte alte întrebări care, la rândul lor, vor zgudui Biserica. Ceea ce are importanţă este că de acum înainte teologii vor adopta pe deplin teologia lui Vasile, se vor sprijini pe ea. Vor zidi peste ea şi vor continua.

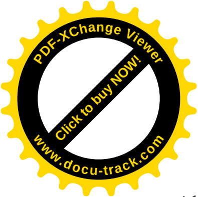
Vasile însuşi a zămislit o teologie autentică tocmai pentru că s-a sprijinit absolut pe ceea ce a adus în teologie Sfântul Atanasie cel Mare şi pentru că a fost luminat de Duhul Sfânt. Dimpotrivă, Eunomiu, fără a adopta, fără a accepta Tradiţia Bisericii, a purces de unul singur la crearea unei alte concepţii teologice. De aceea a şi dat greş.

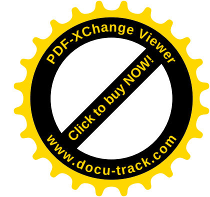
În cazul nostru, Sinodul I ecumenic şi Sfântul Atanasie cel Mare reprezintă Tradiţia Bisericii. Aceasta este cea pe care trebuie s-o primească şi s-o continue oricine doreşte să izbutească ceva autentic în dezlegarea problemelor care frământă Biserica.

Şi de vei întreba, cititorule, despre tactica lui Eunomiu, atunci vei înţelege şi mai bine deosebirea lui faţă de Vasile. Şi tu singur vei putea întrezări cărarea teologiei ortodoxe. Eunomiu, aşadar, era profund influenţat de concepţiile filosofice care îi stăpâneau duhul. Neoplatonicii, în frunte cu Plotin, susţineau originea fiinţelor prin emanaţie din principiul prim. Emanaţia se petrecea de fiecare dată când se năştea o altă fiinţă.

Însă astfel, fiinţele produse se îndepărtau esenţial de principiul prim din care proveneau. Eunomiu credea că aceasta se petrece şi în cazul Fiului, chiar dacă Biserica, părăsind această cosmologie, dezlegase problema: Fiul Se naşte „fireşte" (cu firea, din fire) din Tatăl, deci este mai-înainte-de-veci şi deofiinţă cu Tatăl.

Dimpotrivă, Vasile, cu toate că folosea filosofia aristotelică (cu ale cărei categorii reuşise să arate că însuşirea sau numele Persoanei dumnezeieşti se referă la existenţa ei proprie, îi numeşte caracteristica personală, şi nu firea, care e comună tuturor celor trei Persoane), nu se sprijinea în principal pe ea. Se sprijinea pe datele teologice şi doar aşa folosea filosofia.

De aceea a şi izbutit să se facă înţeles într-o vreme în care oamenii percepeau mai ales limbajul filosofiei.

În lucrarea *Împotriva lui Eunomiu* a fost nevoit să înfrunte şi o altă problemă, creată de Eunomiu însuşi. Cu toate că şi aici pe Eunomiu trebuie să-l considerăm expresia unei concepţii ce exista în acea vreme, dar pe care el a sistematizat-o şi a expus-o.

Argumentul lui de bază cu care voia să arate că Fiul este posterior Tatălui – şi nu deofiinţă cu El – duce şi la o altă concluzie.

De vreme ce însuşirea „nenăscut" a lui Dumnezeu-Tatăl înseamnă fiinţa Lui şi de vreme ce noi, cu mintea noastră, ajungem la conceptele de „născut" şi „nenaştere", aceasta înseamnă că noi cunoaştem în chip exhaustiv însăşi fiinţa (firea) lui Dumnezeu, adică total, epuizând-o.

Nimic mai cumplit pentru trăirea şi ethosul Bisericii! Distrugea totul.

Această concluzie amintea de un vechi dascăl din veacul al III-lea, de Clement al Alexandriei, care credea că gnosticul creştin cunoaşte adevărul precum îl cunoaşte Hristos Însuşi. Clement însă era profund influenţat de gnosticism. Ceva asemănător se petrecea şi cu Eunomiu, care astfel se dovedea a fi crescut de către filosofia religioasă şi, poate, direct de gnosticism. Iar în această chestiune Vasile era foarte clar şi precis. Scriptura şi Tradiţia trăiau necuprinderea lui Dumnezeu, incomprehensibilitatea Lui. Prin urmare, şi Vasile.

Dar oare aceasta însemna necunoaşterea (ignorarea) lui Dumnezeu? Bineînţeles că nu. Omul nu putea fi lăsat nemiluit, abandonat de Dumnezeu, de vreme ce dorul lui fundamental este Însuşi Dumnezeu şi unirea cu El, trăirea Lui. Se înflăcărează după Dumnezeu şi rămâne lipit de El? Cu neputinţă! Aşadar, ce se întâmplă?

Omul cunoaşte strălucirea firii dumnezeieşti, adică lucrările (energiile) lui Dumnezeu. Se împărtăşeşte de ele, dar rămâne într-o desăvârşită necunoaştere a firii dumnezeieşti. Astfel se mântuieşte şi se îndumnezeieşte *după lucrare* (participă la har, la lucrările sau energiile dumnezeieşti), şi nu *după fire* (nu participă la firea dumnezeiască), căci atunci ar ajunge dumnezeu după fire (prin fire), ar fi exact ceea ce este Dumnezeu-Tatăl, Fiul şi Duhul.

Aşadar, Sfântul Vasile, la vârsta de 34 de ani, ajunge vas ales al lui Dumnezeu pentru înfruntarea crizei pe care o străbătea Biserica.

Călătorii pentru adevăr

Între timp, sfântul bărbat nu s-a mărginit doar la schitul său. Îl iubea, e-adevărat, dar în cele din urmă avea nevoie de el spre a se aduna întru sine, spre a se nevoi, spre a comunica cu Dumnezeu într-un mod mai intens, spre a scrie...

Conştientizase deja foarte limpede că lucrul său de căpătâi era slujirea, în cel mai larg şi adevărat înţeles al cuvântului. Păstorirea credincioşilor. Înţelegem acum de ce atât de des lăsa schitul şi călătorea.

Cele mai multe călătorii le-a făcut în obştile înfiinţate de el însuşi, dar şi în chinoviile monahale ale lui Eustatie. Acestea erau răspândite între Armenia, Pont şi Capadocia. Acolo îl găsea de obicei şi pe Eustatie.

Când aflau că Vasile va vizita o mânăstire, se strângeau în ea şi cei de pe la mânăstirile din jur. Şi începeau discuţii intense, când despre viaţa duhovnicească, nevoinţă şi felurile ei, când despre adevăr. Cel mai adesea motivul discuţiei era arianismul şi ramificaţiile lui. Vasile se dedica neobosit exprimării adevărului şi susţinerii lui.

De câte ori nu explica aceleaşi şi aceleaşi lucruri! Călugării lui Eustatie se pare că au fost cel dintâi auditoriu al său. Exista o rezonanţă între vorbitor şi auditoriu. Vasile era totdeauna expresia autentică a Tradiţiei. Stăruia mult pe aceasta, tot atât cât stăruia pe faptul de a trăi. Discuţiile n-aveau program şi orar. Adesea continuau până noaptea târziu. Prin întunericul gros al nopţii, raza adevărului îşi găsea drum către sufletele monahilor – mai ales în cazul monahilor din obştile lui şi mai puţin în cazul celor întemeiate de Eustatie.

Desigur, nu lipseau nici răstălmăcirile şi nici suspiciunile; dar toate se risipeau printr-o lăsare cu toată fiinţa în mâinile lui Dumnezeu. Înainte de miezul nopţii începeau laolaltă rugăciunea, care adesea ţinea toată noaptea.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Nădejdile care în timpul zilei rămâneau nesigure căutau acum să se împlinească. Se dedicau toţi, cu râvnă şi încredere, marii căutări. Căutării milei şi luminării de la Dumnezeu.

Dimineaţa, uşurat sufleteşte, Vasile apuca drumul schitului său.

Poate aici, pe bună dreptate, să se întrebe cineva: de ce să aibă Vasile legături atât de strânse cu călugării lui Eustatie? Oare uita că patronul lor spiritual rămânea aproape pe de-a-ntregul eretic, omiusian?

Dacă nu şi-ar fi lămurit de multă vreme el însuşi în chip absolut poziţia, am fi zis că poate s-a amestecat cu monahii aceştia, că poate în adâncul sufletului lui păstrează ceva din ideile lui Eustatie.

Aceasta o susţin mulţi cercetători occidentali. Dar uită ceva foarte important: deja din 361 – deci, cu mult mai mult acum – Vasile luase clar poziţie în această chestiune şi nu arăta nici o ezitare. Era adeptul hotărârilor de la Niceea. Creierul acestui sinod, Sfântul Atanasie cel Mare, reprezenta pentru Vasile purtătorul duhului Ortodoxiei; pe acesta îl urma.

Dar, totuşi, de ce atâta du-te-vino la eustaţieni?

Explicaţia este una singură: monahii aceştia nu adoptaseră întru totul ideile lui Eustatie ori şovăiau. Ceea ce lui Vasile îi dădea nădejdi. Depunea orice efort spre a-i câştiga şi a-i păstra întru Ortodoxie.

Nu mergea doar la monahi. Ajunsese un fel de „punct de ajutor teologic". Îl chemau să ţină dezbateri teologice oriunde era nevoie şi oriunde era teren potrivit. Şi, cu toate că asceza îl istovea, nu refuza. Odată a ajuns şi în îndepărtata Eusinoe. Călătorise până acolo pe ţărmul Pontului. Drumul nu era prea lesnicios, dar l-a făcut.

Era începutul toamnei lui 364, pe când omiusienii făceau mari eforturi să se reorganizeze. Să-şi măsoare puterile. Vorbiseră între ei şi hotărâseră să ţină un sinod la Lampsakos, pe ţărmul Hellespontului. Însă înainte de a ajunge acolo, mulţi căzuseră de acord să se întâlnească la Eusinoe. „Bine ar fi să ne mai sfătuim – gândeau câţiva – înainte de a merge la sinod." Între ei era şi Eustatie.

Desigur, căutau să-l întâlnească şi pe Vasile. Faima lui se răspândise de multă vreme, cu o iuţeală ameţitoare. Pretutindeni. Episcopii omiusieni ştiau că Vasile nu este într-un gând cu ei. Era însă prieten cu Eustatie şi cunoscut unora dintre ei.

„N-ar fi rău să-l auzim, să vorbim cu el." Ceea ce s-a şi întâmplat. L-au chemat aşadar să vorbească despre chestiunea de căpătâi, despre raportul dintre Tatăl şi Fiul. Întâlnirea aceasta la care a vorbit Sfântul Vasile avea mare însemnătate; mai mare decât credem. El însuşi ne spune că omiusienii au chemat la întâlnire şi tahigrafi (scribi). Nu unul, ci mai mulţi.

Prin urmare, aşteptau multe de la convorbirea aceasta. Episcopii voiau să aibă şi în scris cele susţinute de Vasile, ca să le poată cerceta mai apoi îndeaproape şi să le folosească eventual ca dovezi. Aceasta arată că episcopii cu pricina ezitau – mai mult sau mai puţin – în chestiunile doctrinare şi cereau o mai profundă informare în cele teologice.

De cealaltă parte, Vasile nu-i considera pierduţi, eretici irecuperabili; credea că e cu putinţă ca aceştia să se întoarcă la Ortodoxie. Şi nu greşea. Încet-încet, cei mai mulţi dintre omiusieni vor ajunge ortodocşi convinşi. Asemenea discuţii – ca cea de la Eusinoe – au mai avut loc. Poate cu mai puţine persoane, ca în cazul vizitării lui Siluan, când a fost de faţă şi Eustatie.

Dar să ne întoarcem acum la Cezareea şi la starea generală a imperiului şi a Bisericii.

Furtuna izbucneşte – Lupta

Am spus puţin mai înainte că domnia lui Iovian a fost o mare binecuvântare. Biserica a încercat să se reorganizeze. Să-şi lege rănile, să se liniştească, episcopii să se întoarcă la păstoriţii lor, credincioşii să-şi vadă şi ei episcopul.

Însă sărmanii creştini n-au apucat să se bucure prea mult de toate acestea. O încercare şi mai grea venea asupra lor. Aveau încă de îndurat!

Iovian a domnit doar un an. Iar acum venea fiara din Apus, proclamându-se împărat al Răsăritului, al Imperiului roman de Răsărit. După moartea lui Iovian a ajuns împărat al Răsăritului

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Valens, care, ca eretic arian, s-a purtat cu ortodocşii mai dur chiar decât Iulian. Era martie 364.

Potop, furtună năprasnică, năvală barbară. Toate acestea laolaltă a însemnat împăratul Valens pentru Biserică.

Ameninţarea nu era teoretică, filologică. Prin sfetnicii lui, care erau arieni (mai întâi anomieni, apoi omieni), şi prin slabii şi căldiceii episcopi „ortodocşi", a pus la cale falsificarea credinţei Bisericii. Aşadar, primejduirea a însăşi mântuirii oamenilor.

Valens era stăpânitor în Răsărit. Despot absolut asupra vieţii şi morţii supuşilor lui. Pe atunci oamenii nu erau cetăţeni ai unui stat, ai unei cetăţi. Ci supuşii unui om, ai unui împărat. Când acesta era blând şi binevoitor, zicea că e asemenea zeilor; când era crud şi neîndurător, zicea că prin acestea îi apără pe zei. Iar zeii, desigur, erau plăsmuiţi după chipul şi asemănarea împăratului. Aşa îl ocroteau mai eficient.

Arienii deveniseră stăpâni pe situaţie. Ei făceau legea în Biserică. Cu o singură excepţie: Capadocia şi partea Pontului. Iar excepţia aceasta le dădea mare bătaie de cap. Iar şi iar se apropiau, linguşitor, de Valens: „Cezareea, de Dumnezeu trimisule şi îndelungatule în ani mântuitorule al nostru! Cezareea, din păcate, arată încă neascultare faţă de Măria ta. Nu-i cine ştie ce, dar să nu iasă de aici vreo răzvrătire!..."

Cu asemenea exagerări era bombardată Cezareea de înalţii sfetnici ai împăratului, care îl presau, şi de unii dintre arieni, care pescuiau în ape tulburi. Mai ales de către cei din urmă, care încercau pur şi simplu să-şi supună Biserica din Capadocia.

Şi nu era greu. Pe tronul arhieresc al Cezareii stătea Eusebiu. Bun şi ortodox. Dar foarte mic în ceasurile cele mari, de grea cumpănă. „Nepriceput" în luptele cele mari. Iar cei din jurul lui – încă şi mai mici. Existau, desigur, în Capadocia oameni ai Bisericii capabili şi bine intenţionaţi: Cel dintâi dintre ei era Grigorie. Gata să se lupte şi să se jertfească pentru adevăr. Se zbăteau, se luptau, se retrăgeau să-şi adune puterile. Făceau tot ce puteau.

Zi de zi însă constatau cu amărăciune că în această luptă cumplită oastea lor n-avea căpetenie. Le lipsea conducătorul. Era nevoie de cineva care să le insufle curaj, să-i îmbărbăteze. Care să apuce el însuşi spada în clipa cea hotărâtoare a bătăliei.

Erau mulţi luptători buni, dar le lipsea întâistătătorul. Vasile. Nimeni nu-i punea la îndoială rolul de căpetenie. Şi când o făcea careva, aceasta se întâmpla din invidii omeneşti.

Toţi şi toate îl presau pe Eusebiu să-l cheme, în sfârşit, pe Vasile. De aceea n-a putut să facă altfel. Nimeni nu i-a negat interesul pentru Biserică. Desigur, în sufletul său nu se împăcase desăvârşit cu Vasile.

L-a chemat la el pe Grigorie, zicându-i:

- Dar, fiule, de ce nu-ţi dai mai multă silinţă, de ce nu arăţi mai multă râvnă? Toţi te iubim, oamenii din Cezareea ştiu că te lupţi pentru Biserică, precum Vasile. Vino să rămâi aici.

Grigorie s-a împotrivit aproape brutal:

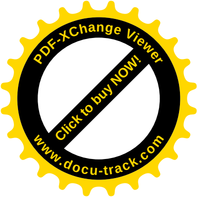
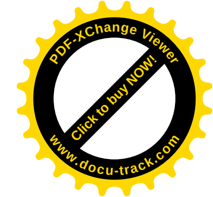
- Înalt Preasfinţitule, nu am zis oare că doar Vasile este potrivit lucrului acestuia? Nu eu, e cu neputinţă... Eu voi da o mână de ajutor totdeauna, dar răspunderea să şi-o ia acela. El va izbuti...

- Bine, am înţeles. Să vină, deci, Vasile. N-am nimic cu el. Vreau să mă crezi, n-am nimic în inima mea împotriva prietenului tău. Este şi al meu. Da, să vină. Am trebuinţă de el. Poate chiar o să-i scriu...

Hotărârea lui Eusebiu dovedea că timpul îi înmuiase inima; lupta pentru Biserică îl făcuse mai înţelept. Oricum, Grigorie a ieşit de la episcopie entuziasmat. Zbura de bucurie. S-a dus grabnic să ducă vestea cea mare prietenilor săi de luptă. Toţi câţi o auzeau se şi îmbărbătau. Vestea îi încălzea, îi întraripa.

Grigorie nu se mai putea stăpâni. Îşi pierduse răbdarea. Luă pana, o înmuie bine în cerneală şi îi scrise lui Vasile. Este Epistola 19.

„Dă uitării, Vasile, cele pe care le ştim despre Înalt Preasfinţitul Eusebiu. Episcopul nostru este, căci nu mai cugetă ca altădată. Focul ereziei, care ne arde tot mai mult, i-a topit gândurile cele rele şi răstălmăcite. Crede-mă, simte prietenie faţă de noi. O să-ţi scrie şi el însuşi, să fii încredinţat. Să nu înţelegi greşit. Eusebiu s-a schimbat. Aceasta nu o zic doar eu. Cei ce trăiesc lângă el o ştiu şi mai bine. Schimbarea asta, Vasile, e semn de la Dumnezeu. Spre mângâierea noastră. Grăbeşte-te dar, să nu întârzii nici o clipă. Vino de cum primeşti scrisoarea de la Eusebiu. Eu i-o iau puţin înainte – cum aş putea să mai am răbdare? Grăbeşte-te. Grăbeşte-te cât poţi. Zi de zi ereticii distrug, sfărâmă şi

risipesc adevărul din sufletele oamenilor. Vino să fim alături, vreau să lupt alături de tine, să fiu la ordinele tale."

Scrisoarea plecase. Grigorie şi-a mai tras răsuflarea. Se dezlega, în sfârşit, o mare problemă.

Vor vedea de-acum ereticii ce înseamnă credinţa ortodoxă. Mai bine zis, ce înseamnă combatere a ereziei. Căci nu era vorba să fii ortodox sau bun teolog, ci însemnătate avea faptul de puteai să-i combaţi pe eretici, să găseşti argumentele potrivite, să alergi, să-i întăreşti cu argumente pe cei ce se clatină din credinţa cea dreaptă, ba chiar să-i schimbi pe eretici, în dispute publice.

Într-o asemenea luptă Grigorie nu putea să învingă. Nu era în firea lui să facă toate acestea. Iată de ce se întorcea cu atâta nădejde spre Vasile, pe care îl considera în stare de toate.

Zilele de vară se scurgeau şi Vasile încă nu apărea în Cezareea.

Ortodocşii începeau să se întrebe ce se întâmplă. Câţiva dintre ei se duseseră la Eusebiu, care îi încredinţase despre bunele lui intenţii. Cei mai mulţi însă au mers la Grigorie. L-au convins să meargă el însuşi la Vasile, să vadă ce face, ce gândeşte, să-l implore. Ceea ce s-a şi întâmplat. Nu mai era timp să pună la socoteală drumurile lungi ori teroarea arşiţei. De altfel, nu uitase nicicând – nu de Vasile, ci de schitul din Pont. Desfătările duhovniceşti de care Dumnezeu îl învrednicise acolo îl însoţeau pretutindeni.

A ajuns, aşadar, la schit. Pustnicul l-a întâmpinat cu o bucurie de nedescris, pe care doar lacrimile o puteau exprima.

- Vasile, pricepi rostul venirii mele.

- Da, bănuiesc. Dar, ştii, am atâtea de făcut aici... Şi-apoi, ce să-ţi spun?... Mi-e teamă ca nu cumva Eusebiu... Înţelegi, nu-i prea uşor să se pocăiască... Poate îl vor asmuţi iar împotriva mea. Ce ne vom face atunci?...

- Nu, nimic din acestea nu se va petrece. Şi chiar de-ar fi aşa, ce importanţă are? Noi trebuie să ne facem datoria. Să facem ceea ce se cade.

În sufletul lui Vasile se amestecau şovăirile şi bucuria dumnezeiască. Însă nu s-a simţit cu desăvârşire liber până când Grigorie nu i-a spus:

- Ascultă, Vasile: nu eu, Grigorie, sunt cel care te rog. Şi nici Eusebiu. Biserica este cea care te cheamă, înţelegi? Am venit aici fiindcă m-au trimis ei, credincioşii, nu cu de la mine putere.

Erau cuvinte pe care Duhul Sfânt le pusese în gura lui Grigorie. Vasile nu putea spune „nu" vocii Bisericii. Ştia bine că vocea ei era vocea Sfântului Duh, care astfel îl lumina spre a lua hotărârea cea bună.

A doua zi au pornit amândoi spre Cezareea – călătoria spre câmpul de luptă. Un vălmăşag de simţăminte şi presimţiri. Nimeni nu ar fi zis că Vasile nu se temea de luptă. Dar nici că ar fi putut să se întoarcă înapoi...

Era prin toamnă. Cele două mari chipuri ale teologiei călătoreau pe doi asini, care pricepeau pe cine poartă la fel de mult pe cât pricepeau oamenii care îi întâlneau.

Răcoarea ce venea dinspre râul Iris şi adierea coborând dinspre munţii Armeniei făceau mai uşor de îndurat soarele tomnatic. Animalele păşeau unul lângă celălalt. Atât de aproape, încât Vasile putea vorbi cu Grigorie.

Astfel că au putut pune la punct primele planuri de activitate susţinută a lui Vasile în Cezareea. Acesta se temea, desigur, de rolul de căpetenie. Toţi însă îi recunoşteau titlul. Aşa că trebuia cel puţin să nu-i dezamăgească.

La venirea lui în Cezareea se strânseseră mulţi credincioşi să-l întâmpine. Toţi simţeau uşurare sufletească.

Vasile s-a dus mai întâi la episcop. Întâlnirea s-a petrecut ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat între ei. Totul fusese dat uitării, se trecuse peste toate. Lupta cere limpezime – orice luptă mare, de altfel.

- Înalt-Preasfinţite – zise către Eusebiu – sunt slujitorul tău. De voieşti, voi fi în lupta ce ne aşteaptă cel din urmă dintre soldaţii tăi.

Eusebiu era într-adevăr mişcat sufleteşte. Există deci aşa oameni de seamă? Atât de puternic e Vasile? A dat uitării amărăciunea jignirii? Desigur. Nu se cădea ca lupta să se poticnească în piedici lăuntrice. Vasile le îndepărtase pe toate din suflet, una câte una, dându-le uitării.

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

Îşi ia asupra lui sarcinile

Nu doar Eusebiu, dar şi mulţi alţii din cetate, care ştiau de vechea dispută dintre cei doi, nu-şi credeau ochilor. Vasile, în toată puterea vârstei, la cei 35 de ani ai săi, îngenuncheat dinaintea lui Eusebiu, închinându-i-se, închinându-i toate puterile sale. Pe deplin, fără a precupeţi nimic, precum se cade bunei rânduieli duhovniceşti, bisericeşti.

Grigorie Teologul consemnează cu mândrie legăturile dintre cei doi.

Uriaşul duhului se pleacă dinaintea episcopului, care avea binecuvântarea de a fi cap al Bisericii. Lepădarea de sine a marelui bărbat l-a cutremurat pe micul Eusebiu, care şi el, la rându-i, a fost nevoit să se lepede de sine. Aşa că de acum se purta cu Vasile cu căldură, aproape cu duioşie. Avea încredere desăvârşită în el. Îl voia lângă el zi de zi. De altfel, şi vremurile erau foarte grele.

Şi apoi, am spus că Eusebiu nu avea o fizionomie aparte, nici nu era priceput în chestiunile teologice. Cum, deci, să n-aibă nevoie de Vasile, pas cu pas?

Seară de seară cercetau ore întregi problemele bisericii. Adesea erau de faţă şi alţi preoţi. Rareori vorbeau alţii. Vasile ajunsese măsura, canonul. Spunea un cuvânt? – Imediat era primit de toţi. Rânduiau ceva? – Vasile avea răspunderea îndeplinirii.

Întâia lui grijă era să-l lămurească pe Eusebiu şi să se înţeleagă bine cu el. În toate chestiunile. Şi nu trebuia să se ostenească foarte mult. Episcopul era totdeauna binevoitor şi voluntar: primea sfaturile lui Vasile, îşi dădea consimţământul în diferitele iniţiative ale lui, era cu mare luare aminte la cuvântările teologice ale acestuia. O situaţie şi o relaţie de invidiat şi pentru îngeri.

Al doilea ţel al lui Vasile era învăţătura. În această chestiune nu mai era nevoie să-l îndemne pe Eusebiu să-şi dea consimţământul. Episcopul ştia bine lipsa pregătirii teologice a credincioşilor. Aşa că îl chemă pe Vasile şi-i spuse:

- Frate, ereticii vorbesc despre adevărul pe care nu-l au. Iar noi suntem cu nebăgare de seamă faţă de adevărul pe care îl avem. Ce zici de asta?

- Ai dreptate, părinte. Trimite diaconii să-i înştiinţeze pe preoţi mai întâi iar mai apoi pe credincioşii ştiutori de carte. Săptămâna ce vine vom începe tâlcuirea „celor dumnezeieşti". Voi tâlcui cât pot de amănunţit adevărurile de credinţă. Voi stărui în a descoperi celorlalţi hula arienilor.

- Domnul fie cu tine, Vasile. Să faci întocmai cum ai zis. Eu, fiule, nu ştiu multe lucruri. Dar mi se pare că, dacă înţelegem adevărul, vom vedea şi în ce constă hula. Şi vom avea arme împotriva lor.

În lucrul acesta, Vasile era strălucitor. Dascăl prin fire şi prin educaţie. Învăţătura se făcea în Biserică, în catedrală. Învăţăceii erau foarte mulţi şi de tot felul: clerici, bărbaţi şi femei din toate păturile sociale, cu carte sau fără. Adesea îl ascultau şi ereticii, bănuitori, gata să-i pună întrebări înşelătoare, gata să iasă afară şi să-l critice, neînţelegând adâncul spuselor lui.

Busolă şi temelie îi era Scriptura. O avea neîncetat deschisă înaintea lui, pe tetrapodul de lemn. Doar că Scriptura nu-i era un text cu ajutorul căruia să-şi susţină propriile concepţii, ci cartea cea preasfântă o avea spre a arăta cât de autentică este Tradiţia Bisericii, teologia ei, ethosul ei, viaţa ei. Cartea îi era ca o măsură în susţinerea şi îndreptăţirea adevărului trăit de Biserică. Nu-i erau dragi alegoriile. Era de un realism total.

Roadele au venit foarte repede. Cezareea, reduta răsăriteană a Ortodoxiei, a simţit o mare uşurare sufletească. De ce? Fiindcă acum, prin învăţătura lui Vasile, ştia şi mai bine de ce stăruie în Ortodoxie; putea să-i combată şi mai convingător pe eretici. Prin învăţătura lui, unii se întăreau în credinţă, alţii o regăseau iar alţii deveneau capabili s-o apere.

Vasile ajunsese aşadar sprijinul şi înflăcărarea credincioşilor, secure şi foc ereticilor. Pe cărturari îi înfrunta el însuşi. Căuta totdeauna ca disputa să fie publică, în văzul şi-n auzul lumii. Câştigul era astfel îndoit.

Aşadar, atmosfera din capitala Capadociei se schimbase radical de la sfârşitul lui 364. Până atunci, arienii avuseseră întâiul cuvânt. Ţinuseră prelegeri, câştigaseră adepţi, îi speriaseră pe cei şovăielnici şi pe majoritatea celor neştiutori de carte. Creaseră o atmosferă de nesiguranţă printre ortodocşi, care nu se mai arătau

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

atât de siguri pe ei înşişi. Aceştia ajunseseră într-o situaţie critică. Încă o lovitură şi s-ar fi prăbuşit.

Însă n-a îngăduit Duhul Sfânt. Căci avea nevoie, pentru Biserica Lui, de o redută puternică. Şi-n loc de prăbuşire, Cezareea l-a dobândit pe Vasile, care i-a întărit pe credincioşi. Şi-apoi, încredinţându-se cu toţii de adevărul lor, i-au silit pe arieni să dea înapoi.

La început, aceştia reacţionaseră, cerând sprijinul statului. Înalţii demnitari îi sprijiniseră. Însă valul cel nou stârnit de Vasile se făcea tot mai mare şi mai ameninţător, sfărâmând totul în calea lui.

Arienii trimişi să înfăptuiască supunerea Cezareii au fost puşi pe fugă. Începuseră să se teamă şi de ei înşişi. Ruşinea pe care o simţeau se preschimba în ură şi încolţea gândul răzbunării.

Şi nu era puţin lucru. Grigorie aminteşte că a fost pentru întâia dată când arienii au fost biruiţi. De atunci capadocienii nu consideră nimic mai propriu lor decât Ortodoxia.

Poporul, credincioşii, toţi cei ce n-aveau vreo slujire specială în Biserică, arătau o încredere oarbă în Vasile. Şi cum ar fi fost cu putinţă altfel, de vreme ce aceasta i-a ajutat să-şi dobândească siguranţa în ei înşişi, în credinţa lor?

Poporul cel simplu este în chestiunea aceasta sincer şi-şi manifestă recunoştinţa. Vasile era cel luminat de Duhul Sfânt, alesul lui Dumnezeu. Aveau în el încredere desăvârşită.

De aceea, cititorule, să nu-ţi pară ciudat că adesea oamenii aceştia se adresau părintelui lor celui sfânt în orice chestiune. Aveau între ei neînţelegeri pe care nu şi le puteau rezolva? – alergau la Marele Vasile. Erau prigoniţi ori hărţuiţi? Aveau trebuinţă de ajutor? – băteau la uşa lui. Toate acestea dovedesc că autoritatea lui era foarte mare în Capadocia. Nu doar în Biserică. Acelaşi lucru era valabil şi pentru toate puterile politice ale cetăţii.

Toţi îl ştiau. Până şi în piaţă. Pretutindeni avea trecere. Şi pe oriunde trecea crea o atmosferă caldă, entuziastă. Impresiona pur şi simplu prin prezenţa lui. Dar şi prin tot ce se auzea despre el. Toţi îi cunoşteau viaţa.

Că era fiu de nobil, dar îşi împărţise averea săracilor. Nu-l interesau bunătăţile pământeşti. A studiat la cele mai vestite şcoli ale păgânilor. Chiar şi la Atena. S-a dovedit un mare orator. Dar

mai apoi s-a făcut ascet şi monah. Cărţile pe care le scrisese încununau întreaga lui activitate.

- Dar cum de-a izbutit aşa de bine în toate? – poate întreba cineva. Fiindcă s-a izbăvit de cugetele cele omeneşti. Nu s-a plecat cu slugărnicie înaintea celor mari ai pământului. A stat înaintea lor fără teamă. În arta argumentării nu l-a egalat nimeni.

- Dar omul ăsta i-atât de palid! Mai că te sperii văzându-l!...

- Nu, prietene. Dacă-l cunoşti mai îndeaproape ai să te încălzeşti – chiar şi-n vreme de iarnă – la flacăra lui. Este, după cum vezi, palid. Dar nu te face să-ţi fie milă de el. Dimpotrivă, te face să-l admiri. E puţin la trup, dar când păşeşte simţi cum drumul, piaţa, Cezareea întreagă se umple de prezenţa lui Vasile. Posteşte foarte aspru. Pâine şi sare, asta îi e mâncarea de toate zilele! Şi-n loc de vin, apă. Însă n-o spune, îşi ascunde virtutea.

Când merge este gânditor. Când vorbeşte este reţinut şi măsurat. Când îi ceri ceva, un sfat, ajutorul, ţi se dăruieşte întreg.

Toţi îl admiră, deşi e numai piele şi os, purtând o rasă ieftină şi învechită, iar pe dedesubt o haină din păr, chiar şi noaptea...

Credincioşii vedeau în Vasile chipul lui Dumnezeu. Vedeau păşind printre ei voia dumnezeiască, sfântul.

Păgânii îl priveau ca pe ceva sacru. De aceea erau cu luare aminte la el; câteodată chiar îl respectau aproape ca şi cei credincioşi. Însă cunoscătorii mai apropiaţi ai celor duhovniceşti se vor minuna şi de altceva.

Eusebiu nu se întrista văzând că ajutorul lui îl pune în umbră. Nu era nevoie de darul mai înainte vederii ca să vezi ochii celorlalţi aţintiţi la Vasile. Şi totuşi, nu se amăra. De ce? Există un singur răspuns: acum îl iubea.

Da, Eusebiu urcase foarte sus. Îşi iubea ajutorul. De aceea nu-i pizmuia măreţia. Aproape că i se predase. Era episcopul încercător al turmei şi avea ultimul cuvânt. Pe care, fireşte, îl şi rostea. Dar Vasile era cel care îl călăuzea la cuvântul acesta. De aceea Eusebiu nu-şi rostea hotărârile lui, nu întreprindea nimic până ce nu-l întreba pe Vasile.

Starea aceasta a lucrurilor l-a făcut pe Grigorie să spună că Eusebiu avea tronul, iar Vasile puterea. Eusebiu era capul credincioşilor, iar Vasile capul capului. Eusebiu era conducătorul, dar îi plăcea cum conduce Vasile.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

O cale către Dumnezeu - frumusețea naturii. *Hexaimeronul*

Într-o seară, Vasile își începea rugăciunea – ca în toate serile, dar cu o deosebire. Era foarte ostenit, mai ostenit ca de obicei. Nu atât din pricina lucrului de zi cu zi, cât a dezamăgirii. Aceasta era cea care îi secătuia parcă toată pofta și vioiciunea sufletului.

Rugăciunea își urma calea. Mai întâi Psalmii. Să încălzească puțin inima, să înlăture patimile ce-o amenință. Apoi tăcerea și pomenirea lui Dumnezeu. S-a luptat și în noaptea aceea pe cât a putut. Și n-ar fi putut spune că Dumnezeu l-a răsplătit cu ceva de seamă. Totuși, s-a liniștit. Boldul acediei, al uscăciunii sufletești, a dat înapoi. Și așa s-a așezat să doarmă – totdeauna îmbrăcat cu rasa cea de păr.

A doua zi, încă în zori, era în picioare – mai bine zis, în genunchi. A început rugăciunea – mătănii, psalmi... psalmi, mătănii... rugăciuni. Sfârșind, era alt om. Sufletul îi era ușor și plin de vioiciune.

Găsise o soluție. Să interpreteze *Hexaimeronul*. Să analizeze crearea lumii, așa cum o descrie Moise la începutul Cărții Facerii.

Da, ar fi foarte de folos. Vasile vedea întinzându-se nepăsarea creștinilor față de Dumnezeu și față de sporirea duhovnicească. Desigur, îi înfruntaseră pe eretici; le opriseră înaintarea și le siliseră căpeteniile să părăsească Cezareea. În lupta aceasta, Vasile fusese întâistătător. El o organizase și se luptase cu răbdare, după strategia lui. Suferise, se ostenise mult pentru victorie. Dar ce să facă acum cu victoria, când vede că oamenii sunt nepăsători față de mântuire?

Așadar, o nouă luptă. De un alt fel. Mai anevoioasă. Căci prigonitorii cândva tot ostenesc și ereticii sunt biruiți, dar nepăsarea de cele ale duhului arareori ostenește și foarte greu se biruie.

Vasile cunoștea bine secretele acestei lupte pentru dobândirea celor duhovnicești. De aceea și era dezamăgit și îngreunat sufletește. Dar își făurise deja planurile pentru noua luptă.

S-a dus la episcopul Eusebiu și i-a înfățișat starea duhovnicească a turmei.

- Trebuia să-ți spun, sfințite părinte, chiar de e neplăcut. De altfel, toate acestea la cunoști și tu însuți.

- Practic, Vasile. În administrație, unde am lucrat atâția ani, important era ce măsuri trebuiau luate. Dacă ai venit aici la o asemenea oră, dacă te doare atât de mult de soarta turmei..., înseamnă că te-ai gândit la ceva, la ce ar fi de făcut... Așadar, vorbește!

- La ceva m-am gândit. Dacă încuviințezi... Mă gândesc să le explic istorisirea facerii lumii din Cartea Facerii.

- Dar, fiule, crezi că aceasta o să-i trezească? Este un text arid, plin de expresii ebraice. O să te pierzi în explicații și toți or să fie nepăsători.

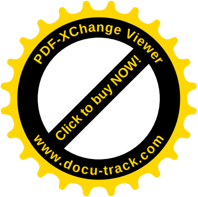
- Ai dreptate, părinte. Într-un fel anume gândesc interpretarea. Nu vreau să-i obosesc nici cu cele potrivite cunoscătorilor și profesorilor, nici cu ebraica.

- Atunci?

- Fiindcă toți sunt întorși către lumea aceasta, fiindcă toți o explică prin mituri și păreri filosofice, eu o să-i fac să privească și altfel.

- Bine, dar pentru aceasta este nevoie de alți ochi! O să le schimbi ochii?

- Greu lucru. Mă cutremur doar când mă gândesc, dar aceasta trebuie să se întâmple. Acum înțeleg și mai bine ce-i de făcut... Ce trebuie să li se întâmple oamenilor acestora. (Vasile cugetă puțin, apoi urmă, de parcă ar fi vorbit cu sine însuși). E nevoie de alți ochi cu care să privească lumea. Bineînțeles, știu și ei despre pământ, despre lume, despre cer și despre stele, despre ierburi și despre animale. Poate unii știu astea mai bine decât mine. Altceva însă doresc eu. Voi tâlcui sprijinindu-mă pe filosofii greci. Cum să-i treci cu vederea pe Platon, pe Aristotel...? Și oare stoicii puține lucruri frumoase spun? Despre morală, despre suflet... Ca să nu mai vorbim de Plotin... Ce curios! Nu este creștin și totuși, câteodată, îți vine să vorbești ca el. Are, desigur, alt duh. Altceva înțelege el în adâncul lui, altundeva țintește. Dar cuvintele lui ne sunt potrivite nouă. Aceleași lucruri le spunem și noi despre Sfânta Treime, despre cele trei Persoane și despre lucrarea Lor. Așa vor înțelege toți că nu facem filosofie, ci vorbim despre adevărul adevărat. Unele dintre teoriile despre lume sunt corecte, explică un aspect sau altul, sunt lucruri pe care înțelepții le-au observat de mii

de ani. Și, firește, vom aminti și de teoriile care îi încurcă pe credincioși. Va fi greu, dar o s-o scoatem la capăt. Vom folosi drept argumente câteva alte teorii despre același lucru și așa o să fie mai ușor. Doar n-o să ne facem acum cosmologi, astronomi, fizicieni! Noi avem în Scriptură adevărul, adevărul de temelie: toate sunt făcute de Dumnezeu, toate au început și sfârșit; nimic nu s-a făcut de la sine. Aceasta este descoperirea (revelația) de la Dumnezeu. Aceasta ne-a spus-o Dumnezeu Însuși prin gura prorocului Moise.

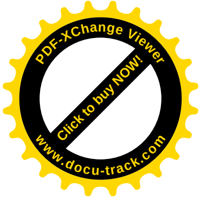
Eusebiu îl asculta cu luare aminte pe omul firav de dinaintea lui. Îi asculta gândurile și i se îndulcea inima. Atât de mult, încât n-ar mai fi vrut să se oprească. Problemele însă nu sufereau amânare. Și el era păstor! Oare le vor folosi credincioșilor toate aceste gânduri minunate? Șovăi, deci, dar îl întrerupse pe Vasile, care se trezi din reverie.

- Iartă-mă, fiule, n-am vrut să te întrerup... Dar să revenim la tema noastră. Vorbeam despre nepăsarea credincioșilor... despre împietrirea inimilor lor... Despre faptul că nu le pasă de mântuirea lor... Despre ochii noi cu care ar trebui să vadă lumea...

- M-au furat gândurile, părinte. Am uitat de unde plecasem. Dar tot despre cele legate de acelea vorbeam.

- Chiar prea strâns legate...

- Mă ironizezi, părinte. Dar fără aceste lucruri legate de adevărul de temelie, nici pe acesta din urmă nu-l putem trăi. Căci fără acestea oamenii n-ar mai ajunge la acel miez. O casă nu înseamnă doar temelie și cărămizi, ci încă o mie și una de lucruri, fără de care nu poate fi zidită casa. Așa și aici. Avem nevoie de cele dimprejurul adevărului central, de argumente, de înțelepciunea pe care Dumnezeu a arătat-o nebună, de poezia care fără mit e cu neputință, de retorică, unde câteodată se folosește și premisa falsă. Omul este și lume, stăpâne. Și vom străbate cărările lumii ca să-l facem apoi să se prindă în căutarea adevărului. N-o să-i demonstrăm adevărul creației cu teoriile filosofilor și argumentele psihologilor, ale astrologilor sau ale fizicienilor. Dar le vom folosi pe acestea spre a dovedi strâmbătatea unor teorii ce se împotrivesc celor scrise în Scriptură. Doar în Scriptură se află adevărul lui Dumnezeu. Oare puțin folos să însemne asta, preasfințite?

frumusețea lumii e răsfrângere a frumuseții lui Dumnezeu.

- Cu siguranță că nu! Uiți că trebuie să înviorăm dragostea de Dumnezeu a credincioșilor? Nu acesta este scopul? Nu pentru sporirea lor duhovnicească am hotărât să tâlcuiești Facerea?

- Bine, bine, părinte, închei. Ajung acolo unde te aștepți. Dar și mie mi-e greu, gândindu-mă. Încă mă chinui să exprim ceea ce de atâta vreme zămislesc înăuntrul meu. Creația, părinte, lumea întreagă, este frumoasă, firește. O știu aceasta și marii poeți, precum și vizitiul ce-și iubește calul ori țăranul ce-și lucrează pământul. O să mă străduiesc din răsputeri să arăt frumusețea lumii ca pe o răsfrângere a frumuseții lui Dumnezeu. Cu cât mai mult o să leg frumusețea lumii de Dumnezeu, cu atât mai mult îi voi uimi pe ascultătorii mei. Această uimire se va preface în recunoștință și mulțumire către Dumnezeu. Va fi semnul unirii cu Dumnezeu, care va aduce și o fierbinte dragoste de Dumnezeu.

- N-am nimic împotrivă, Vasile. Bravo, fiul meu, așa să le vorbești și celor ce te vor asculta. Dar spune-mi, cum știi cât se cade cuiva să se minuneze de firea înconjurătoare? Nu cumva o s-o confundăm cu Dumnezeu?

- Nu, nu-i nici o primejdie – voi arăta că frumusețea naturii este tot una cu rosturile puse de Dumnezeu în fiecare lucru din natură, sau altfel spus cu rațiunile dumnezeiești ale acestora. Orice lucru zidit de Dumnezeu este bun foarte fiindcă pentru că Dumnezeu ne vorbește prin el. Exact aici este cheia. Dacă privim lucrurile ca pe expresii ale cuvântului lui Dumnezeu, atunci nu doar că nu-L vom confunda pe Dumnezeu cu natura, dar vom și spori în dragostea noastră către Dumnezeu. Nu spun multe, părinte. Aceasta voiesc s-o arăt: legătura care există între frumusețe și Dumnezeu. O să stărui asupra frumuseții care naște uimirea, admirația. Aceasta este lecția naturii, pe care nu ne-o dă nici o filosofie. Dumnezeu n-a zidit nimic fără rost și fără frumusețe. Aceasta este descoperirea dumnezeiască cuprinsă în Scriptură, descoperire pe care Dumnezeu Însuși ne-a dăruit-o. De aceea filosofia este nebunie, cum spune Apostolul. Însă și filosofia știe multe taine minunate ale naturii și ale omului. Pentru aceasta o vom și folosi când și când.

- Și ești sigur, Vasile, că te vor pricepe și credincioșii simpli?

- Nu zic da. Dar nu putem să-i lăsăm deoparte. Să vină și aceștia. Voi fi cât se poate de simplu și vom vedea. De altfel, ca

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

orice adevăr, și cele pe care le spuneam adineauri despre frumusețe și admirație sunt lucrări simple. Și apoi, problema este dacă vor primi cele pe care le voi spune. Iar asta nu ține de noi. E lucrarea lui Dumnezeu. Credința și dragostea doar Dumnezeu le poate naște în ei.

- Ei, atunci îți urez izbândă! Ca și în celelalte rânduri, voi fi și eu de față când vei vorbi. Cel puțin la început. Dumnezeu să-ți ajute, așadar. Și nu te teme – sunt încredințat că o să reușești. O să-l folosești, desigur, și pe Origen. Am citit câteva părți din *Filocalia* și mi-au plăcut. Origen a scris și lucruri frumoase, deși a făcut și greșeli. Dumnezeu e Cel care îl va judeca. Mie îmi sunt de-ajuns cele bune ale lui.

- Într-adevăr, părinte, îl prețuiesc pe Origen. A fost întru toate însemnat. Bine ar fi fost să n-aibă greșeli! Dar le are. De aceea și Grigorie a ales cu grijă din scrierile lui și a alcătuit Filocalia. Așadar, o să-l folosesc și eu în interpretarea mea. Dar mai e și altceva. Trebuie să aplic și altă metodă.

- Alegoria lui! Doar n-o să zăbovești ore întregi cu metoda lui alegorică, cu care înțelegea și interpreta Scriptura!

- Nu, nu... N-o să fac asta. Pe cât mi-a fost de dragă la început alegoria, pe atât mă tem acum de ea. Și-mi pare că ei i se datorează greșelile lui Origen. Aceasta l-a dus la învățături greșite. O să-mi spui, desigur, că el însuși a creat-o. Că, în cazul filosofului și al teologului, metoda, modalitatea în care lucrează e totul. Și că deci nu-i de vină alegoria, ci Origen însuși, care a preferat-o și a aplicat-o atât de mult. Sunt de acord. Voiam doar să spun că nu trebuie să dăm vina pe ceea ce făurește omul ca să-l izbăvim pe om de răspunderea pe care o are.

- Fie, dar n-am înțeles unde se află răul alegoriei. Oare nu ne duce la înțelesuri înalte, la idei frumoase? Oare nu ne ajută să aflăm adevărul ce se află dincolo de forma și litera Scripturii?

- Iarăși o să spun nu, părinte. Așa credeam și eu. Partea ei rea e tocmai căutarea înțelesului „înalt" dedesubtul cuvântului simplu. Găsim, de pildă, în Scriptură cuvântul „apă". De ce să iscodesc și alte înțelesuri afară de cel pe care îl are cuvântul „apă"? Ce să fac cu ele? Oare apa nu-i făcută de Dumnezeu, nu-i creație a Lui? Nu-și are rațiunea ei creatoare sau rostul ei în Dumnezeu? Nu-i „bună foarte"? Lăsând deoparte că, dacă fiecare dintre noi dă

înțeles cuvintelor scrise, înțelesul acesta e creația lui proprie, și nu voia lui Dumnezeu. Fiecare consideră drept înțeles superior al unui cuvânt obișnuit ceea ce voiește el, după bunul plac. Orice ne place din ideile filosofice vârâm în învățătura Scripturii Bisericii. Nimic mai păgubitor și mai de neînțeles!

- Bine, dar înțelesurile mai înalte, ideile frumoase? Cum o să mai ajungem la ele?

- Nu există astfel de idei și înțelesuri. Dumnezeu este Persoană și adevărul Lui realitate. Pe acestea le avem, căci pe acestea ni le-a dăruit. Și ce spun, doar asta? Noi suntem uniți cu adevărul, așa că nu căutăm alte idei. Adevărul există. Pe când ideile sunt zămisliri ale minții omenești. Pentru ce să căutăm ceea ce nu există, de vreme ce avem ceea ce există? Și-mi pare că nu greșesc de zic că omul născocește cu mintea lui o idee, făurește o idee, mai degrabă atunci când nu-i părtaș adevărului. Platon a creat celebrele lui „idei" fiindcă n-avea adevărul de care simțea că avea nevoie. Noi avem adevărul de la Dumnezeu, pe care doar El îl poate da căci El Însuși e Adevărul. Deci, cum să mai făurim idei? Și pentru ce să le mai făurim? Ce să facem cu ele?

- Pentru prima dată, fiul meu, aud asemenea vorbe. Pui lucrurile în ordine și încep să înțeleg. Îmi pare că abia acum mi se deschid ochii spre dreapta cinstire de Dumnezeu, spre teologia noastră cea sfântă. Păcat că sunt atât de bătrân... Aș fi vrut să încep... Doamne, cât de adânc și totodată cât de simplu e adevărul Tău! Întreaga mea viață m-am închinat Ție și abia acum am înțeles lucruri atât de însemnate! Îți mulțumesc că mi-ai trimis binecuvântarea Ta cea mare, pe îngerul vieții mele și al întregii Biserici, pe Vasile! Hristoase, păzește-l pe acesta, luminează-l, căci toți avem trebuință de el.

- Dar nu fac nimic însemnat, părinte! Continui ceea ce am învățat în Biserică. Toate le-am găsit în familia mea. Bunica mea Macrina, tatăl meu Vasile, vrednicul de pomenire Dianiu, preoții Bisericii, pustnicii Egiptului, ai Palestinei, Siriei... Iată dascălii mei. De la aceștia am luat ceea ce am.

- Nu zic nu. Știu acestea. Mi le-ai spus și altădată. Dar tu, fiul meu, zici și alte lucruri. Cum să-ți spun... mergi mai departe, mai adânc.

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

- E-adevărat, preasfinţite părinte, că „adâncul" Scripturii n-are sfârşit. Adâncul îi este „ascuns", tăinuit. Dar până la un punct se poate pătrunde în adâncul acesta şi se pot descoperi cele acoperite. Doar că e anevoie. Vederea adevărului ascuns este neapropiată, neajunsă celor mulţi. Chiar şi când înţelege cineva raţiunea sau rostul făpturilor, nici atunci nu-l poate tâlcui, nu-l poate spune.

- Vasile, exact aşa vorbeşte şi Platon. Tu ştii mai bine decât mine. Vorbim despre Dumnezeu şi despre adevăr precum filosofii. Cum vine aceasta?

- Ai dreptate, părinte. În minunatul dialogul *Timaios*, Platon spune că se poate ajunge la Dumnezeu. Dar deşi se ajunge la El, nu poate fi exprimat.

- Aşadar, nu-L cunoaştem pe Dumnezeul nostru?

- Să lăsăm chestiunea aceasta. Fără îndoială că, avându-L pe Dumnezeu şi adevărul, Îl şi cunoaştem. Dar nu cunoaştem totul. Şi în cazul în care vorbim, adâncul cel ascuns, adevărul, raţiunea sau rostul făpturilor, reprezintă ceva ce nu poate atinge mintea noastră, ce nu pot vedea ochii de la sine, ochii sufletului nostru. Dar de căutăm cu stăruinţă, Dumnezeu nu ne lasă flămânzi şi însetaţi, ci ne răsplăteşte dragostea pentru adevăr.

- Şi cum se face aceasta, cum săvârşeşte Dumnezeu această facere de bine către noi?

- Dumnezeu vine cu atotputernicia Lui în întâmpinarea neputinţei noastre. Şi aşa putem descoperi – spre folosul Bisericii, pentru sporirea credincioşilor – câte ceva din adâncul cel ascuns. E nevoie însă de multă luare aminte. Căci ne pândesc mari primejdii.

Cel dintâi e cel al alegoriei. Ajungem cu adevărat la ţelul nostru doar dacă vom ţine următoarele: a) să avem în lucrarea noastră ajutorul Sfântului Duh. Doar el ne poate călăuzi la adevăr; b) să cugetăm potrivit cu Scriptura şi să tâlcuim adâncul cel ascuns potrivit cu duhul şi „voia" Scripturii. Una este, deci, alegoria şi alta teologia. În cazul nostru teologia este căutarea cuvintelor sau a raţiunilor lui Dumnezeu, tâlcuirea rostului fiecărei făpturi. Alegoriştii, dimpotrivă, îşi pun propriile lor idei în cuvintele Scripturii şi o fac să spună ce vor ei.

Acestea şi altele asemenea au vorbit cei doi în seara aceea. Era într-adevăr o plăcere să-i asculţi. Tânărul avea harisma cunoştinţei dumnezeieşti. Bătrânul, darul de a primi cele spuse de tânăr.

Vasile luă binecuvântarea lui Eusebiu şi plecă. Era frânt de oboseală, abia se mai ţinea pe picioare. Ajunse cu greu acasă şi se întinse, înveşmântat în rasa de păr. Nu mâncă nimic. Nici nu se gândea la mâncare.

Dimineaţa se trezi devreme. Somnul îi fusese scurt, dar îl odihnise. Se rugă în linişte. Duhul, întreaga lui fiinţă se lumina lesne de harul cel dumnezeiesc.

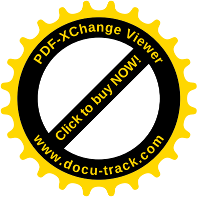
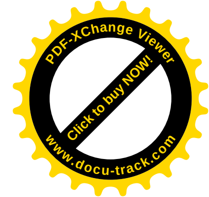
În ziua aceea a ţinut prima omilie despre zidirea lumii, din ciclul *Hexaimeronului*.

Se strânsese multă lume. Biserica era plină. Toţi, numai ochi şi urechi.

Nimeni n-a rămas nelămurit, cu îndoieli despre cele spuse. Vasile era un mare orator, acum orator bisericesc. Chiar dacă afirma că nu-i priceput şi nu caută la forma cuvântului. Nu era aşa. Dimpotrivă. Un istoric al filosofiei, iubitor al Părinţilor capadocieni (el însuşi capadocian), priceput în mânuirea limbii greceşti, spunea referitor la forma omiliilor: „Vasile este un *şlefuitor al cuvântului* şi nu-i deloc indiferent faţă de sunetul cuvintelor şi corectitudinea lor lingvistică. Dar nu aceasta reprezintă singura sau principala lui grijă. Cuvântul îi este dens şi plin, are viaţă, putere, nerv. Vocabularul bogat şi alcătuirea suplă, potrivită cu ceea ce voieşte să arate; ştie să fie simplu, auster, dar şi strălucitor şi meşteşugit; intim, dar şi serios, elevat, grandios".

Auditorii cărturari erau uimiţi de cât de bine îi cunoştea pe filosofi. Până astăzi cercetătorii caută să găsească modelele pe care le-ar fi urmat Vasile. În zadar.

Vasile ştia bine filosofia greacă (câteodată fie şi din antologii) şi culesese de fiecare dată, ca o albină, ceea ce îi era de folos. N-a avut un model anume. Teologia şi organizarea celor nouă omilii la cele şase zile (*hexa-imeron*) ale facerii sunt creaţia sa proprie. Fireşte, folosind tot felul de cunoştinţe, de la filosofie şi fizică până la astrologie şi psihologie, a izbutit să-i întărească duhovniceşte pe cei ce-l ascultau. Le-a arătat că poziţia credinciosului faţă de lume nu este străină de ordinea lumii şi de logica omului. Altfel spus, le-a dat argumentele cu care puteau înfrunta atacurile păgânilor. Nu le dădea credinţă. Le-o spunea limpede: argumentele logice sunt foarte mici în comparaţie cu credinţa, neînsemnate faţă de aceasta.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Cunoştinţele pe care Vasile le folosea pe atunci în explicarea pe cât era cu putinţă a creaţiei lumii, fireşte, astăzi nu mai sunt valabile. Ştiinţa este într-o neîncetată depăşire de sine. Însă adevărul, pe care atunci Vasile îl înveşmânta în ea, rămâne acelaşi. Oamenii pentru care vorbise atunci s-au întărit în credinţă, s-au folosit de cele spuse; s-a aprins în ei dragostea de Dumnezeu. Aceasta are importanţă, ceea ce rămâne, ceea ce ajută la mântuire. Celelalte se pierd în curgerea istoriei, sunt date uitării.

Deci să nu se nedumerească cititorul de va găsi în *Hexaimeronul* lui Vasile concepţii filosofice ori cosmologice învechite. Căci nu se putea altfel. Concepţiile acestea, care pentru filosofii veacului al patrulea reprezentau adevărul, erau folosite de Vasile doar ca haină, ca veşmânt al adevărului. Şi, prin firea ei, haina ori limba aceasta se învecheşte.

Omiliile lui Vasile la cele şase zile ale creaţiei s-au ţinut în vreme de post, una pe zi, dimineaţa ori după-amiaza. Au fost ascultate de mulţi şi diferiţi credincioşi, care au fost pur şi simplu impresionaţi.

Era prima dată în Cezareea când Biserica pătrundea biruitoare în acest tărâm al spiritului omenesc. Era, am zice noi, pătrunderea Bisericii în lumea intelectuală, care de-acum nu-i mai putea pune la îndoială impunătoarea ei îndrăzneală, locul legal pe care îl avea în spaţiul cultural.

Astfel, ceea ce surprinde în încercarea lui Vasile este că nu a izbutit doar ceea ce a urmărit, ci şi ceea ce nu şi-a închipuit: indirecta recunoaştere a Bisericii în mediul intelectual. Nici mai mult nici mai puţin, în capitala Capadociei se crease deja un nou climat. Şi aceasta avea o însemnătate imensă în mersul istoric al Bisericii.

Cântările lui Israel şi etosul Bisericii

În aceeaşi perioadă, dar după omiliile la *Hexaimeron*, Vasile a purces şi la comentarea Psalmilor, a cântărilor cu care Israel Îl cinstea odinioară pe Dumnezeu.

Noi nevoi concrete ale păstoriţilor îl conduceau către noi soluţii practice. Zi de zi era în legătură cu credincioşii. Le urmărea

ca un medic problemele duhovniceşti. Aveau nevoie de lucrare lăuntrică. Nu era de-ajuns că, în calitate de creştini – şi mai ales după omiliile la *Hexaimeron* –, se simţeau biruitorii lumii. Era cea dintâi biruinţă, temelia. Era nevoie să trăiască toţi zi de zi viaţa Bisericii, care îi transformase. Însă transformarea aceasta trebuia să fie continuă. Iar asta necesita luptă duhovnicească, zi de zi, cu anumite ţinte foarte precise, deşi mici în aparenţă.

Sporirea duhovnicească se dobândeşte printr-o luptă neîncetată, prin multe biruinţe mărunte, care presupun mai multe înfrângeri. Vedea că e nevoie să fie alături de credincioşi, să-i ajute în acest anevoios urcuş. De-ar fi fost limbajul filosofiei stoice, ar fi zis că au nevoie de ajutor pentru desăvârşirea lor morală.

Dar nu o spunea astfel. Cugetul şi chipul vieţuirii Bisericii erau altceva decât stoicismul. Erau adevărul, nu creaţia filosofică. Ce trebuia să facă, aşadar, pentru a transmite viaţa ce iradia din acest adevăr, cum să-i facă pe credincioşi să iubească această viaţă şi să se lupte pentru ea?

Ştia prea bine, desigur, morala filosofică, circulau încă anumite manuale. Deci, ce să facă? Să alcătuiască şi el un manual de morală cu ajutorul celor filosofice? Nu, nu găsea de cuviinţă. N-ar fi fost cea mai autentică expresie a Bisericii.

A recurs la viaţa ei. Din ce se nutrea aceasta, cum se ruga la Dumnezeu? Cu Psalmii. Cu aceştia Îl lăuda pe Dumnezeu şi cu aceştia îşi exprima lupta ei pentru dobândirea asemănării cu Dumnezeu.

Iată deci unde a găsit dezlegarea problemei: să interpreteze Psalmii în scopul de a insufla în inimile credincioşilor noul chip al vieţuirii, duhul acestei vieţuiri şi lupta Bisericii.

Dacă creştinul nu se luptă pentru dobândirea acestei vieţuiri, nu este creştin adevărat. Dacă nu are dreapta credinţă, nu poate dobândi această vieţuire. Aşa, cu ajutorul Psalmilor, ajuta urcuşul duhovnicesc al credincioşilor. Nu mai făcea acum profundele analize filosofice pe care le întreprinsese în *Hexaimeron* şi nici dezvoltările teologice din omiliile de dinainte. Virtutea, felul vieţuirii – doar pe acestea le ţinea. De aceea în aceste noi omilii şi-a schimbat poziţia în chestiunea alegoriei, despre care am vorbit mai înainte.

Virtutea, felul vieţuirii

Năravul celor mici: defăimarea

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

Vasile suspecta alegoria, căci cu ajutorul ei puteai să faci Scriptura să zică orice pofteai. Puteai să o faci să susţină învăţături străine de ceea ce învăţa şi trăia Biserica. Aici lucrurile stăteau altfel. Însă dacă cineva interpreta alegoric cu luare aminte şi cu bună credinţă anumite cuvinte din Psalmi – nu spre a căuta noi idei, ci spre a-i orienta şi mai mult pe credincioşi în lupta duhovnicească – asta nu era ceva rău, nici primejdios. Anumite deducţii, anumite analogii nu sunt vătămătoare, neaducând concepţii contrare adevărului celui simplu. Dimpotrivă, devin mijlocul potrivit pentru credincioşii simpli de a înţelege ce este asemănarea cu Dumnezeu, frumuseţea vieţii întru Hristos, frumuseţea virtuţii.

Chiar şi interpretarea Psalmilor îi dădea lui Vasile prilejul de a se ocupa cu chestiunile sociale cotidiene. Astfel, de pildă, vorbeşte despre raportul dintre bogaţi şi săraci, despre cămătari şi altele.

Poziţia lui este totdeauna aceeaşi cu cea a Bisericii. Într-o epocă în care marii proprietari de pământuri erau atotputernici, el se ridica împotriva lor.

Împrumutul trebuie să însemne facere de bine, şi nu îmbogăţire fără de lege pe seama celor săraci.

Năravul celor mici la suflet – defăimarea

Lucrarea lui Vasile era şi mai extinsă. Având Cezareea drept centru, a lucrat pentru restabilirea Ortodoxiei. Nu doar în Capadocia şi în Pont, ci şi în celelalte regiuni ale Asiei Mici, ca de pildă în Galatia, cu capitala la Ancira.

Cu autoritatea pe care i-o dădea faptul că era primul consilier, ajutor şi adesea reprezentant al puternicului mitropolit de Cezareea, urmărea şi influenţa mersul lucrurilor bisericeşti din Asia Mică.

Însă înrâurirea lui era hotărâtoare mai ales din pricina marilor lui harisme. Toţi ştiau cine-i Vasile. Şi atunci când îl defăimau urmăreau să diminueze impresia pe care o făcea înţelepciunea lui, pregătirea lui, ortodoxia lui.

Dar aceste harisme ale lui erau preţuite de cei mulţi. Astfel putea influenţa cele bisericeşti. Existau însă şi oameni care le invidiau, şi de aceea se dedau la atacuri. Era cel mai bun mod de a-l lovi pe Vasile, stâlpul Ortodoxiei. Dar loveau într-un bărbat care, pe cât de firav era trupeşte, pe atât de tare era duhovniceşte.

Toate acestea au început datorită marilor izbânzi ale lui Vasile. Cu omiliile sale ermineutice, a adus credincioşilor hrana cea sfântă a Bisericii. A fost cel care a călăuzit şi a păstrat credinţa ortodoxă; atunci când încă mai circula scrierea *Împotriva lui Eunomiu*, prin care întemeia teologia despre o fire şi trei Persoane ale Sfintei Treimi.

Diavolul fusese tulburat cu totul de prezenţa cutremurătoare a lui Vasile. De aceea îşi făurise planurile lui. Le gândise şi le făcuse cât mai ascuţite, ca să doară cât mai mult cu putinţă. Şi se găseau destui oameni care să le pună în lucrare. Ortodocşii şi prietenii lui Vasile, aceştia au fost instrumentele pe care diavolul le-a folosit în încercarea de a-l neutraliza pe Vasile.

Aşadar, s-a zvonit în marile centre bisericeşti că Vasile nu are dreapta credinţă. Desigur, de cele mai multe ori aceste zvonuri erau confuze. Adesea îl acuzau de sabelianism! Pe cine? Pe cel ce întemeia teologia Bisericii!

Se vorbea împotriva lui în diferite cetăţi şi, din când în când, chiar şi în Cezareea. Dar vorbele acestea nu se întemeiau decât pe zvonuri. Aşa cum se va întâmpla până la sfârşitul vieţii lui.

Tulburat, într-una din zilele lui 367 a luat pana, a afundat-o în cerneală şi, cu amărăciune, i-a scris episcopului Atanasie al Ancirei, care şi el era un ortodox adevărat.

Însă marele spirit îşi vine grabnic în fire, supunându-se Sfântului Duh, şi scrie cu înţelepciune: „Atanasie, ceea ce mă interesează nu-s defăimările tale, ci credinţa cea dreaptă pe care o ai. Asta mă mângâie. Eşti ortodox şi sprijin puternic al Bisericii. Îmi e de ajuns ca să-ţi uit călcările pe delături.

Cu ce măsuri să măsori atâta înţelepciune, atâta sfinţenie cu care Dumnezeu l-a slăvit pe Vasile? Cu toate că era încă doar preot, Vasile exercita, cum am spus, o puternică influenţă în mersul treburilor bisericeşti. Era un caracter voluntar şi nu putea rămâne în afara evenimentelor.

Era totodată şi foarte dăruit de Dumnezeu, simţind puterea cuvântului ce i se dăruise. Cel ce are în chip conştient adevărul simte şi nevoia de a-l spune, se nevoieşte pentru impunerea lui.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Era cazul lui Vasile. Episcopii, cunoscându-l, nu-i tăgăduiau dreptul de a avea un cuvânt hotărâtor în diversele chestiuni.

Se pare chiar că adesea avea inițiative și menținea strânse legături cu episcopi și mitropoliți ai Asiei Mici. Toate înțelegerile și planurile lui aveau drept scop păstrarea Ortodoxiei și a unității Bisericii. În încercările lui când izbutea, când se amăra. Acest lucru îl arată și epistola către concetățenii lui din Neocezareea, de prin 367-368.

Laudele lui către episcopul cetății sunt nenumărate. Vasile fusese adânc mișcat de această cinstită față bisericească. Vorbește despre el la superlativ, exagerându-i parcă toate calitățile, cele pe care trebuie să le aibă în general un episcop adevărat.

Și fiindcă ne aflăm în ajunul hirotoniei lui întru episcop, am putea spune că încă înainte de alegerea sa între arhierei Vasile arăta cine trebuie să fie episcopul. Totuși, episcopul Neocezareii – care îi folosise drept model lui Vasile – nu era totdeauna de acord cu părerea și cu încercările lui de a soluționa chestiunile bisericești.

Marele Vasile se interesa mult de Biserica Neocezareii, patria sa, cetatea părintelui său. Prietenii, cunoscuții și rudele care trăiau acolo îi stârneau neîncetat interesul.

Cu ajutorul lui Dumnezeu, Biserica aceasta a rămas întru totul ortodoxă pe tot timpul viforului arianismului. Și să fie predată în mâinile arienilor tocmai acum, când unul dintre fiii ei începuse să joace un rol atât de important în cele bisericești? Nici prin minte nu-i trecea. O considera pur și simplu o jignire.

Durerea pentru aproapele și măreția sfântului – în vremea cumplitei foamete

Dintre vechii scriitori bisericești, toți cei care au scris despre Sfântul Vasile cel Mare pomenesc cu admirație activitatea sa din vremea foametei din Capadocia anilor 367-369.

Lipsa hranei a început să se simtă treptat, sfârșind într-o cumplită foamete, ce s-a întins în toate provinciile vecine Capadociei. Locuitorii de aici erau privați chiar și de strictul necesar. Grabnic,

foametea a prins a secera vieți omenești. Mai ales în cetăți și în special în Cezareea, răul atinsese dimensiuni înspăimântătoare.

La țară, în sate, oamenii tot mai găseau câte ceva. Ierburi sălbatice, vânat și puținul pe care-l mai putea rodi pământul uscat de secetă. În Cezareea însă, foametea era la ea acasă, nestânjenită, neîmblânzită. Nu că hambarele cetății ar fi fost goale. Ceva-ceva mai găseai în ele, uneori chiar îndestulător.

Marea criză a izbucnit o dată cu venirea iernii. Cum să facă exporturi, când drumurile iarna se închideau, devenind impracticabile? Cu mărfurile pe care le aveau, negustorii ar fi putut să importe ceva hrană. Dar drumurile erau închise. Aceasta este drama ce chinuie adesea țările mediteraneene muntoase, care n-au posibilitatea de a folosi marea.

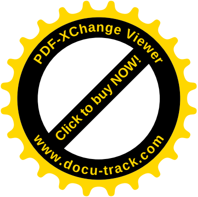
Iarna lui 367-368 a fost, pare-se, cea mai cumplită. Vasile ieșea în cetate și se îmbolnăvea numai de răul pe care îl vedea. Foamete... pretutindeni foamete. Bisericile se goleau și ele. Credincioșii rămâneau acasă, bolnavi, sau nu mai aveau nici puțina putere de a mai merge pe jos. Toate acestea îl loveau fără milă pe sensibilul Vasile. Avea însă o soluție: rugăciunea. Ore întregi cădea în genunchi. Îl implora pe Dumnezeu. Îi chema pe credincioși la rugăciune în biserici.

Prăpădul nu dădea înapoi. Și ceea ce-l cutremura cel mai mult era nenorocirea ce se abătuse asupra copiilor. Îi vedea veștejindu-se încă la vârsta cea mai fragedă, stingându-se, pierind. Și nu putea îndura. Se tulbura până în străfundul sufletului. Îl durea cumplit. Se lupta cu sine însuși. Trebuia neapărat să facă ceva pentru copii. Nu putea îndura moartea lor. Nu putea să trăiască știindu-i pierind. Cutremur era în inima lui. Rugăciunea nu le aducea pâine, nu scăpa vieți omenești.

Trebuia făcut altceva, altceva... Dar ce? Și cum?

Luă hotărârea cea grea pentru lucrul cel mare. O să dea pâine copiilor. Și nu doar lor. O să-i scape de moarte și de suferință. Cum va fi aceasta? O să se umilească dinaintea celor bogați; o să-i smerească și pe ei harul lui Dumnezeu. O să se plece înaintea lor amenințător ca un bici. O să-i roage și o să-i biciuiască.

În vremea aceea, bogații și marii comercianți ai Cezareii ajunseseră o rană cumplită pentru popor. Întreprinzători prevăzători cum erau, văzuseră prăpădul ce se apropia și-și umpleau

hambarele cu grâu. Ţineau sub cheie alimente de primă necesitate şi nu le vindeau în pieţe, la preţurile obişnuite.

Ca nişte fiare sălbatice înfometate pândeau prada cea mare. Şi aveau multă răbdare, căci burta le era plină. Îşi ascuţeau ghearele şi sufletul lor împietrit punea la cale stoarcerea săracilor. Cât de josnic poate fi omul!!!

Când foametea a ajuns la culme, şi-au deschis cu grijă hambarele. Iar sărmanii oameni îşi vindeau tot din casă, chiar şi pe ei înşişi, pentru o bucată de pâine. Iar mireasa Capadociei, minunata Cezareea, ajunsese o adevărată junglă. Cei mulţi se sălbăticesc pentru o bucată de pâine, iar cei puţini pentru o bucată de aur.

Autorităţile statului îşi aminteau adesea că ceva-ceva trebuie să facă în această situaţie; să limiteze comerţul necinstit. Însă au dat greş chiar înainte de a începe. În junglă legea o face fiara cea mai puternică.

În acest haos în care cei tari deveneau şi mai tari, iar cei slabi – mai slabi, s-a petrecut minunea. Toată această cumplită stare de lucruri avea să fie dată peste cap. Un bărbat slab şi firav s-a înălţat în mijlocul haosului. Şi Dumnezeu l-a mărit atât de mult, încât îl vedeau cu toţii.

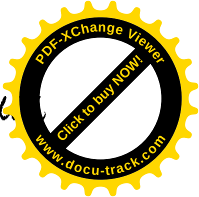
Vasile nu putea ţine în mâinile sale biciul, însă cuvântul i se prefăcuse într-un bici nemilos. Îl ridica întruna şi vai de cel asupra căruia cădea. Şi, pe când zdrobea cu biciul cuvântului sufletele celor bogaţi, îl înmuia în acelaşi timp cu rugămintea şi cu vorba caldă.

Cezareea se clătină din temelii. Nebunia lui Vasile n-avea hotar. Şi pe când cei mai mulţi îl luau drept nebun, atunci harul lui Dumnezeu îi înmuie puţin pe cei bogaţi, care îi încredinţară grâu.

Ce-ar mai fi de spus, aşadar, despre roada rugăciunilor lui Vasile? Îl rugase pe Dumnezeu fierbinte să-i scape pe capadocieni de foamete. Şi mana din pustie nu venea. Şi nici nu putea scoate, ca Ilie, hrană din hambare ce nu se golesc nicicând! Însemna oare aceasta că Dumnezeu nu-i auzea rugăciunile, că harul dumnezeiesc nu se apleca spre Capadocia? Nu, desigur. Doar că alta era calea.

Odinioară, cu puterea dumnezeiască, se umpluseră hambarele goale şi pustii. Acum, negustorii asupritori dau celor înfometaţi hrană. Fiarele se îmblânzesc. Şi aceasta nu-i mare minune?

Sf. Vasile era părintele tuturor copiilor

Pentru Vasile venise vremea când nici nu mai apuca să se roage acasă. Se ruga mergând la vecinii săi flămânzi şi în pieţe.

Când cei bogaţi cedară, începu altă lucrare; uneori, mult mai grea decât poate părea. Să-i strângă pe cei ce aveau cea mai mare nevoie de hrană, care din cauza nemâncării se aflau în primejdie de moarte, în pragul morţii. Însă cel cumplit de înfometat se sălbăticeşte; nu contează felul foametei, dacă e după pâine ori după aur, e de-ajuns să fie înfometat, peste măsură de înfometat; atunci devine fiară.

Iarăşi chin, iarăşi osteneală. Doar că acum erau deznădăjduiţi şi cedau uşor.

A organizat echipe şi i-a strâns la un loc pe cei mai înfometaţi dintre locuitorii cetăţii. Întâi de toate, pe copii. Mai întâi copiii. Apoi bărbaţii, femeile, bătrânii, tinerii ce abia se mai puteau târî, care mai aveau puţin şi-şi dădeau ultima suflare.

În locurile acestea amenajate la repezeală mii de oameni găseau puţină hrană, ca să-şi mai vină un pic în fire. Primii erau întotdeauna copiii. Şi să nu creadă cineva că acest om sfânt a făcut ceea ce fac oamenii obişnuiţi. Şi în această privinţă s-a arătat mare, nobil. N-a dat pâine, n-a scăpat de foame doar pruncii creştinilor, ci şi pe cei ai păgânilor, ai idolatrilor, ai ereticilor. !!!!

Era părintele tuturor copiilor. Chiar şi ai copiilor evreilor – şi aceştia s-au adăpostit sub aripile lui. Nu punea la socoteală că părinţii acestora făceau tot ce puteau ca să-i îngreuneze lucrul.

Alte echipe, în frunte cu Vasile însuşi, cutreierau pretutindeni făcând colectă, din casă în casă, din conac în conac, din hambar în hambar. Strângeau tot ce însemna hrană, tot ce se putea mânca. Unii le cărau pe umeri, alţii le încărcau pe catâri. Toate ajungeau la destinaţia cuvenită, la cei ce aveau nevoie de ele, în locurile de care am pomenit, amenajate ca o tabără.

Acolo pregăteau mâncarea în cazane, mâncare cu care îi readuceau la viaţă pe cei aflaţi în pragul morţii, pe capadocienii epuizaţi de foamete.

Nici în această tabără filantropică Vasile nu-şi găsea liniştea. Lucrarea lui era complexă. Supraveghea colectele, pregătirea mâncării, rânduiala împărţirii acesteia.

Îi vizita iar şi iar pe cei avuţi.

Am uitat însă de boli. Devin mortale când foamea istovește trupul. E vremea acum să pomenim de cealaltă știință cunoscută de Vasile. Cititorul își va aminti că, tânăr fiind, Vasile studiase la Atena și medicina. Din pricina trupului său bolnăvicios și spre folosul prietenilor săi, nu uitase meșteșugul lui Hipocrat.

De necrezut! Lucra în tabăra improvizată chiar și ca medic. Făcea tot ce putea ca să tămăduiască trupurile. Se interesa de ele precum se interesa și de sufletele oamenilor. În lumea aceasta se dovedește a fi mare cel ce urmează lui Hristos. Iar Vasile urma Domnului întru totul. Nu doar propovăduia, ci le și slujea noapte și zi celor flămânzi și celor bolnavi.

Dintre omiliile și cuvântările pe care le-a rostit în vremea foametei s-au păstrat trei. Texte dense, caustice. Dau dezlegarea problemei bogăției și-i cutremură pe bogați. Bogăția este dar și mijloc pentru binele omului. Bogatul este mânuitorul averii, administratorul ei. Trebuie să o canalizeze într-acolo unde e nevoie, nu să se bucure singur de ea. Această concepție nu este străină nici filosofiei populare grecești.

Cele trei omilii sunt *Către cei bogați?*, *În vremea foametei și secetei?* și omilia la cuvintele bogatului nemilostiv *Strica-voi hambarele mele...*

Boala. Pierderea armoniei. Grijile

Prăpădul ce lovise Capadocia și Cezareea i-a adus multă durere lui Vasile. Iar înfruntarea nenorocirii a cerut multă osteneală, epuizându-i și trupul slab.

A muncit până la istovire cam de prin toamna anului 367 până în toamna lui 368. Organismul său slab n-a rezistat mai mult. A cedat.

A căzut grav bolnav. Foametea începuse să dea înapoi. Mii de vieți au fost salvate prin strădaniile lui. Aceasta n-o punea nimeni la îndoială, cel puțin oficial. Erau destui care n-ar fi voit ca Vasile să izbutească atâtea și într-un răstimp atât de scurt. Aveau s-o dovedească peste doi ani de zile, la moartea lui Eusebiu, când sufletele curate îl voiau ca succesor pe Vasile. Asupra acestui subiect însă vom reveni.

Ceea ce trebuie să notăm aici este starea poporului, al acestui erou al fiecărei societăți, pe care puternicii tuturor timpurilor îl lingușesc atunci când vor să-l exploateze și-l lasă să moară când nu mai au nevoie de el.

Acest popor, deci, care de obicei este neștiutor de carte, dar al cărui instinct arareori îl înșeală, îl vedea pe Vasile ca pe un mesia. Vedea în el pe alesul său, care îl putea izbăvi de prăpădul foametei, de neomenia bogătașilor și de întunericul duhului. Acestea erau de-ajuns ca să-l vadă ca pe trimisul lui Dumnezeu, ca pe izbăvitorul lor.

Și nu se zgârcea deloc cu laudele și prețuirea. În fiecare zi, în fiecare ceas, în fiecare clipă, cu fiecare prilej, poporul îi arăta un devotament absolut, o recunoștință fără margini. Trecea pe lângă ei și-l priveau cu respect, considerând aceasta o cinste deosebită, o binecuvântare. Îi saluta și simțeau că le insuflă sfințenie, dumnezeire. Păstrau cuvintele lui în adâncul sufletului lor. Când vorbeau despre el coborau vocea din respect. Se gândeau mult la el și-i pomeneau numele rar, doar când era nevoie: așa se face cu lucrurile dumnezeiești.

De la un punct înainte, prezența lui Vasile nu mai era necesară. Putea să le conducă pe toate și rămânând în chilia lui. Așa a voit Duhul Sfânt și așa s-a petrecut.

Boala nu era de scurtă durată. Vasile știa bine că e vorba de o criză de hepatită, boală care îl va chinui toată viața. Se obișnuise cu boala, îi devenise intimă, tovarășă statornică. Dar se întrista că nu poate înainta în planurile lui.

Imediat ce problema foametei a fost pusă sub control, s-a întors către problemele vitale ale Bisericii, către cele duhovnicești. Cum să lucreze bolnav? Încă de pe vremea când era preot începuse să lucreze pentru unitatea Bisericilor, lucru ce necesita o mare autoritate și puterea de a vedea adevărul – avea aceste calități –, lucru ce cerea rezistență în călătorii – aceasta n-o avea, sau o avea prea puțin și doar câteodată.

Însă nu se liniștea. Scrisorile lui vorbesc despre multele călătorii și de multele planuri de călătorie. N-a întreprins însă decât puține dintre acestea. De aceea a și scris atât de multe epistole, ca măcar cuvântul să-i ajungă acolo unde nu putea ajunge el însuși.

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

Aşa s-a petrecut şi în iarna anului 368. Plănuia să meargă în Samosatele Siriei, într-o veche cetate unde episcop era prietenul său Eusebiu, om prin excelenţă duhovnicesc, ortodox, luptător, sfânt – nimic nu-i lipsea spre a fi cinstit de către Vasile –, să-i destăinuie amărăciunile lui, să-i ceară sfatul şi, mai ales, să-i ceară să se roage pentru el.

Cu Eusebiu vorbea liber. Îi lega o prietenie profundă, întemeiată pe ortodoxia lor. Aveau unul pentru celălalt o încredere desăvârşită şi o iubire frăţească. Iată de ce era nerăbdător să-l viziteze, să stea, precum odinioară, de vorbă, să găsească puţină odihnă sufletească privindu-se şi ascultându-se unul pe celălalt. Şi să cugete împreună la problemele Bisericii. Să se roage unul lângă altul, umăr la umăr.

Nu putea însă să-l viziteze. Şi aceasta nu atât din pricina stării de sănătate, ci fiindcă venise iarna. Şi cum să baţi atâta drum la vreme de iarnă? Tocmai până în Siria, lângă Emessa. Iarna drumurile se înzăpezeau. Din Cezareea până în Samosata, călătorul străbătea multe lanţuri muntoase, văi, chei şi poiene înzăpezite, în care se pierdea orice urmă a drumului.

Dar şi în Cezareea iarna aceea a fost foarte aspră. Vasile a fost nevoit să rămână închis în casă, după ce îi trecuse criza. Aşa că, îndurerat, a amânat călătoria.

Dar nu ca să se odihnească. Bisericile locale ale Ancirei şi Neocezareii erau din nou încercate. Către sfârşitul lui 368 le-au murit episcopii, amândoi ortodocşi.

Am vorbit despre amândoi puţin mai înainte. Episcopul Neocezareii a fost un ierarh model, după cum îl descrie Vasile însuşi. Episcopul Ancirei (Ankara de astăzi) însă se dovedise destul de josnic, arătându-i multă duşmănie lui Vasile. Primise zvonurile ce circulau împotriva acestuia şi-l acuzase pe nedrept. Îl umpluse pe Vasile de amărăciune şi dezamăgire.

Dar iată că toate fuseseră date uitării de Vasile, de inima Marelui Vasile. Imediat ce a murit Atanasie al Ancirei, a scris o scrisoare de mângâiere păstoriţilor rămaşi fără părintele lor duhovnicesc. Îl lăuda pe răposatul Atanasie pentru ortodoxia lui.

Nici un cuvânt despre amărăciunile pe care i le-a provocat Atanasie.

Pe la sfârşitul anului 369 i-a scris cinstitului său prieten Eusebiu al Samosatelor. De Eusebiu şi de Grigorie îşi amintea mereu în vremurile de grea încercare sufletească. Iar acum îl durea sufletul atât de mult! Boala îl aruncase iarăşi la pat; pentru vreme îndelungată. Nu mai putea lucra. Toate planurile rămâneau la statutul de bună intenţie. Se gândea la ele şi ar fi preferat să nu le fi făcut niciodată.

Starea lui, de data aceasta, era mai rea decât fusese vreodată. Durerile erau insuportabile. Nu putea mânca orice. Postul nu-l putea trece cu vederea. Trupul i se topea. Ajunsese nici să nu se mai poată ridica din pat. Aştepta ceasul morţii. Zi de zi, ceas de ceas, îşi aştepta sfârşitul. Din pricina bolii, viaţa lui era o aşteptare a morţii, o întovărăşire cu moartea. De-acum încolo, nimic nu-i va fi Sfântului Vasile mai intim decât boala.

Cât despre duşmanii şi calomniatorii lui, se arăta oarecum mulţumit.

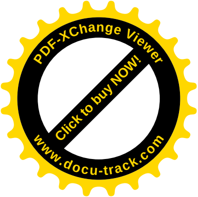
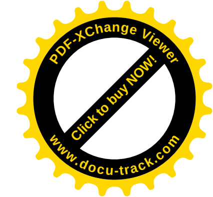
Ura împotriva lui era cumplită. Îl putea nimici oricând. Dar nu se întâmpla aşa, căci prietenul lui Eusebiu se ruga fără încetare, cum ne spune însuşi Vasile: „Te rog, Eusebie, nu înceta, rugăciunile tale m-au scăpat din toate necazurile".

Şi pentru ce n-avea să se plângă omul acesta! S-ar fi putut spune că toate necazurile au venit peste el, peste firavul său trup. Dar nu trupul acesta bolnăvicios era cel care putea ţine piept chinurilor, ci sufletul lui de leu, duhul lui dumnezeiesc. Acest suflet omenesc devine puternic doar câtă vreme e legat de Duhul Sfânt.

Aşadar, Vasile avea rezerve de putere. Era capabil de lucruri de care nu mulţi oameni pe lumea aceasta erau în stare. De altfel, oamenii se întristează după măsura staturii lor duhovniceşti. Ca să te doară mult de soarta celorlalţi trebuie să ai o inimă mare. Trebuie să fii puţin asemenea Marelui Vasile.

Scrisoarea către Eusebiu, despre care am vorbit, n-a scris-o ca să se plângă de starea jalnică a trupului său şi a Bisericii. Voia să vorbească despre o altă durere, care – cel puţin în clipa aceea – îi era mai adâncă, mai greu de purtat. Cum însă să vorbească de-o asemenea durere? Şovăia, chiar şi înaintea lui Eusebiu, căruia îi mărturisea totdeauna toate.

Buna lui mamă îl părăsise. Vasile avusese mare dragoste şi respect pentru ea. Lângă ea afla totdeauna mângâiere, linişte,

odihnă sufletească. Atât de mult, încât la un moment dat spune că singura mângâiere ce-i mai rămăsese era mama lui. Iar acum o pierdea şi pe aceasta.

Pe de-o parte plânge şi se tânguieşte de pierderea mamei sale, dovedind gingăşie şi sensibilitate sufletească, pe de alta lucrează şi veghează mersul diferitelor chestiuni din viaţa Bisericii, arătând un caracter înclinat spre lucrurile din afară şi foarte energic.

Pe de-o parte se smereşte şi cere cu lacrimi mângâierea şi prietenia lui Eusebiu de Samosata, pe de alta arată putere de decizie şi independenţă, certându-l pe Eusebiu, care întârziase să hotărască – împreună cu alţi episcopi din Siria – în privinţa alegerii episcopului de Tars, ceea ce a dus la alegerea unui episcop arian.

Pe de-o parte se arată aspru şi neîndurat cu sine însuşi, pe de alta îi roagă pe cei care colectau dările să nu-i împovăreze pe anumiţi creştini, care îl ajutau, fiind alături de el. Unul dintre aceştia era, de pildă, Dorotei, fiul doicii lui Vasile. Dorotei ajunsese acum preot şi era prieten de încredere al lui Vasile şi mare sprijin în nevoile materiale. Acesta, cu familia lui, era cel ce se îngrijea de puţina hrană a lui Vasile. De vreme ce, după cum cititorul îşi aminteşte, Vasile îşi împărţise săracilor averea atunci când se retrăsese la schitul de pe râul Irisului. Şi de-i mai rămăsese ceva, cu siguranţă împărţise şi aceasta în vremea foametei.

CAPITOLUL AL CINCILEA

ALEGEREA ÎNTRU EPISCOP. CELE DINTÂI GRIJI ALE LUI

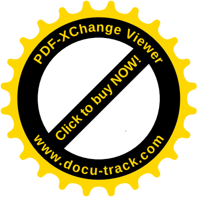
Alegerea

Eusebiu al Cezareii se apropie de sfârşitul drumului său. Un drum lung, cu multe emoţii şi mari realizări.

Se născuse din părinţi păgâni, avusese parte de multe studii şi de o carieră bună – ajunsese senator, se botezase creştin şi urcase pe marele tron mitropolitan al Asiei Mici: tronul Cezareii. Cea mai însemnată slujire adusă de el Bisericii a fost aceea de a-l apropia pe Marele Vasile, căruia i-a dat în grijă mai toate treburile mitropoliei. Ajuns la bătrâneţe, a căzut la pat şi în puţine zile şi-a dat sufletul.

Iunie 370.

Vasile a fost tot timpul alături de el, i-a fost credincios. De altfel, în mâinile lui a şi murit. Bătrânul Eusebiu a adormit în pace,

lăsându-l în urma sa pe Vasile. Cu acesta la cârmă, Biserica va merge cu siguranță pe calea cea bună.

Situația nu era însă atât de simplă pe cât credea fericitul Eusebiu. Pentru că, de cum bătrânul și-a închis ochii, mulți s-au reîntors în Cezareea. În vremea aceea, Cezareea era considerată mai însemnată decât Antiohia și Constantinopolul. Mulți preferau tronul ei, căci, după Alexandria, doar aici Ortodoxia mai era la ea acasă, din tot Răsăritul. Alții – și aceștia erau cei mai numeroși – o pofteau pentru a-i pierde Ortodoxia.

Izbucni, deci, lupta pentru scaunul mitropolitan. Un război perfid, nedeclarat. Calomnia și defăimarea ucidea fără milă conștiințele, îi întina pe cei curați, îi lustruia pe cei incapabili.

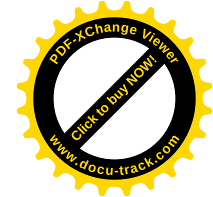
Se crease o atmosferă de nesuportat pentru Vasile, care era unul dintre candidați. Îl sprijineau mulți, însă se pare că nu erau suficienți. Totuși, bărbatul care cu câteva zile în urmă plângea, ca un orfan, la moartea mamei lui, se aruncă acum în luptă.

Nu știm cum a ajuns Vasile la o asemenea hotărâre. Oare vorbise despre aceasta cu răposatul Eusebiu? Poate. Oricum, un caracter atât de voluntar, atât de implicat în problemele Bisericii, unul care știa mai bine decât toți să o exprime, ar fi fost nefiresc să nu vrea să ajungă episcop al Cezareii.

Înaltul simțământ al răspunderii față de Biserică se întovărășea cu disponibilitatea de a candida.

Am spus că erau anumiți oameni care îl sprijineau în Cezareea. Însă cei mai mulți – și mai ales cei ce aveau putere politică și un cuvânt de spus în Biserică – nu erau cu el. Aceștia, pentru a fi pe placul împăratului Valens, îi ajutau pe arieni. Dar ceea ce era surprinzător nu era aceasta, ci faptul că acești oameni cu trecere izbutiseră să atragă de partea lor poporul cel sărac, pe care cu doi ani înainte Vasile îl izbăvise de foamete.

Oamenii care, cu puțin înainte, sărutau îngenuncheați mâna lui Vasile acum nu-l mai voiau – fuseseră determinați să nu-l mai vrea – episcop al lor. Ce se alesese, așadar, de manifestările de recunoștință de mai deunăzi, de devotamentul și cultul (neîngăduit) față de persoana lui? Cel mai lesnicios păcat e nerecunoștința. Cel mai obișnuit lucru printre oameni e să-și întoarcă fața de la cei capabili și să-i aplaude pe cei de nimic!

Situația aceasta îl scârbea cumplit pe Vasile, însă se stăpânea. Nu era vreme să-și permită luxul dezamăgirii. Cezareea era în pericol de a fi predată incapabililor sau ereticilor. De aceea trebuiau să lupte.

Ca un bun luptător și ca un strateg minunat, își măsurase prietenii și, în funcție de puterile lor, își organizase lupta. Cel dintâi și cel mai bun dintre prieteni era Grigorie de Nazianz. De la el, mai ales de la el, aștepta multe.

În Cezareea îl cunoșteau toți și-i prețuiau cuvântul. Mulți intuiau deja că era un mare, un foarte mare teolog. De altfel, era cel mai cald prieten al lui, cel cu care avea toate în comun.

Îi scrise așadar lui Grigorie. Îi cerea să vină în Cezareea. Atmosfera era apăsătoare. Confruntarea dură cu adversarii lui, calomniile la adresa lui, știuta boală ce-l chinuia (la ficat), toate la un loc îl aruncaseră în scurtă vreme în patul suferinței.

În perioada aceasta tocmai îi scria lui Grigorie, rugându-l să vină în Cezareea, căci se îmbolnăvise și își trăiește ceasurile de pe urmă: „Nu zăbovi, Grigorie, vino, și dacă nu mă apuci, alcătuiește-mi cuvântul de înmormântare."

Amărăciunea îl împingea spre exagerări. Nu că n-ar fi fost bolnav – aceasta, desigur, era cel mai de seamă argument în mâna adversarilor lui.

- Nu zicem nu. Bun e Vasile, și vrednic. Suntem primii care recunoaștem. Dar e îngăduit să facem arhiereu un om atât de bolnav? Nu-l vedeți? Nici nu se poate ridica din pat! Cum să păstorească și să liturghisească? Cum să ia parte la sinoade, cum să călătorească pentru pacea și unitatea Bisericii?

Minunat este răspunsul pe care l-a dat la aceste întrebări tatăl lui Grigorie de Nazianz, bătrânul Grigorie, știind, desigur, că Vasile nu era bolnav de moarte:

- Ce tot îi dați cu boala lui Vasile? Vă întreb: atlet aveți de ales, ori învățător al Bisericii?

Grigorie nazianzineanul a primit scrisoarea prietenului său, care se afla acum în febra alegerilor, pe deasupră și bolnav. Nu i-a trebuit mult să priceapă că prietenul său din Cezareea una zicea și alta înțelegea. S-a întristat, s-a tulburat, s-a mâniat...?

- Dar eu sunt omul bun la astfel de lucruri? Să ajute la alegeri, cine? Eu! Să mă rog de unul și de altul, să mă duc la adu-

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

nările preoților și ale episcopilor, să-i îndemn să-l aleagă pe Vasile?!... Asta-i treabă serioasă?

Formația Sfântului Grigorie Teologul era una duhovnicească. Gata în orice clipă să-și dea viața pentru Biserică, dar nu potrivit oricărei lucrări din Biserică, precum Vasile.

Răspunsul lui Grigorie era pe potriva caracterului său. Aproape că-l acuza pe Vasile: „Până acum, Vasile, te știam înțelept, cu mintea întreagă. Însă ultimele tale îndeletniciri nu prea îmi par lucruri serioase. Și să nu crezi că nu-mi pasă de sănătatea ta. Dimpotrivă, am plâns atâta pentru tine. De altfel, crezi că nu mi-ar păsa de înmormântarea ta? Pentru o clipă, mă hotărâsem să vin. Mă pregătisem chiar. Dar în acea clipă am aflat că la Cezareea mai vin și alți episcopi, horepiscopii, care sunt aproape cincizeci. Așa că mă resemnez. Nu pot, nu vreau felul ăsta de târguieli, de discuții legate de alegeri. Și apoi, nu înțelegi că, dacă vin, or să ne acuze toți? Or să spună că, din interese comune – fiind prieteni vechi –, am făcut partid. Că te susțin ca să-mi dai vreun post însemnat când vei fi arhiepiscop".

De fapt, Grigorie nu greșea foarte mult. Adversarii deja pretextau acestea. Dar era oare acesta un motiv să nu-l ajute pe Vasile? Să nu-i influențeze cu autoritatea lui pe anumiți creștini care încă ezitau, de vreme ce Biserica avea nevoie de Vasile? Grigorie dovedea o sensibilitate exagerată, ceea ce înseamnă că adesea nu era realist.

„Iată de ce m-am răzgândit și am renunțat la călătorie. Și, dacă vrei părerea mea, în cele din urmă, iat-o: renunță. Lasă pe seama celorlalți zarva alegerilor. Acestea nu-s pentru tine."

Cuvinte nepotrivite, necumpănite, de la un om mare care nu suferea intrigile. Cuvinte care, de s-ar fi împlinit, ar fi adus rău Bisericii, la vremea aceea. Din fericire, Vasile avea nervi de oțel, era plin de Duhul Sfânt, neînduplecat.

Și Grigorie încheia cu aceste cuvinte: „O să vin să te văd când toate se vor liniști. Și am să te cert mai mult și mai aspru".

Și totuși, Vasile o să continue. În patul în care era țintuit găsi vreme mai multă pentru rugăciune.

Îl întrebă și iar Îl întrebă pe Dumnezeu: Trebuie...? E bine...? E voia Lui să se zbată atâta pentru tronul de arhiepiscop?

Încredințarea de sus veni și îi străbătu ființa. Nu lipseau șovăielile. Dar consimțământul lui Dumnezeu îl umplea pe de-a-ntregul. Și acest consimțământ era vocea lui Dumnezeu.

Lăsă deoparte, deci, vorbele lui Grigorie. Și pentru că primejdia de a fi ales episcop un eretic era mare și fiindcă fiecare ceas și fiece ajutor erau de mare preț, își întoarse ochii fără zăbavă spre bătrânul Grigorie, episcopul Nazianzului, pe care-l cinstea ca pe propriul său tată.

Acesta nu se asemăna fiului său. Era un teolog neînsemnat, dar înțelept, călit în focul vieții bisericești, realist. Nu pierdu vremea. Își strigă fiul:

- Grigorie – zicea tatăl –, trebuie să facem numaidecât tot ce putem pentru Vasile. Ce fel de prieteni îi suntem? De credem cu adevărat că trebuie să se facă arhiepiscop, atunci orice încercare a noastră de a-l susține este vrednică și binecuvântată.

Grigorie tăcea, lucru care i se potrivea atât de mult! Cumpănea în mintea sa cele auzite.

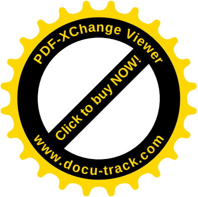
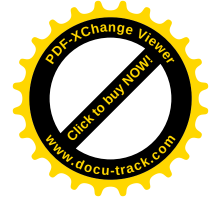
În aceeași vreme, în Cezareea lupta pentru tron se întețea tot mai mult. Oamenii cu răspundere din Biserică fuseseră cuprinși de tulburare, așa că se gândiseră să cheme grabnic la Cezareea episcopii din partea locului, care să-l aleagă, conform canoanelor, pe arhiepiscop.

Astfel, l-au chemat și pe bătrânul Grigorie al Nazianzului. Bătrânul acesta n-avea nevoie de alte semne. Ca un om încercat ce era, intuia răul ce se apropia. Cezareea urma să cadă în mâinile ereticilor.

Îl strigă iarăși pe fiul său, pe Grigorie:

- Scrie – îi zise. Scrisoare către oamenii de vază din Cezareea: „Sunt păstorul unei turme mici, dar harul nu are hotare. Chinurile și luptele mele pentru adevăr m-au învățat multe lucruri. Luați, deci, aminte la vorbele mele, pentru numele lui Dumnezeu! Alegerea pe care o vom face are o însemnătate copleșitoare, pentru că episcopul este sfeșnicul Biserici. Și nu-i vorba de o Biserică oarecare. Cezareea e sălașul Bisericii mamă, locul spre care privim cu toții. Îmi pare rău, fraților, că mă aflu greu bolnav și nu pot veni la voi. Dar vă voi spune fără înconjur părerea mea."

Grigorie fiul scria fără să scoată o vorbă, biruit și copleșit de experiența tatălui său. Doar îndrepta pe ici pe colo câte un cuvânt,

așternând fraza mai meșteșugit. Oamenii de seamă știu să se supună atunci când trebuie. Și înțeleg numaidecât când vremurile sunt hotărâtoare.

„Care este, deci, părerea mea? Că Vasile este cel ce trebuie ales. Aveți și alți oameni buni, dar acesta e mai presus de toți. Nimeni nu-l ajunge. Nimeni altul nu poate stăvili astăzi erezia. Nimeni n-are curăția lui și puterea cuvântului său. Așadar, socotiți bine. Și de suntem într-un gând, sunt pururea alături de voi. Mâna mi-e călăuzită de Duhul Sfânt către Vasile. Iar de nu sunteți de aceeași părere, dați-mi pace, vedeți-vă de ciracii voștri și s-auzim de bine!"

Ce folos, însă, pot să aducă scrisorile într-o vreme când totul era pe viață și pe moarte? Viața Ortodoxiei – moartea ereziei. Viața ereziei – moartea dreptei credințe.

După cum mergeau lucrurile, Vasile n-avea cum s-o scoată la capăt singur. Singur în fața atâtor adversari vicleni, versați în cele ale politicii. Avea nevoie de un teolog capabil, pentru discuțiile teologice, și de un episcop cu autoritate, impunător, pentru a dejuca mașinațiunile din culise.

Boala nu-i îngăduia bătrânului Grigorie să se miște din loc. Mintea însă îi mergea ceas. Își chemă fiul, pe Grigorie:

- Epistolă, vom scrie epistolă lui Eusebiu al Samosatelor. E vechi prieten de-al lui Vasile și de-al tău. Ce stai? Nu pricepi că trebuie să vină din Siria și să-i dea o mână de ajutor?

- Dar Eusebiu – îl întrerupse Grigorie fiul – nu poate alege, e din altă mitropolie!

- Știu – zise tatăl. Dar poate să-l ajute, să-i stea alături. Cuvântul lui are trecere. E cărturar. E cunoscut în Cezareea. Avem nevoie de el. Scrie-i, deci: „Aripi, Eusebie, aș voi să am! Să zbor la tine și să te îmbrățișez. Mi-ar fi fost mare mângâiere!... Dar sănătatea nu-mi îngăduie astfel de vise. De când a murit Eusebiu al Cezareii, nori grei au venit asupra mitropoliei noastre. Vrăjmașii Bisericii, care până mai deunăzi tremurau de frică, au ieșit pe drumuri și scrâșnesc din dinți. Am primit chemare să merg în Cezareea. Boala și bătrânețile nu mă lasă. M-am gândit mult. Mintea mi s-a oprit asupra chipului tău sfânt. Rogu-te, nu zăbovi: apucă drumul Cezareii! Fă tot ce poți să se facă voia lui Dumnezeu – înțelegi ce-ți spun: să fie ales Vasile. De izbutim, biruința va fi

mare, Dumnezeu ne va răsplăti ostenelile. Așadar, nu mai zăbovi. Iarna nu va întârzia să vină. Și atunci n-o să ne mai putem mișca din loc."

Scrisoarea aceasta a fost scrisă cam prin iulie-august 370. Am vorbit mai înainte despre uneltirile ereticilor. În august sau la începutul lui septembrie, episcopii arieni s-au înțeles prin trimiși să se pornească din eparhiile Capadociei și să ajungă în aceeași perioadă în Cezareea, pentru alegerea mitropolitului.

Însă pentru ca ceea ce făceau să fie legal, au trimis o scrisoare comună și episcopilor nearieni din Capadocia, care aveau și ei drept de vot. Prin scrisoare îi înștiințau pe aceștia din urmă doar că pornesc spre Cezareea. Nimic mai mult. Nici când se va întâmpla venirea lor și sinodul, nici pentru care pricină vin la Cezareea.

Aceasta, ca să nu cunoască episcopii ortodocși intențiile ereticilor. Plănuiseră să se întrunească la Cezareea înainte de a sosi ortodocșii, să aleagă mitropolit eretic și mai apoi, la protestele ortodocșilor, să răspundă: „Noi v-am dat de veste – de ce n-ați venit atâta timp?"

Bătrânul Grigorie primise și el scrisoarea. Pricepuse numaidecât unde băteau ereticii. Din nefericire, era bolnav și nu putea face ceea ce ar fi vrut. Fiul său, Grigorie, nu voia să iasă din felul său de a fi. Se temea să nu fie acuzat că-și părtinește prietenul, din interes.

Au trecut câteva zile. Ereticii ajunseseră la Cezareea. Acolo spuseseră multe împotriva lui Vasile. Plăsmuiseră și un argument împotriva lui, cu care credeau că-l vor zdrobi. Aceasta aștepta bătrânul Grigorie – argumentul lor de bază, ca să-i poată da mai apoi peste cap.

Confidențial și cu un aer de dispreț, ziceau către oamenii Bisericii, în legătură cu alegerea mitropolitului, dar și către popor:

- Sărmanul Vasile, este atât de bolnav, că nici să se miște nu mai poate; nicidecum să mai poarte de grijă treburilor Bisericii! Și de-am fi vrut, tot nu s-ar cădea să-l facem arhiepiscop, de vreme ce zace într-o asemenea stare...

Argumentul acesta zgomotos și viclean a fost răsturnat de bătrânul Grigorie, prin puținele cuvinte pe care le-a scris episcopilor adunați în Cezareea: „N-ați fost chemați să alegeți atlet, ci învățător (dascăl) al Bisericii".

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Vasile nu avea trup atletic, însă avea înțelepciunea lui Dumnezeu și talantul învățătorului (dascălului), care îl făcea de mare folos Bisericii. Și nu era țintuit pentru totdeauna la pat, încât să nu poată ajunge Părinte și Dascăl al Bisericii. Acestea le spunea în scrisoarea lui bătrânul Grigorie. Ba chiar îi legă să-l aleagă pe Vasile, ca pe cel mai bun dintre toți.

În zadar vorbele tale, cinstite părinte! Fanaticului nu-i pasă nicicând de adevăr.

Episcopii ortodocși și poporul Cezareii se bucurau, desigur, de strădaniile bătrânului Grigorie, dar prezența impulsivă a ereticilor le înmuiase curajul. Aceștia erau mulți și făceau și mai mare zarvă. Nici Vasile însuși, acum aflat în convalescență, nu putea face mai nimic.

Ereticii, așadar, presau, poporul dădea înapoi, episcopii ortodocși rămâneau fără grai. Și Vasile pierdea alegerea. Așa se părea; dar Dumnezeu avea alte planuri.

Eusebiu al Samosatelor ascultă îndemnul bătrânului Grigorie și veni în Cezareea. Luă sfatul bătrânului ca pe porunca lui Dumnezeu – cum, de altfel, și era. Sosi la ceasul potrivit. Tânăr, înflăcărat, cărturar și ortodox cum era, se aruncă în lupta pe care o organizase cu Vasile.

Vara, pământul însetează după apă. În vremea aceea, Cezareea înseta după curaj. Eusebiu a fost cel care avea să-i dea acest curaj. Lipsise până acum prezența dinamică a unui episcop ortodox.

Eusebiu a răspândit, așadar, asupra tuturor roua Ortodoxiei. Marea Cezareii, tulburată și înviforată de eretici și de frică, s-a liniștit. Cei pe jumătate naufragiați s-au prins de stânca cea neclintită. Cei dimprejurul lui Vasile își regăsiseră încrederea și zâmbetul.

Episcopii ortodocși au început contraatacul. Pur și simplu se petrecea o minune, din zi în zi tot mai mare. Râvna și osteneala lui Eusebiu dădeau repede roade. Toate se schimbaseră în Cezareea. Nădejdile pentru alegerea lui Vasile erau acum foarte mari. Aproape o certitudine.

Aceste vești ajunseseră și la Nazianz. Cei doi Grigorie, tatăl și fiul, tresăltau de bucurie. Au scris iarăși episcopilor ortodocși ai Capadociei. Câți șovăiseră la început, câți se temuseră de puterea ereticilor, se îmbărbătaseră acum și apucaseră drumul Cezareii.

Bătrânul Grigorie era grav bolnav. Mintea însă îi era iute. Avându-l drept ajutor pe fiul său, își aduna toate puterile, conducând mersul lucrurilor. Văzându-și ostenelile rodind și triumfând, precum și minunea petrecută, se îmbătase de bucurie. Trupu-i bolnav parcă reînviase. Ochii i se umpleau de lumină și de bucurie. Îi mulțumea lui Dumnezeu. Prinsese puteri; putea de-acum să plângă de bucurie, cu lacrimi nesfârșite.

Dumnezeu l-a văzut pe bătrânul luptător bucurându-se de slava dumnezeiască ce venea din alegerea lui Vasile și i-a făcut un mare dar. La învrednicit să fie de față, alături de Vasile, la alegere.

- Grigorie! – strigă bătrânul după fiul său. Dă grabnic poruncă să înhame caii. O să mă duc în Cezareea. Vreau să ajut și eu însumi, cu votul meu, la alegerea lui Vasile.

Grigorie cel tânăr îl privea nedumerit, uluit de cuvintele ciudate ale bătrânului. I-a trecut prin minte că bătrânului i s-a apropiat sfârșitul. Până mai ieri era țintuit la pat, și acum...

- Nu zăbovi, fiul meu. Mă duc. O să pot. Spune-i mamei tale și Gorgoniei să pregătească un pat mic, ca o targă. Cu acesta o să mă așezați în car. O să-mi fie bine.

- Dar, tată... – îndrăzni Grigorie să îngaime, îngenuncheat lângă creștetul alb al tatălui său

- Tu fă grabnic ce ți-am spus și să n-ai teamă. Mi-a făgăduit-o Dumnezeu. Mă simt în putere, pot.

Vrând-nevrând, toate pregătirile fuseseră făcute. Alegerea lui Vasile trebuia să se facă și cu votul bătrânului luptător; trebuia pecetluită cu o și mai mare minune.

Grigorie-fiul alergă la masa lui de scris și scrise o epistolă către Eusebiu de Samosata, care deja se afla în Cezareea, precum îi ceruse bătrânul Grigorie. În scrisoarea aceasta se pomenește pentru întâia oară de hotărârea bătrânului Grigorie de a merge la Cezareea pentru Vasile, pentru binele Bisericii.

De-acum, și Grigorie cel tânăr era încredințat că bătrânul va călători cu bine și se va întoarce cu bine, sănătos – ceea ce s-a și petrecut. De ce? Pentru că Vasile urma să fie ales arhiepiscop, pentru că vestita cetate a Cezareii își va cunoaște cel mai luminat ierarh pe care l-a avut în istoria ei, pentru că Vasile, ca arhiepiscop, va putea să-și joace marele său rol în viața Bisericii.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Pe de altă parte, Grigorie, mişcat de minunea petrecută cu bătrânul său părinte şi de schimbarea bruscă pe care Duhul Sfânt o adusese în favoarea Ortodoxiei, i-a făgăduit lui Eusebiu că va veni şi el la Cezareea puţin mai târziu, ca să-l felicite pe Marele Vasile şi să-l ajute în lucrarea lui.

Vorbea cu siguranţă despre alegere, fiindcă asta îi şoptea Duhul Sfânt în adâncurile inimii lui. Omul care are încredinţarea Duhului Sfânt despre un anumit lucru este mai sigur chiar decât de însăşi viaţa lui. E o siguranţă mult mai mare decât cea fizică, decât cea matematică. Dumnezeu e mai presus de toate.

Bătrânul Grigorie a ajuns, încet-încet, în Cezareea. Episcopii ortodocşi adunaţi aici, dimpreună cu poporul, l-au primit ca pe un Avraam al Ortodoxiei. Sosirea lui era privită de toţi ca un semn dumnezeiesc; semnul că Vasile va fi ales.

A doua zi, clericii l-au adus pe braţele lor la sinodul episcopilor Capadociei. Poporul îi urma. O suită impunătoare, sfântă, hotărâtoare. Pe cât se apropia de locul alegerii, pe atât gheţarul arianismului se topea. Iar când cinstitul bătrân a fost adus în încăperea întrunirilor, întreaga Cezaree, întreaga Capadocie se prefăcuse într-un tumult, urmând bătrânului, tunând înăbuşit: „Ortodoxia, ortodoxia..." Cine să se împotrivească? Ereticii? Era cu neputinţă.

Astfel, Vasile a fost ales arhiepiscop al Cezareii Capadociei. Aceasta s-a petrecut în septembrie 370. În scurtă vreme a avut loc şi hirotonia şi instalarea lui. Erau, desigur, şi alţi episcopi, dar cel dintâi slujitor al înfricoşatei slujbe a fost bătrânul Grigorie. El a fost primul care şi-a pus mâna pe creştetul cel înţelept al lui Vasile, chemând Duhul Sfânt asupra lui.

Vasile episcop

Vasile, mitropolit al Cezareii.

Pe vestitul tron ortodox al Răsăritului şedea ierarhul ortodox prin excelenţă. Conştiinţele curate ale Bisericii au sărbătorit alegerea lui cu o bucurie pascală. Simţeau că biruinţa aceasta li se dăduse de sus, de la Duhul Sfânt. Duhul Sfânt biruise.

Nu era însă vreme de praznice şi cântări de biruinţă.

Ereticii, desigur, tremurau de frică. Mulţi fugiseră iarăşi din Cezareea, ca înainte cu câţiva ani, prin 365-366, când Vasile fusese însărcinat cu lucrarea de pastoraţie şi învăţătorească în cetate. Rămăseseră însă destui care să-i dea bătaie de cap şi să-l vorbească de rău.

Şi apoi, cu îmbolnăvirea lui Eusebiu al Cezareii, cu intensa luptă de dinaintea alegerilor şi cu susţinerea ereticilor de către cumplitul împărat Valens, Biserica oarecum se dezorganizase. Vasile se trezi înaintea unei lucrări anevoioase. Singurul lucru plăcut şi pozitiv era moralul ridicat al ortodocşilor. Alegerea lui le dăduse curaj. Îi făcuse mai statornici decât înainte.

Factorii de răspundere politici şi bisericeşti ai Cezareii şi în general ai Capadociei şi ai Pontului, cei care se luptaseră cu Vasile până în ajunul alegerilor, antrenaţi de factori exteriori, ajunseseră cea dintâi problemă a noului arhiepiscop. Cei mai mulţi dintre aceştia şi-au înţeles repede greşeala, şi-au regăsit sinele ortodox imediat ce-au văzut limpede cum stau lucrurile şi minunea de la Duhul Sfânt petrecută la alegerea lui Vasile. S-au alăturat deci, fără vorbă multă, noului mitropolit.

Alţii, iarăşi, încercând să înţeleagă mersul lucrurilor şi căutând să profite de noile împrejurări, văzând că nu le foloseşte la nimic să se împotrivească de Dumnezeu chematului şi iubitului de popor episcop, trecuseră de partea lui, spre a evita urmările neplăcute.

Biserica nu are obiceiul de a-i osândi sau de a-i dispreţui pe cei care greşesc, ci de a călăuzi şi de a ierta, pentru a-i mântui pe păcătoşi. Şi e adevărat că cei mai mulţi dintre foştii adversari erau acum de partea lui. Puţini îi mai erau potrivnici, spre a-i mări şi mai mult mucenicia şi măreţia.

Încă din ziua alegerii lui, Vasile a simţit nevoia de a-l avea alături pe prietenul său iubit, pe Grigorie. Avea acum şi mai mare nevoie de el decât în perioada dinaintea alegerilor. Îi trebuia o persoană căreia să-i poată încredinţa totul, căreia să-i dea în grijă tot ceea ce nu apuca sau nu putea să facă el însuşi. Grigorie însă nu voia să iasă dintr-ale lui. Avea o anume reţinere faţă de lucrarea în mijlocul societăţii, care semăna cu un fel de frică de viaţa cetăţii.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Poziția aceasta îl nedumerea pe Vasile, care însă nu se grăbea să-l acuze, știind că Grigorie nu face aceasta din rea intenție.

Așadar, deși toți se așteptau să-l vadă pe Grigorie printre cei dintâi care să-l felicite pe Vasile pentru alegerea lui, nu-l văzură nici măcar printre ultimii. Dimpotrivă, îi scrisese o scrisoare lui Vasile și-i spusese că va veni în Cezareea după ce vor trece greutățile, când toate se vor liniști. Această fire contemplativă, nedeprinsă cu cele lumești, își permitea luxul naivității: credea că gurile rele vor tăcea vreodată.

La început, Vasile a așteptat, a avut răbdare. Nu-i venea să creadă: Grigorie nu venea nici măcar să-l viziteze! Și asta nu era de-ajuns: prin octombrie a primit o scrisoare în care Grigorie accentua însemnătatea alegerii, dar și declara limpede că nu are de gând să vină în Cezareea.

Mânios, Vasile i-a scris o epistolă aspră, care din păcate nu s-a păstrat.

Vasile îl învinuia deschis pe Grigorie de nepăsare. Se arăta aspru, nădăjduind poate că îi va risipi șovăielile. Amândoi treceau prin clipe grele, fiecare din motivele lui. Vasile fiindcă avea nevoie de credinciosul său prieten, căruia să-i încredințeze o parte din răspunderile lui; Grigorie pentru că voia din tot sufletul să strângă în brațe ceea ce avea mai de preț pe această lume – pe Vasile –, dar n-o făcea tocmai pentru că se temea de răspunderile pe care i le va încredința acesta.

Vasile avea nevoie de Grigorie și-l învinuia de nepăsare. Pe cine? Pe Grigorie!

Vrând-nevrând, Vasile pricepu că nu putea să se sprijine pe Grigorie în chestiuni ce n-aveau legătură cu teologia și cu viața contemplativă. Nu-i va mai vorbi niciodată – după câte știm – despre asemenea chestiuni.

Începe lucrarea

În timpul în care Vasile ajungea episcop, Cezareea trecea prin zile grele. Era mult diferită de Cezareea anilor 345 și 355, pe care o cunoscuse și o admirase Vasile.

O nereușită economică o dusese la decădere, după ce trecuse și prin cumplita foamete despre care am vorbit. Aceasta a secerat multă lume.

A venit apoi legea tâlhărească a impozitelor, care a secătuit ultimul strop de vlagă din capadocieni în general și din cei din Cezareea în special.

Decăderea economică adusese cu sine și decăderea învățământului. Școlile se închideau. Profesorii plecau. Sofiștii și retorii nu mai aveau de lucru și nu mai erau plătiți, încât interesul lor pentru drept și filosofie se micșora până la dispariție. Cetățenii știutori de carte se împuținau pe zi ce trecea. Dimpotrivă, cei neștiutori se înmulțeau, lor alăturându-li-se și sciți și masagheți mongoli.

Vestita Cezaree, așadar, devenise un loc în care teologii adevărați erau tot mai rari. Necărturarii erau atrași și înșelați lesne de demagogi, neputând să discute și să înțeleagă singuri adevărul, ceea ce se cuvenea, ceea ce era drept. Din aceste pricini, lucrarea lui Vasile devenea extrem de anevoioasă, în vreme ce pătrunderea arienilor era extrem de lesnicioasă.

În câteva cuvinte, situația Bisericii Cezareii și a Capadociei era jalnică și dezarmantă. Însă ochii tânărului episcop nu se mărgineau să vadă doar acestea, ci îmbrățișau întregul Răsărit. Iar situația din Iliria până în Egipt, Siria, Palestina și Mesopotamia era încă și mai rea, căci pretutindeni stăpânea, până în jurul lui 370, arianismul. Majoritatea episcopilor ortodocși fuseseră exilați sub diferite pretexte.

Doar Alexandria și Cezareea rămăseseră bastioanele de temut ale Ortodoxiei. În cea dintâi stătea totdeauna în picioare leul ce sfânt al adevărului, încercatul luptător Atanasie, dinaintea căruia se plecau puterile lumești și se cutremurau împărații. Avea însă, la acea vreme, cam 75 de ani, era bătrân. Dar cu privire de vultur.

Pe tronul celei de-a doua stătea Marele Vasile, de doar 40 de ani, plin de tărie și luminare dumnezeiască, dar fără experiența și autoritatea Sfântului Atanasie. Vasile avea conștiința acestei tării și a acestei luminări. Se simțea însă foarte mic, prea mic pentru a ține piept tristei situații din Biserică.

Zi și noapte durerea pentru cele ce se petreceau în Biserică îi rodea sufletul. Se trezea noaptea cuprins de gânduri, ajungând adesea din pricina acestora în pragul deznădejdii. Pe care nu-l

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

trecea însă niciodată. Nicicând nu s-a pierdut în abisul disperării. Nu-l lăsa Dumnezeu să guste deznădejdea.

În ceasul întristării extreme, sufletul i se adăpostea la Dumnezeu. Cădea în genunchi. Se bătea în piept, să i se deschidă ochii sufletului și să se sature de puterea lui Dumnezeu. Striga și gemea, căutându-L pe Dumnezeu, până când Acesta îi împlinea cererea, preschimbându-l în om întru totul dumnezeiesc.

Așa devenea puternic. Și era dator deci să continue lupta. Să pună iarăși început lucrării sale. Nu, nu era de ajuns doar rugăciunea. Suspinele și lacrimile nu rezolvau pe de-a-ntregul problema.

Dumnezeiescul Vasile și-a început așadar lucrul, iar izbânzile veneau una după alta; așa încât chiar și cei mai sceptici, mai greu de convins, au fost nevoiți să-i recunoască măreția.

Adevăr, cuvânt și faptă

Vasile nu era nepregătit atunci când a urcat pe tron. Studiase literele și științele la cele mai bune școli ale vremii. Cugetase cu durere și râvnă la voia lui Dumnezeu, pe vremea retragerii lui în pustie. Se rugase mult și dobândise frumusețea nesfârșită a experiențelor dumnezeiești.

Și totuși, el însuși se simțea nepregătit. De fiecare dată simțea nevoia să o ia de la capăt.

Acesta e un aspect pe care îl întâlnim la toate marile personalități ale Bisericii, și aceasta din două motive. Mai întâi pentru că puterea și înțelepciunea pe care o au o datorează lui Dumnezeu; le-a fost dată și de aceea li se poate lua înapoi oricând. Este, adică, dumnezeiescul har, luminarea de la Sfântul Duh, care li s-a dat în dar prin voia dumnezeiască, și nu în mod natural, prin fire. Iar mai apoi pentru că noile probleme cu care se confruntă privesc mântuirea omului, sunt teologice. Aceasta înseamnă că, pentru a da un răspuns corect, trebuie ca mai întâi ei înșiși să se apropie de adevăr, cu toată ființa lor. Trebuie să ajungă să trăiască adevărul, ca mai apoi să-l exprime, să-l tâlcuiască, să-l susțină.

Această rânduială dumnezeiască a fost cea pe care a urmat-o și Vasile, cu credincioșie.

Biograful său – desigur, prietenul său Grigorie din Nazianz – spune că această rânduială mântuitoare a fost descoperită mai întâi de Vasile. E vorba însă de o exagerare, care se explică prin faptul că tot ceea ce a găsit în Tradiție Vasile a dezvoltat, a adâncit, a extins, a înălțat și mai mult.

Astfel, arhiepiscopul Cezareii se pregătise teologic pentru lupta lui și pentru problemele concrete ale vremii: prin asceză, prin dragostea de Dumnezeu și de om și prin rugăciunea stăruitoare, adunându-se în sine. Acolo, în cele mai dinlăuntru ale sufletului său, se zăvora dimpreună cu Duhul Sfânt, sfătuindu-se cu El, trăindu-L; adică trăind adevărul, realitatea dumnezeiască. Gustase și trăise adevărul. Coborâse adânc în profunzimea Scripturii; gustase și adunase toate câte izvorau din bogăția cea tăinuită.

Ceea ce-i rămânea acum de făcut era redarea, susținerea a ceea ce trăise, a ceea ce dobândise prin luminarea Duhului. Aici era nevoie de cugetarea omenească, chemată să îmbrace acel adevăr în veșmânt pământesc, în limba înțeleasă de oamenii vremii.

Vasile se dedică, așadar, mobilizării înțelepciunii omenești, pe care o studiase atâția și atâția ani. Așa izbuti să arate celorlalți adevărul Bisericii – celor ce se clătinau din pricina ereticilor – și să-i combată pe eretici și părerile lor prin scrierile sale, în care aducea argumente solide și zdrobitoare împotriva relei credințe.

Era nevoit nu doar să-i înfrunte verbal, în discuții particulare ori publice, pe eretici ori pe cei amăgiți de aceștia, ci și să-și aștearnă argumentele pe hârtie, spre a fi folosite și de ceilalți ortodocși, care să-și lumineze astfel prietenii sau adversarii aflați departe de Cezareea.

Lucrarea aceasta era sfântă și dumnezeiască, căci reprezenta expresia autentică a adevărului. Așadar, nu e de mirare că Grigorie Teologul consideră cuvintele acestea, teologia lui Vasile, deopotrivă cu cuvintele pe care Moise le-a săpat în piatră, cu călăuzirea lui Dumnezeu. Și aici și acolo călăuzește și luminează același Dumnezeu.

Dar să nu creadă cineva că Vasile se preschimbase într-un profesor de teorie. Desigur, propovăduia de la amvon. Dar cuvintele lui erau o învățătură adresată unor oameni concreți, privind probleme foarte concrete. Nimic general ori abstract. Teologia lui

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

era una practică, era faptă. Nu în simplul sens că aplica ceea ce spunea, ci și în sensul că era conformă cu starea de fapt a Bisericii.

Astfel, pe mulți eretici ori creștini mai dificili îi vizita el însuși, personal. Le asculta greutățile, împotrivirile; și le răspundea după caz, potrivit cu ce vedea și auzea. Țelul lui era să zidească sufletește, să păstorească; nu să triumfe în controverse, zdrobindu-și adversarul. Altora le trimitea oameni de încredere de-ai lui. Aceștia erau purtătorii duhului lui Vasile și încercau să-i înțelepțească pe ortodocșii mai dificili, căci existau și mulți din aceștia. Pe alții, iarăși, îi chema la el să le arate adevărul, ca să-i abată de la neadevăr, de la înșelare. N-avea pentru toți aceeași măsură, același mod de abordare.

Pe unul îl mustra, pe altul îl sfătuia, pe al treilea îl certa și pe al patrulea îl amenința. Numai să-i mântuiască pe cei rătăciți.

În ceea ce-l privește pe împărat, era adevărat că izbutise, prin tot felul de amenințări, confiscări, exilări, prigoniri, chinuri și chiar omoruri, să supună relei credințe (ereziei) întreg Răsăritul. Și acum îi stătea dinainte, neînfricat și amenințător, firavul și puținul la trup Vasile.

Cezareea, cu starea ei de lucruri, devenise un coșmar. Se pregătea deci să risipească acest coșmar.

Josniciile celor josnici

Toamna și iarna anului 370, dar și anul următor, a fost perioada în care Vasile, ca un vultur, a încercat să-și desfacă și mai mult aripile pentru zbor.

Era episcop, chiar mitropolit al Cezareii. De voia sau nu, avea în grija sa Capadocia, Pontul și Armenia Mică. Trebuia deci să-și deschidă mai mult aripile ca să le cuprindă pe toate.

Bârfa, zvonurile, calomnia, minciuna la adresa lui lucrau cu răbdare, pe multe părți. Așadar, prin târgurile Capadociei, ale Pontului și ale Armeniei, dar și în Cezareea, circulau cele mai de necrezut zvonuri despre așa-zisa rea purtare și concepțiile eretice ale lui Vasile.

În Armenia Mică – în cetatea Coloniei, de pildă –, lansaseră zvonul că Vasile s-a purtat urât cu fostul episcop al Cezareii, cu

bătrânul Dianiu, despre care am vorbit. Ajunseseră chiar să spună că Vasile își anatematizase propriul părinte duhovnicesc, propriul episcop.

Îndemânaticii bârfitori răspândeau cuvinte urâte în toate cercurile bisericești; chiar și printre funcționarii de stat și ofițerii care se întâmpla să-l cunoască și să-l prețuiască pe Vasile.

Umbla vorba că Vasile ar șchiopăta în cele ale credinței, că n-ar fi pe de-a-ntregul ortodox. În cercul înaltului demnitar Pergamiu se răspândise chiar zvonul că ar fi eretic.

Nu era pentru prima dată când îl calomniau. Cunoscuse și altă dată acest vierme cumplit. Dar acum parcă întrecuseră orice măsură. Bârfele se întindeau adesea în întreg Răsăritul. Aceasta îl înspăimânta, ca păstor ortodox, și-l întrista, ca om.

Pe de-o parte, îi era în primejdie lucrarea pe care o începuse pentru restabilirea ortodoxiei – de vreme ce-l credeau eretic – și, pe de alta, îi tăiau aripile, încercând să-l abată spre ispita dezamăgirii. Amărăciunea îl stăpânea mai ales noaptea, neîngăduindu-i să închidă ochii. Ostenitul și firavul lui trup rămânea treaz, neadormit; dimineața, duhul îi era chinuit de nesomn. Vrăjmașii lui le puseseră pe toate la cale cu dibăcie. Exact asta așteptau. Însă făcuseră o greșeală. Nu puseseră la socoteală puterea dumnezeiască pe care o tăinuia în sine acest om firav, pe care îl urau de moarte.

Și tocmai când părea că Vasile cedează, atunci stătea parcă mai drept, mai neclintit, ținându-le piept. Avea răbdarea, cea atât de folositoare în astfel de împrejurări.

Episcopului Bosforiu al Coloniei i-a povestit cu câtă dragoste și respect îi stătuse alături bătrânului Dianiu. Femeilor închinate Bisericii le-a făcut o scurtă expunere a credinței lui. Lui Pergamiu i-a spus limpede că defăimarea îi aduce mare folos duhovnicesc.

A găsit curajul să răspundă defăimărilor care i se aduceau.

În același timp se purta și cu asprime. Erau datori cu toții să aibă îndrăzneala propriei păreri, să se încredințeze de cele ce se spun; să vadă dacă așa stau lucrurile, și abia după aceea să le primească.

- Să aduceți, rogu-vă, dovezi pentru câte spuneți. Unde, cum, când, cine era de față. Înfățișează-mi, Pergamie, lucruri clare, care să se fi petrecut. Doar acestea sunt dovezi. Doar atunci ai să poți susține sau primi toate câte se spun împotriva mea.

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

Dacă Vasile nu s-ar fi împotrivit astfel, oamenii nu ar fi mai avut încredere într-însul. Şi era nevoie să aibă încredere în el, pentru ca lucrarea de restabilire generală a ortodoxiei şi de tămăduire a neputinţelor marii lui mitropolii să-şi poată urma drumul.

Tânărul mitropolit al Cezareii se confrunta zi de zi şi cu noile probleme care se iveau. Erau multe, aşteptându-l parcă de ani de zile. Se îngrămădiseră una peste alta, până ajunseseră cât un munte, apăsând asupra lui. Îl apăsau, desigur, dar totodată era şi singurul care-şi putea supune acest munte anevoie de străbătut.

Neascultarea horepiscopilor, desele cazuri de simonie, urâciunea şederii împreună, lipsa ordinei şi nerespectarea ierarhiei erau răni deschise pe trupul Bisericii şi îngreunau mult lucrarea lui Vasile, îmbolnăvindu-l, punându-i în primejdie propria mântuire.

Şi pe toate acestea trebuia să le înfrunte singur. Pe propria răspundere. Cu dragoste şi asprime. În toate aceste strădanii ale lui întâlnim sfânta împreunare a iubirii cu asprimea. Este însuşirea păstorului Bisericii. Fiindcă iubeşte mult, ceartă şi sfătuieşte.

Simonia. O faptă murdară ce şi-a luat numele de la Simon Magul, cel care a vrut să cumpere cu bani harul cel dumnezeiesc de la Sfântul Apostol Petru (F.A. 8, 18-22). Patima banului îi făcuse pe unii episcopi să ia bani spre a hirotoni clerici. Această cumplită practică fusese condamnată de Sinodul I Ecumenic (325).

Însă satana camuflase păcatul, dându-i altă înfăţişare. Anumiţi horepiscopi ai Capadociei hirotoneau clerici fără a lua banii înainte, căci se interzicea. Îi luau însă după hirotonie, căci atunci fapta lor nu mai semăna vinderii harului pe care îl dădeau.

Era o viclenie care îl mânia şi mai mult pe cinstitul Vasile. O combătea aşadar, condamnând-o în dese rânduri. Se păstrează, în legătură cu aceasta, o scrisoare enciclică adresată horepiscopilor mitropoliei lui.

Apoi, era şi obiceiul păcătos al şederii împreună. Clericii necăsătoriţi luau ca ajutor în casa lor călugăriţe ori femei închinate slujirii Bisericii. Însă situaţia aceasta nu era câtuşi de puţin ireproşabilă. Şi asta pentru că, deşi la început clericii se alegeau dintre cei mai înaintaţi în vârstă, mai apoi se alegeau şi dintre tineri. Aşa încât tinerii clerici ajungeau să aibă în casă călugăriţe tinere. Fireşte, virtutea fecioriei, pe care şi unii şi alţii făgăduiseră să o păstreze, oarecum se primejduia. Sminteala se făcea pricină de a fi hulită Biserica şi de a se clătina credinţa multora.

Pentru motivele acestea, Vasile s-a hotărât să taie răul din rădăcină. A poruncit deci unui preot – Grigorie pe nume – de şaptezeci de ani, care era slujit de o femeie, s-o îndepărteze. Grigorie s-a împotrivit:

- Pentru ce, preasfinţite? Eu sunt om bătrân. Am ajuns, iată, la şaptezeci de ani. Te încredinţez că sunt slobod de orice patimă trupească.

- Nici o clipă, Grigorie, nu mi-am închipuit că ai avea legături trupeşti cu monahia care-ţi slujeşte. Dar n-avem dreptul să dăm apă la moară celor ce vorbesc de rău Biserica. Şi apoi, exemplul tău poate fi urmat şi de un cleric tânăr, şi atunci înţelegi primejdia...

Pe măsură ce vedea „nevinovatele" şi pe jumătate vicleneie justificări ale lui Grigorie, mai aspru devenea:

- Ţi-am poruncit şi iarăşi îţi poruncesc să te desparţi de femeia aceea. S-o trimiţi la mânăstire, iar pe tine să te ajute un bărbat. De vei îndrăzni să mai slujeşti fără să îndrepţi răul, o să te afurisesc şi o să dau de ştire tuturor clericilor!

„Vrăjmaşii omului sunt casnicii lui"

Şi anul 371 a început cu îngrijirea de toate. Gerul iernii capadociene îl ajută să conştientizeze un fapt ce aducea cu sine implicaţii extrem de importante.

Mulţi episcopi ce ţineau de mitropolia lui şi care mai erau şi ortodocşi nu-l recunoşteau, nu comunicau cu el; îşi păstoreau episcopia lor fără să-l bage în seamă pe arhiepiscop, pe Vasile. Starea aceasta, desigur, o cunoştea de la început. Credea însă că cel puţin majoritatea îşi vor schimba poziţia faţă de el. Nădăjduia în zadar.

Ignorarea era un fel de răzvrătire a lor. În trupul Bisericii însă, aceasta însemna ruptură, despărţire, schismă. Când un episcop hotărăşte să nu recunoască un alt episcop, înseamnă că nu-l consideră membru adevărat al Bisericii şi episcop canonic.

Aşadar, ori Vasile nu era păstor adevărat şi canonic, ori cei ce nesocoteau statutul lui. Vasile însă avea credinţa Părinţilor de la

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Sinodul I ecumenic; ajunsese arhiepiscop printr-o alegere canonică, la care câştigase majoritatea voturilor. Aşadar, Vasile era mădular adevărat şi canonic al Bisericii.

Cei care trebuiau să se înţelepţească erau dificilii horepiscopi şi preoţi. Modul în care Vasile a tratat problema lor a dovedit sfinţenia şi tăria sa de caracter. Recurgea la o adevărată ofensivă a iubirii, rămânând cu rigurozitate în canoanele bunei rânduieli bisericeşti.

Lui Atarvie al Neocezareii i-a scris mai întâi el scrisoare, arătându-i şi spunându-i că iubirea poate acoperi toate diferenţele şi greutăţile. În asemenea scrisori, Vasile dovedea smerenie şi dorinţa de a se folosi sufleteşte chiar de la defăimătorii săi.

La încercarea de potolire a episcopilor şi de împăcare a lor cu Vasile a luat parte şi mai tânărul frate al lui Vasile, însemnatul teolog Grigorie, care la scurtă vreme avea să devină episcop al Nyssei. Ajutorul dat de fratele mai mic a fost ca o adiere răcoroasă în mijlocul arşiţei luptei. Ostenitul arhiepiscop l-a primit ca pe o mângâiere duioasă. De altfel, îl iubea mult pe Grigorie, în care de tânăr se întrezărea teologul de seamă care avea să ajungă. Însă acesta s-a dovedit prea crud pentru o asemenea misiune: a făcut o gafă uriaşă, care l-a ruşinat şi întristat pe Vasile.

S-a petrecut următorul fapt: episcopul Grigorie, vărul sau fratele mamei lor, Emilia, păstorea o anume cetate a Capadociei, dar nu comunica cu Vasile, nu-l recunoştea drept arhiepiscop. Cu acest Grigorie, Vasile avea o strânsă legătură, încă din anii adolescenţei. Când mama lui, Emilia, l-a dus în casa părintească din Cezareea, l-a încredinţat, după toate probabilităţile, rudei sale apropiate, adică lui Grigorie. Şi e adevărat că Grigorie a făcut tot ce a putut pentru nepotul său. A fost alături de familia Emiliei multă vreme după moartea soţului ei, în 355-356.

Vechea legătură caldă dintre unchi şi nepot s-a preschimbat în ură sau cel puţin în repulsie a celui dintâi faţă de cel de-al doilea. De ce, nu ştim. Se pare că unchiul Grigorie a dat crezare calomniilor care circulau pe seama nepotului său, neînţelegând măreţia acestuia. Probabil că nu răbda ca toată familia să fie cu ochii aţintiţi asupra tânărului Vasile, admirându-l şi mândrindu-se cu el.

„Bine, dar eu nu însemn nimic? Nu sunt cleric cărturar, nu am experienţa care îi lipseşte atât de mult nepotului meu?" – cugeta neînsemnatul Grigorie.

Se apucă deci celălalt nepot – Fratele lui Vasile, Grigorie al Nyssei – să îmblânzească relaţiile unchiului episcop cu nepotul arhiepiscop.

Unchiul era ciudat. Aşa că Grigorie al Nyssei a recurs la o naivitate extraordinară: a plastografiat trei epistole, una după alta. Epistolele aveau semnătura unchiului Grigorie şi arătau sentimentele lui de prietenie faţă de arhiepiscop, cu care comunica astfel canonic.

Inima sensibilă a lui Vasile mai-mai să explodeze de emoţie. Aşadar, unchiul îl recunoştea! Sângele apă nu se face... Fratele neuitatei sale maici era acum de partea lui!

Cu o mândrie ascunsă a arătat în stânga şi în dreapta scrisorile. Constituiau una dintre primele dovezi de supunere a horepiscopilor celor dificili. Însă după arătarea primei scrisori s-a petrecut ceva cumplit. Unchiul Grigorie însuşi s-a înfăţişat dinaintea altora şi a tăgăduit autenticitatea scrisorii. Vasile s-a tulburat. Unchiul insista că epistola nu e a lui.

Orgoliul lui Vasile fusese rănit, umilit în faţa ochilor străini, care-l priveau de-acum ca pe un uneltitor şi înşelător. Ar fi vrut, în clipa aceea, să-l înghită pământul.

Naivitatea fratelui său mai mic, care era totuşi un mare teolog, n-avea însă hotar! De cum a aflat ce s-a petrecut, a plastografiat o a doua scrisoare.

Vasile, neputând să urmărească incredibila traiectorie a faptelor fratelui său, a dat crezare celei de-a doua scrisori. Iar când s-a întâlnit cu contracandidatul său de la alegeri, cu Antim al Tianelor, i-a arătat-o acestuia. Însă cu primul prilej, unchiul Grigorie i-a declarat lui Antim că n-a scris nicicând o asemenea scrisoare.

O nouă umilire, o nouă batjocorire avea să îndure.

Răul însă s-a repetat şi a treia oară. Naivul Grigorie al Nyssei, în loc să-şi vină în fire, a întrecut orice măsură scriind o a treia scrisoare.

Când şi-a revenit din viforul care îi cuprinsese inima i-a scris aspru fratelui său, dar tot ca unui frate, iertându-l fără greutate.

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

Ce să facă acum cu unchiul său? Se apucă să-i scrie două scrisori, în care şi-a exprimat durerea amară că ruda care altădată i-a fost ca un părinte acum îl urăşte fără motiv, dând crezare adversarilor lui.

„De la evlavia ta, unchiule, mă aşteptam la sfaturi şi sprijin. Iar tu mă urăşti, nu primeşti să mă întâlneşti – să mă sfătuieşti, în sfârşit, dacă greşesc undeva. Vino deci la Cezareea, vino să-i zideşti sufleteşte pe credincioşi şi pe mine însumi. Lasă deoparte mânia ce nu se potriveşte oamenilor care au virtutea ta."

În a doua dintre cele două scrisori (cea de-a şaizecea) se ghiceşte o oarecare îmblânzire a situaţiei delicate ce se crease. Grigorie al Nyssei se grăbea către unchiul său, Grigorie. Au stat de vorbă, ca două rude, şi unchiul a cedat. Peste puţin timp, i-a scris lui Vasile multdorita scrisoare ce a constituit reluarea vechii lor legături.

Nepotul a răspuns la această scrisoare încredinţându-şi unchiul că nu-i poartă pică iubitului său frate şi lăsându-i iniţiativa de a alege cum şi când să se întâlnească. Aşa a luat sfârşit tristul episod ce a avut ca protagonişti doi nepoţi şi un unchi şi ca rezultat batjocorirea şi umilirea lui Vasile. Dragostea şi râvna către misiunea pe care o avea îi ştersese orice urmă de amărăciune. Lucrarea lui Vasile îşi vedea de drum iar iubirea pentru marele – dar atât de naivul! – teolog şi frate al său sporea şi mai mult.

Ajuns arhiepiscop în scaunul celei mai importante pe atunci mitropolii a Răsăritului, Marele Vasile realiza că buna înţelegere între episcopi reprezenta temelia bunăstării şi sănătăţii Bisericii. Într-una dintre scrisorile lui însă – printre primele scrise după alegerea sa, adresată prietenului său Eusebiu al Samosatelor – îşi arată interesul faţă de întreg Răsăritul. Pentru precizie, să spunem că nu e vorba doar de un simplu interes, ci de durere, dragoste şi purtare de grijă.

Începând cu anul 371, în paralel cu grija faţă de problemele regiunii sale, cugetă la problema Bisericii răsăritene şi pune la punct rezolvarea acesteia.

Ochiul vulturului îmbrăţişează întreaga Biserică – Primatul adevărului

De fiecare dată când un om depăşeşte nivelul mediu de cugetare, de gândire, de luminare dumnezeiască, devine – într-o măsură mai mică sau mai mare – neînţeles celorlalţi.

Aşa se întâmpla şi cu Marele Vasile. Cum altfel s-ar explica faptul că omuleţul acesta firav, deşi se zbătea zi de zi pentru mitropolia lui, se zbătea încă pe atât şi pentru întreaga Biserică? Era asemenea unui vultur uriaş cu ochi ageri şi pătrunzători, scrutând depărtările.

Câtă vreme petrecea jos, păşind pe pământ, ochii îi rămâneau nefolosiţi şi de aceea îl dureau, se îmbolnăveau din pricina strâmtorării de neocolit.

De cum îşi desfăcea aripile şi se ridica la înălţime, se regăsea pe sine însuşi. Şi cu cât mai sus purcedea, cu atât mai limpede se vedea pe sine. De acolo din înalt îmbrăţişa cu sfântul şi pătrunzătorul său ochi Biserica întreagă, râvnind, uneori cu nerăbdare, alteori cu durere, unirea oamenilor cu Hristos.

Nu zăbovea cu nesocotinţă în înălţimi. Fiece străbatere către cele de sus se făcea cu cumpătare. Se temea să nu se clatine, să nu-şi piardă echilibrul.

Vasile ştia că Dumnezeu îi dăduse tăria de a sta întru înălţimi. Aşadar cu harul Lui urca la înălţime, nu prin propria sa putere. Şi acest lucru nu trebuia să-l uite niciodată.

Şi apoi, mai era ceva. În acea vreme înălţimile erau încă sălaşul unui alt uriaş, împăratul văzduhului: Marele Atanasie, arhiepiscopul Alexandriei. Acesta, cu harul ce-i fusese dat, stăpânea slava cerului, mai presus decât toţi, veghind asupra Bisericii.

Vasile ştia asta şi nu se gândise nici o clipă să se ridice la înălţimea Sfântului Atanasie. Nu doar pentru că nu putea ajunge până acolo sus, dar nu îndrăznea să se creadă deopotrivă cu vulturul cel mare.

Va veni însă, în scurt răstimp, şi rândul lui. Peste doi ani, când vulturul cel mare, împăratul Ortodoxiei, Atanasie, va cădea, încărcat de slavă. Din ceasul acela, în 373, Vasile va urca la

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

înălţimea de care până atunci se temea; la înălţimea pe care o stăpânise Atanasie. Va ajunge împărat peste zările Bisericii.

Să ne întoarcem acum la activitatea celui care scruta cu o-chiul său ager asupra Bisericii. Ceea ce îl neliniştea mult pe Vasile era încăpăţânarea cu care împăratul Valens voia să impună arianismul, împins de sfetnicii lui arieni şi de nevoia de a avea un stat unit, însufleţit de o singură credinţă.

Valens credea că majoritatea poporului din Răsărit prefera arianismul pe care se străduia el să-l impună. Astfel, considera că se poate bizui pe părţile din sud spre a-şi putea supune definitiv Armenia. Ţinutul Capadociei, al Pontului şi Armeniei Mici se împotrivea însă cu îndrăzneală impunerii arianismului. Şi, deci, indirect, împăratului însuşi. Dar exact această regiune o voia Valens unită şi supusă politicii lui, căci aceasta urma să fie vârful său de lance, baza acţiunilor militare ale lui împotriva perşilor.

De aceea, nici nu-i de mirare că sprijinea orice mişcare antiortodoxă şi pe oricine se opunea lui Vasile, întruchiparea împotrivirii faţă de planurile sale.

Mai erau şi întrunirile episcopilor arieni şi ale celor mai de seamă personalităţi ale arianismului, care aveau loc în Cezareea. Aceştia proveneau din Armenia, Siria şi Cilicia, adică din acele părţi care îl interesau atât de mult pe Valens. Adunările acestea erau ca o dinamită amplasată în inima mitropoliei lui Vasile. Creau un focar de răzvrătire.

În primul rând, şi-a lămurit păstoriţii săi în ceea ce priveşte învăţătura de credinţă. A luat legătura cu horepiscopii, cu episcopii de provincie. Dar aceştia oare îl recunoşteau cu toţii?

Nu ajungea însă lămurirea păstoriţilor lui.

S-a întors apoi spre Atanasie, care stătea în vârful Bisericii, pe piscul ei cel mai înalt, deşi jurisdicţia lui se mărginea la o singură episcopie:

- Ia aminte spre noi, cinstite părinte. Biserica din părţile noastre e cuprinsă de furtună. Suferă. Se tânguieşte. Se clatină din mers.

O voce pare că vrea să se facă auzită. Vasile simte asta şi caută să o înăbuşe mai înainte de a răsuna în văzduh. E vocea bătrânului Atanasie, care voieşte să dea glas şovăirilor lui, îndreptăţirilor lui. Vasile este însă neînduplecat. Nu-l roagă pe Atanasie, ci aproape îl provoacă:

- Tu, Atanasie, eşti cel care suferă pentru Biserică mai mult decât oricare dintre noi. Tu îi porţi de grijă, tu te lupţi cu sufletul la gură de mai bine de patruzeci şi cinci de ani. Cine s-a zbătut ca tine? Cine a fost surghiunit în atâtea rânduri? Cine a cunoscut adevărul şi a fost încredinţat de acesta mai mult decât tine, căpetenia mea? Tu, aşadar, trebuie şi acum să ajuţi. De nu, ne pierdem.

Marele Atanasie se temea, şovăia. Nu însă şi Vasile.

- Îndrăzneşte înainte, aşadar, Atanasie. Ştiu ce spun. Tu ne vei călăuzi, căci Dumnezeu pe tine te călăuzeşte. Pe tine te luminează mai mult decât pe ceilalţi. Ai experienţă şi înţelepciune mai mare decât oricare dintre noi. Ai luminarea Duhului.

Acestea sunt semnele întâietăţii, ale primatului.

De aceea le întâlnim când în Antiohia, în persoana Sfântului Ignatie Teoforul (†107-117), când în Lyon, în persoana Sfântului Irineu († pe la 202), când în persoana lui Ciprian al Cartaginei (†258), când în cea a lui Dionisie al Alexandriei (†264), când în cea a lui Atanasie al Alexandriei (†373), când cea a lui Grigorie Teologul (†390), când... Adică, de fiecare dată Biserica primeşte şi acceptă şi consideră normativă părerea unuia dintre fiii ei, căci acesta s-a făcut vas al alegerii lui Dumnezeu.

Problema concretă pentru care se zbătea Atanasie era unitatea şi buna înţelegere între ortodocşii Răsăritului. Arienii, având Curtea de partea lor, izbutiseră să-i dezbine pe ortodocşi, să semene între ei zâzanie şi bănuieli. Astfel, de nu erau prietenii lor, cel puţin le ajunseseră neprimejdioşi şi nădăjduiau că va veni şi ceasul să şi-i supună. Aceasta înţelegea clarvizionarul Vasile, şi de aceea făcea totul să-i concilieze întreolaltă pe ortodocşi, să-i adune în sinod, ca să nu cadă peste puţină vreme pradă arianismului. În toată chestiunea căutase focarul central şi îl localizase în Antiohia.

Episcopul Meletie, ortodox ca şi Paulin, era surghiunit în Getasa. Apusenii îl ajutaseră pe Paulin să ajungă episcop în aceeaşi cetate şi-l sprijineau în detrimentul lui Meletie, o figură de seamă a Bisericii.

De aceea şi Vasile, cunoscând legăturile lui Atanasie cu episcopii apuseni, îl sfătuia să ceară mijlocirea lor. Atanasie exercita o anume influenţă asupra apusenilor şi-i putea convinge. Apusenii sprijineau tabăra lui Paulin şi, dacă nu înceta dezbinarea, erau dispuşi să continue.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Situaţia Antiohiei, marea şi inutila dezbinare a ei, otrăvea întreg Răsăritul. Odată restabilită unitatea Bisericii antiohiene, s-ar fi putut căuta unitatea întregului Răsărit, ca să se poată ţine piept arienilor, sprijiniţi de Curte.

Pentru lucrurile acestea se zbătea zi de zi Vasile, trimiţând scrisori şi oameni de-ai săi în stânga şi-n dreapta. Îndemna, ruga, implora. Şi, desigur, nu uita de Meletie, faţă de care avea un respect şi o dragoste nesfârşită. Făurea planuri, cumpănea lucrurile şi aştepta neîncetat încuviinţarea de la ierarhul cel surghiunit.

Având acordul lui Atanasie şi al lui Meletie, le scrisese apusenilor, cerându-le să-şi trimită reprezentanţi care să aprecieze situaţia. Îi simţea fraţi pe apuseni*, chiar de se aflau aşa departe. În Apus, Biserica izbutise să fie mai puţin alterată de arianism decât în Răsărit. În ochii vajnicului Vasile, Apusul reprezenta paradisul Bisericii.

Le-a zugrăvit viforul şi cutremurul de zi cu zi al Bisericii răsăritene. A plâns, ca un alt Ieremia, starea cea jalnică şi le-a spus limpede că pot – de voiesc – să ajute. Şi, într-adevăr, dacă arienii şi Curtea împăratului Valens ar fi văzut un sprijin puternic al ortodocşilor Răsăritului din partea celor din Apus, şi-ar mai fi îndulcit presiunile şi prigoanele.

I-a amintit aproape deznădăjduit lui Damasie, episcopului Romei, în scrisoarea pe care i-a trimis-o, că dintotdeauna Bisericile au avut o legătură strânsă şi s-au ajutat întreolaltă: „Fraţilor apuseni – scria Vasile –, odinioară aţi fost alături de prigoniţii noştri, ajutându-i. Ne-aţi ajutat plătind bani. Acum, când Biserica este stăpânită de erezie, avem nevoie de ajutorul vostru".

Însă apusenii nu auzeau. Iar Vasile va rămâne cu amărăciunea şi cu dezamăgirea. O apăsare istovitoare şi o răceală de marmură îi cuprindeau inima suferindă, care însă nici gând să cedeze, să părăsească lupta.

Şi de-ar fi fost doar lupta şi durerea pentru unitate!

În acelaşi an, 371, s-au năpustit asupra lui multe. Prieteni şi vrăjmaşi aveau să-l rănească, aşa cum vom vedea mai departe.

* Să ne amintim că frăţia studenţilor creştini condusă de Vasile în vremea şederii lui la Atena se numea *fratria*; poate şi-i simţea fraţi pe apuseni şi datorită unei eventuale înrudiri a „capadocienei" cu latina (n.tr.).

Greşita interpretare a cuvintelor lui. Îi dă prioritate lui Grigorie

Arşiţa cea mare a verii trecuse, iar chinurile lui Vasile nici gând să se împuţineze. La începutul toamnei lui 371 a primit o scrisoare de la prietenul Grigorie, pe care nu-l dăduse uitării. De câte ori îi ceruse ajutorul, de atâtea ori Grigorie îl refuzase. Iată însă că acum o întâmplare groaznică îi adusese aminte de vechile făgăduinţe cu Grigorie cum că vor vieţui şi vor sluji împreună.

Făgăduinţele acestea ale celor doi prieteni fuseseră reciproce: „Vom fi pentru totdeauna împreună". Dar Vasile înţelegea totdeauna unilateral aceste făgăduinţe. Voia totdeauna ca Grigorie să-l urmeze, nicicând nu s-a întâmplat să-l urmeze Vasile pe Grigorie. Aceasta dovedeşte firea mai puţin practică a unuia şi caracterul voluntar şi energic al celuilalt.

E de mirare câtă nevoie avea puternicul şi voluntarul Vasile de sprijinul lui Grigorie.

„Încă nu te-ai convins de asta, Grigorie? Lasă-i pe toţi şi vino lângă mine. Vino să ne luptăm împreună cu vrăjmaşul cel cumplit. Să dăm amândoi piept cu erezia şi cu împăratul, cu necunoştinţa şi dihonia."

Credea oare cu adevărat Vasile într-o aşa de mare putere a prietenului său? Aşa se pare, căci continuă: „De cum te vei înfăţişa aici, va pieri îndrăzneala vrăjmaşilor. Prezenţa ta e de-ajuns ca să se risipească toate uneltirile lor. Episcopi, preoţi şi căpetenii uneltesc laolaltă. Vino să-i risipeşti. Vor afla că tu eşti căpetenia taberei ortodocşilor. Da, da, nu mai sta pe gânduri. Tu să fii conducătorul, nu eu. Şi atunci, cine ar mai cuteza să dea piept cu tine, cine va mai afla îndrăzneala de a spune pe faţă «nu»? Acestea ţi le-am spus şi altă dată... Cuvântul tău e cu totul şi cu totul dumnezeiesc. Înţelege, eşti teologul nostru. Duhul Sfânt vorbeşte prin gura ta. Vino deci şi vom închide gurile celor fără de lege. Cel puţin, nu ne vor mai război pe faţă."

Ciudat; de ce dădea Vasile întâietatea lui Grigorie? Era ostenit cu totul? Se scârbise de neîncetatele atacuri? Poate. Dar încrederea lui în puternicul şi luminatul cuvânt al Sfântului Grigorie Teologul, acesta era adevăratul motiv. Îşi certa des prietenul cel

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

mare, dar îi cunoştea bine harismele, teologia. De aceea îi şi spune, spre a-i risipi şovăielile datorate faptului că îl tot certa: „Vino şi voi asculta de tine şi îţi voi urma cuvântul".

Acestea le-a avut de spus lui Grigorie prin scrisoarea din 371. Să dea lămuriri despre credinţa lui... Nu, nu o considera necesar. De altfel, supărându-se ca un copil, scrie în aceeaşi epistolă: „Toţi vor afla cine sunt, ce cred, de sunt fricos sau îndrăzneţ".

Ostenitul dar neplecatul luptător vedea că fiara cea cumplită se apropiase mult de el. Puţin mai lipsea ca Valens să-l exileze. Era însă pregătit pentru orice. Nici o clipă nu s-a gândit ce va face când va veni ceasul. În această atmosferă tensionată, nimic nu-l mai mişca.

Citindu-i nepreţuita scrisoare, Grigorie desigur că n-a fost de acord, însă a fost foarte mişcat.

„Ai întrecut măsura" – îşi zise sieşi. Izbucnise înlăuntrul lui, cuprinzându-l, iubirea frăţească. „Ai întrecut măsura, Grigorie" – gândi iarăşi; „fratele se prăbuşeşte, se zvârcoleşte, şi tu rămâi la Nazianz... Ruşine... Cum poţi face asta?... Cum îl laşi singur în lupta cea cumplită pe fratele...? Ce zic «fratele»? Pe însuşi sufletul tău..."

În scurtă vreme, în iarnă sau în toamnă, Grigorie va apuca drumul Cezareii, locul bătăliei celei mari.

Confruntarea. „Măria ta, am fost biruiţi." Vasile cel Mare

Toamna şi apoi iarna lui 371. Biserica a cunoscut atunci culmile martiriului şi ale slavei. Atunci Biserica Capadociei a dat pe faţă flacăra adevărului pe care îl ascundea în pieptul ei.

Până atunci, ortodoxia Capadociei era o insulă în Răsărit. Valens împrăştiase pretutindeni molima ereziei. Împreunate, violenţa şi viclenia aduseseră roade copleşitoare. Culcaseră la pământ Ortodoxia, iar acum strângeau Cezareea ca într-un cleşte. E adevărat, capadocienii nu cunoscuseră până atunci duritatea grosolană a lui Valens. Dar auziseră ce se petrecea într-altă parte. Aceasta era de-ajuns.

Diferitele centre ale imperiului se supuseseră deja pe deplin politicii împăratului arian. Dar asta se întâmplase pentru că ortodocşii fuseseră prigoniţi, izgoniţi, li se confiscaseră averile, fuseseră asupriţi în fel şi chip. Şi toţi câţi se împotriviseră fuseseră înlocuiţi din posturile pe care le ocupaseră până atunci.

Sălbăticia şi ura nu aveau margini. Se ajunsese chiar la a fi arşi, în Nicomidia, preoţii ortodocşi aflaţi pe o corabie. Cu cât se apropiau de Cezareea, cu atât li se înteţea sălbăticia. Slujitori ai împăratului profanau bisericile. Într-o cetate, intraseră în biserică, se urcaseră pe Sfânta Masă şi jucaseră pe ea. Într-o altă biserică, unde preotul ortodox încercase să-i împiedice pe profanatori, uciseseră şi vărsaseră sânge omenesc pe însăşi Sfânta Masă. Victimă le căzuse şi preotul.

În anul 371, răul întrecea măsura. Poporul era înfricoşat. Tremura şi se clătina. Nu se mai puteau împotrivi vântului nebunesc care sufla cu furie şi culca totul la pământ.

Dar Vasile?

Încerca tot ce-i stătea în putinţă. Se străduia să-şi adune neînsemnatele puteri ale trupului. Să-şi ţină sufletul drept. Dar tocmai cel ce părea – şi chiar era – slab, neînsemnat, a început să se înalţe asemenea unui uriaş. Dumnezeu îl voia şi-l făcea tot mai mare, atât de mare că ochii noştri nu-l pot cuprinde.

Îl voia mare pentru că, prin omuleţul acesta firav, îl va zdrobi pe satana însuşi – puterea ce lucra în împărat, în curtenii lui şi în eretici. Cu cât mai mult se apropia înfricoşătorul ceas al confruntării, cu atât mai veghetor devenea Marele Vasile. Trupul lui epuizat îndura încă şi mai multă rugăciune şi priveghere: „Vezi-mă, Hristoase al meu! Întăreşte-mă să pot sta drept, să Te mărturisesc, să nu dau înapoi nici o clipă. Nu din mândrie. Zdrobeşte-mă, batjocoreşte-mă înaintea întregii lumi – nu mă împotrivesc, o primesc cu bucurie. Pier, de voieşti. Nu caut ale mele. De altfel, oare mult voi mai putea trăi astfel? Ceea ce voiesc e să stau cu tărie înaintea satanei; să se întărească credinţa ortodoxă cea întru Tine. Ajută-mi, aşadar. Ţine-mă drept, neplecat. Slava Ta îmi doresc s-o dobândesc, nimic altceva..."

Noapte de noapte vorbea şi se lupta cu Dumnezeu, până ce cădea doborât pe patul lui de scânduri, acoperit doar cu mantia din păr de capră.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Unei asemenea stăruințe a unui suflet atât de curat nici Dumnezeu nu se putea împotrivi, nu voia. Căci nespus îl iubește pe om.

Trebuie să fi fost prin noiembrie-decembrie. Presiunile asupra lui Vasile curgeau una după alta. Astăzi îl atacau, mâine îi făceau promisiuni.

Mai înainte de a hotărî ceasul atacului final, Valens încercase diverse modalități de a-l atrage pe Vasile de partea lui. Simțea că chiar și faptul că Vasile ar rămâne arhiepiscop ortodox al Cezareii reprezintă pentru el o nereușită a politicii sale.

Deci nu intrase încă în Cezareea și încercase în fel și chip să-l facă arian – pe cine? – pe Vasile. Câtă naivitate – ca să nu zicem prostie – poate dovedi câteodată și satana însuși!

Un rol important în aceste presiuni asupra lui Vasile l-au jucat juriștii, care deveniseră oameni devotați ai împăratului. N-au lipsit însă nici ofițerii, precum și eunucii de la palat. Decăderea omului era la loc de cinste.

Uneltirile nu au adus rezultatele dorite, iar Valens se grăbea. Voia să termine cât mai repede cu putință cu acest ultim focar al împotrivirii, cu Vasile. În acest fel, și-ar supune numaidecât Capadocia, Pontul și Armenia. Împăratul era nevoit așadar să joace ultima carte. L-a trimis deci ca înaintemergător al său în Cezareea pe eparhul Modest, adjunctul pretorienilor. Știa ce face.

Modest era de neînduplecat. Neșovăielnic, nedându-se înapoi de la nimic, inuman, făcând totul spre a-i plăcea mai-marelui său. Biserica din Răsărit îi știa prea bine sălbăticia. Urla ca un leu și știa să-și prefacă amenințările în faptă, precum știa și să lingușească cu gânduri ascunse. Așa își întărea poziția pe care o avea pe lângă împărat.

Grigorie din Nazianz descrie cu exactitate întâmplările ce au urmat, pe care le vom înfățișa mai departe, apelând și la istoricii din secolul al V-lea.

La Cezareea, Modest s-a instalat în palatul guvernatorului. Însă confruntarea cu Vasile a avut loc mai degrabă la tribunal. Corpul de soldați care îl însoțea scotea în evidență și mai mult cu ce gânduri venise. Din prima clipă s-a îngrijit să-i convingă pe toți că va fi dur și nemilostiv. Nu trebuia să se ostenească prea mult pentru aceasta.

Porunci să-l aducă pe Vasile, care, la rândul său, era și el gata de luptă.

Episcopul s-a rugat toată noaptea. La un moment dat a simțit înmuindu-i-se genunchii de frică. Oare va izbuti? Va putea rămâne drept, cu demnitate, în fața fiarei? Paharul cel amar rămâne amar și pentru oamenii de seamă. Frica însă i-a trecut. Duhul Sfânt i-a întărit mădularele și a început să simtă altfel.

Iarna capadociană din acel an era grea. Totul era încremenit.

Decembrie era mult înaintat.

În casa lui, Vasile era lipsit de căldură. Frigul îl pătrundea până la os. Înlăuntrul său însă se ivise o scânteie care se prefăcuse treptat în flacără. Îl ardea și-l răcorea totodată! Cum? Nimeni nu pricepea. Îl văzură însă dimineață luminos, limpede la chip; bucuros ca de sărbătoare. Fața îi înflorea într-un surâs liniștitor.

Vasile avea înlăuntrul său praznicul cel sfânt și iradia.

Mergea către palatul guvernatorului. Toate vesteau o sărbătoare. Chipul lui, de obicei șters, apărea acum minunat, luminos. Pasul obosit îi era sigur, vesel. Chiar și rasa pe care o purta îi stătea în acea zi într-un fel aparte, cu demnitate, cu har.

Dinapoia lui se înfiripase un mic cortegiu, care îl urma tăcut. Erau aceia care nu înghețaseră din cauza gerului și a sălbăticiei lui Modest; aceia care, mai mult sau mai puțin, simțeau ceva din praznicul pe care îl purta în suflet Vasile. Voiau să prăznuiască împreună cu eroul lor. Voiau să ia și ei parte la luptă.

Dar nu li s-a îngăduit. Soldații au întins lăncile de fier, semn că trebuie să rămână afară cu toții.

A înaintat doar sfântul bărbat.

Încet dar sigur, a urcat treptele pretoriului. Silueta i se micșora, însă el creștea tot mai mult în măreție, umplând totul cu prezența lui. Micul bărbat era acolo, deasupra și înlăuntrul a toate. În ochii celor ce-l urmăreau cu privirea, toate celelalte – soldați, clădiri – se micșorau, căci creștea mai presus de fire Vasile.

Iar Modest? Mersese în sala oficială și se așezase pe tron, provocator, amenințător.

Trebuia încă din prima clipă să-l intimideze pe Vasile. Auzise atâtea despre bărbatul acesta firav, încât își pierduse siguranța de sine.

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com
PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

O frică nedeslușită se împlântase undeva în inima lui Modest și părea că nu mai vrea să-l părăsească.

De aceea era nevoie ca încă de la început să-i taie răsuflarea, deodată, dur, samavolnic. Să sfârșească pe cât posibil mai repede.

Puțin înapoia eparhului stăteau câteva persoane oficiale: guvernatorul, eunucii, judecători blazați...

Vasile a fost adus în sală. A înaintat spre tron cu semeție, însă neprovocator. Vesel, însă fără să zâmbească.

Un fior străbătu încăperea. Inimile ferocilor curteni pierdură pentru câteva clipe șirul bătăilor. Și-l regăsiră însă repede. Era nevoie să-și facă bine treaba.

Modest se încordă și, cu răceală și asprime, vorbi:

- Vasile, cum cutezi – singur tu – să mergi împotriva voii împăratului nostru? Cine ești tu de cutezi să-l disprețuiești?

Vasile pricepu tactica: atac prin surprindere. Nu se va lăsa însă înșelat. Va impune cumplitei înfruntări ritmul pe care îl voiește. Se va preface în stânca de care se vor zdrobi mânia și ura ereticilor. Va fi simbolul verticalității Bisericii în fața puterilor lumii acesteia.

Ceru deci motive concrete, acuzații clare:

- Pentru care lucru mă învinuiești, care e greșeala pe care nu mi-o știu?

- Nu ai credința împăratului, pe când toți ceilalți s-au supus.

- Fac astfel fiindcă Împăratul meu nu consimte cu credința lui Valens, care se închină unei făpturi (arienii Îl considerau pe Fiul creatură). Cum să fac aceasta, de vreme ce eu sunt făptura chemată să ajungă dumnezeu? Mă înclin deci Fiului ca lui Dumnezeu, nu ca unei făpturi.

- Și atunci ce suntem noi, cei care credem precum împăratul?

- Nimic, câtă vreme socotiți drepte astfel de lucruri!

Sudoare, chin și mânie nemărginită inundară sufletul tulbure al eparhului. Începea deja să se piardă. Astfel se explică naiva lui întrebare:

- De ce nu socotești o cinste să fii de partea noastră, să ne ai drept prieteni?

- Desigur, sunteți eparhi, chiar dintre cei mai puternici; dar nu vă am mai la cinste decât pe Dumnezeu! Și, ca fii ai lui Dumnezeu ce sunteți, este lucru de seamă să vă am prieteni.

Precum lucru de seamă este să-i am prieteni pe cei din ascultarea mea. Creștinismul nu se măsoară în ranguri, ci în credința noastră.

Modest a priceput. Se simțea descoperit în ochii tuturor. Se aprinsese și se înfierbântase. Venele i se umflaseră, mai-mai să pocnească. Dintr-o dată, se ridică de pe tron și amenință cu vorbe aproape nearticulate, bolborosite:

- Cum, nu te temi de puterea mea?

- Dar ce-mi poți face, ce trebuie să pățesc?

Își pierduse cu totul stăpânirea de sine. Involuntar, sălbăticia îl înjosea, îl umilea. Așa face totdeauna satana. Într-acolo își poartă victimele. În picioare, sălbăticit, răspunse întrebării sfântului bărbat:

- Ce pot?! Una din multele ce-mi stau în putere, pe care sunt îndrituit să le fac!

Vasile întrebă simplu:

- Ce sunt cele pe care le voi pătimi? Spune-mi, să le aud!

- Confiscarea averii tale, exilarea, chinurile, moartea.

- Altceva n-ai, cu care să mă poți înfricoșa? Căci de-acestea nu-mi pasă.

Sălbaticul eparh simți vorbele acestea ca pe o sabie înfigându-i-se în rărunchi. Ochii i se înroșiseră parcă și mai mult. Vocea i se pierduse. Nervii îi cedaseră, se predaseră. Din puternici ce erau, slăbiseră. Din tari ce erau, se înmuiaseră. El însuși se micșora. Devenea cel ce era în realitate: un om mărunt, neînsemnat.

Își adună însă puterile și băgui:

- Cum e cu putință aceasta, cum de nu ți-e frică?

- Fiindcă nu se poate teme de confiscarea averii cel ce nu are nimic, afară de câteva haine sărăcăcioase și ceva cărți. Asta-i toată averea mea, Modeste! Exilul iarăși nu mă înspăimântă, căci n-am pe pământ cetate stătătoare. Nici Cezareea, cetatea în care locuiesc, nu-i a mea. Așadar, oriunde m-ați arunca, Dumnezeu va fi și acolo, purtându-mi de grijă și veghind asupra mea. Chinurile? Ce să mai facă un trup ca al meu? E de-ajuns o singură lovitură și toate s-au sfârșit numaidecât. Asta ești în stare s-o faci. Mă amenințí cu moartea? Îmi vei fi binefăcător. Aceasta mi-o doresc și eu însumi, să merg cât de grabnic la Domnul, Cel pentru care trăiesc și mă lupt. Mă silesc să ajung la Dumnezeul meu, la Tatăl meu!

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Cine ar putea înspăimânta pe cineva care gândeşte astfel? Nimeni, bineînţeles. Cu atât mai puţin un curtean, unealta ereticilor.

Modest a recunoscut în sinea sa înfrângerea. Fusese înfrânt de un om paşnic. Se aşeză sfârşit pe tron.

Tăcu pentru câteva clipe. Se afundă şi mai mult în tron. Plecă înainte creştetul. Se gândea, cumpănea... Totul era inutil, nu se putea face nimic cu Vasile. Îşi înălţă încet capul. Nu pe de-a-ntregul, ci doar cât să-l poată privi pe omul cel firav ce domina cu prezenţa lui întreaga încăpere. Dădu să spună ceva. Nu-i venea. Mai apoi îşi deschise gura pentru a-şi recunoaşte indirect înfrângerea, pentru a-i recunoaşte lui Vasile măreţia.

- Nimeni până acum nu i-a vorbit cu atâta îndrăzneală lui Modest, nimeni n-a arătat înaintea lui atâta cutezanţă.

Sosise şi ceasul trăsnetului. Vasile nu s-a putut abţine. Erau clipe mărețe, de cumpănă, istorice. De-aceea nimeni nu-l poate acuza de egoism!

- Pentru că n-ai întâlnit niciodată un episcop adevărat. Ţi-ar fi vorbit în acelaşi chip, de vreme ce s-ar fi luptat cu adevărat.

Vasile îl văzu însă pe eparh zdrobit, îşi măsură cuvântul greu pe care-l rostea şi căută să-l mai îndulcească:

- Noi ortodocşii, eparhule, suntem buni şi smeriţi. Nu doar cu împăratul ne purtăm fără trufie. Dacă însă se întâmplă să se primejduiască credinţa în Dumnezeu, atunci dispreţuim şi nesocotim totul. Atunci focul, sabia călăului, fiarele sălbatice ne pricinuiesc mai degrabă mulţumire decât frică. De aceea fă ceea ce voieşti, ceea ce îţi stă în putere. Batjocoreşte-mă, ameninţă-mă cât pofteşti. Nu-mi voi lepăda credinţa, oricât mă vei ameninţa.

Era ultimul duş rece pe care îl primea Modest în această confruntare istorică. Gârbovit, ca un animal bătut, Modest făcu semn străjerilor să-l lase slobod pe Vasile.

Afară, o parte din turma sa aştepta. Şi, curios... nu se tulburau. Ştiau că, în ceasul de cumpănă, Vasile – mai bine zis, Dumnezeu – va birui.

Îl înconjurară, îl luară în mijlocul lor ocrotitor, cu sfială, cu respect. Precum odinioară pe mărturisitori, pe mucenici ori moaştele acestora.

Era eroul lor, persoana asemenea căreia voiau cu toţii să fie, fără ca Dumnezeu să le fi împlinit pe deplin dorinţa aceasta.

Cel dintâi care-l aştepta era prietenul său Grigorie.

Îndată ce a dat cu ochii de el, lui Vasile i s-a luat o piatră de pe inimă, a simţit o mare uşurare. O acoperi însă cu discreţie. Nu era momentul potrivit. În aceeaşi clipă, Grigorie îşi dori să-l îmbrăţişeze pe Vasile. Se abţinu. Căci cel ce trecea acum nu era Vasile, prietenul său cel mai apropiat, ci alesul lui Dumnezeu, persoana prin care Dumnezeu biruise pe satana. Simbolul sacru pe care toţi se cădea să-l respecte, ca pe o arătare a puterii lui Dumnezeu.

Fără strigăte de biruinţă, fără cuvinte de prisos, l-au condus pe Vasile acasă. A rămas cu el doar Grigorie. Toţi ceilalţi s-au risipit prin Cezareea, să-i încredinţeze pe toţi de istorica biruinţă.

Ce s-a petrecut după aceea cu Modest? A rămas multă vreme gânditor. Umilirea îl zdrobise. Nu părea însă dispus să-şi schimbe părerea. Îşi iubea mai mult rangul decât Îl iubea pe Dumnezeu, de aceea refuza harul dumnezeiesc.

A doua zi încercă iarăşi, fără ameninţări, doar-doar Vasile îşi va schimba cugetul. Fireşte, nici el însuşi nu credea în aşa ceva. Ţinu însă pur şi simplu obiceiul.

S-a ridicat deci şi a mers la împărat, care ajungea de-acum în Cezareea. N-a evitat să-i spună adevărul întreg: „Am fost biruiţi, împărate al meu, de episcopul acestei Biserici. Nu se teme de ameninţări. E mai tare decât vorbele noastre, mai puternic decât puterea noastră de convingere. Pe oricine putem ameninţa, însă pe Vasile nu. De voim rezultate, trebuie să recurgem la constrângeri".

Împăratul n-a consimţit. Avea curajul să admire virtuţile oamenilor.

A dat poruncă să nu fie folosită forţa.

Nu că şi-ar fi schimbat părerea în ceea ce-l privea pe Vasile. Admiraţia lui faţă de episcop nu însemna recunoaşterea rătăcirii în care el însuşi se afla. Ci îşi schimba tactica. În foc, fierul se înmoaie, dar tot fier rămâne.

Aştepta deci un moment favorabil, nădăjduind că va găsi calea de a-şi împlini planurile. Până acum izbutise cu toţi. Cu puţină răbdare, poate şi Vasile se va pleca.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Împăratul cedează înaintea preotului

Luna decembrie a anului 371 înaintase şi sfârşise cu îngheţ. Perioada postului era pe sfârşite. Bisericile se pregăteau să prăznuiască cele două mari evenimente: Naşterea Domnului şi Botezul Lui, sau Dumnezeiasca Arătare.

Până atunci cele două sărbători se făceau în aceeaşi zi, pe 6 ianuarie. Cu o cuvenită pregătire a credincioşilor. Cu potrivita înţelegere a acestor mari evenimente. Cu mult fast.

În Biserica Răsăritului domina o atmosferă curioasă. Toţi aşteptau evenimentele din Cezareea.

Disputa sfârşise prin biruinţa lui Vasile? Aşadar, Valens dăduse înapoi? Greu de acceptat în ceea ce-l privea pe acest despot. Prin urmare, chestiunea mai degrabă nu se sfârşise.

O tensiune nedesluşită domnea în însăşi cetatea Cezareii. O pace nesigură acoperea inimile ortodocşilor. Nădăjduiau în dumnezeiasca putere a Sfântului Vasile, dar ştiau şi samavolnicia împăratului.

Sosise marea sărbătoare a creştinătăţii. Încă din zori, biserica mitropolitană a Cezareii se umpluse. Răsuflarea oamenilor încălzea atmosfera, rugăciunile credincioşilor o făceau îmbietoare, duhovnicească.

Biserica era mare şi luminoasă. Ordinea domina pretutindeni. Înainte, în sfântul altar, la Sfânta Masă, stătea chipul stacojiu al sfântului. Răspunzător, serios, cald.

Faţa lui suptă de post şi luminată de Duhul Sfânt strălucea, iradia, apărând frumoasă, cinstită, iubită. Era dovada pe care Dumnezeu o dădea lumii despre alesul Lui.

Locuitorii Cezareii o vedeau, o simţeau. Episcopul lor era vas ales al lui Dumnezeu. De altfel, Duhul Sfânt lucrează în lume prin aleşi al Lui, descoperă voia cea dumnezeiască prin aceştia. Fără aceşti oameni, fără aceste persoane, nu există Biserică. Fiindcă şi Hristos tot persoană este, iar unirea omului cu Dumnezeu se face prin părtăşia credinciosului de Persoana lui Hristos.

Împăratul îşi petrecea zilele în Cezareea. Punea la cale rezolvarea problemelor de stat. Cel mai mult îl preocupa Vasile: îi

stătea în cale. Nu-i îngăduia să făurească un stat cu o credinţă unică, aceea fiind arianismul.

Totodată, admiraţia lui faţă de Vasile îl făcea să se îndoiască: „Oare să aibă dreptate omul acesta? Oare credinţa mea să nu fie dreaptă?" Dar nu-şi ducea gândul mai departe, căci mai întâi de toate era împărat şi interesul statului era unitatea, pe care acum – credea el – doar arianismul o putea asigura.

Însă în ziua Bobotezei a luat hotărârea. În parte mânat de nădejdea că-l va mişca pe Vasile cu gestul său, în parte fiindcă în sufletul său îl admira.

Caleaşca imperială oficială, străjerii călări şi scutierii aşteptau lângă locuinţa împăratului. Se alcătuise un cortegiu strălucitor ce pornise spre biserica mitropolitană. Toţi erau cuprinşi de nedumerire, dar nimeni nu zicea nimic. Pe drum, mulţimile se minunau. Cu gând bun ori cu gând rău merge împăratul la mitropolie?

A coborât cu mişcări încete şi măsurate, ţinând ceva de mare preţ în mâna stângă. Mândru, a intrat în biserică şi a înaintat. Credincioşii, uluiţi, se dădeau la o parte, necrezând ochilor. Şi era adevărat că pe chipul împăratului nu se citea câtuşi de puţin asprime.

Dar nici Valens nu era mai puţin uluit. Dimpotrivă. Era atât de impresionat de mulţimea ce se ruga, de ordinea şi atmosfera din biserică, încât îl cuprinse ameţeala. Luă aminte către sfântul altar, zări chipul neînfricat slujind inundat de lumină dumnezeiască. Uşoara ameţeală îl făcea pe Valens neputincios. Faţa sa cu trăsături puternice, bărbăteşti, pălise. Dar nimeni nu băga de seamă. Mai înaintă puţin. Se opri lângă uşile împărăteşti, spre a oferi, ca un credincios, darurile pe care le adusese cu sine, prescură şi vin.

Simţea înlăuntrul său că-şi pierde puterile. Nimeni dintre uluiţii curteni nu bănuia drama. Întinse darurile pe care le purta. Ipodiaconii şi preoţii vedeau, dar nimeni nu se mişca, nimeni nu le lua. Toţi şovăiau. Oare le va primi Vasile?

Tensiunea era maximă, nervii neînduplecatului împărat cedară. Simţi înmuindu-i-se genunchii şi se clătină, gata să se prăbuşească. Mâna unui preot îl ţinu cu tărie de braţ, îl sprijini. Ruşinea fusese astfel evitată.

Încet-încet, şi-a venit în fire. Întâmplarea a fost ca o bătaie în uşă a Duhului Sfânt. Darurile au fost duse în sfântul altar. Scăldat

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

în lumină, preotul slujitor vedea totul, chiar de privea în altă parte. Făcuse semn și un diacon luă darurile împăratului rău-credincios.

Câtă lumină, cât de sfânt trebuie să fi fost Marele Vasile ca să primească prescura și vinul unui eretic, prigonitor al Ortodoxiei, ucigaș al atâtor clerici!

Ce cugeta, ce ghicea în spatele acestei fapte a împăratului sfântul episcop, în vreme ce slujea, nu știm. Primi însă darurile.

Gesturi ce transcend canoanele, când sunt făcute de către sfinți, nu pot fi judecate de oamenii de rând.

Dumnezeiasca Liturghie luase sfârșit. Nemișcat, Vasile aștepta. Cu mișcări atente, și-a scos veșmântul strălucitor și a rămas în rasa învechită, care îi înfășura micul și neînsemnatul trup. S-a îndreptat spre ușa stângă a sfântului altar și l-a întâmpinat acolo, el însuși, pe împăratul Valens.

Știm bine că nu erau în firea lui Vasile să se formalizeze. Însă toți cei ce-l iubeau pică distingeau pe fața lui, în purtarea lui, o adâncă noblețe, o bunătate firească. Pe acestea le avea din belșug în ceasul acela, fiindcă abia sfârșise Sfânta Liturghie și fusese scăldat de iubire, de bunătate, de adevăr.

Grav așadar, dar și foarte delicat, a stat de vorbă cu Valens. Aceasta era o mare dorință a împăratului, care abia acum se realiza.

Credea oare Valens că-l va câștiga pe Vasile doar printr-o discuție? Nu știm. Cert e doar că din clipa aceea Valens și-a schimbat poziția față de Sfântul Vasile și față de ortodocși în general. Gheața s-a topit. Prigonirile s-au împuținat.

Ce-au discutat cei doi oameni, cel puternic și cel dumnezeiesc, nu știm. Totul s-a petrecut în taină. Aceasta o adeverește Grigorie Teologul, care se afla atunci în sfântul altar.

Valens nu mai era aprigul prigonitor al lui Vasile, pe care de-acum îl admira și-l cinstea cu adevărat. Dar nu se poate vorbi de o schimbare a lui în ceea ce privește credința. Poate că s-ar fi întâmplat și această schimbare, dacă în jurul lui nu ar fi mișunat neîncetat arienii. Dar n-a fost așa. Curtea împăratului era plină de eretici, care îl lingușeau neîncetat, spre a putea astfel să-l întoarcă împotriva ortodocșilor.

Și asta nu e ceva întâmplător. Ereticii au apărut mereu de-a lungul istoriei în această postură de lingușitori ai Curții. L-au

convins în scurtă vreme pe Valens să-l exileze, deși în sinea lui împăratul îl recunoștea. Cei întinați îi prigonesc pururea pe cei curați.

Cezareea era cuprinsă de tulburare. Fiecare parte dintr-o pricină diferită. Rău-credincioșii prăznuiau, căci biruiau asupra stâlpului Ortodoxiei. Ortodocșii plângeau și protestau tăcut, căci își pierdeau dumnezeiescul păstor.

Multe nopți lucraseră arienii pentru a-l convinge pe Valens să-l trimită pe Vasile în exil. În cele din urmă, izbutiseră. Vestea cea rea s-a răspândit ca fulgerul printre ortodocși. Vasile se aștepta la aceasta. Fiecare nouă zi i se părea tot mai înnourată. Valens nu amenința, dar eunucii îl otrăveau împotriva lui Vasile.

În seara când s-a luat hotărârea, i s-a dat de știre și lui Vasile. Era vremea să-i arate lui Modest că nu glumea când îi spusese că nu-l înfricoșează nici un exil.

Așadar, a primit vestea netulburat. „Fie și aceasta încă o încercare a adevărului nostru. Și oricât am suferi pentru adevăr, e nimic pe lângă măreția acestuia" – i-a șoptit liniștit prietenului său Grigorie, care nu-l mai lăsa nici o clipă singur.

Nimeni n-avea curajul să-l consoleze. Mai bine zis, nimeni nu îndrăznea s-o facă – cum să consolezi un om îndumnezeit? Durere și dezamăgire se putea citi pe fețele celor ce se aflau de față.

Trebuia să-și pregătească... bagajele. Dar n-avea nimic de luat cu el. Un anteriu de păr și o rasă, singurele haine pe care le avea, le avea pe el. A trimis doar să i se aducă puține cărți. Scriptura, *Filocalia* lui Origen, câteva scrieri de-ale Părinților.

Toate erau gata.

La palat, decretul de exilare se afla, deschis, pe biroul împăratului, gata să-i primească semnătura.

Ereticii jubilau în afara palatului, ovaționând hotărârea împăratului. Ortodocșii plângeau, la propriu, pentru necazul care dăduse peste ei.

Lângă episcopie sosise trăsura care urma să-l ia pe Vasile și să-l ducă într-un anume sat uitat de lume, foarte departe, încât să nu răzbată de acolo până la capadocieni razele mărturisitorului lor și să-i încălzească.

Atmosfera era încordată. Noaptea de ianuarie era rece și întunecată, asemenea inimilor celor mai mulți dintre oameni. Toate

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com
PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

erau hotărâte. Lipsea însă încuviinţarea lui Dumnezeu. Şi, de aceea, împăratul n-a mai apucat să-şi pună semnătura pe decretul ce-i stătea dinainte.

Tocmai în acel moment a ajuns în clădirea guvernatorului (unde se afla împăratul) o veste tristă. Micul Galaţiu, fiul împăratului, se topea sub arşiţa febrei. Era grav bolnav şi doctorii nu-l puteau ajuta cu nimic, cu toate că erau dintre cei mai buni medici ai Răsăritului.

Moartea era sigură. Totodată, şi împărăteasa Domnica trecea, noapte de noapte, prin clipe grele. Tulburat, Valens a poruncit să fie aduşi şi alţi doctori pricepuţi. Dar nici aceia n-au izbutit nimic. Nefericitul tată se ruga ca niciodată; însă fără rezultat. Dreptatea lui Dumnezeu sosise numaidecât, fără zăbavă, ca o sabie. Vrând-nevrând, împăratul şi-a amintit de Vasile. „Da, el, are credinţă multă şi adevărată, mi-ar putea scăpa copilul. El, de s-ar ruga, pe el l-ar asculta Dumnezeu..."

Cum, dar, să facă? Până mai adineauri l-ar fi exilat, iar acum să-i cadă la picioare, rugându-l?!... Ce va zice lumea?

A făcut altceva, o dată ce credea că Vasile îi va izbăvi fiul. A trimis la Vasile rude şi prieteni ce se găseau acolo. Vasile a dat uitării prigoana, exilul. Se gândea doar la durerea unui tată, ce se întâmpla să fie şi împărat; fie el şi rău. Fără întârziere, a coborât puţinele trepte ale clădirii episcopiei şi a urcat în trăsură. Doar că, în loc să-l ducă în exil, aceasta avea să-l ducă la casa familiei imperiale.

Cunoştea starea copilului. Îi spuseseră totul oamenii împăratului. S-a prins, aşadar, tăcut, la luptă cu Dumnezeu, în trăsura ce zbura pe drumurile înzăpezite ale Cezareii.

În jurul casei se strânsese mulţime de oameni, aşteptând. Au luat seama la Vasile şi s-au minunat cu toţii de prezenţa lui discretă şi totuşi impunătoare. L-au dus înăuntru, în casă. Şi chiar înainte de a intra în odaia bolnavului, copilul se învioră, se simţi mai bine. Toţi au văzut această minune şi toţi au mărturisit-o.

Dumnezeu s-a milostivit spre nefericitul Valens şi a săvârşit minunea prin alesul Lui cel sfânt, prin Vasile, care i-a sfătuit să boteze copilul şi a plecat numaidecât.

Iată însă că Valens nu avea să se înţelepţească nici acum. S-a dat iar pe mâna arienilor, făcându-le pe plac, iar copilul avea să moară la scurtă vreme după ce a fost botezat de un preot arian.

Dumnezeu dă totdeauna semne ale puterii Lui, ale voii Lui, dar oamenii arareori au ochi de văzut şi urechi de auzit. Aşa s-a petrecut şi cu Valens şi cu arienii epocii lui.

După această întâmplare, Valens n-a mai putut semna decretul de exil. Şi, cu toate greutăţile pe care le va mai înfrunta Vasile până la moartea lui, amărăciunea exilului nu o va cunoaşte.

Ceva asemănător bolii lui Galaţiu s-a petrecut la scurtă vreme după aceea – cu cine crezi, iubite cititorule? Cu însuşi Modest, care între timp îşi schimbase poziţia faţă de Vasile, urmând exemplul dat de stăpânul său.

Căzuse, aşadar, grav bolnav. Moartea dădea târcoale trupului său, acum cu totul neputincios. În focul cumplitei lupte cu moartea, uită cele ce-au fost şi-l chemă la el pe Vasile

Plângea de durere ca un prunc, pocăindu-se de tot ce-i făcuse alesului lui Dumnezeu, Vasile. Mulţi ani după aceea, Modest istorisea cunoscuţilor şi prietenilor cum s-a vindecat prin rugăciunea lui Vasile.

Se pare că purtarea lui Modest s-a schimbat radical după această întâmplare. Avem mărturie în acest sens scrisoarea pe care i-o adresează Vasile, în care îl laudă pentru interesul lui faţă de oameni şi Biserică (Epistola 104).

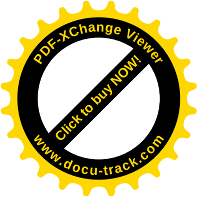
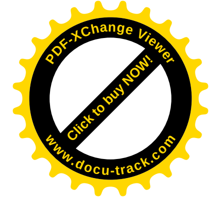
Cu toate acestea, arienii nu şi-au pierdut curajul. Lângă împărat, în palatul lui, aveau în fiecare zi o mulţime de prilejuri să-l vorbească de rău pe cel cu totul lipsit de răutate, de a-l întina pe neîntinatul Vasile, înfăţişându-l drept lup pe mielul cel fără prihană. Metoda lor n-a dat greş. Au izbutit să obţină un nou decret de exilare a lui Vasile. Valens s-a luptat mult cu sine însuşi. A amânat multe zile semnarea acestui nou decret.

Într-o dimineaţă, a deschis cu atenţie decretul împăturit şi a apucat condeiul, să-l semneze. Dar, de cum a atins hârtia, condeiul s-a rupt.

I s-a dat un al doilea condei, apoi un al treilea.

Picături de sudoare s-au ivit pe fruntea împăratului. S-au tulburat oarecum şi arienii de la Curte.

Căutau să termine cât mai repede.

Pentru Valens, de-acum totul era limpede. Nu trebuia să semneze. Pe Vasile îl ocrotea Dumnezeu. Mâna dreaptă a împăratului tremura cu totul. Îl cuprinsese în întregime frica şi cutremurul.

Luă definitiv hotărârea de a nu-i mai face niciodată supărare lui Vasile, de a nu se mai împotrivi niciodată alesului lui Dumnezeu. Aşa se hotărâse, înfricoşat, stăpânul lumesc. Şi simţea dumnezeiescul duh al lui Vasile. Până aici ajungea prezenţa lui. Dar Valens nu cuteza să meargă mai departe. N-avea curaj. Nu îmbrăţişa duhul lui Vasile, ci doar se temea de el, doar îl admira.

Dar adevărul trebuie trăit, nu doar admirat. Admiraţia e prima treaptă. Viaţa este părtăşia de adevăr. Iar importanţă absolută are doar viaţa.

CAPITOLUL AL ŞASELEA

PENTRU PACEA ŞI ADEVĂRUL BISERICII. PENTRU ALINAREA DURERII

Minunata Cezareea

Cuptorul cel încins cu foc se stinsese.

Vulturul Ortodoxiei răsăritene biruise flacăra. O învinsese şi de-acum era slobod să călăuzească, să se înalţe deasupra Capadociei, a Pontului şi a Armeniei Mici, să vegheze şi să dezvăluie adevărul pe care l-a cunoscut în văzduhurile dumnezeieşti, acolo unde a străbătut cu aripile dăruite lui de Dumnezeu.

Se sfârşise aşadar încercarea adusă de Valens. Ortodocşii răsuflaseră uşuraţi, întâi şi-ntâi că-l vedeau pe Vasile, noul lor Moise, slobod.

Dar asta nu însemna şi rezolvarea tuturor problemelor bisericeşti, aşa cum nu însemna nici predarea armelor de către vrăjmaşii lui Vasile. În cele ce vor urma, nu va mai avea parte de atacuri directe, ci indirecte, care istovesc şi câteodată chiar împietresc.

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

Fără îndoială, cu defensiva lui Valens începea o nouă etapă în activitatea lui Vasile. Pe aceasta o vom vedea în capitolul de față.

La începutul anului 732, Valens se afla, cum am văzut, la Cezareea. A plecat însă grabnic și a hotărât, de la curtea imperială, împărțirea Capadociei în Prima și Secunda. Capitala celei dintâi rămânea Cezareea, iar a celei de-a doua avea să fie cetatea Podandului. Măsura servea, zice-se, unor scopuri administrative! Așa credeau sfetnicii de la palat că vor guverna mai bine întinsa Capadocie.

Însă indiferent dacă această schimbare era bună sau nu, Vasile a reacționat imediat. Asta fiindcă planurile lui vizând unitatea Bisericii erau acum și mai mult îngreunate. Poziția lui, de arhiepiscop al întregii Capadocii, fusese o armă puternică pentru combaterea tendințelor separatiste ale multor episcopi din zonă.

În special episcopii care înclinau către arianism și cei care cedau presiunilor celor de la palat se simțeau liberi să treacă în tabăra celor puternici, de vreme ce nu mai erau direct subordonați neînduplecatului Vasile.

Peste câteva luni, temerile lui Vasile s-au adeverit. Când a cerut să-i întâlnească pe episcopii Capadociei Secunda, aceștia l-au ignorat cu desăvârșire. Și nu doar atât. Din inițiativa lui Antim al Tianelor, a celor cu tendințe ariene și a celor ce nu puteau accepta urcarea lui Vasile pe tronul Cezareii, se țineau sinoade fără știința lui și se luau hotărâri asupra chestiunilor bisericești, având-se ca scop îndepărtat minimalizarea personalității lui, scăderea prestigiului lui.

Se crede că împărțirea Capadociei s-a făcut tocmai în vederea micșorării sensibile a influenței lui Vasile, ca arhiepiscop al întregii provincii. Foarte probabil ca această împărțire să se fi hotărât înainte de 372. Au amânat-o însă, cu nădejdea că Vasile își va schimba atitudinea. Iar acum, pierzând orice nădejde, au purces la împărțire.

În general, urmările împărțirii provinciei au fost foarte rele pentru vestita ei capitală, Cezareea. Autoritățile de stat și diversele servicii erau nevoite să părăsească în proporție de jumătate Cezareea și să se instaleze într-un târg neînsemnat, Podand. Dimpreună cu acestea, au fost nevoiți să plece și căpetenii locale, senatori, chiar și comercianți, profesori și o parte a populației.

Mulți dintre oamenii de vază s-au autoexilat prin locuri îndepărtate, ca să evite strămutarea la Podand. Unii chiar au murit din pricina supărării ori s-au sinucis când au fost obligați să se mute în neînsemnata localitate a Podandului.

Cezareea a fost pustiită într-un răstimp scurt de tot ce avea mai bun. Iar dacă mai adăugăm și recenta incursiune aici a sciților masageți din părțile Mării Caspice, vom înțelege de ce Vasile se va plânge de neștiința de carte a locuitorilor Cezareii, de lipsa școlilor și a profesorilor în această perioadă.

În epistolele 74, 75 și 76 își dezvăluie tot interesul pe care îl are față de capitala mitropoliei lui. Ba, mai mult, necazul ce l-a ajuns s-a făcut acum pricină să-și exprime dragostea caldă pe care o nutrea față de cetatea mamei lui, Emilia.

Pe de altă parte, păstoriții săi, locuitorii cetății, alergau la el așteptând ajutor doar de la el.

Nu credea prea mult că va mai putea schimba planurile celor puternici, care insistau pentru aplicarea lor și din motive legate de credința lor eretică. Dar nu voia nici să rămână cu mâinile încrucișate, acum, când frumoasa lui Cezareea pierdea cei mai aleși oameni ai ei, spiritualitatea ei. Acum, când așezămintele lui filantropice se vor ruina din lipsa veniturilor. Căci se petrecea și această josnicie: Antim al Tianelor, înțelegându-se cu bande de hoți, fura animalele de povară ce purtau veniturile bisericești care treceau prin teritoriul eparhiei lui. Își justifica mizerabila faptă spunând că nu trebuie să plătească cineva nimic unor rău-credincioși precum Vasile.

Și apoi, păstoriții lui l-ar fi învinuit pe față: „Ne părăsești tocmai acum, la ceasul de cumpănă, preasfinţite?" Aceasta n-o putea îndura.

S-a gândit la prietenii lui cei puternici. În aparatul de stat existau persoane care-l apreciau. Îl lega de ei o prietenie mai veche și putea cere, deci, mijlocirea lor pentru anularea împărțirii care deja se făcuse. Scrise, așadar, unui înalt funcționar de stat, Martinian, generalului cu aprovizionarea, Aburgie, și însuși eparhului Constantinopolului, Sofronie.

Se plângea tuturor de situația creată, dar nu avea de propus nici un plan de acțiune, de abordare a problemei. Doar le-a stârnit

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

interesul, doar i-a sensibilizat și i-a rugat să facă tot ce pot pentru minunata Cezareea.

Singura reușită a fost schimbarea capitalei Capadociei Secunda de la Podand la Tiana, o cetate, totuși, cu o veche tradiție și cu o populație mai numeroasă. Și, după cum vom vedea mai departe, au fost generate multe probleme din cauza pretențiilor mitropolitului Tianelor, care pe atunci era priceputul dar îndărătnicul Antim.

E încercată prietenia. Răspuns la împărțire

Vasile nu avea puterea de a zădărnici împărțirea. Avea însă înțelepciunea păstorului și a reacționat la această măsură necanonică, spre folosul credincioșilor. Adică a hirotonit episcopi în câteva târguri care nu aveau episcopii și pe care le revendica mitropolitul Capadociei Secunda.

Folosul a fost imediat. Credincioșii acestor orașe au cunoscut o mai intensă îngrijire pastorală, au sporit și mai mult în viața duhovnicească și n-au fost biruiți de erezie. Așadar Biserica, în loc să fie ruptă și împărțită, a crescut duhovnicește.

În noile episcopii, Vasile a așezat, firește, prieteni de-ai săi, ortodocși convinși. Curios este că, pentru acest plan al său, a folosit și doi mari teologi, care amândoi au dat greș în această lucrare. Este vorba de prietenul său, Grigorie Teologul, și de fratele său Grigorie. Pe cel dintâi l-a hirotonit pentru episcopia Sasimelor, aflată undeva între Cezareea și Tiana, iar pe celălalt pentru episcopia Nyssei, aproape de râul Alis.

Prietenul său n-a mers deloc în episcopia lui. Fratele a mers, dar a creat mai multe probleme decât a dezlegat.

Hotărârea lui Vasile de a-l folosi pe prietenul Grigorie în planul pomenit mai sus s-a făcut pricină de a fi probată puțin prietenia celor doi, care s-ar fi stins dacă nu ar fi fost amândoi mari la inimă.

Vasile i-a aruncat vorbe grele prietenului său, certându-l că nu merge la Sasima să-și păstorească turma încredințată lui. L-a învinuit că nesocotește interesul Bisericii, că e lipsit de dragoste și necioplit... Grigorie s-a revoltat, a reacționat violent. Totdeauna în

viața lui a făcut așa, când i se cerea să-și părăsească liniștea și să-și asume răspunderi de orice fel. Știa bine că nu-i un om de acțiune. Simțea dezgust pentru acțiune, așa cum simțea pentru păcatele lui. Zicea către Vasile:

- Găsește-ți pe altul care să-ți păzească animalele de povară, ca să nu ți le mai fure Antim!

Spunea asta pentru că la Sasima era răscruce de drumuri, trecătoare, și în acel loc găsea Antim împrejurarea prielnică de a fura animalele de povară ale mitropoliei Cezareii, susținând că târgul Sasimelor face parte din jurisdicția lui și că nu trebuie să plătească ereticilor taxe, precum am zis mai înainte. Dacă însă ar fi fost acolo episcop un om de-al lui Vasile, veniturile bisericești ale locului ar fi ajuns în siguranță la Cezareea și lucrările filantropice s-ar fi împlinit mai devreme.

Grigorie le vedea și le aprecia pe toate. De la el știm că, prin planul lui Vasile, întreaga parte a locului a sporit duhovnicește. El știa mai bine decât toți la ce foloseau bietele animale de povară. Toate bune, numai să nu fie el cel care să trebuiască să se angajeze în acțiune; nu era pe măsura lui, nu se potrivea firii lui.

- Fă tot binele pe care-l poți face, Vasile. Dar pe mine lasă-mă în liniștea mea.

Angajarea în asemenea lucruri practice îi zădărnicea parcă totul, devenea mic, neînsemnat; pe când în cugetare era mare, îndemânatic în teologhisire.

„Pentru mine, Vasile, cea mai mare faptă (=acțiune) este nefăptuirea."

Vasile îl certa, scriindu-i scrisori aspre și îndemnându-l să dea o mână de ajutor la lucrarea de menținere a unității. Iar el îi răspundea cu astfel de vorbe sucite: „Faptă e nefăptuirea".

Cum să cadă de acord, în astfel de împrejurări, cei doi sfinți bărbați? Și cum de se înțelegeau, totuși, unul pe altul? Se înțelegeau, căci fiecare avea și tăria și dispoziția de a se apleca asupra inimii celuilalt. Vasile respecta „nefăptuirea" lui Grigorie. Grigorie recunoștea că lucrările lui Vasile erau dictate de interesul Bisericii, erau voia lui Dumnezeu.

Aveau să vină clipe amare pentru Grigorie. Protesta: „Bine, dar prietenia noastră nu o pui la socoteală? Cum de mă trimiți

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

episcop într-un sat prăpădit? Mă faci să nu mai cred câtuşi de puţin în prietenie". Cuvinte grele...

Nici chiar cei apropiaţi ai lor nu-i înţelegeau. Vestea ajunsese peste tot şi Vasile se apăra înaintea prietenului lor comun, Eusebiu al Samosatelor, care se pare că-i făcuse o anumită observaţie:

- Ca şi tine, Vasile, şi eu aş vrea ca Grigorie să păstorească odată şi-odată o Biserică pe măsura puterilor şi a darurilor lui. O asemenea Biserică este pământul întreg. Dar aceasta nu-i cu putinţă. Păstorească, deci, acum mica cetate a Sasimelor, ca locul să se sfinţească de către Grigorie, şi nu Grigorie de către loc. Propriu omului mare îi este să se mulţumească cu cele mici şi să le prefacă din mici în mari.

Acestea se petreceau între luna februarie şi Paştile lui 372.

Anii au trecut, Grigorie a fost chinuit tot mai mult. Mai ales de când a mers la Constantinopol, în 379, unde a întărit credinţa ortodoxă în anii negri ai dominaţiei ariene şi unde, în 381, a ajuns arhiepiscop.

Ceva însă i-a rămas din amărăciunea cu care l-a adăpat Vasile. Avea să şi-o amintească chiar şi la mormântul lui Vasile, pe când îşi rostea copleşitorul lui necrolog. Şi totuşi, îl va îndreptăţi pe Vasile, recunoscând că făptuirea lui i-a fost poruncită de Însuşi Duhul Sfânt, ceea ce nu i-a tăgăduit niciodată lui Vasile.

Cealaltă faţă

L-am cunoscut pe Vasile într-o clipă de triumf, de semeţie, neînduplecat, am zice chiar dur. A fost momentul înfruntării cu Modest. I se cerea să-şi falsifice credinţa, să rănească Biserica.

Aşa l-a cunoscut marele nobil Modest pe neînduplecatul Vasile.

Dar a venit curând vremea ca Modest să cunoască un alt Vasile. Precum şi Vasile un alt Modest, care nu mai ameninţa, nu mai înfricoşa, nu mai batjocorea.

Erau de-ajuns câte văzuse Modest. Ajungea, de altfel, şi minunata lui vindecare de către Vasile pentru a-şi schimba poziţia. Înlăuntrul lui s-a petrecut o transformare extraordinară. Astfel că

Modest a ieşit din cuptorul luptei duhovniceşti prelucrat, şlefuit, om de seamă, aşadar om.

Acestui Modest, la scurtă vreme după zguduitoarele evenimente din timpul iernii, Vasile îi trimite scrisori, cerându-i să mijlocească pentru toţi cei ce au trebuinţă de ajutorul lui.

Ca pe un adevărat părinte, pe Vasile îl durea necazul oricărui om, silindu-se totdeauna să-i ajute pe toţi. Mai întâi se îngrijeşte de cei pe care-i vedea mai des. De preoţii lui. În vremea aceea, veniturile lor erau aproape inexistente. Era nevoie de eroism pentru ca un preot să poată trăi din puţinul pe care îl primea.

Odinioară, marele împărat Constantin, aflând despre situaţia materială a preoţilor, dăduse dispoziţie ca aceştia să nu mai plătească darea către stat. Dar această dispoziţie s-a trecut mai apoi cu vederea, de aceea Vasile îl ruga acum cu căldură pe Modest să li se dea preoţilor această mică mângâiere.

Dragostea lui de oameni, dar şi marea lui putere de muncă îi atrăgeau pe toţi, încât toată lumea venea la el, rugându-l să-i ajute în clipele de ananghie sau de deznădejde. Îi cereau să mijlocească pe lângă stăpânii lumeşti. Chiar şi grupări sociale organizate îi cereau ajutorul.

Într-o dimineaţă i-au bătut la uşă nişte lucrători din regiunea muntelui Tauros din Capadocia. Le-a deschis diaconul. I-a rugat să aştepte puţin şi apoi au intrat în camera simplă în care Marele Vasile îşi primea oaspeţii. Ştiau – sau mai degrabă auziseră – că arhiepiscopul lor ducea un trai sărăcăcios... Dar cele auzite erau nimic pe lângă ceea ce vedeau... Era de necrezut. Şi îi făcea să fie mai înţelepţi în ceea ce voiau să-i ceară.

Nu era mai mică nici surprinderea lui Vasile. Lucrători din Tauros... Da, ştiau cu siguranţă că acolo oamenii lucrau în mine de fier.

Dar ce cereau aceşti oameni cu mâinile bătătorite de muncă?

- Ne-au părăsit cu toţii, sfinte părinte – i s-au plâns. Noi muncim pentru fierul împărăţiei, iar împărăţia vrea să ne sfârşească sub povara dărilor. Nu mai putem... O să ne părăsim minele. Suntem hotărâţi – dacă ni se cere – să ne părăsim şi satele... Nu cerem mult, părinte, ci doar să micşorezi dările pe care ni le cer pentru fierul pe care-l scoatem.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Vasile merge din nou la Modest. Îl roagă și-l imploră, aproape îngenuncheat, să-i ajute pe acești cinstiți lucrători.

În același fel se zbătea pentru toate problemele săracilor, nedreptățiților, orfanilor, rudelor, văduvelor, compatrioților capadocieni, zi de zi.

Toate acestea dovedesc că, pe lângă dumnezeiasca iubire pe care o avea față de ceilalți, era un bun conducător politic, capabil să slujească tuturor, mistuindu-se în slujirea lor; mistuindu-se pentru compatrioții lui, ceea ce îi dădea o mare bucurie și, desigur, autoritate în fața celorlalți. Autoritate de care avea nevoie pentru a-și continua rodnica lui lucrare.

Și încă ceva: în scrisorile lui către puternicii stăpânitori ai vremii, Vasile se exprima cu multă bună-cuviință. Adesea îi lăuda, alegându-și cuvintele. Erau canoanele retorice ale vremii. Retorica asiatică, precum se numea, cerea cuvântul la măsurile hiperbolei.

Trebuie însă spus că lui Vasile nu-i era greu – tocmai pentru că era o mare personalitate – să laude și să pună la superlativ tot ce vedea bun la ceilalți; să se simtă neînsemnat dinaintea celor care n-aveau virtuțile lui; să cinstească peste așteptări rangurile politice. Însă atunci când aceia care dețineau aceste ranguri amenințau Biserica, atunci cunoșteau un alt Vasile, neclintit și minunat, așa cum avusese nenorocul să-l cunoască și Modest, și însuși Valens.

Își desface aripile peste întreaga lume. Ajunge cunoscut pretutindeni

Într-o scrisoare a sa către episcopii din Apus, Vasile scrie: „Preacinstitul nostru părinte episcop mi-a trimis epistolele voastre". Nu pomenește numele episcopului – nici nu era nevoie. Toți știau pe-atunci că întâistătătorul episcopilor ortodocși era Atanasie cel Mare. Era, adică – de putem spune astfel –, episcopul prin excelență, și de lucrul acesta erau pe deplin conștienți cel puțin ortodocșii.

Desigur, nu că Atanasie ar fi avut vreo putere specială, vreo anumită funcție în ierarhia Bisericii. Doar că exprima cel mai autentic adevărul; și suportase cele mai multe exilări. Era așadar firesc ca el să fie cel ce-și înălța vocea mai mult decât oricare altul

către ceilalți episcopi; toți erau cu luare aminte la el, așteptând să vadă ce va spune.

Decenii întregi Biserica obișnuise să-l vadă în fruntea luptelor ei pentru adevăr pe Sfântul Atanasie. Astfel, ajunsese episcopul ei. Dar și Atanasie începuse să îmbătrânească.

Ne aflăm în anul 372. Atanasie purta pe umerii săi povara a mai bine de șaptezeci de ani – se născuse prin 295-296. În anul următor, bătrânul luptător va adormi întru Domnul. Furtuna însă nu va conteni. Biserica nu va înceta să se cutremure pe de-a-ntregul. Cutremurele și năpastele nu vor conteni s-o înspăimânte, vrând s-o facă neputincioasă.

Altcineva trebuia să devină luptătorul „prin excelență", expresia curată a voii dumnezeiești, „episcopul" pe care să-l urmeze ceilalți episcopi, fără ca el să dețină vreo investitură specială în această funcție, vreo pecete anume, vreo atitudine amenințătoare, în baza acestei funcții. De-ajuns ca adevărul să răsune deasupra capetelor ereticilor și jertfele pentru adevăr să se înmulțească zi de zi.

Se apropia deci marele ceas al lui Atanasie. Era vremea ca Vasile să-și întindă aripile deasupra lumii întregi, s-o acopere, s-o ocrotească, s-o îmbogățească, s-o preschimbe în spațiu al său de activitate.

Dar Atanasie trăiește încă, iar Vasile își pleacă genunchiul înaintea lui. Cât va trăi dascălul alexandrin, întâietatea va fi a lui.

Bătrânul Atanasie primește scrisorile lui Vasile. Presimte, e din ce în ce mai încredințat că bărbatul acesta tânăr este prin excelență vasul ales al lui Dumnezeu. Vede cât de mult își poate întinde aripile. Simte puterea cea mare a de Dumnezeu dăruitului Vasile și cugetă, cu un surâs luminos: „Slavă Ție, Dumnezeule! Nu mai pot. Fie voia Ta. Am ostenit. M-am luptat cu mâinile și cu dinții. Nu voi apuca să văd biruința Bisericii, Dumnezeul meu. Mi-o doresc cel mai mult, mai mult decât viața. Știi aceasta. Dar nu mă plâng. Fă precum voiești. Mă mângâie că cel puțin văd omul; da, văd căpetenia cea sfântă pe care ai trimis-o să poarte Biserica spre biruință. Fie binecuvântat! Vasile al Tău, Vasile al nostru, e deja văpaie. O văd de-aici, din îndepărtata țară a lui Faraon. Probabil c-o văd cu toții, de pretutindeni, din toate părțile lumii. Ochi; dă-le, Doamne, ochi să vadă văpaia aceasta sfântă".

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

Sfântul bătrân prooroceşte viitorul. Vasile însă este limpede şi stăruitor. Este presat de situaţia deplorabilă a Bisericii şi imploră, mărturiseşte, îl provoacă pe Atanasie: „Înţelege-mă, părinte: mi-aş fi pierdut minţile de deznădejde dacă nu m-aş fi adăpostit la sfinţenia ta. Să-ţi mai spun care e starea Bisericii? Dar tu mai mult decât oricare altul te poţi sui la înălţime. Îţi înalţi chipul şi şezi pe cel mai înalt pisc al Bisericii, văzând toate, văzând furtuna ce se abate asupra ei".

Bătrânul şovăie. Vrea-nu vrea, bătrâneţile îl îngreuiază. Trebuie să-l facă pe Vasile să se silească, căci pe el – de-ar vorbi – îl vor asculta cu toţii, îi vor urma cuvântul. La urechile lui Vasile ajung şoaptele ostenite ale bătrânului: „Fiul meu Vasile, ce mai pot face eu?... Nu mă vezi?... Am îmbătrânit, am ostenit..."

Ecouri vin dinspre Alexandria, dar nădejdea îi este tot la bătrânul Atanasie. De aceea face o ultimă încercare, o adevărată provocare: „Corabia, părinte Atanasie, se clatină, cuprinsă de valuri, se afundă. Tu, doar tu ai cutezanţa şi îndrăzneala de a alerga la Domnul cu rugăciunile tale. Doar tu poţi cere aceasta Domnului, căci de prunc te lupţi pentru adevăr".

Rugăminte şi totodată provocare. Atanasie era dator să fie inelul de legătură al tuturor ortodocşilor Răsăritului. Trebuia să iasă în faţă, ca toţi episcopii ortodocşi să-l poată vedea şi urma. Doar aşa vor putea fi puternici şi se vor putea împotrivi viforului arianismului.

În zadar aştepta Vasile. Trecuseră deja primele luni ale anului 372. Se apropia Paştele şi trebuia să facă ceva pentru întreaga Biserică. Nu mai privea doar către episcopia lui. Bunăstarea episcopiei lui era legată de bunăstarea celorlalte Biserici.

Dar cum să facă? El, un episcop în vârstă de 42-43 de ani, ce-şi păstorea Biserica doar de doi ani... Se simţea mic, neînsemnat. Dar vedea adevărul şi problemele mai bine decât oricare altul. De aceea trebuia să pornească la drum, deşi îşi simţea aripile mici, parcă neputincioase pentru o astfel de lucrare.

Îşi propuse, deci, să deschidă aripile. Încercă să le întindă deasupra Bisericii. Şi minunea se petrecu. Aripile se deschiseră, puternice, uriaşe. De vreme ce Atanasie ostenise, scrise el însuşi episcopilor răsăriteni şi apuseni.

Astfel a trecut în mâinile lui ştafeta Sfântului Atanasie cel Mare.

Aşadar, sosise ceasul lui Vasile. Fireşte, simţea pretutindeni greutăţi şi de aceea cerea ajutor de la oricine era în stare să-l ajute. Şi întâi de toate de la exilatul Meletie al Antiohiei.

Înaintea Paştelui din anul 372 le scrie enciclice apusenilor. Epistola 90 e trimisă „fraţilor episcopi din Apus", iar Epistola 92 „italienilor şi galilor". Dorinţa lui era să le trezească interesul pentru Răsărit.

Caracteristic este faptul că se adresează tuturor apusenilor laolaltă. Nu-l distinge pe episcopul Romei de ceilalţi, deşi îl cinsteşte. Iar episcopul Romei nu i-a fost piedică în a le scrie direct celorlalţi episcopi apuseni, fără deci ca episcopul Romei să aibă vreo mijlocire ori să dea vreo aprobare.

Dacă ne gândim că scrisorile lui Vasile erau „enciclice", adică adresate tuturor şi interesându-i pe toţi, atunci înţelegem două lucruri simple:

a) că Vasile se simţea – în ciuda temerilor şi a smereniei lui – oarecum altfel. Simţea o răspundere sporită şi totodată o putere sporită, încât le cerea diferite lucruri celorlalţi episcopi, subliniindu-le obligaţiile pe care le aveau;

b) că episcopul Romei, până la 372 cel puţin, nu avea vreo putere mai mare asupra episcopilor apuseni. Altfel, Vasile nu ar fi trecut peste autoritatea lui.

Dacă episcopul Romei ar fi avut într-adevăr vreun primat, fie el şi doar în ceea ce priveşte Apusul, ar fi fost de neînţeles ca Vasile să trimită scrisori „enciclice" într-acolo, ignorându-l pe episcopul Romei – care pe atunci era Damasie –, adică necerându-i încuviinţarea de a trimite aceste epistole. Mai ales că, aşa cum se ştie, Damasie era cunoscut pentru absolutismul şi puterea lui, fiind considerat cel dintâi papă.

Fireşte, Vasile a procedat astfel nu pentru că ar fi avut el însuşi vreo întâietate, vreun primat al puterii, ci fiindcă avea bogăţia adevărului şi slujirii. Avea înăuntrul său primatul întru adevăr şi întru slujirea Bisericii, care era singurul primat. Cel ce are primatul acesta va fi recunoscut mai apoi, treptat-treptat, de Biserică.

Biserica, fiindcă este trupul lui Hristos, trup dumnezeiesc şi tainic, este interesată doar de primatul adevărului. De aceea îi

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

numește Părinți și Învățători (didascăli) ai ei prin excelență doar pe acei membri ai săi care au avut primatul adevărului.

În cele două scrisori pomenite mai sus, episcopii apuseni sunt rugați și sunt provocați să ajute Biserica răsăriteană, care este cuprinsă cumplit de furtuna arianismului.

Împăratul Valens, cu toate că-i prețuia pe Atanasie și Vasile și se temea la propriu de aceștia, în cele din urmă s-a lăsat biruit de vorbăraia ereticilor. Rezultatul: erezia predomina în imperiu și, dimpreună cu ea, coruperea clericilor și a credincioșilor.

Harul preoției se dobândea cu ajutorul puterii lumești; asemenea și cel al arhieriei. De aceea erau hirotoniți oameni inculți, iubitori de putere, neștiutori de carte, necredincioși, lipsiți de evlavie, dar care se arătau adepți înflăcărați ai ereziei.

Răsăritul se umpluse de astfel de episcopi. Aceștia reprezentau năpasta cea mai mare. Mai întâi fiindcă nu aveau nimic bun de dat. Apoi, pentru că, chiar de-ar fi avut, nu puteau. Erau obligați să spună și să facă ceea ce voiau cei care îi sprijiniseră să ajungă episcopi. Adică erau pur și simplu slugi și robi ai stăpânitorilor lumești. Iar când episcopul, omul duhovnicesc, își pierde îndrăznirea, atunci e nevoie de mulți Ieremia care să le plângă decăderea.

Vasile observa cu durere decadența ereticilor și întrezărea cu groază înrâurirea cea rea pe care o vor avea asupra Bisericii. Dogmele și canoanele, adică Tradiția, care sunt dovada sănătății Bisericii, erau călcate în picioare. Și, ceea ce era mai rău, erau defăimate și batjocorite, spre a se pierde simțul bunului și adevăratului creștin, al cugetării adevărate.

Când canonul este călcat în picioare de cineva, acela se cheamă, simplu, că e un păcătos. Căci călcându-l, a pierdut simțul păcatului. Trupul care nu simte durerea este mort.

Situația aceasta predomina din regiunea Iugoslaviei de astăzi și până în Egipt. Prigoanele împotriva ortodocșilor erau la ordinea zilei. Iar locurile episcopilor ortodocși le luau ereticii. Același lucru se petrecea și cu bisericile. Ereticii – pretutindeni. Iar aceștia erau interesați neîncetat să-și facă noi adepți, ca întotdeauna. Nici un interes pentru propovăduire, pentru sporirea duhovnicească a credincioșilor.

Adesea, ortodocșii se strângeau pentru slujbă în afara cetăților și a satelor, sub cerul liber. Căci nu era cu putință a se aduna

dimpreună cu ereticii, care dețineau bisericile. Preferau să se lupte mai degrabă cu stihiile și capriciile naturii. Acolo, în ploaie și ger, sub arșița soarelui ori în bătaia vântului, acolo cel puțin erau liberi să slujească întru adevăr lui Dumnezeu, unindu-se cu Hristos, cu Sfântul Duh.

Totodată, era impresionant și înduioșător să vezi bătrâni aproape neputincioși și prunci fragezi plângând și rugându-se prin pustietăți pentru credința lor, pentru ortodoxia lor. Așadar, Biserica era vie, cu toate că era cutremurată de vântul năprasnic al ereziei, primejduindu-se.

Nu era însă de-ajuns un semn de mângâiere, când jumătate din lumea creștină se asemăna unei bărci neputincioase cuprinse de valurile mânioase; când credința începea să fie stinsă, puțin câte puțin, tocmai din locurile în care strălucea odinioară mai cu tărie.

Într-una dintre scrisorile lui către un episcop din nordul Italiei, Vasile îi amintește acestuia datoria pe care o aveau apusenii față de răsăriteni: „Ajutați-ne, fraților, acum, spre a plăti binele pe care vi l-a făcut Răsăritul, cel ce v-a dat lumina lui Hristos".

Aceste cuvinte ale lui Vasile au înăuntrul lor o durere, de altfel îndreptățită. Oare atunci, odinioară, în zorii creștinismului, nu creștinii răsăriteni au fost cei care s-au nevoit să transmită și Apusului adevărul lui Hristos? Oare nu ei au fost cei ce s-au primejduit și s-au jertfit, fiind uciși pentru credința cea nouă?

De ce acum Apusul își astupa urechile? În Răsărit rămăsese un loc sănătos – mic, dar sănătos. Să se întrunească episcopii apuseni, să zică: „Fraților, suntem cu voi". Să facă un pas, cât de mic. Cât de mic ar fi fost acel pas, ar fi avut mare însemnătate. Să trimită câțiva episcopi în Răsărit, să-i îmbărbăteze pe sărmanii ortodocși, să ajute prin prezența lor împăcarea întreolaltă a ortodocșilor înșiși. Să-i descurajeze, în sfârșit, cineva și pe trufașii eretici, văzând că în Apus toți sunt ortodocși și, prin urmare, ortodocșii Răsăritului nu-s singuri pe lume.

Doar atât! Era atât de greu?

- De vreme îndelungată vă așteptăm, fraților – zicea Vasile. Nu ne-ați venit în ajutor. Ne-am întristat, ne-am amărât, dar nu ne-am pierdut nădejdea. Ca să nu se întâmple însă și asta, grăbiți-vă! Vă invidiem că aveți dreapta credință și unire întreolaltă. E o mângâiere pentru noi să știm aceasta. Gândiți-vă însă și la noi.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com
PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Suntem şi aici destui care avem aceeaşi credinţă cu a voastră. Faceţi ceva să dobândim unire între noi. Când episcopii voştri vor veni aici să facem sinod, vom dovedi unitatea credinţei noastre; trupul lui Hristos, Biserica, se va înfăţişa iarăşi întreg, neştirbit. Atunci, toţi dimpreună vom propovădui credinţa Părinţilor primului sinod ecumenic, ne vom înnoi cugetul, Biserica Răsăritului va dobândi tămăduire de boala ce-o macină. Vă vom fi recunoscători. Aveţi, dar, milă de noi, fraţilor, înduraţi-vă de noi...

În zadar implora Vasile. Apusenii erau foarte departe, prea departe să poată auzi cutremurul ce clătina din temelii Răsăritul; inima lor nu avea sensibilitatea pe care o cereau acele vremuri, spre a putea simţi durerea fraţilor.

Aşa că a rămas ca Vasile să se lupte cu cei câţiva răsăriteni pe care-i avea de partea lui, în primul rând cu fiii cei mari ai Capadociei.

Şi a dat bunul Dumnezeu că nu au pierit, nu şi-au dat duhul în mâinile ereticilor. Biserica a trecut prin vremuri grele, foarte grele, dar a mers înainte, păstrându-şi autenticitatea şi dând, pe cât cu putinţă, sănătate mădularelor ei. Iar credincioşii au ajuns să distingă pe luptătorul cel mai de seamă, expresia adevărului, de aşa-zişii „apărători ai Ortodoxiei", care strigau doar de dragul de a-şi auzi vocea şi care făceau atâta confuzie în Răsărit.

Aminteşte-ţi, cititorule, spre a înţelege dimensiunea universală a lui Vasile, că acele lucruri de care se plângea Apusului şi pentru care îi cerea acestuia ajutorul nu se petreceau atât de mult în arhiepiscopia lui.

În întreaga Capadocie, în Pont şi în Armenia Mică erau, desigur, cazuri de episcopi eretici şi episcopi ortodocşi dificili. Dar nu aceştia erau măsura, majoritatea, ca în celelalte părţi ale Răsăritului.

Aşadar, Vasile se confrunta cu criza unei jumătăţi a lumii creştine, şi nu, pur şi simplu, cu problemele episcopiei lui, cum ar fi făcut un episcop obişnuit. Marele Vasile era Părinte al Bisericii şi Dascăl a toată lumea.

Termenii unităţii

Zbaterea lui Vasile pentru unitate nu era una de tip filosofic, teoretic, intelectual. Îl mişca şi-l cutremura până în adâncul sufletului său. Devenea faptă şi lucrare, tactică şi grijă concretă.

Şi cum din anul acela îşi deschisese aripile asupra creştinătăţii întregi, adică şi asupra Bisericilor care nu aparţineau direct jurisdicţiei sale, era dator să formuleze – pe larg, da limpede – termenii pe baza cărora să se poată realiza unitatea.

Aceasta se face, de pildă, în epistolele 113 şi 114, pe care le trimite credincioşilor cetăţii siriene a Tarsului. Şi trebuie să observăm cu atenţie mai ales faptul că Vasile, expunând termenii unităţii, nu vorbeşte doar ca un simplu ierarh între alţi ierarhi, sfătuind. Se învredniceşte să fie el însuşi ceea ce îi îndeamnă pe ceilalţi să fie. Simte, adică – datorită desăvârşirii adevărului pe care-l exprimă –, o putere sporită, o anume întâietate înaintea celorlalţi. Termenii pe care îi propune sunt în linii mari doi: acceptarea Sinodului de la Niceea şi mărturisirea că Duhul Sfânt nu este creatură.

Din Simbolul de la Niceea nu trebuie să se schimbe nimic, nici un cuvânt. Fiindcă cei ce l-au formulat au împreună-lucrat cu Duhul Sfânt, au avut înrâurirea luminării Lui.

Apoi, adaosul adus mărturisirii – că Duhul Sfânt nu este creatură, făptură, zidire – era necesar pentru că în ultimul deceniu se dezvoltaseră nişte concepţii suspectate de erezie, alteori de-a dreptul eretice, conform cărora Duhul Sfânt ar fi creatură sau duh slujitor.

Asupra acestei teme vom reveni în capitolul următor.

Însă aceşti termeni, aceste hotare statornicite de Vasile, dacă nu sunt puse în lucrare de întreaga Biserică, dacă nu sunt sfinţite prin dorul şi zbaterea ei după adevăr şi unitate, nu slujesc la nimic. Desigur, Vasile ajunge să formuleze aceste condiţii doar după ce mai înainte de aceasta vorbeşte cu o dragoste nesfârşită despre cei care şi-au uitat ori şi-au pierdut credinţa. Aceştia sunt cei care merită orice efort, orice încercare.

Vasile vedea şi ştia bine cum stau lucrurile. Chiar şi cei ce aveau dreapta credinţă îşi pierduseră credinţa cea sănătoasă. Ce făceau, deci, pentru unitatea Bisericii? Confuzia creată din cauza arianismului şi a indiferenţei credincioşilor era primejdioasă. Puţini

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

erau păstorii care se îngrijeau de propășirea duhovnicească și de sporirea întru dreapta credință a mădularelor Bisericii.

Scria și recomanda compătimire și dragoste față de cei răucredincioși, care din nefericire lipseau. Îndemna să se încerce tămăduirea acelora, să fie ajutați să regăsească dreapta credință toți cei care sufereau acum întru cele ale credinței. Dar, ducând această luptă neîncetată, ortodocșii să se păzească pe ei înșiși de molima relei credințe. Pentru toate acestea este nevoie de râvnă, de interes adevărat. Doar așa vor fi evitate toate primejdiile viitoare.

Unitatea de care se îngrijea Vasile avea două aspecte. Cel dintâi era lesnicios – e vorba de o punere de acord întreolaltă a ortodocșilor înșiși, care păstrau distanța între ei, căci din cauza schismelor și a grupărilor create de arianism se ajunsese la o generală suspectare reciprocă a ortodocșilor. Era nevoie așadar de o atitudine deschisă față de celălalt, asemenea celei de la spovedanie, pentru a se încredința toți de sinceritatea îmbrățișării Ortodoxiei.

Celălalt aspect al unității era anevoios. Arienii erau de multe feluri. Unii – și poate că mulți dintre aceștia nu aveau mari deosebiri față de credința Bisericii celei sobornicești – erau foarte apropiați de Biserică și căutau o cale de a ajunge iarăși în sânul ei. Vorbim mai ales de omiusieni.

Oricum, Vasile era foarte îngăduitor față de toți aceștia. Stăruia să nu li se ceară multe. „E de trebuință" să nu se ceară de la frații cei bolnavi nimic altceva afară de Simbolul de credință de la Niceea și încredințarea că Duhul Sfânt nu este creatură. „În afara acestora, găsesc de cuviință să nu se mai ceară nimic."

Era încredințat că, de vor primi acum rău-credincioșii aceste două lucruri, mai târziu, după ce se vor întovărăși cu ortodocșii, vor primi, cu ajutorul Domnului, tot ceea ce va mai fi nevoie. Grija lui de a nu li se face rău celor rău-credincioși impunându-li-se aderarea la tot felul de norme de credință este mișcătoare: „Binefacere este aceea de a se uni cele ce până acum au fost rupte întreolaltă. Iar unirea s-ar face, de vom căuta să nu vătămăm întru nimic sufletele celor bolnavi [întru cele ale credinței] ce ar veni alături de noi".

Vasile știa bine că multe grupări eretice rămâneau departe de Biserică doar din pricina unor înțelegeri greșite și a unor răstălmăciri. Așadar, cu cât mai multe lucruri s-ar cere acum acestor grupări, cu atât mai mare ar deveni pericolul răstălmăcirii și al izbucnirii egoismului lor.

Dar, în același timp, iubirea de aproapele nu trebuie să ducă la o unire care să treacă cu vederea sau să trădeze dreapta credință. Această teamă îl face pe Vasile să formuleze cu limpezime și precizie condițiile – sau termenii – unității.

Un monument al iubirii – Vasiliada

Iubirea și grija arhiepiscopului Cezareii nu se mărgineau la ajutorarea anumitor persoane pe care se întâmpla să le cunoască el însuși sau care îi băteau la ușă.

Îți amintești, cititorule, de toată lupta Marelui Vasile atunci când izbucnise cumplita foamete din Cezareea. Sfântul nostru, deși era pe-atunci doar preot, construise adăposturi în care îi hrănea și îi îngrijea medical pe cei flămânzi și pe bolnavi. Și îți amintești de câtă luptă, de câte rugăminți și de câte amenințări a fost nevoie ca cei bogați să-și deschidă hambarele lor pline.

De-atunci, așadar din iarna anului 367-368, a făurit în mintea lui un plan măreț al unui așezământ care să aline durerea celor chinuiți. Omul acesta puternic, care îndura cu bărbăție durerea trupului său, se pleca înaintea durerii aproapelui. Și se străduia din răsputeri să i-o aline, cu orice chip. Oricâtă osteneală ar trebui, cu orice jertfe... acestea nu contau, nu le punea la socoteală. Era de-ajuns să zărească un zâmbet cât de mic pe chipul celui bolnav.

Acum, că era arhiepiscopul vestitei, dar și încercatei Cezareea, era hotărât să-și pună în lucrare planul, să facă totul pentru a-și vedea visul cu ochii. Voise aceasta îndată ce ajunsese arhiepiscop...

Dar iată că toate cetele diavolești se aruncaseră asupra lui, căutând să-l șteargă de pe fața pământului sau cel puțin să-i zdrobească aripile, aruncându-l la pământ, asemenea celor mulți, spre a nu putea înfăptui planul.

Eretici, rău-credincioși, curteni, împăratul însuși, meschinăria ortodocșilor înșiși, neștiința poporului, nemiloasa boală a trupului său – toate și toți se prinseseră să-i împiedice drumul. Însă cei

Click to buy NOW! PDF-XChange Viewer www.docu-track.com
Click to buy NOW! PDF-XChange Viewer www.docu-track.com

puternici nu dau înapoi. Cremenea nu se lasă sfărâmată. Au înlăuntrul lor ceva mai puternic decât puterea ce le voiește zdrobirea.

La fel și Vasile. Avea înlăuntrul lui flacăra Duhului Sfânt. Se străduiau să-l stingă, neștiind că flacăra Duhului nu se stinge nicicând. E de-ajuns ca cineva s-o caute cu râvnă, e de-ajuns ca cineva s-o iubească din suflet.

În primele șase luni ale acelui an spinos (372) a găsit tăria de a pune temelia acestui așezământ dătător de nădejde. În primele luni a strâns materialul trebuincios construirii unui așezământ extins, a unui adevărat complex de asistență socială. I-a convins pe cei bogați să-și deschidă pungile lor cele îndesate. Cu puțin îndemn, s-a adunat mulțime de săraci care să ajute la căratul materialelor ce erau cumpărate; ori cu dobitoacele lor de povară, ori cu umerii.

În primăvară, zidarii și-au început lucrul.

Locul ales era în afara cetății. Era un loc larg, potrivit planului celui măreț, care țintea alinarea durerii și hrănirea celor nevoiași.

Zi de zi, oameni și animale de povară, meșteri și calfe, dulgheri și căruțași sau trecători curioși alcătuiau un furnicar ciudat, ce asuda și ostenea de bucurie și nădejde.

Vasile însuși ne dă multe informații despre neobișnuitul lui așezământ. Exact în mijloc puseseră temelia unei biserici impunătoare, care deja începuse să se înalțe. Clădirile nu se făceau una câte una, ci se înălțau toate o dată. Fiecare fusese preluată de o echipă de zidari și calfe.

Lângă biserică se zidea casa întâistătătorului acestui ciudat așezământ, iar lângă ea, case de oaspeți, puțin mai scunde decât prima clădire, pentru clerici. În acestea puteau sta, în trecere, căpeteniile militare ori politice, căci în vremea aceea casele de oaspeți și hanurile erau rare sau nu ofereau mereu condițiile unei șederi odihnitoare.

Într-un cerc larg, în jurul bisericii, se înălțau clădiri cu o destinație diferită. Erau lungi și înguste și semănau cu casele de oaspeți. Judecând după înfățișarea lor, ai fi zis că sunt pentru găzduirea drumeților străini. Dar nu erau toate închinate acestui scop. Unele erau destinate spre a fi spitale, bolnițe. Și, fiindcă cereau doctori și felceri, Vasile prevăzuse și pentru ei case în care să locuiască.

Buna funcționare a marelui complex necesita o mulțime de personal auxiliar, am zice noi azi. Meșteșugari de tot felul și, întâi de toate, un mare număr de animale pentru transport. Fiecare meșteșug urma să aibă propriul său adăpost.

Poate că Vasile va fi văzut, cu ochiul său vizionar, în acest minunat așezământ ceea ce astăzi am numi „școli profesionale", unde să învețe meserie capadocienii lipsiți de posibilitățile materiale necesare acestui lucru.

Întreaga primăvară, până mult după Paști, acest loc binecuvântat a fost cel mai mare șantier al Capadociei. Toți lucrau aici, cu tragere de inimă, înțelegând ce zidesc, cărui scop îi este închinat așezământul.

Dar Vasile? Zi și noapte voia să se afle printre muncitori, printre meșteri și cărăuși. Oamenii aceștia, deși neștiutori de carte, îl impresionau prin privirea lor curată.

La episcopia din Cezareea avea încă alte multe lucruri de făcut, mult mai anevoioase. Se lupta cu satana însuși, care trebuia biruit în fiecare om. Vasile știa aceasta, de aceea lucra și se ruga din toate puterile lui.

Lesne este să iei puțin din banii cei mulți ai celor bogați, dar mult mai greu, foarte greu este să-l iei pe om din ghearele satanei, căruia îi este rob. Cu puțină osteneală și rugăciune, oamenii cei neștiutori de carte erau ușor convinși; dar clericii, care trăiau departe de Dumnezeu, îl osteneau mai mult.

Am văzut în paginile de mai sus care erau greutățile și împotrivirile ce i se ridicau în cale. Credincioșii se clătinau în credință din pricina ereticilor și din pricina episcopilor ortodocși îndărătnici. Mulți episcopi dădeau cezarului și ce era al cezarului, și ce nu era al cezarului. Și știm că cezarul era ceva mai mult decât un necredincios – era eretic. Schismele, cele pe față sau într-ascuns, slăbeau Biserica, măcinându-i vitalitatea, o slăbănogeau, o făceau neputincioasă. Oamenii erau necatehizați, nu știau în ce cred, cunoșteau doar superficial adevărul.

Dacă mai punem la socoteală și urâciunea vorbelor scornite pe seama lui Vasile, vom înțelege cu ce se confrunta zi de zi acest sfânt bărbat. Și totodată trebuia să mai și călătorească, să se întâlnească personal cu episcopi și oameni de seamă ai Bisericii, ca să dezlege problemele ce apăreau și să asigure unitatea și pacea.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com
PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Iar la acestea adaugă, iubite cititorule, şi boala trupească a lui Vasile, care adesea îl ţintuia la pat zile întregi, săptămâni sau chiar luni. Iată însă că în acest calvar nu uita de minunatul aşezământ pe care-l ctitorea, aşezământ ce se va numi mai apoi, pe bună dreptate, Vasiliada.

Nu doar că plăsmuise acest aşezământ cu mintea sa, dar urmărea zidirea lui pas cu pas. Îşi fura câte puţin din timpul pe care-l avea şi venea aici. Simţea că pregustă raiul. Atât de mult îl odihnea. Trăgea în piept aer curat, dătător de viaţă.

Rânduise un responsabil general pentru întregul complex. Şi pentru fiecare clădire în parte, iarăşi câte un om care să răspundă de ea. Mai întâi, aceştia aflau de venirea lui Vasile. Vestea cea dulce se răspândea ca fulgerul în furnicarul de oameni... Vasile, în mijlocul lor!... Omuleţul cel firav păşea pe pământul iubitului său aşezământ. Voia să meargă peste tot. Trecea peste tot. Nu-i era teamă că i s-ar rupe hainele mătăsoase ori încălţările cele scumpe; ale meşterilor erau mai bune decât ale lui.

Mergea, mergea pretutindeni unde vedea muncitori. Stătea şi privea... Vedea zidurile pietrele, lutul, grinzile... toate erau minunate, atât de minunate. Privea lucrurile acestea şi ochii i se umpleau de uimire, de admiraţie. Apoi îşi întorcea ochii şi-i privea, simplu, pe oameni. Ochii se umpleau acum de emoţie, de lacrimi, i se înduioşau, nu mai vedeau, ci se rugau fără să bage de seamă; Îl vedea pe Dumnezeu, în tăcere, Îi vorbea despre aceşti oameni sfinţi. Într-un târziu, lăsa să-i scape şi câte un suspin: „Fă-i, Doamne, şi pe episcopi ca pe oamenii aceştia".

Chipurile arse de soare din jurul lui simţeau cele pe care le trăia Vasile, însă fără să înţeleagă. Adesea, pe obrazul lor brăzdat aluneca câte o lacrimă, semn al părtăşiei la cele trăite de Vasile. Inima le era părtaşă acelui ceas fericit, mărturisind cu o lacrimă. Se întâmpla câteodată ca, atunci când Vasile trecea pe la câte o ceată de meşteri, venind în mijlocul lor, aceia să îngenuncheze, din preţuire faţă de chipul lui Dumnezeu, din iubire negrăită şi încredere în adevărul lui Dumnezeu, de vreme ce pentru ei toţi Vasile – chipul lui Dumnezeu pe pământ – era revelaţia dumnezeiescului adevăr.

Trebuia totuşi şi să-şi vină din când în când în fire din starea dumnezeiască pe care o trăia adesea când venea la aşezământul lui. Cei responsabili trebuia să-i spună despre mersul lucrărilor. Şi mai trebuia să-i ceară şi sfatul în chestiunile însemnate. Aşa încât lucrarea era condusă de el însuşi, chiar de nu se afla în permanenţă acolo.

Cel mai rău lucru era faptul că îi vorbeau neîncetat despre materiale. Pe măsură ce lucrarea înainta, acelea se isprăveau. Noi strădanii, noi rugăminţi, noi stăruinţe dinaintea stăpânitorilor lumeşti, a celor bogaţi ai locului şi, întâi de toate, a credincioşilor Cezareii. Puţinul său sânge i se suia în obraji şi îl îneca amarul ori de câte ori se gândea că mitropolitul Tianelor, Antim, îi reţinea daniile.

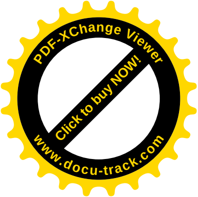
Dar ce să facă? Cu oamenii simpli se putea înţelege, fiindcă satanei îi păsa mai puţin de aceştia. Greutăţile întâmpinate erau multe, dar lucrările înaintau. Se găsea câte o soluţie în fiecare împrejurare.

Se întorcea acasă frânt de oboseală. Dormea însă somnul sfântului. Era pe de-a-ntregul adăpat de harul Duhului. Trebuia să se odihnească. A doua zi îl aşteptau şi mai multe.

Aşa muncea Vasile şi aşa îşi umplea puţinele zile pe care i le dăduse Dumnezeu. În chip minunat, în chip sfânt. Şi aceasta nu plăcea deloc. Am zis-o deja: erau destui care nu-i puteau ierta măreţia. Nădăjduiau că-l pot micşora şi, deci, începuseră să-l vorbească de rău chiar şi pentru noile lucrări pe care le avea, chiar şi pentru truda ridicării aşezământului lui.

Mergeau aşadar în agora şi pe la stăpânii locului şi-l ponegreau: „Vasile, cu toate făcăturile lui (nu acceptau să le numească «lucrări»), păgubeşte bunul obştesc, face rău statului. Trebuie să faceţi ceva, măcar să-l opriţi...". Aceste vorbe erau însoţite şi de acuze cu caracter personal, pe care le ignorăm, şi pe care Vasile le respingea.

Oricum, noi nu am fi ştiut toate amănuntele de mai sus dacă, din pricina acestor ponegriri, Sfântul Vasile însuşi n-ar fi scris epistola 94, către mai-marele locului, căruia îi înfăţişează toate cele ce se făceau la noul aşezământ, spre a-i risipi temerile pricinuite de bârfele rău-voitorilor.

Misiunea din Armenia - Drama Nicopolei

Aprilie-mai 372.

Adevărul şi unitatea Bisericii n-au pierdut nicicând întâietatea pe care o aveau în sufletul şi în lucrarea Sfântului Vasile. Majoritatea episcopilor înţelegeau aceasta, mai mult sau mai puţin. Cezarul vremii o bănuia. Astfel, orice lucru însemnat ce se petrecea în Asia Mică, în Siria şi în Armenia nu se putea înfăptui fără Vasile.

De aceea, atunci când multe cetăţi armene au rămas orfane, prin moartea episcopului, Valens s-a gândit la Vasile. Ajutat de episcopul Teodot al Nicopolei (în Armenia), el era cel ce trebuia să dea păstori poporului Micii Armenii şi dezlegare problemelor ce chinuiau Biserica ei.

În acelaşi timp, episcopii nu vedeau cum ar putea să dezlege problemele Bisericii fără Vasile. Aşadar, cu prilejul praznicului Sfinţilor Mucenici de la Farmagun - undeva lângă Nicopole -, l-au chemat şi pe Vasile, cerându-i sfatul şi sprijinul.

Era însă o deosebire. Porunca împăratului în legătură cu Vasile era foarte clară, în vreme ce invitaţia episcopilor de a veni la Nicopole (Farmagun) nu era clară şi părea că ascunde ceva. De fapt, episcopii din partea locului, în frunte cu Teodot, nu-l voiau pe Vasile, căci - ziceau - e în legătură cu Eustatie al Sevastiei, care nu e ortodox.

Iarăşi Eustatie îi stătea în cale.

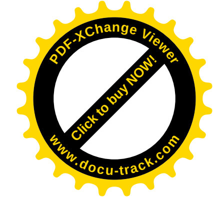
Invitaţia episcopilor i-a fost trimisă verbal, printr-un slujbaş al eforiei. Şi nu i-a urmat nici o confirmare ulterioară.

Vasile bănuia motivele. Ce era deci de făcut? Să se ducă la praznic fără să fie prea dorit de ceilalţi episcopi? Mai degrabă să nu se ducă. Dar ce-o să se întâmple cu toate acele probleme? Să nu fie de faţă când se vor discuta?

Ştim că şi Meletie îl rugase pe Vasile să meargă în Armenia Mică, la Ghetasa, unde trăia în exil, lângă Sevastia, pe drumul către Nicopole.

Praznicul şi întâlnirea urma să aibă loc în iunie.

Era invitat şi Eusebiu de Samosata, pe care Vasile îl preţuia mult şi în care avea multă încredere. Dar iată că nici acesta nu putea veni. Vasile se bizuia mult pe prezenţa şi pe sprijinul lui. De aceea i s-au muiat picioarele de cum i s-a dat de ştire că Eusebiu nu va fi prezent la întrunire.

Însă vestea cea rea l-a ajutat să depăşească dilema „a merge sau a nu merge la praznic". N-ar merge - îi era pur şi simplu teamă de mulţimea episcopilor care, mai mult sau mai puţin, pe faţă sau în ascuns, îl duşmăneau, de vreme ce nu va avea sprijinul lui Eusebiu.

Ar merge însă la Nicopole după praznic, când va trece zarva, ca să discute cu Meletie problemele arzătoare; în primul rând cu Meletie, apoi şi cu ceilalţi episcopi.

Aşa a şi făcut. Şi-a urcat trupul bolnav şi chinuit, într-o trăsură întunecoasă şi, în scurtă vreme, caii loveau cu potcoavele lor drumul public ce ducea la Sevastia.

Două drumuri duceau la Sevastia şi de-acolo la Nicopole. Unul trecea la câţiva kilometri de marele râu Alis şi apuca spre miazănoapte, cotind apoi către răsărit. Celălalt străbătea Răsăritul Cezareii, ajungea la Ariaratia şi apoi mergea către Sevastia, tot spre miazănoapte. Cei dintâi era mai lesnicios, dar mai îngust. Cel de-al doilea - mai lung, dar mai bun, drum public.

Odinioară, când Vasile mergea către Neocezareea ori către schitul de pe râul Iris, apuca, cu siguranţă, pe drumul animalelor de povară. Acum, când fără îndoială călătorea cu mijloacele de transport ale statului, va fi apucat drumul construit de romani, celebri pentru astfel de lucrări.

În nesfârşitele ceasuri ale istovitoarei călătorii cugeta şi se ruga; se ruga şi cugeta. Plănuia ce avea de făcut: ce propuneri să le facă, cum să răspundă acuzaţiilor pe care le scorniseră şi le puseseră în circulaţie vrăjmaşii lui eretici, dar şi naivii ortodocşi.

Mai înainte de toate era chestiunea lui Eustatie. Din fericire însă, avea un răspuns care să le închidă gura. Căutase de curând să-l întâlnească. Bătrânul Eustatie fusese de acord. La Cezareea. Stătuseră şi discutaseră, cu dragoste, destulă vreme. Îşi amintiseră de zilele cele de demult. Bătrânul episcop îi povestise întâmplări petrecute în sânul familiei lui Vasile. Toate emoţionante...

Dar Vasile altundeva voia să se ajungă:

- Părinte, eşti învinuit că schimbi oarecum credinţa Părinţilor - e adevărat? Hai să stăm de vorbă, rogu-te! Spune-mi...

Click to buy NOW! PDF-XChange Viewer www.docu-track.com
Click to buy NOW! PDF-XChange Viewer www.docu-track.com

Eustatie nu refuzase să vorbească. Dar nu-şi descoperise pe faţă ceea ce cugeta. Lăsase astfel impresia că este ortodox. Asta pricepuse Vasile. Cu această constatare mergea acum la Nicopole, să risipească învinuirea că ar fi, bisericeşte, în părtăşie cu rău-credinciosul Eustatie.

În prima jumătate a lui iunie, în ajunul praznicului Mucenicilor de la Nicopole, Vasile se apropia de minunata Sevastia. Amintirile îl învăluiau în vârtejul lor. Şi el avea nevoie de ele. Căuta în ele un refugiu faţă de prezent. Câtă deosebire faţă de zilele de altădată!

Privea prin ferestruica trăsurii valea ce i se aşternea sub ochi. Mai mult şi-o închipuia, căci privea cu gândul altundeva. Îşi amintea atât de bine fiecare colţ al drumului... Erau tot mai aproape de râul cel mare. Din dreapta drumului venea un râuleţ mai mic şi se vărsa în Alis, înmulţindu-i apele, dându-i şi mai multă tărie.

Caii fugeau, apropiindu-se de marele pod cu arcade din pietre bine cioplite. Ecoul înăbuşit al tropotului cailor trecând pe caldarâm voia parcă să îndulcească chinurile îmbătrânitului Vasile, care totuşi nu avea decât 42 de ani.

De cealaltă parte se zărea un alt drum, cel mai romantic drum al lumii. Pietrele lui nu răneau picioarele drumeţului, urcuşurile lui erau dulci şi neistovitoare, iar de-o parte şi de alta copacii se aplecau, dând bineţe trecătorului. Era drumul către Neocezareea şi către schitul de pe râul Iris.

Privea rugător drumul acesta, în vreme ce trăsura alerga tot mai iute spre Sevastia. „Ia-mă cu tine, bunul meu drum, ia-mă, ascunde-mă în şerpuirile tale... Te-am părăsit şi m-am pierdut pe căi străine... pe calea datoriei, a slujirii. Ce minunat era acolo sus, în căsuţa pustnicească de pe Iris, pe meleagul părintesc al Neocezareii..."

Îl trecu un fior dulce. Îşi ridică umerii şi-i aplecă puţin înainte. Să acopere, să ocrotească iubirea pe care o cunoscuse pe tărâmul copilăriei. S-o ţină... putere nevăzută ce-i aducea o ameţeală plină de duioşie. Chipul aspru i se îndulci, brazdele care-l străbăteau se prefăcură într-un surâs firav. Îşi întoarse întreg trupul spre stânga, ca să nu vadă ceilalţi călători ce se petrecea în îndurerata lui inimă, ce i se citea pe faţă.

Drumul era tot mai bun, iar caii alergau mai repede. Intrau în Sevastia. Chipul i se schimbă dintr-o dată. Făcu o mişcare involuntară înapoi. De s-ar putea să nu intre în oraşul acesta! Da, Sevastia cea care îl avusese în atâtea rânduri oaspete, care-i dăruise atâtea prietenii, îi provoca acum repulsie, tristeţe.

Aici îşi avea reşedinţa Eustatie. În preajmă trăiau mulţi monahi de-ai lui, de care ajunsese să facă ascultare, în loc ca aceia să asculte de el.

Fără să mai gândească logic, Vasile căuta ieşirea din Sevastia. Şi nu zăbovi s-o afle.

Lângă cetate, în satul Ghetasa, trăia prietenul Meletie, exilat. De vreme ce invitaţia pentru praznicul Mucenicilor din Nicopole nu era prea sinceră, Vasile se hotărâse. Coborând în centrul Sevastiei, fără să schimbe o vorbă cu nimeni, şi-a tocmit un cărăuş şi un măgăruş.

În scurtă vreme se afla la Ghetasa. Meletie îi arătă, fireşte, mare bucurie. Îl preţuia mult pe Vasile, ştiind cine este.

Dar cei doi prieteni episcopi nu apucară să-şi tragă răsuflarea, că îndată sosi şi trimisul lui Teodot. Îl ruga stăruitor pe Vasile să meargă la Nicopole şi, împreună cu ceilalţi episcopi care mai veneau, să se ducă la praznicul Mucenicilor.

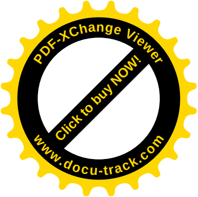
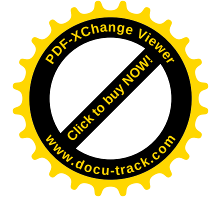
Era o surpriză plăcută pentru Vasile. N-a apucat, desigur, să guste mai din plin tovărăşia şi cuvintele lui Meletie. Dar nu trebuia să piardă prilejul. Teodot dovedea acum bune intenţii, foarte necesare discuţiilor ce vor urma, în legătură cu lucrarea pe care amândoi trebuia să o săvârşească în cetăţile armene rămase fără episcopi.

Primi, deci, chemarea. Fiindcă totdeauna avea în minte unitatea, folosea acum acest prilej de a scoate spinul ce-i rănea legătura cu episcopii locului.

Aşadar, ce-a făcut Vasile? De vreme ce la Nicopole urma să se discute despre unitate, bine ar fi fost să se întâlnească în prealabil cu Eustatie. Acesta era piatra de poticnire, căci, cu toate cele pe care i le spusese lui Vasile, rămăsese credincios omiusienilor.

Se întoarse aşadar la Sevastia şi se îngriji numaidecât să-l întâlnească pe Eustatie. Îi propuse din nou să discute despre învăţătura de credinţă. La început, Eustatie ezită oarecum. Dar fiul lui duhovnicesc de odinioară era în astfel de împrejurări direct, foarte direct.

Vasile îi dădu de înţeles bătrânului că era hotărât ca, odată pentru totdeauna, să limpezească această chestiune.

- Părinte, de urmezi calea cea ortodoxă, voi continua să țin legătura cu tine, orice-ar zice ceilalți. Așa se cade și așa voi face, cu orice preț. Însă dacă cugeți altfel, mă voi înstrăina, nemaiavând nici o legătură cu tine.

Vorbele acestea limpezi căzură neîndurător, fără șovăire, lovind în sufletul lui Eustatie. Bănuia bătrânul ascet că de-acum nu se mai poate ascunde. Și totuși, rezistă. Nu cedă. Își jură lui însuși să lupte.

Greu de înțeles această atitudine a lui Eustatie. De vreme ce era – după cum o dovedeau lucrurile – un omiusian convins, de ce stăruia atât în a se arăta de aceeași credință cu Vasile și, în general, cu ortodocșii? De ce se scălda în ape tulburi atunci când Vasile îl ruga să-și mărturisească crezul?

Oare pentru că poporul din partea locului era majoritar ortodox? Oare pentru că, fără s-o mărturisească nici măcar sieși, simțea că s-a depărtat de credința ortodoxă și, cel puțin, nu voia ca fiul său duhovnicesc de odinioară, ajuns acum vestit, să constate așa ceva?

În aceeași zi, stătură într-o cameră și începură să discute. Limpede și direct, Vasile înșiră toate învinuirile pe care Teodot și ceilalți i le aduceau lui Eustatie, legate de știuta chestiune a credinței.

Bătrânul era, se pare, maestru și folosea o terminologie nu foarte clară. Așa putea mai lesne să tulbure apele. Vasile nu ținea nici el morțiș la vreo terminologie anume, dar adevărul trebuia clarificat.

Cititorul își amintește că, în urmă cu zece ani, pe atunci tânărul teolog dăduse o minunată soluție în chestiunea terminologiei teologice și o ieșire din impas omiusienilor bine intenționați. Îi sfătuise, adică, pe toți câți aveau cuget ortodox dar nu acceptau termenul „deoființă" să folosească pentru Fiul expresia „asemenea după ființă", adăugând însă și cuvântul „întocmai". Prin adăugarea acestui cuvânt era exclusă concepția pe care voiau s-o ascundă omiusienii, cum că Fiul ar avea o ființă asemănătoare cu cea a Tatălui, dar totuși ar fi mai prejos decât Tatăl. Fiul – zicea Vasile – este „întocmai" asemenea Tatălui după ființă.

Prin propunerea lui de atunci, Vasile demonstra că nu era omiusian – așa cum vor să-l prezinte anumiți cercetători cu anumite interese – și că spunea „da" libertății terminologiei teologice.

Nu ținea, deci, cu dinții, cu habotnicie, de o terminologie unică, fixă, care să îngusteze adevărul în litera ei. De aceea nu-l presa fără rost pe Eustatie. Încerca doar să-i explice, pe toate fețele, credința cea dreaptă.

Bătrânul ascet mai mult asculta decât vorbea. Împotrivirile îi erau risipite de mintea ascuțită a lui Vasile și de adevărul lui cel limpede.

După-amiaza îi găsi pe cei doi bărbați discutând. Seara erau frânți de oboseală, dar tot nu cădeau de acord. Experimentatul bătrân se împotrivea. Dar se gândea la oamenii din jurul lui, ceea ce-l făcea mai reținut.

Mediul în care se mișca Eustatie era eretic. Și, câtă vreme rămânea rob acestui mediu, ostenelile lui Vasile erau zadarnice.

Încetară abia seara târziu. Căzuseră de acord doar asupra faptului că vor continua a doua zi.

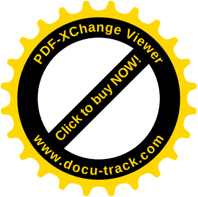
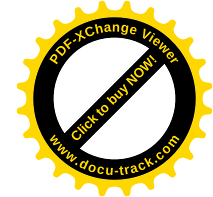
Ziua următoare reîncepură, dis-de-dimineață, aceeași discuție. Chestiunea de bază rămânea mereu relația Fiului (dar și a Duhului) cu Tatăl. Vasile trebuia să fie convingător înaintea acuzaților care i se aduceau.

În această a doua zi au avut părtașă la discuție și o a treia persoană – pe preotul Pimeniu din Sevastia, care avea repulsie față de Eustatie și îl bănuia, ca și Teodot, pe Vasile. Vasile ducea acum o luptă pe două fronturi: să-i demonstreze lui Eustatie că gândește asemenea lui Sabelie, iar lui Pimeniu că nu înclină către omiusieni. Și n-a întârziat să biruie pe ambele fronturi.

Încet-încet, cei trei bărbați ajungeau la dorita înțelegere întreolaltă. Vasile conducea discuția cu siguranță, păstrând rânduiala. Pe măsură ce se descătușau de terminologiile tipice și își explicau reciproc cum înțelege fiecare lucrul discutat, constatau că nimic nu-i despărțea, că erau întru totul de acord.

Începând de pe la prânz, îi cuprinsese bucuria, euforia. Vasile simțea înlăuntrul lui și împrejur adierea Duhului Sfânt și devenea tot mai ușor, tot mai străin de chinurile trupului său.

După-amiază s-au ridicat și au început împreună să se roage. Îi mulțumeau lui Dumnezeu că le-a dat harul de a cugeta, de a

crede aceleaşi. Mare binecuvântarea lui Dumnezeu asupra omului, adâncă bucuria omului.

Piatra de poticnire fusese sfărâmată. Eustatie era de-acum ortodox şi nimeni nu-l mai putea învinui pe Vasile că e părtaş cu un eretic. Una dintre piedicile care stătea în calea unităţii Bisericilor Capadociei, Pontului şi Armeniei fusese, aşadar, dată la o parte.

Seara, Vasile se retrase într-o cameră sărăcăcioasă. Vorbea, acum, singur cu Dumnezeu. Se rugă până la miezul nopţii pentru iertarea păcatelor lui şi ceru luminare şi putere să-şi ducă mai departe lucrul: împăcare şi ortodoxie, ortodoxie şi împăcare.

Dimineaţă îi veni un gând înţelept. Bine-ar fi dacă ar lua în scris mărturisirea lui Eustatie, acordul la care se ajunsese. Să alcătuiască el mărturisirea ortodoxă şi Eustatie să o semneze. Aşa, s-ar risipi orice fel de îndoială.

Se gândi iar şi iar. Se răzgândi. Îşi îmbunătăţi gândul cel dintâi. Oamenii şi mai ales episcopii îl învăţaseră multe, prin josniciile lor. Îi va cere deci lui Eustatie o mărturisire scrisă a credinţei lui. Dar mult mai bine ar fi dacă mărturisirea aceasta ar fi redactată de episcopii ce se vor afla cu Teodot la praznicul Mucenicilor.

Aşa se gândea Vasile. Însă ispita lui Eustatie, pe de-o parte, şi a episcopilor, de cealaltă parte, s-a arătat mai puternică decât gândul lui Vasile, precum vom vedea.

Fără zăbavă şi fără prea multe nădejdi, porni spre Nicopole. Trăsura alerga spre nord-est. Până la Zara drumul mergea pe lângă râul Alis. De-a stânga se înălţau coline. Era o vale cu multă verdeaţă, cultivată. După Zara călătoria devenea mai obositoare şi mai monotonă.

Ostenit, ajunse într-un târziu la Nicopole. Îl căută pe episcopul cetăţii, pe Teodot. Şi surpriza căzu peste el ca fulgerul.

Teodot nu voia să-l vadă pe arhiepiscopul Cezareii. La fel şi ceilalţi episcopi ce veniseră aici. Marele Părinte şi Dascăl al Bisericii nu era vrednic, aşadar, nici măcar să i se spună „bună ziua"! Oamenii ale căror nume au rămas în istorie doar pentru că i s-au împotrivit lui Vasile nu-l primeau lângă ei pe acest mare bărbat.

Tristeţea şi amarul îi pătrunseră până şi în trup; se îneca la propriu. Toţi dimpreună îi huleau duhul. Îl huleau pe Însuşi Duhul Sfânt, căci tăgăduiau că Vasile l-a întâlnit pe Eustatie cu bună intenţie, să-l aducă la Ortodoxie.

Trimise oameni să-i explice lui Teodot că, exact invers decât îşi închipuie el, l-a convins pe Eustatie să semneze o mărturisire de credinţă ortodoxă pe care s-o alcătuiască Teodot însuşi, dimpreună cu prietenii lui. Dar nimic. Osteneală zadarnică. Satana îşi ţinea cu dinţii robii. Sărmanii episcopi şi Teodot erau mândri de isprava lor. Porniră către praznic cu tot fastul, impresionând lumea. Toţi cu capul sus şi cu pieptul în faţă.

Aproape toată populaţia creştină a cetăţii mergea la praznic. Uitat şi neştiut, Vasile cel Mare rămânea în cetate, de unul singur.

Se sfârşi praznicul, se înapoiară episcopii. Teodot păstra aceeaşi atitudine. Situaţia devenea disperată, căci Vasile trebuia, dimpreună cu Teodot, să se îngrijească de chestiunile bisericeşti ale Armeniei. El era cel ce ştia condiţiile de acolo. Cunoştea oameni şi lucruri. Îi ştia pe oamenii evlavioşi care vorbeau armeneşte, cunoscând datinile şi obiceiurile locului, şi care ar putea, ca episcopi, să slujească cum se cade Biserica armenească.

Ce să se facă deci Vasile cu îndărătnicul Teodot? S-a gândit să se întoarcă înapoi, la înţeleptul Meletie, cu care să discute chestiunea. Să-l roage. Acela l-ar putea convinge pe Teodot. Meletie colabora în toate cu Teodot şi avea încredere absolută în Vasile, căci era un mare bărbat.

A izbutit aşadar să-l convingă pe Teodot ca amândoi să-l viziteze pe Meletie. O călătorie istovitoare, pricinuită de micimea de suflet a oamenilor. Au ajuns la Ghetasa, lângă Sevastia. Aici, Teodot l-a învinuit iarăşi pe Vasile că ţine legătura cu ereticul Eustatie. Din nou aceleaşi discuţii; Vasile, din nou nevoit să-i explice amănunţit ce s-a întâmplat şi cum Eustatie, prin discuţia pe care o avuseseră, îmbrăţişase deplin ortodoxia.

Atunci, consternat, Teodot îi spune că Eustatie, imediat ce s-a despărţit de Vasile, s-a întâlnit cu ai lui şi le-a jurat că nu a căzut de acord cu el. Aşadar, rămăsese omiusian, eretic.

Vasile a ameţit pur şi simplu. Era oare cu putinţă? Acum câteva zile căzuseră de acord... se rugaseră împreună, mulţumiseră lui Dumnezeu pentru lucrul acesta...

Şi totuşi este cu putinţă, Vasile, câtă vreme satana nu osteneşte.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com
PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Şi-a venit repede în fire şi a luat poziţie în această chestiune:

- De acord, preasfinţiţilor părinţi – zise Vasile către Teodot şi Meletie. Desigur, nu cred că Eustatie îşi schimbă părerea atât de repede şi că minte atât de lesne. Dar dacă toate cele spuse de Teodot sunt adevărate, alcătuiţi o mărturisire deplină de credinţă şi daţi-i-o s-o iscălească. Dacă o iscăleşte, voi ţine legătura cu el. Dacă o refuză, voi rupe legătura.

Înţeleptul Meletie găsi propunerea justă. La fel şi un anume Diodor, care era şi el de faţă. O primi şi Teodot, care în aceeaşi clipă îl şi rugă pe Vasile să meargă amândoi la Nicopole, să-l prezinte Bisericii şi apoi să se ducă amândoi în Satala Armeniei.

Fireşte, Vasile a primit numaidecât. Dar mai apoi Teodot s-a făcut nevăzut şi Vasile a rămas singur la Ghetasa. Nu apucase bine să se bucure, că iarăşi l-a încolţit dezamăgirea. Şi-ar fi dorit să se întoarcă un ceas mai devreme la Cezareea. Şi, dacă ar îngădui Dumnezeu, ar trece, mai bine, pe la schitul de pe râul Iris, chiar de era pe jumătate dărâmat. Înlăuntrul lui, toate erau de-a valma. Multă vreme nu şi-a putut veni în fire.

Dumnezeu însă nu l-a părăsit. Teodot nu uitase doar înţelegerile la care ajunseseră în faţa lui Meletie; uitase şi care îi era identitatea. Pe unde trecea şi pe unde se oprea, îl vorbea de rău şi-l ironiza pe Vasile. Astfel, în loc să-l aibă pe Teodot tovarăş de drum şi aliat la Satala, Vasile a fost nevoit să plece de unul singur, umil.

În astfel de condiţii şi-a început misiunea în Armenia. Lipsit de ajutorul absolut necesar al lui Teodot şi cu piedici fără de număr.

Şi, în ciuda greutăţilor, a izbutit foarte multe lucruri. Mai întâi, a reuşit să-i facă pe episcopii regiunii să fie într-un gând, pe cei care mai înainte erau atât de împărţiţi. Acesta era lucrul cel mai de seamă. A trecut prin diferite cetăţi, precum Colonia, şi a ajuns până la Satala, unde l-a făcut episcop pe Pimeniu.

A ascultat cu multă luare aminte problemele Bisericilor, diferite de cele ale Capadociei. Le-a dat, cu înţelepciune şi luminare de la Dumnezeu, soluţiile potrivite. A împăcat întreolaltă multe grupări potrivnice, în diferite locuri. Se aşternea iarăşi rânduiala. Biserica Armeniei a reintrat pe drumul propăşirii duhovniceşti, imediat ce în ea s-a aşternut pacea şi au fost rezolvate câteva chestiuni urgente.

Rămâneau, desigur, şi alte probleme. Dar cel puţin se pusese un început bun, demn de luat în seamă.

Cam prin iulie, o dată cu încheierea misiunii lui în Armenia, Vasile îşi rezervă o călătorie, cu toate că era epuizat trupeşte. Era însă şi sufleteşte atât de obosit, încât, inconştient, căuta un prieten pe umărul căruia să-şi spună necazul, de la care să audă o vorbă de mângâiere, să simtă dragoste, ca să-şi răcorească puţin chinuitul suflet.

Se hotărî să meargă în episcopia bunului său prieten Eusebiu, în Samosata Siriei. Îndepărtat loc. Un drum obositor pentru trupul care se împuţinase. Dar acolo va afla puţină odihnă! În fiecare dintre numeroasele sale scrisori către Eusebiu, Vasile vorbeşte cu nerăbdare despre întâlnirea lor, care se tot amâna. Acum însă, era hotărâtă.

Iarăşi în trăsura prăfuită a poştei. De la Satala, apucă puţin spre sud-vest, apoi tot spre vest. Pe malul râului Eufrat, până la Samosata. Străbătu o vale roditoare. Ţăranii strângeau roadele câmpului.

Vasile era prin fire un om gânditor, stând ore întregi pe gânduri, uitând de chinuitul său trup.

Admirând rodnica şi înverzita vale, închise ochii şi se afundă cu gândul în Biserică. Vedea în ea nu o vale doar minunată, ci cu totul copleşitoare. Lacrimi îi alunecau pe obrajii supţi. Ce privelişte! Ce loc minunat, plin de chipuri luminoase, preafrumoase, de oameni buni, liberi, cu cruci apăsătoare pe umeri, dar care nu-i împiedicau să păşească liber, cântându-L pe Dumnezeu, rugându-I-se, slăvindu-L, mulţumindu-I, toate deodată.

Tot ţinând ochii închişi, vedea şi alte lucruri, în acelaşi sălaş minunat al Bisericii. Oameni de toate vârstele şi de toate stările, cărora însă nu le distingeai chipul, cutreierau în lung şi-n lat, de jur-împrejur, sălaşul cel minunat, chinuindu-se să-l întineze, să-l fărâmiţeze şi, întâi de toate, să sădească deznădejdea pe feţele acelea curate care, rugându-se şi slavoslovind, îşi ridicau pe umeri crucile şi mergeau tot înainte.

Vasile simţi atunci o văpaie în pieptul său, arzându-l. Un nod i se puse în gât, îngreunându-i suflarea. Însă câteva lacrimi amare dădură deoparte nodul acela şi-i înlesniră iarăşi răsuflarea.

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

Repede, să ajungă cât mai repede la Eusebiu. Avea nevoie să-l vadă, să vadă această sfântă faţă, căci întru ea Îl simţea adiind şi locuind pe Duhul Sfânt. Iată de ce se va odihni, se va mângâia, se va reface sufleteşte lângă Eusebiu. Iată de ce chipurile sfinţilor dăruiesc nădejde, rouă duhovnicească celor care îi cercetează cum se cade.

Vasile vedea harul dumnezeiesc pe chipul lui Eusebiu. Ce altceva voia pentru a se mângâia, pentru a se încredinţa că, mai devreme sau mai târziu, ţarina minunată a Bisericii va fi curăţată de oamenii ce caută s-o distrugă?

Rămăsese puţine zile cu Eusebiu, pe care apoi îl părăsise, îmbrăţişându-l, şi care îi făgădui că va veni la Cezareea, la praznicul muceniculuі Evpsihie, pe 7 septembrie.

Se înapoiase de la Samosata odihnit sufleteşte. Trupeşte însă, ostenit cu desăvârşire. Căzuse la pat, mai ales din pricina ostenelii. Chiar şi cea mai mică mişcare îi provoca dureri cumplite.

La Nazianz. Teologie şi iconomie

S-a făcut şi praznicul Sfântului Evpsihie.

Vasile îşi revenise după calvarul misiunii lui din Armenia, aşa încât putea să-şi vadă de problemele episcopiei lui. Praznicul s-a dovedit un bun prilej pentru aceasta.

De obicei, la acest praznic luau parte mulţi horepiscopi ai Capadociei. Acum, Vasile s-a îngrijit să vină cât mai mulţi cu putinţă. Le-a vorbit, înfăţişându-le care sunt în general problemele cu care se confruntă Biserica. I-a conjurat să rămână statornici în dreapta credinţă, să sporească în ea şi să păstorească poporul urmând Tradiţiei.

N-a pierdut ocazia de a-i îndemna la exercitarea filantropiei, la săvârşirea faptelor milosteniei trupeşti. Le-a spus că trebuie să fie mărinimoşi cu oamenii, care toţi sunt egali între ei. Grija pe care el însuşi o arăta către cei flămânzi, bătrâni, orfani, leproşi, erau datori s-o arate şi aceştia, clericii de pretutindeni, oricât de mic sau mare era locul pe care-l păstoreau.

La sărbătoarea mucenicului Evpsihie s-a întâmplat să se afle de faţă şi un tânăr călugăr, cu o oarecare ştiinţă de carte. Acesta era poate din Nazianz sau din împrejurimi, fiind foarte atent la ce spunea şi făcea Marele Vasile. În toamna anului 372, după 7 septembrie – data sărbătorii –, acest călugăr a mers la Nazianz.

S-a întâmplat ca în vremea aceea să se organizeze la Nazianz un „simpozion" – un festin, un ospăţ – la care luau parte cei mai vestiţi clerici şi teologi, majoritatea prieteni ai lui Grigorie din Nazianz şi ai lui Vasile. Şi, fireşte, lua parte şi Grigorie Teologul, care ne şi istoriseşte despre acest simpozion în epistola 58.

După ce s-au întrunit şi s-au aşezat în jurul mesei, înainte de a bea – cum se obişnuia –, au vorbit despre cei doi sfinţi bărbaţi, Grigorie şi Vasile. Admirau cu toţii prietenia dintre ei, pregătirea, dreapta credinţă, petrecerea la Atena...

Grigorie nu ezită să consemneze că această temă constituia subiectul constant al acestor întâlniri. Şi nu-i era greu să fie părtaş la acestea, căci admiraţia şi laudele erau mai ales la adresa lui Vasile, pe care, fireşte, el însuşi îl admira mai mult decât toţi ceilalţi. Peste tot la masă se vorbea despre Vasile şi virtuţile lui. Şi, într-o mai mică sau mai mare măsură, şi despre Grigorie. Doar că în cazul lui erau atenţi să nu-i vatăme smerenia.

Deodată, în mijlocul acestei armonii a recunoştinţei către cei doi bărbaţi, cineva strigă puternic şi cu tulburare, risipind armonia:

- Încetaţi, sunteţi cu toţii nişte mincinoşi şi nişte linguşitori!

Vorbea călugărul ce venise din Cezareea, de la sărbătoarea Sfântului Evpsihie. Neaşteptatele şi tăioasele lui vorbe îngheţară inimile tuturor, distrugând atmosfera creată de discuţia anterioară.

- Lăudaţi-i – continuă călugărul – cât poftiţi pe Vasile şi pe Grigorie pentru virtuţile lor. Sunt de acord. Dar pe nedrept îi lăudaţi pentru ortodoxia lor. Aceasta n-o îngădui.

Mesenii, mâniaţi, dar şi curioşi, erau toţi numai ochi şi urechi la călugăr.

- Vasile trădează Ortodoxia prin cele pe care le afirmă. Şi Grigorie, care-i urmează, la fel.

Învinuirea era cumplită. Sfâşiase atmosfera şi-l ameţise pe Grigorie, care abia a putut băgui:

- De unde ştii tu asta? Cine eşti? Cum de cugeţi astfel de lucruri şi cine te-a pus judecător?

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

- Vin de la sărbătoarea Sfântului Evpsihie – zise călugărul. L-am auzit acolo pe „Marele Vasile" teologhisind despre Tatăl și despre Fiul într-un mod copleșitor, ca nimeni altul.

- Și atunci? – îl întrebară mesenii pe monah, total nedumeriți.

- N-a făcut același lucru și în ceea ce-L privește pe Sfântul Duh – apucă acela să spună. Despre Acesta a vorbit puțin și greșit.

Mai multe nu a apucat să spună monahul, care, spre a găsi sprijin, se întoarse către Grigorie, amintindu-i:

- Cum oare tu, minunate, teologhisești deschis despre Sfântul Duh, iar acela nu? Îți amintești atunci când, în mijlocul atâtor oameni, ai vorbit limpede și în chip ortodox despre Sfântul Duh?

Grigorie încerca să înțeleagă despre ce întâmplare e vorba. Monahul îi aminti un amănunt:

- Te neliniștiseși din pricina șovăirilor noastre în a-L numi pe Sfântul Duh „Dumnezeu" și ai zis, ca să te audă toți: „Până când vom ascunde opaițul sub obroc?"

Poziția lui Grigorie era foarte dificilă. Pe de-o parte, fusese dezvinovățit și lăudat, pe de alta fusese învinuit pe față prietenul lui, Vasile. Și, în cazul acesta, călugărul nu mai era un alcătuitor de basme, ca acela din epistola 71, despre care am vorbit.

Călugărul acesta era un ortodox aprins, dar lipsit de podoaba darului deosebirii, chiar dacă este cel dintâi care l-a numit pe Vasile – fie și ironic – „cel Mare", precum ne transmite Grigorie Teologul.

Nu pricepuse în profunzime spusele lui Vasile. Dar nici nu mințea când afirma că Vasile nu L-a numit pe Duhul Sfânt „deoființă" cu Tatăl.

Grigorie era cuprins de febră. Trebuia să dea un răspuns care să-l potolească pe călugăr, spre a-l salva pe „Marele" său prieten. Dar ce să spună? Încercă să explice care e propria sa poziție teologică și care e cea a lui Vasile:

- Eu, prieteni, sunt mic și neînsemnat, viețuind retras, ascuns de fața lumii. De aceea și vorbesc atât de limpede și fără înconjur. Nu același lucru se petrece și în cazul lui Vasile. Acela se află în fruntea Bisericii și toți sunt cu băgare de seamă la ceea ce face și ce spune. Vrăjmașii lui sunt mulți și cruzi. Aceasta v-o spun, și luați aminte: vrăjmașii pândesc să audă ceva din gura lui, ca să poată apoi, pe temeiul acelor vorbe, să-l exileze. Aceasta îi inte-

resează, să-l exileze, să alunge singura puternică scânteie de adevăr care a rămas, pe cel mai viu apărător al Ortodoxiei. Ca mai apoi să prindă ei înșiși rădăcini în Cezareea și, de acolo, să distrugă orice urmă de ortodoxie din Răsărit. Cu alte cuvinte, Vasile urmează această tactică, trecând sub tăcere o parte a adevărului, aplicând în acest punct „iconomia", pogorământul. Căci aceasta ni se pare de preferat, decât a fi distrus pe de-a-ntregul adevărul, din pricina faptului că a fost spus fără înconjur.

Cei de față erau cu mare luare aminte. Dar nu păreau mulțumiți de răspuns. Un semn de întrebare se citea pe fețele lor. Grigorie a băgat de seamă lucrul acesta și a făcut o ultimă încercare. Avea de-a face cu nazianzieni îndărătnici, care stăruiau prea mult pe „literă", mai mult decât pe „duh".

- Iubiții mei, nu trebuie să ne smintim, să ne scandalizăm din cauza acestui fapt. Adevărul nu pătește nimic atunci când folosim alte cuvinte pentru a-l exprima. Exact acest lucru l-a făcut și Vasile. Credința lui cea dreaptă reiese limpede din alte cuvinte și expresii ale sale. Să nu uităm: credința noastră nu stă în cuvintele pe care le folosim, ci în înțelesul lor, în conținutul pe care li-l dăm. Dacă, de pildă, iudeii ar voi să vină în Biserică și, în loc de cuvântul „Hristos" (Unsul), ar folosi puțin și cuvântul *kehrismenos* („cel ce a fost uns"), ce vom face? Îi vom lepăda, îi vom alunga? Mântuirea noastră nu ne vine din cuvinte, ci din credință, și de aceea nu e nimic greșit dacă această credință este exprimată prin alte cuvinte. Știm că arienii de toate felurile consideră erezie faptul de a crede cineva că Sfântul Duh este deoființă cu Tatăl. Oricine ar face deschis o astfel de mărturisire ar avea de-a face cu mânia lor și ar cădea în dizgrația împăratului, ceea ce ar putea duce la multe urmări neplăcute. Să nu uităm că și ortodocșii, îndeobște, au șovăit în această chestiune și, cu multă zbatere teologică, au ajuns la adevărul că Sfântul Duh este Dumnezeu, așa cum este și Fiul.

Desigur, Vasile n-a folosit până la moartea lui, în nici una dintre lucrările lui, termenul „deoființă" pentru Sfântul Duh. În calitate de cap responsabil al Bisericii, Vasile a lucrat la aruncarea unei punți peste prăpastia ce-i despărțea pe omiusieni de ortodocși. Am văzut în paragraful precedent.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Şi pentru că pe omiusieni îi deranja în general termenul „deofiinţă", Vasile le cerea ca cel puţin să primească faptul că Duhul Sfânt nu este creatură.

Soluţia aceasta nu-i satisfăcea pe nazianzieni, care nu au acceptat interpretarea dată de Grigorie poziţiei lui Vasile. Vreo doi-trei dintre aceştia erau mai categorici:

- Vasile se poartă în acest fel de frică, nu de dragul „iconomiei", nu datorită aplicării pogorământului. E mai bine să-i păzim pe ortodocşi exprimând clar adevărul, decât să-i atragem pe omiusieni cu tot felul de tactici de-ale noastre.

Grigorie se tulbura văzând că, în unanimitate, cei de faţă îl suspectau pe Vasile de frică şi de erezie. Le-a vorbit iarăşi, mai aprins. Aceştia însă stăruiau în părerea lor, aşa încât s-a văzut nevoit să-i lase în pace.

Se întoarse acasă foarte întristat, însă totodată şi foarte intrigat. Îşi apărase prietenul, dar oarecare nedumeriri şi îndoieli nutrea şi el însuşi faţă de purtarea aceluia. Era oare poziţia lui Vasile absolut corectă?

Apucă pana şi o înmuie în cerneală. Îi va scrie lui Vasile. Acum, imediat. Nu-l va acuza, fireşte. Dar îi va înfăţişa discuţia de la ospăţ şi-i va cere el însuşi, în mod direct, un răspuns. Îi va lăsa, ca întotdeauna, iniţiativa în a-şi defini singur poziţia în această chestiune.

De altfel, totdeauna îl considera pe Vasile profesorul său în chestiunile practice şi dascăl în cele dogmatice. Voia cel puţin să-l asculte, chiar dacă el, Grigorie, înaintase mai mult decât acela în teologia despre Sfântul Duh, aşa cum deja se ştie.

„Scrie-mi, Vasile, şi mă învaţă. Până unde trebuie să ajungem cu teologia despre Sfântul Duh şi până când să aplicăm «iconomia», pogorământul? Răspunde-mi, ca să ştiu ce să le spun celor ce ne acuză!"

Vasile s-a întristat primind scrisoarea lui Grigorie, dar n-a protestat. Şi-a tăinuit tristeţea. Se pare că n-a răspuns la scrisoarea lui Grigorie. Mai degrabă i-a dat câteva explicaţii printr-un om de încredere, care avea drum către Nazianz.

Aşa că Grigorie se linişti. Poate că nu pe de-a-ntregul. Dar cel puţin s-a încredinţat încă o dată – dar oare mai era nevoie? – de dreapta credinţă a lui Vasile, căci i-a trimis numaidecât o nouă scrisoare, în care ne apare liniştit, plin de încredere în marele său prieten. Îi şi făgăduieşte că va veni la Cezareea şi va lupta dimpreună cu el, aducându-şi obolul în lupta comună pentru credinţă.

Grigorie nu a zăbovit multă vreme cu vizita aceasta. Până să se sfârşească anul 372, era deja la Cezareea. Aveau acum putinţa de a vorbi faţă către faţă. Nu-şi ascundeau nimic unul altuia. Nu aveau secrete unul faţă de celălalt.

La un moment dat, discutând subiectul cu pricina, involuntar, Grigorie a arătat că oarecum se îndoieşte. Atunci Vasile s-a mâniat şi a făcut ceea ce nu mai făcuse niciodată. S-a jurat înfricoşător:

- Să nu am parte de mântuire, frate, prin harul Sfântului Duh, dacă nu mă închin Lui, dimpreună şi Tatălui şi Fiului, ca Unuia deofiinţă şi de o cinste cu Ei.

Grigorie s-a înfricoşat de acest cumplit jurământ şi a căzut în genunchi dinaintea lui Vasile, cerând iertare că, fără voia lui, l-a împins la aceasta. Dar când este vorba de chestiuni de credinţă, e nevoie de sinceritate absolută.

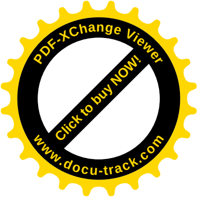
Putem spune că abia acum Grigorie s-a liniştit cu desăvârşire. Iar Vasile L-a numit pe Duhul – poate pentru întâia dată în viaţa lui – „deofiinţă" cu Tatăl şi cu Fiul. Această mărturisire o va mai face apoi de multe ori, dar doar verbal, înaintea oamenilor.

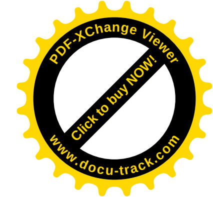
Discuţia a continuat liniştit, într-o atmosferă de profundă încredere. Când au ajuns la chestiunile practice, la modul în care să vorbească lumii despre Sfântul Duh, în diferite împrejurări, au făcut o înţelegere tacită.

Vasile, din cauza momentelor critice prin care trecea Biserica, nu va folosi termenul „deofiinţă" pentru Sfântul Duh. Altfel ar avea râu-credincioşii motiv să-l exileze, ca eretic. Dar şi toţi omiusienii pnevmatomahi („luptători împotriva Duhului"), care suspectau acest termen, nu vor mai şovăi să se unească cu ortodocşii.

Iar Grigorie, care nu era arhiepiscop, nefiind în primejdia de a fi exilat şi nescandalizându-i pe omiusienii cei îndărătnici, va teologhisi cu limpezime şi îndrăzneală, folosind aşadar cuvântul „deofiinţă" şi în cazul Sfântului Duh.

Prin această înţelegere dintre cei doi, vor fi întăriţi credincioşii din ambele tabere. Aşa a străbătut Biserica acele vremuri grele, până ce credincioşii au primit, încet-încet, adevărul că Duhul Sfânt este Dumnezeu adevărat şi desăvârşit, deofiinţă cu Tatăl şi cu Fiul.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

La sfârşitul acelui deceniu, prin anii 379-380, Grigorie din Nazianz va propovădui acest adevăr credincioşilor ortodocşi, dar şi ereticilor, la Constantinopol. Iar în 381-382, la cel de-al doilea Sinod ecumenic, se va consfinţi deplin acest adevăr, pe care până cu puţin înainte Vasile nu-l mărturisea direct.

Poate însă că înţeleapta tactică a sfântului bărbat va fi contribuit la o mai grabnică impunere a termenului, la o mai grabnică recunoaştere deplină a adevărului. Dacă, prin poziţia lui, ar fi creat tensiuni, poate că ar fi întârziat şi mai mult ceasul în care Biserica a fost gata să consfinţească şi să mărturisească în sinod, în mod absolut, adevărul acesta.

Prin întâmplările care au început cu simpozionul din Nazianz, prin grija de păstorire duhovnicească, prin neostoitul interes al lui Vasile chiar şi faţă de problemele personale, de familie, ale credincioşilor arhiepiscopiei lui, prin corespondenţa pentru întărirea credinţei ortodoxe prin care marele nostru capadocian a explicat adevărul acesta şi l-a impus Tradiţiei, se încheie şi dificilul an 372.

CAPITOLUL AL ŞAPTELEA

PAHARUL AMĂRĂCIUNILOR SE UMPLE PÂNĂ SUS ŞI SE REVARSĂ. PRIMATUL ÎNTRU DUREREA PENTRU UNITATE

Calomniere organizată şi plastografie

Eustaţienii, care ajunseseră deja o grupare eretică de sine stătătoare, căpetenie având pe Eustatie al Sevastiei, îşi propovăduiau tot mai mult părerile lor cele rătăcite. Şi fiindcă Eustatie, păstrându-şi episcopatul, organizase totodată în zonă multe obşti monahale care erau în ascultarea lui şi în legătură întreolaltă, eustaţienii se înfăţişau cu multă îndrăzneală pe scena Bisericii. Se pare chiar că unii dintre cei mai puternici ai grupării alcătuiau un fel de grup de comandă şi se impuneau absolut chiar şi dinaintea lui Eustatie, care era foarte ascetic, dar foarte slab ca fire.

Eustaţienii erau omiusieni. Erau foarte duşmănoşi Sfântului Vasile, care le cunoştea interesele. Şi totuşi, Vasile găsea extraordinara putere de a trece cu vederea resentimentele acelora faţă de

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

el. Poziția lui i-a smintit mult pe oamenii acelor vremuri. A fost acuzat că el însuși ar fi puțin omiusian. Am arătat într-un alt capitol al cărții acesteia că o asemenea interpretare este cu desăvârșire greșită. Aproximativ aceeași interpretare au dat-o și unii cercetători contemporani.

Acestea s-au întâmplat și se întâmplă pentru că cei care l-au cunoscut personal pe Vasile, ca și cei care acum îi citesc scrierile, nu au bănuit măsura nădejdii lui. Vasile nădăjduia că în scurtă vreme ereticii epocii se vor întoarce în sânul Bisericii. De aceea nici nu șovăia să-i scrie preaortodoxului Eusebiu al Samosatelor: „Sunt de părere că nu trebuie să ne înstrăinăm de cei ce nu primesc credința de la Niceea".

Propoziția aceasta provoacă și azi surprindere și semne de întrebare celor cu vederi mai înguste. Însă cei care îl iubesc pe Vasile și urmăresc cu atenție mersul istoric al Bisericii admiră clarviziunea și luminarea sfântului bărbat.

Pentru că, într-adevăr, prin dragostea și rugăciunile sale, Biserica a primit în sânurile ei cea mai mare parte a credincioșilor cu concepții mai mult sau mai puțin ariene, fără să treacă prea multe decenii. De altfel, Vasile avea cu eustațienii legături mai vechi. Înainte de a ajunge preot, îi vizita des, aceia ascultându-l ca niște ucenici de-ai lui; pentru ei a scris regulile monahale. Cu un an sau doi înainte, când avusese nevoie de colaboratori capabili și de încredere, a folosit oameni legați de Eustatie. E vorba de monahii Vasile și Sofronie. Acești doi călugări au arătat la început credincioșie arhiepiscopului, însă treptat au devenit calomniatori josnici, ajungând șerpi la sânul nebănuitorului Vasile, care se jertfea pentru adevărul de credință și pentru unitatea Bisericii.

Când Vasile a înțeles rolul viclean pe care îl jucau cei doi, era prea târziu. Făcuseră deja mult rău. S-a gândit însă că este dator să salveze ceea ce se mai putea salva. Adică două lucruri: considerația de care se mai bucura în cercurile eustațienilor și salvarea ultimelor rămășițe ale prieteniei lui cu Eustatie. Acestea puteau fi salvate, se puteau păstra.

L-a chemat la el pe fratele său Petru, care nu avea încă nici treizeci de ani, dar în care avea multă încredere. I-a zugrăvit totul cu de-amănuntul și l-a trimis să-l înștiințeze personal pe Eustatie despre ceea ce avea de gând.

Cei doi călugări se aflau deja în Sevastia, sădind în ceilalți tot ceea ce satana le strecura în minte pe seama lui Vasile.

Rugămintea fierbinte a lui Vasile era ca toate acestea să fie examinate de Eustatie. Îl ruga nu accepte nici o explicație înainte de a-l asculta pe Petru. Însă Eustatie era puțin naiv, iar cei doi monahi – urzitori de rele cu chipuri de miei neprihăniți. Aveau un aer de oameni cinstiți, părând astfel lesne demni de încredere.

Târziu, Vasile a înțeles totul și l-a cuprins amărăciunea. Dar nu voia să rupă și ultima punte dintre el și Eustatie.

Era neapărată nevoie să mențină această punte, căci Eustatie era împins de toți cei din jurul lui să purceadă la schismă oficială. Vasile știa aceasta, de aceea i-a și scris: „Încearcă, prin iubirea ta, să unești cele despărțite, nu să mărești și mai mult distanța ce duce la schismă".

I-a scris și altele. Mai mult îi poruncea. I-a vorbit despre ce se petrecea în monahism. Trebuia să-i spună lucrurile acestea, căci Eustatie era, în principal, acela care cultiva monahismul în regiunea Capadociei, a Pontului și a Armeniei Mici.

Monahismul, nu demult apărut în această zonă, nu mergea prea bine. Nu avea un sprijin prea mare în persoana lui Eustatie, iar canoanele rânduite de Vasile nu știm cât i-au influențat atunci pe eustațieni. Călugării și pustnicii erau fără rânduială, neascultând de nimeni. Iar fără ascultarea față de părintele duhovnicesc, aplecarea lor către asceză era una ipocrită, batjocorind monahismul și înșelând oamenii.

Răul era atât de mare, încât în Cezareea se ajunsese părerea că monahii se folosesc de înfățișarea smerită și de abținerea de la căsătorie doar pentru a înșela lumea. Pustnicul și nevoitorul erau priviți ca niște personificări ale relelor moravuri. Viața ascetică însemna ticăloșie.

Dacă ne gândim cât de nevoitor și iubitor de asceză și de monahism era Vasile, vom înțelege adânca lui durere pentru răul pe care-l săvârșeau monahii cei nevrednici. De aceea s-a ostenit să rescrie și să îmbunătățească *Regulile monahale*, reguli care îi așezau pe monahi în obști, în viața de obște, în mânăstiri.

Cei doi călugări despre care am vorbit mai înainte confirmau din plin părerea cea proastă pe care oamenii o aveau despre monahism. Își dădeau pe față ipocrizia și răutatea. Prin ei culmina

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

toată opoziția eustațienilor față de Vasile. Împotrivirea era bine pusă la punct, întemeiată pe dezacordul final dintre Eustatie și Vasile.

Îți amintești, cititorule, că vara trecută Vasile se străduise din răsputeri să-l aducă pe Eustatie la ortodoxie și să-l întărească în ea. Izbutise să-l facă să semneze o expunere ortodoxă de credință. Semnase un text admirabil, în care se înfățișează poziția ortodoxă față de chestiunile controversate ale acelei vremi. Se subliniază și motivul pentru care Crezului de la Niceea trebuie să i se adauge și o parte care să cuprindă adevărul despre Duhul Sfânt, despre care Niceea nu vorbea îndeajuns. Vasile se bucurase de acest fapt, dar nu pentru multă vreme. Eustatie era exact opusul numelui său (Eustatie=statornic). Era, așadar, nestatornic. și schimbător, încât așa-zișii lui supuși – monahii din subordinea lui – făceau ce voiau cu el.

Tăgăduia, deci, credința ortodoxă, deși semnase. Vasile s-a tulburat, căci Eustatie era căpetenia – fie și numai pe plan local – a unei mari grupări de oameni foarte activi, totodată și episcopul marii cetăți a Sevastiei.

Căuta să-l întâlnească numaidecât pe Eustatie. Acela a încuviințat întâlnirea. S-a hotărât și locul. Însă Eustatie, în loc să meargă să-l întâlnească pe Vasile, s-a dus să-l vadă pe ereticul Ghelasie, în Cilicia, unde a iscălit o nouă mărturisire de credință, atât de eretică, încât doar Arie ar mai fi putut s-o alcătuiască.

Faptele duplicitare ale lui Eustatie n-au rămas ascunse. Chiar el însuși s-a îngrijit de acest fapt. A scris pretutindeni pe unde a putut, înștiințându-i pe toți despre credința lui și acuzându-l pe Vasile. Oamenii lui completau cu noi amănunte această înștiințare generală pe care o făcea Eustatie.

Astfel, Eustatie s-a rupt el singur de Vasile, care de-acum se convinsese definitiv că nu mai trebuie să aibă legături cu Eustatie. Dar situația aceasta n-a însemnat sfârșitul evenimentelor, așa cum i s-ar părea unui credincios simplu, lipsit de răutate. Dimpotrivă, a fost începutul unui mare rău. Eustațienii știau de-acum că trebuie să se lupte cu Vasile până la moarte.

În arena bisericească a Capadociei, Armeniei Mici și Pontului, trebuia să rămână în picioare ori Vasile, ori aceștia. A început, așadar, o luptă pe viață și pe moarte. Vasile se bucura de o foarte

mare prețuire din partea poporului și îl respectau destui oameni de răspundere ai Bisericii. În aceste două privințe, era bine întemeiat.

Trebuia deci cu orice preț să-i fie micșorată prețuirea de care se bucura și să i se piardă respectul. Lucrul era și anevoios, și lesnicios. Anevoios, pentru că cel pe care voiau să-l micșoreze și să-l întineze era un mare om. Lesnicios, pentru că eustațienii erau foarte numeroși; cutreierau întreaga regiune, impresionau și convingeau prin falsa lor evlavie și pentru că, în sfârșit, răul este mai ușor de făcut decât binele.

Răspândeau pretutindeni îndoiala despre integritatea Marelui Vasile. Eustatie însuși scria epistole și-l calomnia pe Vasile, cum am mai spus. Același lucru îl făceau și oamenii mai însemnați din gruparea lui. Se puneau în seama lui Vasile cele mai nerușinate minciuni. Au scris și clericilor mai de seamă. Urmăreau să fie șters din toate conștiințele ortodoxe.

Vasile vedea această luptă murdară și încerca să nu-i dea importanță.

Dar nu era simplu. Încă nu cunoscuse adâncimea mârșăviei. L-a aflat însă dintr-o scrisoare care i-a fost adusă. Era adresată evlaviosului cleric Dazina și cuprindea o sumedenie de calomnii și acuze incredibile.

Semnatarii scrisorii îl prezentau pe Vasile ca pe un instigator și distrugător al rânduielii și al credinței. Prin urmare, toți erau în primejdie din pricina lui. Credința deja o trădase și o falsificase.

Când a citit această scrisoare, s-a cutremurat. A fost pur și simplu șocat. A amețit. Nu știa ce să creadă, înțelegând ce se petrece. Mărimea mârșăviei îi depășea puterea de înțelegere. Mai târziu s-a mirat el însuși că nu și-a pierdut cu totul mințile. Amărăciunea îi era atât de mare și ființa într-o asemenea fierbere, încât era în primejdie să-și piardă stăpânirea de sine, să se lase biruit de ura față de toți oamenii – buni sau răi. Se zbătea din răsputeri să nu i se întâmple una ca aceasta. A căzut în genunchi, gândind că Dumnezeu îl mustră pentru păcatele sale.

Dintre acuzațiile neîntemeiate ale pătimașilor eustațieni, cea care îl indigna peste măsură era aceea că ar fi eretic. Planul era bine pus la cale.

Era ceva ce doar satana putea urzi împotriva oamenilor celor dăruiți din belșug cu duhul cel dumnezeiesc.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Ce uneltiseră, aşadar?

Unii eustaţieni cu pregătire cărturărească şi teologică fuseseră însărcinaţi să alcătuiască o lucrare intitulată *Cuvintele ereticilor*. Era alcătuită dintr-o mulţime de texte eretice, dintre care unele erau atribuite lui Apolinarie, cunoscutul eretic al secolului al patrulea. În paralel, au pus în circulaţie şi o altă colecţie de texte care contraziceau părerile lui Apolinarie şi care îl condamnau şi pe Vasile, considerându-l discipol al lui Apolinarie.

Lucrarea circula anonimă. Şi aceasta după un plan bine ticluit. Pe de-o parte, încredinţau lumea că Vasile purta corespondenţă cu Apolinarie, iar pe de altă parte răspândeau zvonul că lucrarea care cuprindea concepţii eretice îi aparţinea lui Vasile. Şi chiar dacă nu reuşeau să convingă că textele eretice erau ale lui Vasile, cititorii se îndoiau în privinţa lui, căci le apărea purtând corespondenţă cu ereticul Apolinarie. Fiecare zvon devenea tot mai credibil.

Cursa era bine pusă la cale. Urma aşadar ca Vasile să fie şters din conştiinţa credincioşilor, unde fusese întronizat. Ceea ce s-ar fi întâmplat, poate, dacă Dumnezeu nu şi-ar fi ocrotit vasul Său cel ales.

Desigur, nu Vasile scrisese lucrarea ce i se atribuia cu atâta viclenie. Se pare că fragmentul din această scrisoare pe care îl adaugă Epistolei 129 îl ia mai degrabă dintr-o epistolă străină, în care l-a găsit inserat.,

Era însă informat despre conţinutul scrierii şi se convinsese că tezele susţinute erau eretice, ceea ce făcuse ca Apolinarie să fie mult coborât în conştiinţa lui, deşi până atunci nu ştiuse mai nimic despre învăţătura lui.

Cât despre celebra poveste a corespondenţei cu Apolinarie, adevărat era doar că, înainte cu aproximativ douăzeci de ani, pe când amândoi erau încă laici, scrisese o epistolă fără importanţă adresată cărturarului Apolinarie.

Nu vorbea în ea nici despre Biserică, nici despre credinţă. Şi totuşi, din pricina acestei simple scrisori, era acuzat de a fi părtaş concepţiilor ereticului. Tocmai ştiind de existenţa acestei scrisori, eustaţienii plastografiaseră şi puseseră în circulaţie aşa-zise scrisori ale lui Vasile către Apolinarie.

În zadar protesta şi le cerea scrisorile, spre a le putea dovedi neautenticitatea. Eustaţienii îşi urmau cu exactitate planul. Pe care l-ar fi atins, dacă Dumnezeu n-ar fi intervenit şi n-ar fi întărit conştiinţele credincioşilor, spre a nu cădea pradă smintelii.

Prin prietenii săi şi prin scrisori a încredinţat cel puţin pe oamenii de răspundere din Biserică şi poporul că respinge concepţiile teologice atribuite de eustaţieni lui Apolinarie. Iar dacă aceste concepţii erau într-adevăr ale lui Apolinarie, atunci îl considera sabelian. Adică eretic, întrucât nu distinge cele trei Persoane reale, concrete, din Sfânta Treime, întocmai cum făcuse Sabelie în secolul al treilea.

Dar eustaţienii nu erau singurii care îl războiau până la epuizare. Acelaşi lucru îl făceau şi cei de la curtea imperială, dar într-un alt mod. În epoca împăratului Valens pătrunseseră în curtea imperială mulţi arieni, care îl induceau în eroare – în chestiunile bisericeşti – pe stăpânul lor.

La sfârşitul anului 372 şi începutul lui 373, l-au înduplecat încă o dată pe împărat să-l exileze pe Vasile, pe motivul diverselor calomnii.

Lucrau ereticii la palat, dar viu era şi Dumnezeul lui Vasile. Când toate hârtiile pentru exil erau gata să fie semnate, un oarecare factor de răspundere din anturajul împăratului a propus amânarea: „Să amânăm puţin exilul şi vom mai vedea".

Vasile a fost înştiinţat despre toate acestea de un anume om, care cunoştea cele ce se petreceau la palat şi care, totodată, îl preţuia pe Vasile. În asemenea condiţii, era nevoit să lucreze omul lui Dumnezeu. E pur şi simplu o minune cum a reuşit să păstorească şi să creeze marea sa operă în mijlocul atâtor ispite şi lupte.

În aceeaşi scrisoare, 129, unde este descris tot ceea ce urziseră eustaţienii împotriva lui, Vasile discută şi înfăţişează şi planul său de înţelegere cu apusenii.

Necazul era că şi aceştia, în loc să-l mângâie, îi amărau şi-l dezamăgeau prin indiferenţa lor şi prin acţiunile lor nereuşite. Le scrisese scrisori atât de calde, atât de pline de rugăminţi, iar lor nici nu le păsa. Simţea acum un fel de batjocură în indiferenţa lor şi nu-i mai venea să le scrie, oricât de mult era îndemnat la aceasta. De nicăieri nu-i venea un strop de răcoare. Se lupta într-o arenă care ardea ca un cuptor.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Îi rămăseseră, totuşi, câţiva prieteni, cu care avea o legătură sfântă. Singura lui mângâiere pe această lume. Lor le scria durerea lui şi se mângâia sufleteşte. Erau oameni pe chipul cărora vedea limpede adevărul lui Dumnezeu. Exista deci în ei temeiul iubirii adevărate, duhovniceşti.

Ceea ce Vasile şi spunea, cum că prietenia ori iubirea duhovnicească nu se nasc din întâlnirea trupească, faţă către faţă, a persoanelor. Ci atunci când o persoană întâlneşte adevărul ei în altă persoană. Mai simplu vorbind, unitatea cea din credinţă e cea care aduce cu sine prietenia. De aceea prietenia şi iubirea adevărată vin de la Duhul Sfânt, Cel ce descoperă adevărul.

Puţini oameni din istoria lumii au înţeles atât de profund ca Vasile sensul prieteniei. Şi puţini au preţuit-o ca el.

Îl roagă pe Urbiciu, care locuia departe de el, mărturisindu-i-se: „Vino la mine, să-mi răcoreşti sufletul! M-au înconjurat tristeţile, mă ard ispitele. M-a aflat mare furtună. Valurile ce se abat asupra mea parcă nu se mai sfârşesc. Se risipeşte unul, se ridică altul şi în spatele lui se înalţă, întunecat şi ameninţător, următorul... Nici nu mi s-au sfârşit necazurile, că deja aştept altele..."

Durerea se revărsa în slovele epistolei ca untdelemnul fierbinte. Pieptul bărbatului matur se umplea de amar şi încerca să se elibereze. „Există o cale, Urbiniu, de a mă izbăvi de necazurile mele: să mă plec dinaintea ereticilor, să dau înapoi în faţa prigonitorilor mei".

Şi era adevărat că, dacă ar părăsi puţin piscul ortodoxiei şi dacă ar coborî puţin stindardul dreptei credinţe, toate ar lua sfârşit. Prigoane, calomnii, acuzaţii, hărţuieli... toate s-ar preschimba în laude şi preţuire, în daruri şi linguşiri. Dar oricât de mult suferea, nu-şi putea pierde iubirea de adevăr. O plătea scump, dar merita. Cât nu-l va părăsi bunul Dumnezeu, nu va lăsa nici el adevărul.

„Rogu-te, Urbiciu, fă bine şi vino degrabă la mine. Vino să mă mângâi în amărăciunea mea, să-mi dai sfatul cel bun şi, de va fi nevoie... vino să mă aşezi în mormânt. Doar văzându-te, îmi va fi mai bine, te încredinţez de aceasta."

Vasile scria şi plângea. Ba se mângâia sufleteşte, ba era lovit de un nou val de durere. Pieptul i se ridica şi i se cobora într-o zbatere permanentă. Durerea îl inunda şi-l îneca. I se înălţa până la grumaz, împiedicându-i răsuflarea. Urca spre creştet. Simţea

primejdia şi scria tulburat: „Rogu-te, frate, să nu mi se zdruncine cumpătul. Roagă-te cât poţi pentru lucrul acesta. Cutremur şi prăpăd e înlăuntrul meu. Roagă-l pe Dumnezeu să nu-mi pierd încrederea în El, căci astfel sunt pierdut".

Şi prietenului său Teodor: „Dacă mi-a mai rămas un cât de mic răstimp în viaţă, mă rog lui Dumnezeu să te am lângă mine; doar aşa voi simţi o cât de mică mângâiere a durerii pe care o am înlăuntrul meu. Mă aflu într-o stare atât de jalnică, încât nu mai voiesc să trăiesc, dacă voi fi lipsit de chipurile cele dragi mie. Dacă nu le am, nu mai am nimic. Lumea s-a închis pentru mine. Rămâne doar Dumnezeu...

Acestea se petreceau şi aceasta era ceea ce trăia atât de intens Vasile în vremea uneltirilor vrăjmaşilor săi, care ţinteau eliminarea lui definitivă. În clipele de slăbiciune îl ispitea gândul fugii. Se hotărâse serios să părăsească lupta, să rămână în afara bătăliei ce se dădea în sânul Bisericii.

Era firesc, până la un punct. Îşi vedea vrăjmaşii şi cursele bine ticluite ce-i erau întinse şi-şi socotea neînsemnatele puteri.

Să părăsească lupta!... Din fericire, Dumnezeu i-a dat curaj, întărindu-l. Şi a rămas drept, înaintea nesfârşitelor atacuri ale ereticilor şi ale celor de la Curte. Duhul lui s-a împotrivit bolii, suferinţei trupeşti.

Boala îl ţine ţintuit luni întregi

Fermecătoarea primăvară a anului 373 se apropia de sfârşit. Avea frumuseţea tinereţii mature. Fermeca şi ostoia fiinţele sensibile.

La sfârşitul primăverii şi la începutul verii, a revenit în forţă boala.

Vechea lui rană îl chinuia nespus. Doctorii se mirau că nu murise deja. În asemenea cazuri, nu dădeau prea multe şanse bolnavilor. Şi totuşi, Vasile rămânea în viaţă. Dumnezeiasca lucrare pe care o avea de săvârşit îl ţinea în viaţă.

O dată cu venirea verii, boala adusese cu sine şi febra. Ardea zi şi noapte, sub văpaia ei. De multe ori cădea în delir. Zile nesfârşite a rămas ţintuit în patul său, înfăşurat în rasa de păr.

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

Mulţi veneau să-l cerceteze, vrând să facă ceva pentru marele lor erou, pe care-l vedeau sfârşindu-se în demna lui sărăcie.

Toate însă erau în zadar. Febra îi măcina trupul firav.

De ce, aşadar, Dumnezeu îl ţinea în viaţă? De ce săvârşea minunea aceasta? O spune Sfântul însuşi, din patul suferinţei, cu nesfârşită smerenie şi cu îndrăzneala omului luminat de Sfântul Duh.

Spre a apuca să se pocăiască de păcatele lui şi să ajute la depăşirea crizei prin care trecea Biserica. Cel de-al doilea lucru nu-l spune limpede sfântul bărbat. Nu spune limpede că el este cel prin care Dumnezeu va alunga prăpădul ce cuprinsese Biserica. Dar Vasile însuşi accentuase altădată faptul că Dumnezeu lucrează prin persoane alese de El.

Elpidie i-a adus o scrisoare de la iubitul său prieten Eusebiu, care păstorea în Samosata Siriei. Episcopul acesta era un mare şi adevărat luptător al Ortodoxiei. O iubea şi o descoperea tuturor – cât mai autentic cu putinţă. Era gata să pătimească orice pentru Ortodoxie.

De cincizeci de zile era legat la pat. Ştirea că i-a sosit o scrisoare de la Eusebiu l-a înviorat. O rază de viaţă i-a luminat chipul sfârşit. Sufletul îi zbura ca o pasăre către îndepărtata Sirie şi cădea în braţele prietenului său. Dorea să-i răspundă. Efortul acesta l-a costat scump. A stat în comă zile în şir. Avea nevoie de tratament.

Călătoria ce-i stătea înainte era lungă şi obositoare. Spre ţărmul Pontului, se pare. Acolo probabil că şi-a petrecut lunile august şi septembrie ale anului 373.

Era un loc pustiu. Altădată, în alte vremuri, ar fi râvnit pustia. Acum însă, gândea la problemele ce-l aşteaptă la Cezareea şi în întreaga Biserică şi se îngrijora.

În vreme ce boala dădea înapoi, ficatul continua să-l doară. Cunoştea starea în care se afla şi nu se aştepta decât la o ameliorare temporară.

Vedea cât de aproape era moartea, cât de adânc i se încuibase în trup. Amânarea nu putea fi decât de scurtă durată. De aceea îl şi mistuia înlăuntrul lui dorinţa, nevoia de a-şi vedea prietenii. Se ruga fierbinte lui Dumnezeu să-l învrednicească, înainte de a muri, să-l vadă pe iubitul său Eusebiu al Samosatelor.

- Vino anul acesta să mă vezi, Eusebiu, pentru că la anul nu mă vei mai găsi.

Durerea ostenise a-i măcina trupul. Era însă epuizat şi trist. Îşi petrecea cea mai mare parte a timpului în pat. Dar lucra.

Jertfă vie pentru unitatea Bisericii

Deşi neputincios trupeşte, primea vizite, sarcini şi numeroase scrisori prin care i se cerea sprijinul.

Antiohienii îi cereau să continue încercările de a se înţelege cu Apusul în vederea soluţionării schismei din Biserica lor. Ortodocşii din Sevastia, imediat ce se convinseseră că episcopul lor, Eustatie, era eretic, au prins a-l ruga pe Vasile să aibă grijă de ei, să le spună ce au de făcut, pe care episcop să-l recunoască.

Credincioşii Bisericii din Iconiu, pe de altă parte, îi scriau rugându-l ca, deşi bolnav, să se îngrijească de aşezarea unui nou episcop în locul răposatului Faustiu.

Acestea şi alte rugăminţi asemenea ajungeau la el de la Bisericile din partea locului. Aminteau de ceea ce se petrecuse în a doua jumătate a veacului al doilea cu Dionisie al Corintului. Pe atunci, Bisericile care aveau probleme în privinţa catehizării credincioşilor sau a schismelor se adresau – din Apus ori din Răsărit – lui Dionisie, căci în conştiinţa Bisericii acest sfânt bărbat dobândise autoritatea de dascăl al întregii lumi, prin soluţiile pe care le dădea cu luminarea de la Duhul. Soluţiile pe care le-a dat atunci Bisericilor locale au fost încet-încet adoptate de întreaga Biserică.

După moartea marelui Stâlp al Bisericii care a fost Sfântul Atanasie al Alexandriei, atenţia tuturor era îndreptată spre Vasile, de la el aşteptau ajutorul duhovnicesc.

Îl considerau dascăl al lumii întregi şi aşteptau părerea lui. Iar el se ruga lui Dumnezeu să-l lumineze şi să-i insufle ceea ce trebuia să spună, ceea ce era de făcut. Nimeni nu rămânea neajutat. Credincioşii căpătau răspunsul cel drept, căci îl cereau de la dascălul cel prin excelenţă, luminat de Sfântul Duh.

Convalescenţa a fost lungă şi grea. Era îngreunată de răul ce se petrecea în Biserici.

S-a înapoiat, desigur, la Cezareea.

În Alexandria, situaţia devenise dramatică. Atanasie adormise întru Domnul la începutul lunii mai, iar succesorul lui, Petru,

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

urma fidel linia marelui său dascăl. Ceea ce nu era deloc pe placul ereticilor de la curtea imperială, precum nici împăratului Valens însuşi.

Deci, prigoană. Cât se poate de aspră. Întreaga vară şi întreaga toamnă, şi Biserica a suferit cele mai mari necazuri.

Veştile ce veneau dintr-acolo erau înfiorătoare. Vasile nu-şi credea urechilor. Simţea că-l părăseşte puterea înţelegerii. Şi totuşi, toate erau adevărate.

Ca prigonitori, ereticii izbutiseră mai multe decât păgânii. Se arătaseră mult mai înverşunaţi, mult mai lipsiţi de ruşine. Deşi creştini, dovediseră o ură nemăsurată. Au batjocorit, au ruşinat, au exilat, au umilit, au jefuit tot ce se putea. Nu s-au dat înapoi de la nimic, nu au luat nimic în seamă. Nici plata pe care o vor primi de la Dumnezeu. Multora li se părea că venise sfârşitul lumii, ceasul de pe urmă. Oare toate câte se petreceau nu semănau cu judecata cea de pe urmă?

Locuitorii Alexandriei treceau prin zile grele. Episcopul lor era şi el exilat. Aveau nevoie de sprijin, aveau nevoie să simtă pe cineva alături de ei. Aşa că Vasile nu mai puse la socoteală starea în care se afla.

A cerut un scrib, căruia să-i dicteze – încă nu putea să scrie singur. Dar ce să le spună unor eroi? Ce să-i sfătuiască pe aceşti adevăraţi martiri, care-şi dobândiseră deja cununile? Se umplea de dragoste, se mângâia sufleteşte. Se simţea uşurat. Uita de durerile prin care trecea el însuşi. O dorinţă punea stăpânire pe el: să meargă degrabă la Alexandria. Să-i întâlnească pe eroi, pe mărturisitori, pe mucenici. Să-i îmbrăţişeze, să-i sărute, să-i strângă la pieptul său, să se facă una cu ei. Îi iubea mult şi-i invidia pe alexandrini... Pătimiseră atâtea pentru Hristos, pentru adevăr. Erau deja sfinţiţi toţi aceia care răbdaseră patimile şi dovediseră răbdare. Ar fi dorit să pătimească împreună cu ei.

Pe măsură ce se refăcea după boală, urmărea mai atent ce se petrece în Biserică, aducându-şi obolul său.

Primea reprezentanţi ai comunităţilor bisericeşti, citea scrisorile ce i se trimiteau şi de fiecare dată se simţea rănit sau îi era redeschisă o rană mai veche. Simţea în jurul lui lacrimile şi suspinele care îi îndurerau inima şi sufletul. Sfârşit, închidea ochii şi auzea bocetul Bisericii. Înlăuntrul său era cutremur. Se zbătea

să-şi păstreze cumpătul, să nu se topească de tristeţe şi amărăciune.

În vreme ce trupul se sfârşea, duhul rămânea nebiruit de tristeţe.

Trăia durerea şi nevoinţa pentru adevăr şi pentru Ortodoxie. Era hulit, era numit – pe faţă sau în ascuns – vrăjmaş al unităţii Bisericii, el, care îşi dorea mai mult decât oricare unitatea cea întru credinţă. Tulburat, uneori izbucnea:

- Am întâietatea, am primatul în lupta pentru unitatea Bisericii. Marele meu vis este acela de a-i vedea pe toţi cei ce nu sunt eretici strânşi în sinod, ceată luminoasă, întărind şi pecetluind adevărul.

Îşi aminteşte cu emoţie şi durere zbaterile sale, nenumăratele epistole pe care le-a scris Bisericilor locale, oamenii pe care i-a trimis către factorii de răspundere din Biserică, călătoriile obositoare pe care el însuşi le-a făcut în acelaşi scop...

Îşi aminteşte... Se gândeşte însă şi la realitate. Da, frate, eu, mai mult decât oricare altul, am dorinţa de a se întruni un sinod al ortodocşilor, dorinţa de a-i vedea uniţi întreolaltă. Dar tot eu sunt cel care are cea mai mică putere de a înfăptui această mare dorinţă.

Se simţea astfel pentru că, până prin noiembrie-decembrie 373, trupul îi fusese îngreunat de urmările cumplitei boli prin care trecuse. Iar un sinod putea fi dus la bun sfârşit doar dacă mai mulţi episcopi luminaţi ar colabora, şi nu doar unul singur.

Boala şi iarna îi micşorează viforul

Anul 374 a trecut fără vifornițe. Nu înseamnă însă că au lipsit cu desăvârşire valurile şi suflarea vântului.

Nici nu se putea altfel, de vreme ce Vasile rămânea acelaşi şi vrăjmaşii credinţei nu aveau de gând să dea înapoi. Răstimpul de relativă linişte se datora mai mult bolii prin care trecuse în 373.

Iarna şi slăbiciunea trupească l-au ţintuit în cameră. Cea mai mare parte a timpului a stat în pat. Acest lucru avea însă şi o parte pozitivă. Bucurându-se de o oarecare linişte, reflectă mai mult la sine însuşi.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Şi, nici mai mult, nici mai puţin, a înţeles că, în privinţa morţii, a intrat în linie dreaptă. Toate arătau că sfârşitul va veni grabnic.

Să nu creadă cineva că s-a înfricoşat de acest lucru. Mai degrabă altceva. I-a scris iubitului său prieten Amfilohie, noul episcop de Iconiu, să vină să-l vadă. Simţea că moartea punea de-acum la cale atacul final. Pentru fiii lui duhovniceşti, pentru cei ce erau într-un cuget cu el, avea totdeauna timp şi putere.

În munţii şi văile capadociene, zăpezile şi gheţurile începuseră a se topi. Februarie deschidea uşa primăverii anului 374. Natura se dezmorţea, se mişca de-acum liberă. Tot aşa şi trupul Sfântului Vasile. O putere îi străbătea şi-i întărea mădularele. S-a bucurat aşadar de primăvară, ieşind afară ori de câte ori se simţea în stare.

Şi-a pregătit păstoriţii, cu dragoste şi grijă, cu predici şi slujbe, pentru Sfintele Paşti. Păresimile acelea au avut într-însele multe lacrimi şi multă pocăinţă. A prăznuit Învierea Domnului, bucuria revărsându-i-se de pe chipul uscăţiv.

Din Duminica Paştilor însă, starea sănătăţii i s-a înrăutăţit. Aşadar, iarăşi la pat. În această stare l-a găsit Amfilohie de Iconiu, care s-a îndurerat cumplit. Abia acum a înţeles starea prietenului său: într-adevăr, moartea pregătea asaltul final.

În lunile de vară şi-a mai revenit puţin. Şi-a reluat corespondenţa. Voia să strângă legăturile care îi unesc pe cei ce se află într-un cuget, pe ortodocşi. A aflat mare mângâiere în scrisorile lui Asholie, care cu un an înainte ajunsese episcop al Tesalonicului. Slujitorul acesta impresiona prin stilul său autentic. În cuget, în purtare, în toate. Acestea îl bucurau şi-l mângâiau nespus pe Vasile, care îl şi numeşte „dascăl şi mângâiere a lui".

Asholie era o mare descoperire, o mare nădejde. Figură ortodoxă pregnantă, ajunsese stâlp al Ortodoxiei pe teritoriul actualei Grecii. Era un mare sprijin pe care Vasile îl avea în încercarea sa de unire a ortodocşilor. Şi aceasta, într-o perioadă când pe teritoriul actualei Grecii nu existau mari personalităţi bisericeşti şi teologice.

Puterea de lucru a lui Vasile sporeşte către toamnă. Cel dintâi ţel rămâne, fără îndoială, unitatea. Se întâlneşte cu episcopi ortodocşi în Asia Mică, stă dimpreună cu ei şi i se pare că trăieşte fericitele vremuri ale Bisericii celei vechi, din primele trei secole.

Fericirea aceasta şi sfinţenia le aveau doar ortodocşii. Ereticul, cacodoxul, nu poate fi sfânt, fericit, luminos, ca să-l poată apoi lumina şi mângâia sufleteşte pe aproapele său. În general în Asia Mică şi în special în regiunile dimprejurul Capadociei, existau mulţi clerici care aveau nevoie de puţin ajutor pentru a găsi calea ortodoxă. Pentru aceştia se zbătea Vasile. În ciuda bolii, făcea mici călătorii pentru a-i sfătui şi a-i întări. Încerca să realizeze întrunirea în sobor a cât mai multor episcopi. În acest fel, lucrarea lui devenea mai eficientă.

În paralel, nevoile pastorale erau imense. De aceea îl vedem pe Amfilohie de Iconiu rugându-şi părintele, adică pe Vasile, să-l sfătuiască ce trebuie să facă în felurite împrejurări, pentru sporirea duhovnicească a credincioşilor.

Răspunsurile sale devin canoane ale vieţii şi mai apoi sunt consacrate oficial de către Biserică.

Fireşte, această neaşteptată putere de lucru a lui Vasile i-a înfuriat pe arieni, care şi-au înăsprit măsurile împotriva lui. Cu înţelepciune omenească, au pus în desfăşurare planul de îndepărtare a lui Vasile. Se îngrijeau să-l izoleze de oamenii cu trecere ai vremii, de simplii credincioşi, ba chiar şi de prietenii lui.

Anul 374 i-a adus o puternică lovitură. Prietenul şi colaboratorul său, Eusebiu al Samosatelor, a fost exilat în Tracia. Aceasta l-a îndurerat nespus. Arienii erau artizanii acestui exil. Exilaseră un episcop ortodox de seamă, poate cel mai de seamă pe atunci din întreaga Sirie, de vreme ce nu puteau, adică nu îndrăzneau, să-l exileze pe căpetenia ortodocşilor, pe Vasile.

Sfârşitul anului 374 avea să îi rezerve lui Vasile multă durere trupească. Febra malariei l-a chinuit enorm şi a rămas mult timp retras în chilia sa. Firav şi neputincios, se clătina la cea mai uşoară adiere a vântului.

Se zăvorâse în chilie şi aştepta răbdător primăvara, nădăjduind într-o ameliorare a sănătăţii. Aceasta, bineînţeles, dacă nu cumva moartea va apuca s-o ia înaintea primăverii, ceea ce i se părea foarte probabil.

Retragerea iernii ducea cu ea troienele de zăpadă înapoi şi boala Sfântului, astfel încât în lunile primăverii s-a putut ocupa cu chestiunile bisericeşti şi teologice.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

De îndată ce căruțele poștei au început să umble, a rânduit o întâlnire cu Biserica Mediolanului (Milanului). Era ceva ce nu voia să facă, dar, de vreme ce i se ceruse, trebuia să se plece voii celorlalți. În Capadocia, fiind exilat, adormise întru Domnul înainte cu câțiva ani episcopul Dionisie al Mediolanului, susținător fierbinte al Sfântului Atanasie și mărturisitor de seamă al Ortodoxiei. Rămășițele lui pământești erau o adevărată binecuvântare și o pildă puternică pentru capadocieni.

Însă Ambrozie, care ajunsese episcop al Milanului la un an după aceasta, îi ceruse lui Vasile – prin scrisori și trimiși – moaștele predecesorului său.

Prin urmare, s-a pregătit exhumarea și mutarea osemintelor, cu mare respect pentru mărturisitorul Dionisie. A fost o adevărată sărbătoare și Vasile a ținut un cuvânt despre însemnătatea pe care o au în viața Bisericii mărturisirea credinței și mucenicia fiilor ei.

Îi scrie și o scrisoare minunată tânărului episcop al Milanului, în care îl laudă că a părăsit înaltele ranguri lumești pentru a se face slujitor al lui Dumnezeu. Îl sfătuiește, ca odinioară bătrânul Ignatie al Antiohiei, de Dumnezeu purtătorul, pe tânărul episcop al Smirnei, Policarp. În această scrisoare, Vasile își arată prețuirea față de persoana lui Ambrozie, vas ales al lui Dumnezeu, pentru generația de atunci.

Harismaticul Ambrozie nu era un episcop de rând. Era trâmbița lui Dumnezeu spre descoperirea adevărului de credință. Proorocirea Sfântului Vasile s-a înfăptuit. Ambrozie a ajuns mai apoi mare Părinte și Dascăl al Bisericii, ba chiar cel mai mare din sânul Bisericii Apusului.

În aceeași perioadă, din februarie până în aprilie, a scris Canoanele cerute de Amfilohie de Iconiu și s-a ocupat de întrebările și nedumeririle legate de teologia despre Sfântul Duh.

Compatrioții săi nu-l doresc în mijlocul lor. Tristețea îl ajută să-și descopere profunzimea sinelui

A așteptat vara pentru a mai dobândi ceva putere trupească. Avea nevoie de aceasta pentru a-și putea cerceta episcopia și pentru a vizita mitropoliile din jur.

Dar în zadar. Era foarte slăbit. A rămas deci în Cezareea. Putea doar să meargă la iubitul său așezământ, Vasiliada.

Firește, comunica prin scrisori și trimiși – singura lui soluție. Dar nu era eficace. Cu cât ereticii îl simțeau mai departe și mai slăbit de boală, cu atât mai mult uneltau împotriva lui. Se obișnuise însă cu aceasta.

Însă în vara aceea intrigile acestea s-au întețit foarte mult în locurile sale natale, printre oamenii locului, compatrioții lui. Pe meleagul copilăriei sale, la Neocezareea, erau puse pe seama lui cele mai de necrezut zvonuri. Cel mai perfid era episcopul Atarvie, care nu accepta măreția lui Vasile și care voia astfel să ascundă propriile lui abateri de la credință și tradiție.

Se șopteau așadar vorbe pline de subînțelesuri despre viața și credința lui Vasile, deși era pildă vie pentru amândouă. Sufletele oamenilor erau otrăvite cu orice prilej. Ajunseseră chiar să-l învinuiască de faptul că întemeiase comunități monahale. Au cutezat chiar să spună că monahismul și asceza sunt niște teribilisme moderne.

Toate acestea au ajuns la urechile suferindului Vasile, care s-a întristat peste măsură.

Le scria compatrioților săi, mustrându-i. Îi chema pe cei responsabili să-și vină în fire. Osteneală în zadar.

Tăcea, nespunând celorlalte Biserici cele petrecute. Îi era pur și simplu rușine pentru iubiții locuitori ai Neocezareii. Compatrioții lui îl considerau eretic, cacodox... Ce-ar spune clericii celorlalte Biserici, auzind aceasta?...

- Pe noi știe să ne învețe adevărul, tradiția. Doar pe noi ne sfătuiește și doar nouă ne poruncește. Pe compatrioții lui, pe prietenii lui, n-a izbutit să-i convingă? Oare aceștia știu despre el lucruri pe care noi nu le știm?

Acestea și altele asemănătoare treceau prin mintea ostenitului Vasile. Ținea durerea și rușinea pentru el însuși. Dar până când?

Sosise timpul să izbucnească. A prefăcut durerea în cuvinte, în flacără ce-i ardea și-i mângâia pe cei curați. A scris Neocezareii – tuturor clericilor laolaltă și, prin ei, tuturor credincioșilor: „Iubită cetate, mai cinstită decât toate cetățile, de ce din buzele tale nu aud cuvinte de dragoste, de ce nu primesc de la tine scrisoare, de ce îți pleci urechea hulelor și mă faci să suspin de tristețe și durere? Cel

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

ce nu e părtaş de mine, cel ce nu e cu mine, se rupe pe el însuşi de Biserică".

Pe măsură ce textul merge mai departe, devine mustrător şi revelator. Sfântul se descoperă pe sine însuşi, duhul ce există înlăuntrul lui.

În minte îi vin răstălmăcirile cuvintelor Scripturii şi se cutremură: „Nu se cade să se apuce oricine să interpreteze cele din Scriptură, ci doar cel ce are darul deosebirii şi al cunoştinţei, precum învaţă Sfântul Apostol Pavel. Iar în ceea ce mă priveşte, cel ce voieşte să mă judece să dovedească mai întâi că are harisma deosebirii, puterea de a distinge. Şi doar atunci are dreptul să mă judece. Şi iarăşi, cel ce mă învinuieşte că scrierile mele nu sunt altceva decât înţelepciune omenească să dovedească întâi că e stăpân pe înţelepciunea cea omenească, şi-atunci îl voi recunoaşte drept judecător al meu".

Avea o siguranţă zdrobitoare, o conştiinţă de sine surprinzătoare. Era calomniat, însă nimeni nu îndrăznea să-şi măsoare puterile cu el. Nici în ceea ce priveşte cunoştinţa dumnezeiască (*teognosia*), nici în ceea ce priveşte înţelepciunea lumească.

Nimeni nu cuteza să se măsoare cu el.

Apologia şi provocarea din scrisoarea adresată celor din Neocezareea sfârşesc cu argumentul tradiţiei. A recurs la aceasta din două motive: fiindcă acuzaţiile erau neclare şi fiindcă un om îşi dovedeşte ortodoxia doar dacă dovedeşte că este într-un gând cu ceea ce au cugetat marii oameni ai Bisericii, adică cu ceea ce cugetă Biserica: „Ce dovadă mai mare voiţi despre credinţa mea cea dreaptă decât faptul că am crescut alături de bunica mea, Macrina, care m-a învăţat cuvintele şi credinţa lui Grigorie Taumaturgul? Şi decât aceea că, mai apoi, am mers în tot Răsăritul pentru a-i întâlni pe cei ce urmează canoanele credinţei? În inima mea nu există nimic potrivnic credinţei celei sănătoase. Mă învinuiţi şi că am ţinut legătura cu Eustatie şi cu adepţii lui, toţi filoarienii. Dar şi întru aceasta am urmat lui Atanasie. N-am făcut după capul meu. Am scrisoare de la acest mare bărbat în care ne îndeamnă să-i primim fără şovăire pe cei ce până mai adineauri au fost arieni, dacă aceştia mărturisesc simbolul de credinţă de la Niceea. Ceea ce am şi făcut. Se poate, desigur, ca oamenii aceştia să fi avut în inima lor altceva decât ceea ce mărturiseau cu buzele. Pentru mine însemnătate are faptul că am urmat cuvântul marelui Atanasie, dorinţei lui de împăcare din Biserică. Nu uitaţi că sunt unit cu toţi episcopii Bisericii. Toţi îmi ştiu credinţa: pisizii, licoanii, isaurii, frigienii, armenii, macedonenii, aheii, ilirii, galii, hispanii, italii, sicilii, africanii, ortodocşii Egiptului şi ai Siriei. Aşadar, dragii mei compatrioţi, de vă rupeţi de mine, nimeni din toţi aceştia de mai sus nu va mai fi părtaş cu voi. Vă rog, deci, stăruitor: nu mă faceţi să spun tuturor cele pe care le tăinuiesc acum în inima mea, să afle cu toţii cele din pricina cărora mă tânguiesc şi plâng".

Asemenea cuvinte a spus celor din Neocezareea, spre a-şi uşura sufletul şi spre a-i apăra de răul pe care singuri şi-l făceau.

Zilele verii anului 375 treceau încet, fierbinţi, cu slabe nădejdi pentru sănătatea lui Vasile şi pentru bunul mers al Bisericii. Şi totuşi, cât de puţin, parcă starea sănătăţii i se mai îmbunătăţise. Anevoie, cu multe dureri, izbutea totuşi să facă vizite pastorale prin cetăţi şi sate. Aceasta îi pricinuia bucurie, fie ea şi nedeplină. Şi asta pentru că din Neocezareea nu venea nici un răspuns.

Oare îl dispreţuiau cei de acolo? Oare îl bănuiau cu toţii? Îl uitaseră toţi? Îl dăduseră uitării chiar şi rudele? Inima i se strângea de durere şi suferinţă. Avea o piatră pe suflet.

Scrise din nou compatrioţilor săi. Între timp, adunase oarecum şi câteva acuzaţii mai concrete împotriva lui. Oamenii de acolo ar fi fost, chipurile, deranjaţi de psalmodierea antifonică (la două strane, succesiv), pe care Vasile o cultivase foarte mult, şi de obştile monahale pe care le întemeiase şi de care se îngrijea. Le spune acum, în această nouă scrisoare, ce mare folos aduce psalmodierea antifonică, obicei vechi, nicidecum invenţie a sa personală. Iar apoi că monahii, pustnicii şi monahiile sunt o mândrie pentru Biserică, nu o ruşine. Măcar de-ar avea regimente de monahi. Le descrie viaţa laudativ. Este însă foarte reţinut, fiindcă el însuşi le întemeiase şi avea răspunderea sporirii lor duhovniceşti.

Foarte lesne putea dovedi că monahismul era o tradiţie, pe care el însuşi o aflase în Egipt, Palestina şi Mesopotamia. La sfârşitul epistolei le întoarce acuzaţia. Le demonstrează, întemeindu-se pe fapte, că ei înşişi, cei din Neocezareea, sunt cei ce deformează tradiţia lui Grigorie Taumaturgul, episcopul Neocezareii, şi nu el, Vasile.

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

ce nu e părtaş de mine, cel ce nu e cu mine, se rupe pe el însuşi de Biserică".

Pe măsură ce textul merge mai departe, devine mustrător şi revelator. Sfântul se descoperă pe sine însuşi, duhul ce există înlăuntrul lui.

În minte îi vin răstălmăcirile cuvintelor Scripturii şi se cutremură: „Nu se cade să se apuce oricine să interpreteze cele din Scriptură, ci doar cel ce are darul deosebirii şi al cunoştinţei, precum învaţă Sfântul Apostol Pavel. Iar în ceea ce mă priveşte, cel ce voieşte să mă judece să dovedească mai întâi că are harisma deosebirii, puterea de a distinge. Şi doar atunci are dreptul să mă judece. Şi iarăşi, cel ce mă învinuieşte că scrierile mele nu sunt altceva decât înţelepciune omenească să dovedească întâi că e stăpân pe înţelepciunea cea omenească, şi-atunci îl voi recunoaşte drept judecător al meu".

Avea o siguranţă zdrobitoare, o conştiinţă de sine surprinzătoare. Era calomniat, însă nimeni nu îndrăznea să-şi măsoare puterile cu el. Nici în ceea ce priveşte cunoştinţa dumnezeiască (*teognosia*), nici în ceea ce priveşte înţelepciunea lumească.

Nimeni nu cuteza să se măsoare cu el.

Apologia şi provocarea din scrisoarea adresată celor din Neocezareea sfârşesc cu argumentul tradiţiei. A recurs la aceasta din două motive: fiindcă acuzaţiile erau neclare şi fiindcă un om îşi dovedeşte ortodoxia doar dacă dovedeşte că este într-un gând cu ceea ce au cugetat marii oameni ai Bisericii, adică cu ceea ce cugetă Biserica: „Ce dovadă mai mare voiţi despre credinţa mea cea dreaptă decât faptul că am crescut alături de bunica mea, Macrina, care m-a învăţat cuvintele şi credinţa lui Grigorie Taumaturgul? Şi decât aceea că, mai apoi, am mers în tot Răsăritul pentru a-i întâlni pe cei ce urmează canoanele credinţei? În inima mea nu există nimic potrivnic credinţei celei sănătoase. Mă învinuiţi şi că am ţinut legătura cu Eustatie şi cu adepţii lui, toţi filoarienii. Dar şi întru aceasta am urmat lui Atanasie. N-am făcut după capul meu. Am scrisoare de la acest mare bărbat în care ne îndeamnă să-i primim fără şovăire pe cei ce până mai adineauri au fost arieni, dacă aceştia mărturisesc simbolul de credinţă de la Niceea. Ceea ce am şi făcut. Se poate, desigur, ca oamenii aceştia să fi avut în inima lor altceva decât ceea ce mărturiseau cu buzele. Pentru mine însemnătate are faptul că am urmat cuvântul marelui Atanasie, dorinţei lui de împăcare din Biserică. Nu uitaţi că sunt unit cu toţi episcopii Bisericii. Toţi îmi ştiu credinţa: pisizii, licoanii, isaurii, frigienii, armenii, macedonenii, aheii, ilirii, galii, hispanii, italii, sicilii, africanii, ortodocşii Egiptului şi ai Siriei. Aşadar, dragii mei compatrioţi, de vă rupeţi de mine, nimeni din toţi aceştia de mai sus nu va mai fi părtaş cu voi. Vă rog, deci, stăruitor: nu mă faceţi să spun tuturor cele pe care le tăinuiesc acum în inima mea, să afle cu toţii cele din pricina cărora mă tânguiesc şi plâng".

Asemenea cuvinte a spus celor din Neocezareea, spre a-şi uşura sufletul şi spre a-i apăra de răul pe care singuri şi-l făceau.

Zilele verii anului 375 treceau încet, fierbinţi, cu slabe nădejdi pentru sănătatea lui Vasile şi pentru bunul mers al Bisericii. Şi totuşi, cât de puţin, parcă starea sănătăţii i se mai îmbunătăţise. Anevoie, cu multe dureri, izbutea totuşi să facă vizite pastorale prin cetăţi şi sate. Aceasta îi pricinuia bucurie, fie ea şi nedeplină. Şi asta pentru că din Neocezareea nu venea nici un răspuns.

Oare îl dispreţuiau cei de acolo? Oare îl bănuiau cu toţii? Îl uitaseră toţi? Îl dăduseră uitării chiar şi rudele? Inima i se strângea de durere şi suferinţă. Avea o piatră pe suflet.

Scrise din nou compatrioţilor săi. Între timp, adunase oarecum şi câteva acuzaţii mai concrete împotriva lui. Oamenii de acolo ar fi fost, chipurile, deranjaţi de psalmodierea antifonică (la două strane, succesiv), pe care Vasile o cultivase foarte mult, şi de obştile monahale pe care le întemeiase şi de care se îngrijea. Le spune acum, în această nouă scrisoare, ce mare folos aduce psalmodierea antifonică, obicei vechi, nicidecum invenţie a sa personală. Iar apoi că monahii, pustnicii şi monahiile sunt o mândrie pentru Biserică, nu o ruşine. Măcar de-ar avea regimente de monahi. Le descrie viaţa laudativ. Este însă foarte reţinut, fiindcă el însuşi le întemeiase şi avea răspunderea sporirii lor duhovniceşti.

Foarte lesne putea dovedi că monahismul era o tradiţie, pe care el însuşi o aflase în Egipt, Palestina şi Mesopotamia. La sfârşitul epistolei le întoarce acuzaţia. Le demonstrează, întemeindu-se pe fapte, că ei înşişi, cei din Neocezareea, sunt cei ce deformează tradiţia lui Grigorie Taumaturgul, episcopul Neocezareii, şi nu el, Vasile.

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

Şi totuşi, nu voieşte să-i zdrobească pe destinatarii scrisorii. Dimpotrivă, este gata să-i ierte, de-ajuns ca aceştia să mărturisească lucrurile de bază ale credinţei şi să înceteze cu inovaţiile. Şi încă ceva: să nu respingă adevărul că în Dumnezeire există trei Ipostasuri, despre care Vasile a fost cel dintâi care a teologhisit, precum am văzut.

Aşa îşi încheie scrisoarea, pecetluind-o şi trimiţând-o la Neocezareea. Aşteaptă, apoi, răspuns.

Vara anului 375 s-a scurs încet. A sosit toamna, cu bune intenţii faţă de sănătatea lui Vasile. Durerile îi erau mai suportabile.

Se aşeză din nou la sărăcăcioasa măsuţă de lemn ce-i slujea drept pupitru. Se gândi mult. Îşi perindă prin minte întreaga sa arhiepiscopie şi părţile învecinate, pentru care se simţea – şi chiar era – răspunzător.

Aceleaşi lucruri – mai bine zis probleme – îi impuneau traseul. A mers în diferitele episcopii şi în Pisidia. De acolo s-a dus în Pont. S-a ocupat mai ales de cetatea Dazomon.

Aşadar, mai întâi a mers către sud-vest şi apoi s-a întors către nordul Asiei Mici. S-a întâlnit cu mulţi episcopi ai Pisidiei şi Isauriei, cea din urmă având mari probleme.

Pontul îi era cel mai cunoscut. Îl vizitase în multe rânduri, de vreme ce acolo se născuse. De data aceasta, aici îl aşteptau veşti rele. Eustatie al Sevastiei, acest bătrân episcop veşnic umblător, pătrunsese cu oameni de-ai lui în cetatea Dazomon şi îi convinsese pe mulţi să se rupă, prin schismă, de Biserica Cezareii. Şi i-a făcut aşadar adepţi.

Vasile trebuia să îndrepte cât mai grabnic situaţia. Se zorea, deci, într-acolo. Se bizuia mult pe sprijinul prietenului său Ilarie, un vechi prieten şi coleg ajuns acum om de răspundere al locului. Purtau corespondenţă neîncetat.

A ajuns la faţa locului. Avea şi aici de înfruntat două grupări puternice care îl urau şi-l calomniau neîncetat.

Erau anomienii (sau anomeii) şi omiusienii. Cei dintâi nu primeau dumnezeirea Fiului. Ceilalţi nu voiau să folosească termenul *omousios* (deofiinţă) în legătură cu Fiul, căci îi deranja, considerându-l un termen nou.

Ostenise să-i mai întâlnească pe credincioşi, să le mai vorbească, să le explice. Aceştia deveniseră bănuitori, din pricina calomniilor care circulau pe seama lui. Politica curţii imperiale îi era potrivnică şi cei ce aveau relaţii de prietenie cu el aveau mai apoi necazuri. Organe de stat, eretici şi tâlhari le controlau adesea corespondenţa. Cei dintâi ca să le urmărească mişcările şi să-i presezc pe credincioşi să se lepede de ortodoxia lor.

La Dazomon s-a simţit sfârşit de oboseală şi de dezamăgire. Existau vrăjmaşii, ereticii. Dar bănuiala şi lipsa de încredere a ortodocşilor faţă de el – aceasta îl durea cel mai mult.

Oriunde mergea, privirile ortodocşilor îl iscodeau neîncrezătoare.

Erau clipe când îi treceau prin minte o sumedenie de gânduri. Odinioară era mai tânăr, mai sănătos, limba îi era mai iute, ochii mai pătrunzători, cuvântul mai răsunător, rostirea mai tăioasă. Oare de aceea erau toţi cu luare aminte la el? Acum este gârbovit, ochii nu-i mai scânteiază ca altădată, vocea îi e slabă, vorbele ce-i izvorăsc din duhul incandescent nu-i mai răsună ca odinioară, sunt stinse, se aud mai anevoie.

Îşi adună puterile şi alungă de la el, pe cât cu putinţă, aceste gânduri viclene. Căci, de eşti ostenit, gândurile acestea îţi stăpânesc oarecum cu sila cugetul şi sufletul.

Se sfârşea şi toamna anului 375. Ploile şi frigul sosiseră cu un ceas mai devreme. Cu atât mai rău pentru trupul său neputincios.

Orice-ar fi, nu se putea pune cu rânduielile naturii. Rămase deci încă puţin la Dazomon şi apoi, fără să stea prea mult pe gânduri, apucă drumul satului în care crescuse, lângă Neocezareea, la Annisa.

Avea mare nevoie de aceasta. N-o spunea, dar voia undeva să se poată încălzi sufleteşte, dorea o suflare omenească plină de dragoste, exact acolo unde cunoscuse dragostea, acolo unde admirase frumuseţea sufletului, pe vechiul lui meleag natal, singura proprietate care mai rămăsese, care acum aparţinea fratele său Petru. Casa părintească o împărţise – cum îşi aminteşte iubitul cititor – cu mult timp în urmă săracilor.

N-apucă bine să intre pe drumul către Annisa şi deodată i se păru că o adiere dulce îl răcoreşte înlăuntrul său. Simţea o tihnă sufletească de neînţeles. Intră în curtea casei celei mărunte. Zgomotul din curte îi provocă nedumerire fratelui său. Petru privi pe fereastră şi, în câteva clipe, iată-i pe cei doi fraţi îmbrăţişându-se.

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

Mai bine zis, fratele mai mic îl avea în brațele lui pe cel mai mare, ținându-l cu tărie și totodată gingaș, ocrotitor, cu teamă. Știa bine că ține în brațe un sfânt.

Aproape că l-a luat pe sus, ca pe un copil, și l-a dus lângă vatră, în cel mai călduros ungher al casei, și s-a așezat lângă el, aproape îngenuncheat, rugându-l să nu vorbească – dar oare mai putea, de oboseală și de emoție? –, ci mai degrabă să-i facă un ceai fierbinte. Petru îl privea cu admirație și totodată cu milă pe sfântul său frate. „Doamne, cum a ajuns în starea asta fratele meu cel mare, slava noastră, bunăvoirea lui Dumnezeu revărsată în familia noastră?... Unde îi este chipul cel hotărât? Dinții i-au căzut, părul i s-a rărit, ochii parcă i s-au stins – și are doar patruzeci și cinci de ani... Doamne, cum de-ai îngăduit să ajungă astfel vasul Tău cel ales? Milă..."

I-a cuprins fața cu amândouă mâinile și a căzut în genunchi, plângând tăcut, neîncetat, de parcă își prohodea fratele cel mare.

La început, Vasile l-a lăsat pe micul lui Petru să plângă – „Nu-s, oare, de plâns?", gândi. Când și-a revenit, a ridicat mâna dreaptă și a pus-o pe creștetul lui Petru, mângâindu-i cu duioșie și cu nesfârșită dragoste părul. Era de-ajuns. Petru își veni în fire, se ridică și sărută cu multă evlavie mâna care-l mângâiase.

Și-au împărtășit noutățile și au dat de veste Macrinei, care se nevoia undeva mai departe de casă, prin partea locului. Au trimis vorbă și celorlalți frați și rudelor. În sfârșit, Vasile întâlnea ochi ce i se dăruiau, ochi ce aveau încredere în el. Nu voia nimic altceva. Se odihnea și se liniștea pe zi ce trecea.

Dar iată că nu i-a fost îngăduit să se bucure prea mult de căldura rudelor, de răgazul de a-și îngriji puțin trupul chinuit. Vrăjmașii săi i-au otrăvit clipele frumoase pe care le trăia lângă frații săi, clipe de care avea atâta nevoie și pe care le așteptase atât de mult.

Vasile nu ieșise niciodată din curtea căsuței lui Petru. Grabnic însă, vestea venirii lui s-a răspândit în toată regiunea, mai întâi la Annisa și apoi la Neocezareea, care nu era prea departe.

Și, firește, ereticii și ortodocșii răuvoitori se îngrijiseră ca știrea sosirii lui să fie însoțită de tot felul de zvonuri și șușoteli. Prin partea locului plutea un nor de bănuieli și vorbe urâte pe seama nebănuitorului Vasile. Majoritatea celor din Neocezareea credeau – fuseseră făcuți să creadă – că, în afara celorlalte motive, compatriotul lor, arhiepiscopul Cezareii, venise ca să culeagă elogii și vorbe de laudă. Venise să fie aplaudat, ovaționat.

Preoții și oamenii de seamă ai locului erau neliniștiți. Cei ce-l prețuiau pe Vasile se temeau de stăpânitori și de păstorii eretici, așa că evitau să-l întâlnească.

Episcopul Neocezareii și cei din jurul său nu-și ascundeau tulburarea:

- Cine l-a chemat să vină încoace? Ce caută? Laude? Să se ducă în altă parte.

Marele Vasile a înțeles crunta realitate: compatrioții lui nu-l voiau printre ei.

Aceasta era. Străinii, care nu-l cunoșteau, nu-l doreau. Dar cei alături de care a crescut, care-l știau de mic copil... nici aceștia nu-l doresc?... Se mersese prea departe.

Își pierdu iarăși liniștea sufletească. Se chinuia, neștiind ce să facă. Dacă va merge în Neocezareea, se vor adeveri cele ce se spuneau, cum că a venit să culeagă laude și pentru a influența.

Mai bine să plece degrabă.

Se hotărî, își zăvorî durerea în adâncul sufletului și începu să se pregătească de plecare.

Dar la un moment dat un gând i-a strălucit în minte: să le scrie o scrisoare din această căsuță, să se ușureze; apoi să plece. Încă credea că trebuie să le scrie, pentru a-i câștiga, întorcându-i din rătăcire, pe cei ce fuseseră prea lesne abătuți de la Ortodoxie. El să le spună adevărul și apoi aceia să facă ce vor dori, să adopte orice poziție vor crede de cuviință.

Apucă pana și așeză bine pe măsuța sărăcăcioasă bucata de hârtie pe care i-o adusese Petru. De cum luase această hotărâre, simțise înlăuntrul lui o nesperată putere și totodată o convingere că face bine ceea ce face. Da, să le scrie totul.

Va da pe față toată uneltirea. Va descoperi, celor ce au urechi de auzit, întreaga șiretenie. Ca să-și acopere rușinea, reaua lor credință, îl țineau pe Vasile departe de popor. Fiindcă doar el putea arăta poporului că episcopul Atarvie este eretic. A prins, deci, să scrie. Nu s-a mai apărat, ca în epistolele 204 și 207. E aspru. Mustră și dă doar câteva explicații. Dezvăluie erezia și dă răspunsul cel drept: „Mai întâi de toate, compatrioți din Neocezareea, nu eram

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com
PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

obligat să vă înştiinţez despre scopul pentru care am venit la Annisa. Vă voi spune însă, de vreme ce aţi făcut atâta zarvă, atâta tulburare, şi de vreme ce aţi născocit atâtea vorbe mincinoase. N-am venit pentru laudele voastre. Ştiţi foarte bine că am căutat totdeauna să trăiesc neştiut de nimeni. Nu-mi place să ies în faţă. Am venit, aşadar, fiindcă aici e locul unde am copilărit, unde mai apoi m-am nevoit şi unde acum locuiesc fraţii mei. Am venit să mă liniştesc puţin, nu să vă stânjenesc. Aţi ajuns să mergeţi şi la ghicitori şi cititori în stele, doar veţi afla pentru ce am venit. Zadarnic. Dacă alţii ar fi fost cei ce mă acuză, pe voi v-aş fi chemat ca martori ai curăţiei mele. Dar chiar voi sunteţi cei ce-mi faceţi tulburare! Aţi uitat cum, cu ani în urmă, mă rugaţi, doar să rămân alături de voi şi să fiu dascăl al copiilor voştri? Aşadar eu, care am refuzat atunci toate aceste titluri şi cinstiri, pentru ce aş da acum buzna aici cu un astfel de scop? Chiar nu mă cunoaşteţi?"

Le-a spus multe asemenea lucruri până să ajungă la dezvăluirea motivului pentru care îl calomniau: „Iar acum să vă spun care-i adevărata pricină pentru care mă ocolesc păstorii voştri şi mai ales episcopul vostru şi pentru care mă ţin departe de popor în acest chip murdar. Aşadar, fac aceasta fiindcă au strâmbat credinţa şi vă învaţă în chip greşit. Iată deci care este adevărul. Şi luaţi aminte, ca să pricepeţi erezia lor: refuză să-L numească pe Domnul «Unul-Născut» şi refuză şi să-I recunoască existenţa Lui reală. Adică se întorc, pe o altă cale, la ereticul Sabelie, care învaţă că Dumnezeu cel unul apare când sub masca Tatălui, când a Fiului şi când a Sfântului Duh, fără a fi vorba de fapt de trei Persoane deosebite care au o singură fire. Trebuie să fiţi cu mare luare aminte, căci voi spune şi celorlalte Biserici aceste păreri eretice, încât veţi fi condamnaţi de toţi ceilalţi. Vă spun aceasta cu mare durere, pentru că sunteţi de-un sânge cu mine. Dar ce altceva pot face, de vreme ce stricaţi credinţa? Fireşte, dacă cei care cugetă asemenea lucruri eretice vor făgădui că vor mărturisi dreapta credinţă, voi tăcea şi-i voi privi ca pe nişte ortodocşi. Voi da uitării trecutul lor. Însă, din păcate, văd că aceasta le e foarte greu, căci au trimis cărţi pe teme de credinţă câtorva episcopi, chiar şi lui Meletie al Antiohiei, aflat în exil, cu care am şi vorbit şi care le consideră eretice. Apoi, încercarea lor de a-şi întemeia erezia pe un *Dialog* al Sfântului Grigorie Taumaturgul este cu totul nereuşită, căci Grigore vorbea, la vremea lui, fără exactitate dogmatică. În timp ce acum Biserica a rezolvat definitiv problemele acestea, prin sinoade, şi nimeni nu mai poate tăgădui adevărul ce s-a formulat oficial. Aşadar, eu vă arăt această nouă erezie şi, totodată, şi ce-i de făcut spre a o ocoli. Aceasta este otravă de moarte, nu vorbele mele, precum vă spun ereticii. Dar la ce te poţi aştepta de la oameni atât de împătimiţi? Unora ca aceştia nu li se descoperă lucrarea dumnezeiască. În oglinda cea murdară nu vedem nimic, din pricina necurăţiei ei. Harisma prooorocească, lucrarea dumnezeiască luminătoare vin doar în inima curată. Zadarnic, deci, se mândresc ereticii cu harisma prooorocească".

A scris scrisoarea fără să răsufle. Şi-a pus în ea inima, întregul său duh. Voia să plece cât de repede cu putinţă.

A încheiat scrisoarea în grabă. Nu era nevoie s-o pecetluiască, căci era adresată tuturor celor din cetatea Neocezareii care aveau un cuvânt de spus la toate adunările credincioşilor, în cele de obşte, în păstorirea poporului.

Îl strigă înăuntru pe Petru. Îi dădu scrisoarea şi-l rugă să se îngrijească să fie citită de cât mai mulţi cu putinţă.

În aceeaşi zi, în acelaşi ceas, porni spre Cezareea. Avea drum lung înainte, îngreuiat mult din pricina ploilor şi a frigului.

A ajuns la Cezareea sfârşit trupeşte. A căzut pe pat, plin de durere. Nu mai aştepta nimic. Nici o mângâiere nu se zărea pentru clipa de faţă. Singura lui nădejde de a se izbăvi din iadul tristeţii, pe care i-l adusese purtarea compatrioţilor săi, şi din boala cea trupească era moartea. Acolo unde ajunsese nu putea să întârzie prea mult. Aşadar, moartea... Îl aştepta...

Dar nu moartea a fost cea care a sosit; ci doar veşti rele de la curtea imperială şi din Antiohia. Sosiseră cereri în legătură cu importante chestiuni teologice.

La curtea lui Valens ereticii îşi făcuseră iar de cap. Îl înfăţişaseră pe Vasile drept duşman al păcii şi al unităţii imperiului. Desigur, e adevărat că, de vreme ce împăratul voia să unească statul cu arianismul, tactica lui Vasile de a întări Ortodoxia se împotrivea împăratului însuşi.

Pe de altă parte, trebuie să spunem că Vasile nu pusese la cale nicidecum ruperea de imperiu a regiunilor ortodoxe, căci şi el voia un stat unit şi puternic împotriva barbarilor.

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

Oricum, un prieten episcop i-a dat de ştire despre toate acestea şi l-a sfătuit să meargă de grabă în părţile Mesopotamiei, unde se aflau mulţi episcopi ortodocşi, să-i ia cu el şi să meargă împreună la împărat, să-i înfăţişeze cu de-amănuntul cum stau lucrurile.

Vasile, deşi sfârşit de oboseală, nu s-a înspăimântat la auzul acestor vorbe. Nu era întâia oară când se petreceau asemenea lucruri. Cugetă bine la propunerea prietenului său. Corectă, dar cum să ajungă, în mijlocul iernii, tocmai în Mesopotamia, aşa sfârşit trupeşte cum era?

- Nu, frate. Bun şi sfânt îţi este sfatul, dar voi mai aştepta. Să vedem cum vor urma lucrurile. Iar de vei stărui, te voi asculta...

Îi lasă deci pe dihorii curţii împărăteşti să-şi urmeze lucrarea lor şi îşi întoarce privirea către Antiohia. Nici veştile dintr-acolo nu erau plăcute. Apusenii, precum ştim, îl susţineau pe episcopul Paulin, în detrimentul exilatului episcop Meletie al Antiohiei. Ca să-i consolideze poziţia lui Paulin, trimiseseră o scrisoare oficială de la Roma, pe care adepţii lui Paulin le-o vârau provocator sub ochi ortodocşilor.

Lucrul acesta îl nelinişte a foarte mult pe Vasile. Nu i-a acuzat direct pe apuseni pentru fapta lor, dar a declarat limpede că aceştia nu ştiu ce se petrece în Răsărit şi de aceea greşesc în ceea ce fac. Mai întâi de toate, nu ştiu că Paulin nu are o credinţă ortodoxă curată. Prin urmare, oricâte epistole ar veni de la Roma, Vasile nu-l va primi părtaş cu el, nu-l va recunoaşte. Şi nu doar de la Roma: chiar „din ceruri" de-ar veni o asemenea scrisoare, criteriul lui Vasile va rămâne dreapta credinţă, ea şi numai ea.

L-a înştiinţat despre toate acestea pe Tarentie, guvernator în Antiohia, care iubea mult Biserica. Dar aceasta nu era de ajuns. Mulţi stăruiau să facă ceea ce el însuşi ştia că trebuie: să trimită oameni de-ai săi la Roma, spre a le explica situaţia din Răsărit.

Îi veni în minte fratele său Grigorie, episcopul Nyssei, care pe atunci fusese scos din scaun pe motive mincinoase, pentru aşa-zise abuzuri administrative şi financiare ale episcopiei lui. Doar în Grigorie avea încredere, cu toate că ştia cât de lipsit de experienţă şi nepotrivit era pentru asemenea lucruri. Acesta era omul rugăciunii. Şi să nu creadă cineva că, în acest iureş al problemelor, Vasile şi-a uitat prietenii. Iubirea faţă de prieteni nu i-a scăzut

nicicând înaintea marilor probleme. Cum a aflat că Grigorie, prietenul lui apropiat, a părăsit brusc Nazianzul, unde de curând murise tatăl său, s-a hotărât să meargă numaidecât la Nazianz, să vadă ce se petrece cu marele şi iubitul său prieten.

Noua teologie: fiinţa şi ipostasul. Ceea ce-i comun şi ceea ce-i de sine în Sfânta Treime

În perioada aceea, ereticii încercau din nou să tulbure apele. Şi asta nu era anevoie, de vreme ce teologia lui Vasile, pe care o dezvoltase în lucrarea *Împotriva lui Eunomie*, nu fusese bine asimilată de Biserică.

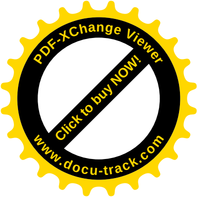
De altfel, nu există cărţi care să epuizeze subiectele duhovniceşti. Nu poate un scriitor – oricât de luminat şi puternic ar fi – să epuizeze un subiect, un adevăr, în toată profunzimea lui, în toate aspectele lui. Pentru că, aşa cum am spus, adevărul este nesfârşit. Ereticii şi ortodocşii mai nelinişti se aflau – primii din rea voinţă, ceilalţi dintr-o căutare sinceră de a înţelege – în faţa unei probleme. Şi iată care era aceasta.

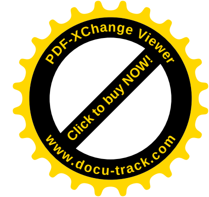
Am acceptat până acum că Fiul are întru totul aceeaşi fire cu Tatăl. Dar cum se întâmplă aceasta, cum e cu putinţă să aibă aceeaşi fire şi ipostas deosebit, aceeaşi fiinţă şi persoană deosebită?

Problema aceasta s-a intensificat şi mai mult, căci prin 360-370 s-a dezvoltat mult şi învăţătura despre Duhul Sfânt, care şi El are aceeaşi fire cu Tatăl, fiind totodată o persoană deosebită de Acela. Ereticii îi învinuiau pe ortodocşi că ar propovădui că Fiul este deofiinţă cu Tatăl şi în ceea ce priveşte ipostasul Lui. Adică, Fiul n-ar avea ipostas deosebit de al Tatălui. Dar aceasta era tocmai învăţătura vechiului eretic Sabelie, din secolul al treilea.

Aceasta era noua mare problemă care cutremura acum Biserica. Spiritele erau încinse, iar răspunsul anevoie de dat. Cineva îndrăznise chiar să spună că nu contează, să rămână şi fără răspuns întrebarea, nu piere lumea din pricina aceasta.

Nu doar ereticii, care credeau că au găsit un argument puternic, dar şi ortodocşii căutau cu stăruinţă răspunsul. Şi aceasta pentru că, dacă Hristos nu era Dumnezeu şi Persoană aparte, întruparea Lui nu ar mai putea fi socotită reală şi nici învierea Lui, pe

temeiul cărora omul se uneşte cu adevărat cu Hristos şi este astfel mântuit. Cu alte cuvinte, n-am mai avea o mântuire reală.

În faţa acestei cumplite dileme, care pe drept tulbura Biserica, Vasile se cutremura, înspăimântat; dar nu a luat-o la fugă. Lucra până la istovire; când căzut în genunchi, cerând dumnezeiescul har, când aplecat deasupra Scripturilor şi a scrierilor teologice.

Aşa a ajuns la acea distincţie de foarte mare importanţă între ceea ce este „comun" şi ceea ce este „de sine" sau „personal" sau al fiecărei Persoane în parte. Adică firea dumnezeiască, una pentru toate cele trei Persoane dumnezeieşti, este ceea ce e „comun", general, pe când Ipostasul (sau Persoana) este „particularul", ceea ce este aparte pentru fiecare Persoană a Sfintei Treimi.

Iată o pildă minunată: Petru, Constantin, Pavel au în comun firea omenească, sunt toţi trei oameni. Dar totodată fiecare dintre ei există separat, au existenţe aparte, au însuşiri personale.

Prin această distincţie importantă, oricine înţelege cât de consecventă este în ea însăşi învăţătura Bisericii că Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh au aceeaşi fire dumnezeiască, Fiecare cu ipostasul Său.

Cu teologia lui, Vasile a dezlegat această mare problemă şi Biserica a primit soluţia dată de el, depăşind criza prin care trecea. În cele ce vor urma, adevărul despre prezenţa în dumnezeire a unei firi şi a trei ipostasuri va deveni conştiinţă a Bisericii.

Acesta este un element fundamental în cursul istoric al vieţii Bisericii şi în dezvoltarea teologiei. Şi, cu toate că va fi dezvoltat mai apoi pe larg, se va sprijini totdeauna pe cele spuse de Vasile în anii aceştia.

În marea lucrare a acelui an, numită *Despre Sfântul Duh* – cântecul lui de lebădă – întâlnim această teologie de mai sus.

Paginile acestei lucrări celebre sunt o minune a teologiei şi a darului scriitoricesc. Sunt rezultatul unei întreite întâlniri: a tradiţiei, a luminării de la Dumnezeu şi a pregătirii filosofice, care au dat teologiei un mare astru. Aceste strădanii ale Sfântului Vasile, care de ani de zile se lupta să arate adevărul înaintea pnevmatomahilor din Asia Mică, au dat în sfârşit roadele binemeritate.

Cei ce, răspândiţi prin Bisericile Asiei Mici, tăgăduiau că Duhul Sfânt are firea lui Dumnezeu-Tatăl căutau acum să aibă părtăşie cu Vasile, primindu-i teologia despre Duhul Sfânt sau, cel puţin, se depărtau de arieni.

CAPITOLUL AL OPTULEA

MARILE STRĂLUCIRI

Cum se naşte marea teologie

În pofida succeselor pe care arienii le-au avut în alte regiuni, Capadocia îşi păstra ortodoxia. Răsăritul ardea în văpaia arianismului, iar la Cezareea ajungea doar fumul acelui foc, care totuşi îi îneca pe bunii creştini, întristându-i.

Cât despre Vasile, ce ar fi de spus? Era foarte dăruit de Dumnezeu şi, de aceea, tot mai încercat. Nu era de-ajuns că fusese nedreptăţit de către compatrioţii săi. Îndată ce s-a înapoiat la Cezareea, către sfârşitul lui octombrie sau începutul lui noiembrie, a încercat să-şi mai vină în fire după oboseala călătoriei şi după cele petrecute la Neocezareea. Avea trebuinţă de odihnă şi îngrijire, de linişte şi tihnă. Adică de lucruri de care nici un mare bărbat al Bisericii nu s-a bucurat prea mult. Vrând-nevrând, petrecuse câteva zile ţintuit la pat, izolat, să-şi mai revină. Era sfârşit!

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Dar problemele care-l aşteptau erau multe. Cu toate că până acum se nevoise mult să-i convingă pe toţi de curăţia credinţei lui, nu izbutise.

Tot felul de oameni, cu diferite interese, fie personale, fie politice, se amestecau cu îndărătnicie în viaţa lui Vasile, punând în circulaţie pe seama lui o mulţime de zvonuri şi bănuieli, în tot ţinutul Capadociei, al Pontului şi Armeniei Mici. Şi, ceea ce era şi mai rău, zvonurile acestea ajungeau să fie crezute.

Subiectul zvonurilor l-am înfăţişat în capitolul precedent. Am văzut ce uneltiri bine ticluite puseseră la cale monahii eustaţieni. Astfel, de pildă, iarăşi îl acuzau pe Vasile că era părtaş învăţăturii ereticului Apolinarie şi că-i răspândea ideile. Dar se sprijineau pe o falsă epistolă a lui care circula în ascuns, din mână în mână, fără să fie dată pe de-a-ntregul publicităţii.

Este adevărat că Vasile îi scrisese lui Apolinarie o simplă scrisoare, fără însemnătate teologică. Aceasta se întâmplase în urmă cu douăzeci şi cinci de ani, când amândoi erau laici. Însă nu-l întâlnise niciodată pe Apolinarie, nu-l cunoscuse personal. Mai mult, nu-i îmbrăţişase niciodată doctrina eretică.

Dar vedea că, oricât încerca să-şi arate nevinovăţia, nu-i convingea pe principalii vinovaţi de răspândirea zvonurilor, nici nu-i schimba uşor pe cei otrăviţi cu vraja dulce a bârfei, a calomniei. De aceea îl cuprindea deznădejdea. Gerul şi iarna grea aduse de decembrie îl făceau să-şi simtă şi mai profund amărăciunea. Venise în regiune noul vicar imperial al Pontului, Demostene, şi au încercat să-l ridice şi pe el împotriva lui Vasile.

Se pare însă că nu era nevoie de prea multă osteneală în acest scop. Căci actualul vicar al Pontului nu era altul decât iconomul Demostene, cel care-l însoţise în 371 pe Valens în Cezareea. Atunci, Vasile îl ironizase pe Demostene.

În ciuda acestora, a găsit de cuviinţă să-i scrie lui Demostene, să-i ureze bun venit şi să-i ceară ceva foarte important:

- Stăpâne al meu, mulţi dintre cei ce voiesc să vatăme pacea îţi stau în preajmă, înfăţişându-ţi lucrurile aşa cum voiesc ei. Problemele bisericeşti sunt multe şi trebuie rezolvate. Ascultă-ne, cheamă-ne să-ţi vorbim, să-ţi explicăm. De la noi vei auzi adevărul. Până acum nu ne-ai ascultat, ci ai fost dus de valul bârfei jignitoare. Astfel, ai poruncit să fie închis fratele meu, Grigorie al Nyssei, deşi registrele de venituri şi cheltuieli sunt la dispoziţia ta şi din ele te poţi încredinţa că pe nedrept l-ai condamnat pentru că a abuzat de banii Bisericii. Iar apoi te încredinţez că nu a săvârşit nici o faptă anticanonică.

În zadar se ruga Vasile. Demostene era unealta ereticilor şi-l ura. Toate astea îl făceau pe Vasile să se gândească adesea la fugă. Să le părăsească pe toate, cum făcuse prietenul său, Grigorie Teologul.

Avea însă altă fire decât acela. A rămas la datorie, luptând până la ultima suflare. În ciuda stării jalnice a trupului, a încercat să-i lămurească pe ceilalţi despre ceea ce trebuie făcut. Acea să scrie cea dintâi şi cea mai importantă epistolă trimisă în acest scop lui Eustatie al Sevastiei, pe care îl trecuse de multă vreme în rândul ereticilor.

De ce, aşadar, îi scrie iarăşi Vasile lui Eustatie? Uitase oare purtarea aceluia? Uitase şi că ortodocşii răstălmăciseră legătura pe care o avusese cu Eustatie? Era oare atât de naiv încât să creadă posibilă pocăinţa lui Eustatie pentru tot ce-i făcuse? Cu siguranţă că nu.

Altceva îl făcuse pe Vasile să-i scrie lui Eustatie; ceva foarte însemnat. Obştile pe care le întemeiase Vasile şi cărora le purta de grijă aveau contacte dese cu monahii eustaţieni, care erau mai departe împotriva lui.

Încet sau repede, scrisoarea către Eustatie va fi ajuns la monahi, la toţi monahii. I se adresa lui Eustatie, ca prin el să afle monahii. Cei mai mulţi dintre monahi dădeau crezare calomniilor fără a le cerceta. Şi totuşi, astfel contribuiau involuntar la răspândirea calomniilor. O scrisoare lămuritoare putea aduce o îmbunătăţire a situaţiei. I-ar putea pune pe unii pe gânduri. Cei înrăiţi, căpeteniile luptei împotriva lui Vasile, erau puţini. Ceilalţi, cei mai mulţi, puteau poate să-şi deschidă inima adevărului. Şi, de vreme ce nu putea – n-avea dreptul – să scrie direct obştilor eustaţiene, scrise întâistătătorului lor, lui Eustatie.

Aşa se explică hotărârea de a-i rescrie omului acestuia, după toate câte s-au petrecut mai înainte între ei. Scriind această scrisoare, Epistola 223, Vasile îşi închipuie că scrie tuturor monahilor, chiar şi generaţiilor următoare. Doar aşa înţelegem de ce textul

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

acesta, deşi are un caracter personal, este de interes general. Are valoare istorică, bisericească şi profund teologică.

Din pricina calomniilor, se tulburase în mintea monahilor imaginea pe care o avuseseră despre Vasile. De aceea le înfăţişează acum, într-un mod simplu, în cuvinte cutremurătoare, principalele faze ale vieţii sale.

Întâi de toate, arată că nu trebuie să-şi mai facă iluzii în ceea ce-i priveşte pe cei ce pun în circulaţie calomniile pe seama lui. E dator însă să oprească torentul minciunilor. Şi o face, după ce aşteptase cu răbdare, zadarnic, vreme de trei ani de zile.

Dar ce să pomenească mai întâi din încercata şi însemnata sa viaţă, ce să sublinieze mai mult?

Anii cei mulţi pe care i-a cheltuit cu studiul înţelepciunii omeneşti? Hotărârea de a o părăsi, de dragul ascezei şi al slujirii Bisericii? Împărţirea către săraci a imensei averi părinteşti? Împreună petrecerea cu monahii lui Eustatie, cu toate că ceilalţi îl sfătuiau să nu aibă legătură cu ei, căci nu aveau un adevărat cuget ortodox? Să pomenească faptul că, după alegerea lui întru arhiepiscop al Cezareii, şi-a luat drept colaboratori monahi eustaţieni, care, aşa cum am văzut, îl tratau cu suspiciune?

Toate acestea sunt dovezi ale unei vieţi pline de durere şi de zbucium pentru Biserică şi adevăr.

- M-aţi învinuit – tu, Eustatie, şi ucenicii tăi – că am adus înţelepciunea lumii şi am vârât-o în tărâmul cel sfânt al teologiei! Dar uitaţi că eu am fost acela care am părăsit, care am lăsat deoparte strălucita mea carieră de retor de dragul vieţii ascetice. Şi fiindcă n-aţi izbutit să găsiţi vreo erezie în scrierile mele, aţi măsluit o scrisoare din tinereţile mele.

Desigur, Eustatie nu va fi acceptat niciodată că are vreun amestec în măsluirea aceasta. Vasile i-o ia înainte şi-i zice:

- Fie, n-ai măsluit-o tu. Dar cum de te-ai putut lăsa convins că eu aş fi autorul acelei scrisori? Te-ai fi putut gândi: „Îl cunosc pe Vasile de-o viaţă întreagă, am stat de vorbă cu el pretutindeni, acasă la Annisa, la schit, dimpreună cu teologul Grigorie, în mănăstirile mele, la Sevastia, la Calcedon, la Iraclia, la Cezareea. O asemenea învăţătură n-am auzit din gura lui"?

La acestea toate Eustatie nu putea răspunde. Argumentele lui Vasile erau limpezi şi tăioase. Monahii vor vedea care e adevărul. Ar trebui să se convingă de nevinovăţia lui.

În această epistolă, care este celebră şi numai pentru câte am amintit până aici, Vasile a înzrăznit să facă încă un pas. Pe atunci, monahii din regiune nu erau îndeajuns de pregătiţi să urmărească vulturul în zborul său, să urmărească marea traiectorie a teologiei.

Vasile lăsă şovăirile la o parte, hotărât. Dorea să le explice teologia celor mai înduhovniciţi, celor deprinşi cu harul lui Dumnezeu.

În urechi îi răsunau cuvintele dure ale eustaţienilor şi ale lui Eustatie însuşi.

- Ai ajuns, Vasile, un născocitor de lucruri noi. Ne spui lucruri care nu există în tradiţia noastră.

- Dar v-am spus – protestează – că am şi ţin tradiţia. Pe care şi tu o cunoşti, Eustatie.

- Nu, Vasile, la Neocezareea, acolo unde am învăţat tradiţia şi cuvintele lui Grigorie Taumaturgul, n-am auzit acestea pe care ni le spui acum.

Aşa că funia ajunsese la par. Trebuia neapărat să dea explicaţii. Căci, orice-ar fi, importanta contribuţie teologică a Sfântului Vasile (modul în care a exprimat-o) o depăşea pe cea a Sfântului Grigorie Taumaturgul, pe care o păstrase bunica Macrina.

Teologia Sfântului Vasile era şi tradiţională, şi ortodoxă. Cum aceasta? Ce cale urmase Vasile, care, cu toate că dusese mai departe teologia, nu schimbase tradiţia? Aceasta încerca să-i spună, simplu, lui Eustatie şi monahilor: „Mai întâi de toate, vă încredinţez că nicicând nu mi-am schimbat cugetul ortodox. Da, până în ziua de astăzi ţin credinţa şi tradiţia mamei mele şi a bunicii mele.

- Şi totuşi, Vasile, credinţa ta de azi este deosebită de cea a mamei tale – auzi o voce vrăjmaşă.

- Nu, de o mie de ori nu! Şi iată de ce: ceea ce voi numiţi deosebire şi născociri noi este sporirea acestei tradiţii, ce s-a făcut întru mine.

- Şi n-ai schimbat nimic?

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

- Cu siguranță n-am schimbat nimic din tradiția noastră, fiindcă n-am făcut decât să plinesc ceea ce lipsea. Şi plinirea nu s-a făcut luând şi adăugând lucruri străine de tradiție.

Cititorul urmăreşte acum anevoie această dezvoltare teologică. Vasile înțelege şi continuă: „Înlăuntrul meu, iubiții mei, s-a petrecut propăşire duhovnicească, sporire a adevărului. Cu alte cuvinte, am trăit mai adânc adevărul. Aceasta este «sporirea» mea, despre care vă vorbesc. Şi de vreme ce «am sporit», am propăşit în adevăr, a sporit şi cunoştința pe care o aveam despre adevăr".

Scriind aceste experiențe extraordinare, sfântul bărbat se simte mic şi neînsemnat. Nu-i exclus să se fi simțit chiar şi păcătos vorbind fără smerenie. Era conştient că aşterne pe hârtie experiențe de negrăit. Se simțea uşurat, de vreme ce izbutise să spună că Dumnezeu i-a dăruit propăşire în adevăr, şi-a sfârşit marea sa datorie. Acum era nevoie doar de câteva lămuriri, pentru cei mai bănuitori: „V-am spus că n-am schimbat nimic. «Am desăvârşit» ceea ce am primit. Adică tradiția lui Grigorie Taumaturgul, care era simplă, am crescut-o, am sporit-o în acord cu propăşirea mea întru cunoştința adevărului. S-a petrecut cu mine ceea ce se petrece cu un pom care din mic se face mare. Pomul cel mare e acelaşi cu cel mic. Doar că a crescut; el însuşi e cel ce-a crescut, fără a deveni alt soi de pom. Întocmai, iubiții mei, s-a petrecut şi cu teologia mea. Fără a schimba ceva, am crescut ceea ce am găsit la cei dinaintea mea, am sporit ceea ce am primit de la ei."

Presimte o interpretare greşită a cuvintelor lui. Îl vor înfățişa înfumurat, pe motiv că i se pare că a îmbunătățit, că a sporit tradiția de până la el:

„Sporirea şi propăşirea pe care le-am făcut cu puterea lui Dumnezeu nu înseamnă niciodată îmbunătățire a tradiției, a învățăturii pe care am primit-o. Nu se cade nici să pomenesc de aceasta, dar o voi spune, ca să dispară orice îndoială. Credința noastră, tradiția noastră, nu este nicicând greşită, ca să poată cineva s-o îmbunătățească, s-o facă mai bună. Şi asta pentru că tradiție înseamnă expresie autentică a adevărului, prin luminarea de la Duhul Sfânt. Cine, deci, ar îndrăzni să îndrepte ceea ce s-a dat de la Duhul Sfânt? Nimeni, desigur; cel puțin, nici un ortodox. Şi, fireşte, nici eu n-am gândit să îmbunătățesc tradiția. Am plinit, am adăugit doar ceea ce lipsea («nu este schimbare de la ceea ce-i mai rău către ce este mai bun, ci plinire a ceea ce lipseşte, prin adăugirea cunoştinţei»)".

După aceste explicații, putea să aducă în discuție teologia sa despre faptul că în Dumnezeu avem o fire şi trei Ipostasuri, sau Persoane. Teologia aceasta nu există atât de lămurit în Sfânta Scriptură, dar nu-i străină de toate câte se spun în ea despre Dumnezeu. Încă ceva. Reprezintă o dezvoltare, o sporire a acelor cuvinte ce se află în Scriptură. Şi de e cineva cu luare aminte, va vedea că se potriveşte desăvârşit cu pasajele scripturistice referitoare la acest subiect, este ca o urmare a lor, ca o concluzie.

Merită să observăm că Sfântul Vasile, dimpreună cu altele, dă aici şi o „supapă de siguranță", ca răspuns la întrebarea dacă şi întru cât teologia creată de marii Părinți în diverse epoci este ortodoxă.

Această „supapă de siguranță", criteriul exterior referitor la autenticitatea şi ortodoxia contribuției lui teologice, o constituie absoluta acceptare a Tradiției Bisericii.

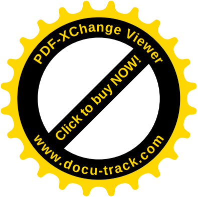
Vasile nu discută, nu se îndoieşte niciodată de tradiția existentă în Biserică. Şi-o însuşeşte, o trăieşte întreagă. Şi trăind în Biserică, este dăruit de Dumnezeu să spună ceva despre adevărul care nu-i limpede în Scriptură şi în Tradiție. Dimpotrivă, oricine nu acceptă pe deplin şi nu trăieşte Tradiția, Biserica, orice-ar zice, nu va fi decât o plăsmuire omenească, nu va fi rodul luminării Sfântului Duh.

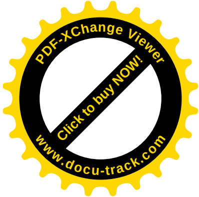
În istoria Bisericii, cei ce au respins ceva din tradiția fundamentală n-au teologhisit niciodată curat, deplin, adevărat; ceea ce au spus n-a fost cu adevărat sporire a Tradiției, ci o nouă tradiție, adică o erezie.

Cunoaşterea lui Dumnezeu

Ne aflăm în miezul iernii. Ultimele zile ale anului 375 şi primele ale lui 376. Frigul şi zăpada îngreunau lucrările omului, împuținându-le.

Sfântul Vasile nu-şi părăsea nici o clipă chilia. Dar nu deznădăjduia. Chiar dacă nu putea ieşi să predice, să îndrume, să păstorească, poate să mediteze. Trupul său epuizat îşi trăgea puterea

din împreună petrecerea cu duhul lui. Iar duhul îi era treaz, mereu treaz.

Astfel se împotriveşte morţii sufleteşti şi aşterne pe hârtie profundele şi sfintele lui experienţe dumnezeieşti.

E ciudat – în raport cu măsurile obişnuite – cum reuşea să păstreze această trezvie pe care o cere marea teologie, când de la palatul împărătesc soseau veşti că se uneltea împotriva lui şi, oriunde s-ar afla, va fi chemat să se apere.

Şi lucrul cel mai ciudat era că, aşa cum arată scrisorile din acea vreme, se îndurera din pricina tuturor acestor lucruri. Teologhisea nu ca să uite de uneltirile de la Curte sau de necazul fratelui său, Grigorie al Nyssei, care fusese scos din scaun şi nevoit să se autoexileze. De toate se interesa, nimic nu uita, suferea pentru toate, pentru toate deodată. Şi-n acelaşi timp teologhisea. Era un spirit atât de mare, încât toate încăpeau înlăuntrul lui, toate îi stăteau în putinţă.

Doar aşa putem înţelege cum, în mijlocul prigoanei, al durerii trupeşti şi sufleteşti, izbuteşte să scrie la sfârşitul anului 375 scrisoarea 223 iar la începutul lui 376 scrisorile 233-235, în vremea când vicarul imperial al Pontului, Demostene, încerca să distrugă ortodoxia din temelii şi să-l discrediteze pe Vasile.

Epistolele 233-235 reprezintă ultima strălucire teologică a Sfântului Vasile cel Mare. Acestea reprezintă cântecul lui de lebădă. A făcut acum ultima lui încercare de a da răspuns problemei de atunci a adepţilor lui Eunomie. Aceştia, răspândiţi în întreg Răsăritul, îi întrebau ironic pe ortodocşi:

- Te închini Dumnezeului pe care Îl cunoşti sau Dumnezeului pe care nu-L cunoşti?

- Celui pe care Îl cunoaştem, desigur – răspundeau ortodocşii.

- Atunci, care-i firea Dumnezeului căruia vă închinaţi? – replicau ereticii.

La această a doua întrebare ortodocşii înţelegeau cursa, căci le era greu să vorbească despre firea lui Dumnezeu. Nici nu se gândiseră la aşa ceva. Se grăbeau să evite răspunsul:

- Nu cunoaştem firea lui Dumnezeu!

- Atunci, cum vă închinaţi Lui? – întrebau iarăşi ereticii.

Cursa era evidentă. Dar cum s-o ocolească? Cum s-o neutralizeze? Ereticii se arătau siguri pe ei: de vreme ce însuşirile

Persoanelor dumnezeieşti, cunoscute de oameni, se identifică cu firea dumnezeiască, omul cunoaşte firea dumnezeiască, fiinţa sau natura dumnezeiască.

Ortodocşii, distingând conform învăţăturii Sfântului Vasile între firea dumnezeiască - comună celor trei Persoane dumnezeieşti – şi însuşirile aparte ale fiecăreia dintre aceste Persoane, ce anume cunoşteau din Dumnezeu şi cum Îl cunoşteau? Iată problema care-i tulburase pe credincioşi. Amfilohie de Iconiu, cu marea sa agerime, a intuit însemnătatea problemei. Credincioşii trebuie să ştie ce cunosc din Dumnezeu. Nu trebuie să existe îndoieli asupra acestei chestiuni.

Încercase el însuşi să dea dezlegarea problemei, dar renunţase. Dificultăţile erau încă insurmontabile chiar şi pentru un teolog însemnat precum Amfilohie de Iconiu, autor al multor cărţi, foarte învăţat şi mare ortodox.

Gândul la Sfântul Vasile l-a scos din impas: „Îi voi scrie lui Vasile – se gândi el. E bolnav. Chiar foarte bolnav. Dar va face tot ce poate şi-mi va trimite răspuns. Numai el poate dezlega problema care ne tulbură. E cu adevărat un mare om. Dumnezeu ni l-a trimis în aceste vremuri grele prin care trecem... Este învăţătorul Bisericii şi Părintele nostru".

La sfârşitul anului 375 sau începutul lui 376, Sfântul Vasile a primit de la Amfilohie scrisori cu întrebări concrete pe această temă. Cum au ajuns la el scrisorile lui Amfilohie, Vasile le-a simţit ca pe o adiere lină asupra întregii lui fiinţe.

Îl iubea mult şi veştile de la el îl odihneau. Dacă nu ar fi existat piedici, Vasile şi-ar fi scris jurnalul şi l-ar fi trimis lui Amfilohie. În acest fel ar fi fost neîncetat în legătură cu el, putând să-i scrie mai des despre zbaterile lui.

Din nefericire, era cu neputinţă. Boala, poşta, lipsa răgazului... Acum însă, da. O să-i scrie lui Amfilohie. Cugetă mult, se gândi, se rugă lui Dumnezeu. Se strădui cu puţinele lui puteri să facă un lucru cât mai bun. A abordat problema de la început. Îl vedea pe om în cadrul planului lui Dumnezeu – puterile naturale ale omului sunt bune. Mintea este chipul lui Dumnezeu în noi. Dar mintea e în continuă mişcare şi în ea lucrează două puteri. Una o duce spre lucrurile bune mai mici. Cealaltă îi dă putinţa „imaginaţiei", a închipuirii, a nălucirii.

Mintea

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com
PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Sensul acestei a doua puteri a minții este foarte important pentru antropologia Sfântului Vasile, sens pe care îl explică adeseori. Această a doua putere sau facultate a minții, îndeosebi sub lucrarea diavolului, îl face pe om să-și imagineze, să privească ca fiind existente cele ce nu există. Ba chiar îl face să privească un lemn, de pildă, și să-l creadă zeu. Aceasta este erezia, modul în care ia ființă.

Cu cea dintâi putere, mintea izbutește puțin, pe potriva micimii omului, deși ea a fost dată omului de către Dumnezeu spre a zămisli într-însa adevărul, care este Dumnezeu. Însă ca mintea să treacă dincolo de închipuiri (năluciri), trebuie ca înlăuntrul omului să se petreacă altceva, ceva cutremurător. Acest „altceva" nu-l poate explica Vasile în limitele logicii omenești! Și nici nu spune cum se ajunge acolo. Spune doar aceasta:

- Când omul se înalță și pătrunde în starea lui Dumnezeu (la măsura dumnezeiască), atunci pătrunde înlăuntrul lui dumnezeiescul har și astfel omul trăiește, înțelege adevărurile înalte. În starea aceasta, duhul omului se scufundă în Duhul Sfânt. Mai mult: se unește cu Sfântul Duh. Atât de adâncă devine legătura cu Dumnezeu. Urmarea acestei „uniri" sau amestecări (anacraze) este aceea că mintea devine văzătoare, vede, trăiește adevărul, frumusețea dumnezeiască, pe Dumnezeu. Firește, mintea se învrednicește acestei vederi cât i se potrivește. Nu vede adevărul, pe Dumnezeu, în deplinătatea lui, ci „în parte", precum spune Apostolul.

Cu aceste cuvinte, Vasile a răspuns la cea dintâi întrebare, adică dacă, în general, e cu putință cunoașterea lui Dumnezeu. Rămâne însă cea de-a doua întrebare, mai arzătoare: Ce cunoaștem din Dumnezeu?

Să spună că Îi cunoaștem firea? Ar fi fost o erezie de neiertat. Ar fi pus pe picior de egalitate firea omului și firea lui Dumnezeu.

Așadar, a explicat lucrurile acestea amănunțit. A spus că e cu neputință nu doar cunoașterea firii lui Dumnezeu, ci și cunoașterea firii fápturilor Lui. Și, de vreme ce făpturile le cunoaștem în parte, cu cât mai mult pe Dumnezeu!

Înțelegea că răspunsul său va da naștere unei mari împotriviri din partea ereticilor. Dar altfel nu se putea. Trebuia să meargă mai departe, cu claritate și simplitate. De altfel, întărea ceea ce spunea cu o mulțime de citate scripturistice:

- Îl cunoaștem, fraților, pe Dumnezeu. Dar nu cunoaștem firea Lui. Cunoașterea noastră ajunge doar până la însușirile lui. Îi cunoaștem măreția, puterea, purtarea de grijă față de zidirile lui, înțelepciunea, dreptatea. De va zice cineva că toate acestea sunt, simplu, însușiri ale firii dumnezeiești și deci că noi cunoaștem astfel firea dumnezeiască, îi vom spune că este un sofist. Firea nu poate avea atâtea caracteristici, atâtea nume, de vreme ce este simplă. În cartea noastră *Împotriva lui Eunomie* am dovedit limpede că dumnezeieștile însușiri (atribute) se disting de firea dumnezeiască. Așadar, oricine spune că poate cunoaște firea dumnezeiască nu cunoaște nici măcar însușirile lui Dumnezeu, este în necunoștință de Dumnezeu.

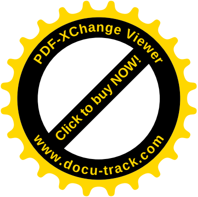
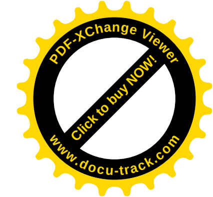
Pentru a fi mai concret și mai teologic, merge mai departe și face o distincție de bază pentru teologia Bisericii.

Era nevoie să meargă mai departe. O întrebare lăuntrică îngreuia înțelegerea lucrurilor spuse până acum. Cunoaștem atributele lui Dumnezeu, dar cum? Omul ajunge la aceste atribuite sau însușiri de unul singur, se înalță de unul singur la Dumnezeu, prin propriile puteri? Cum de izbutește aceasta?

- Faptul dumnezeiesc al cunoașterii este anevoie de tâlcuit. Dar un lucru este sigur: Dumnezeu, nu omul, face cu putință cunoașterea. Omul o caută și o primește cu dorire și cu luptă. Dumnezeu cel care ne iubește preface cunoașterea noastră în realitate. Cum se întâmplă aceasta? Prin lucrările (energiile) dumnezeiești. Lucrările dumnezeiești, care sunt nenumărate, nesfârșite, „coboară" în om, pătrund în el și astfel omul Îl cunoaște pe Dumnezeu prin lucrările Lui, care descoperă însușirile (atributele) dumnezeiești, niciodată firea dumnezeiască. Despre firea dumnezeiască știm doar aceea că există. Cunoașterea firii dumnezeiești este necuprinderea (necunoașterea) ei.

A mai teologhisit asupra acestei mari teme. A dat multe explicații și a accentuat în primul rând că omului îi este de ajuns să știe că există Dumnezeu, nu să cunoască ce anume este Dumnezeu. Trăind în sens propriu înlăuntrul lui Dumnezeu, întru Dumnezeu, omul simte fericire și totodată neputința de a cunoaște firea lui Dumnezeu.

Din epistolele lui Vasile despre cunoașterea lui Dumnezeu, poți, iubite cititorule, să faci corect legătura între teologie și

teognosie, cunoaşterea lui Dumnezeu. Cel ce se bucură de lucrările (energiile) dumnezeieşti, primindu-le întru el, doar acela poate trece apoi, îndreptăţit, la teologie, la vorbirea despre Dumnezeu.

Răspunsurile lui Vasile la întrebările lui Amfilohie au plecat repede spre destinaţie. În scurtă vreme, s-au răspândit pretutindeni. Şi fiindcă erau întru totul în duhul Scripturilor şi al Tradiţiei, au fost adoptate şi au devenit credinţă, învăţătură şi cuget al Bisericii. Sfântă contribuţia Marelui Vasile. Sporire autentică adusă teologiei Bisericii. Dovadă că acest bărbat sfânt era vas ales al lui Dumnezeu. Ales spre a dezvălui în profunzime adevărul Lui.

Dureri şi lupte ce aduc sfârşitul

Anul 376 a fost foarte zbuciumat pentru Vasile. Nicicând lucrurile nu au mers atât de greu în Biserică. Şi toate acestea erau din cauza vicarului împăratului, Demostene. Acesta nu avea concepţii teologice limpezi, o credinţă clară. Cert este însă că era foarte apropiat de eretici, având un caracter autarhic, indiferent faţă de cele duhovniceşti şi hotărât să distrugă Ortodoxia în general şi pe Vasile în special.

Şi-a ticluit numaidecât planul şi s-a pus pe treabă. În primele luni ale iernii a cutreierat întreaga provincie. Era pe când Vasile se străduia să dea răspuns la problema cunoaşterii lui Dumnezeu, când boala îl ţintuise la pat.

Nestânjenit de Vasile cel ţintuit la pat – de vreme ce ceilalţi ortodocşi nu cutezau sau nu puteau aduce piedici serioase –, tulburase întreaga Biserică. Ajunsese pe punctul de a convoca sinoade ale episcopilor, fără ştirea lui Vasile, cum a fost cel din Galatia. Scotea din tron episcopi şi trimitea în locul lor episcopi eretici. Nu ţinea seama de ordinea bisericească şi de Vasile. Chiar în Cezareea îi făcuse inculpaţi pe toţi clericii. În toată regiunea (Capadocia, Pont, Armenia Mică) îi prigonea în fel şi chip pe clerici, dar şi pe laicii care erau de partea lui Vasile, rămânând ortodocşi.

Dar cu puţina pregătire pe care o avea, Demostene a înţeles bine un lucru: ca să spună că a schimbat spiritele în locul acesta, trebuia ca lumea să-l vadă pe Vasile plecându-se sau, cel puţin, recunoscând chiar şi indirect noua stare.

Cum să facă deci acest lucru?

Episcopi îndărătnici, mici la suflet şi eretici, n-au lipsit niciodată. Fireşte, nu lipseau nici în 376. Va face, aşadar, sinod cu toţi aceştia. Îl vor chema şi pe Vasile. Ce va face acolo? Indirect, Vasile va comunica cu ei, iar acest lucru Demostene îl va prezenta ca recunoaştere a sinodului şi a situaţiei din partea lui Vasile. Mulţi episcopi se puseseră pe treabă, organizându-şi apărarea în faţa ereticilor.

Vasile, aflând aceste lucruri cumplite, s-a îmbolnăvit şi mai tare. În perioada aceea (ianuarie, februarie, martie), atacul împotriva Bisericii era însoţit de folosirea forţei şi a vicleniei. Vrăjmaşii se dedaseră la orice. Biserica trecea printr-o robie babiloniană. Aşadar, prigoane – prigoane în toată puterea cuvântului. Ţinea cineva în mod autentic tradiţia? Organele de stat, având ca sfetnici eretici, erau gata să pedepsească această cumplită crimă! Nu aveau loc judecăţi. Iar când aveau loc, acuzaţiile cădeau potop asupra ortodocşilor. Astfel, mulţi au fost prigoniţi, au fost batjocoriţi asceţi, maici, bătrâni. Au fost exilaţi fără vreo învinuire, fără a şti ceva, mulţi preoţi şi laici. Dădeau buzna noaptea în case, îi înhăţau pe ortodocşi, care adesea mureau prin pustii, părăsiţi, bătuţi.

Panica se întinsese asupra cetăţilor şi a satelor. Pretutindeni doliu şi plângere. Răul ajunsese chiar şi pe câmpuri, acolo unde ortodocşii se adăposteau de chinuitori. Dar înfuriatul Demostene ajungea şi acolo încât preschimba Capadocia, Pontul şi Armenia într-un ţinut al plângerii. Peste tot ortodocşii jeleau. Şi pentru câte sufereau, şi pentru părăsirea dreptei credinţe de către o mulţime de creştini.

O dată cu înmuierea iernii, s-a mai înmuiat oarecum şi boala lui Vasile, care-şi simţea acum mădularele trupului mai întremate, mai în putere. Umbla fără probleme prin chilie. Şi, îndată ce primăvara şi-a intrat pe deplin în drepturi, a ieşit şi el prin cetate şi, mai apoi, a plănuit o vizitare a întregii lui eparhii.

Voia să viziteze cât mai multe locuri cu putinţă. Fireşte, nu avea vechea lui rezistenţă pentru un astfel de lucru, nici tăria de altădată. Dar ştia bine că este de-ajuns să se înfăţişeze, să spună două cuvinte despre Ortodoxie, să spună oamenilor: „Curaj, fraţilor, fiţi tari în credinţă, răul va trece".

Şi într-adevăr, pe unde trecea, se petrecea ca şi atunci când Biserica ieşea din catacombe. Clerici, laici, credincioşi fără ştiinţă de carte îl vedeau, îl ascultau vorbind cu glas stins şi se umpleau de o tărie şi de o bucurie neştiute.

Îl întâmpinau plângând de bucurie. Îi sărutau mâinile firave, rasa cea tocită. Era ca şi când jurau: „Da, omule al lui Dumnezeu, îţi făgăduim pe viaţă şi pe moarte că vom rămâne statornici în ortodoxia noastră. Roagă-te pentru noi!"

Mai înainte de a păşi într-un loc, sosea parcă înaintea lui o adiere răcoroasă, de nădejde şi curaj. Pleca apoi de-acolo şi în urma lui rămânea o hotărâre fermă de a stărui în Ortodoxie. Astfel, încet-încet, Biserica Ortodoxă trăgea aer în piept, ridica încet capul, arătându-şi chipul.

Şi în vreme ce Vasile se lupta cu puţinele lui puteri trupeşti să stăvilească stricarea Bisericii de către vrăjmaşii ei cei văzuţi, un alt vrăjmaş, perfid şi atoatelucrător, lucra în Răsărit, având drept centru Antiohia.

Biserica din această vestită mitropolie, aşa cum am văzut, era împărţită, iar gruparea lui Paulin era sprijinită de apuseni, care nu bănuiau că acesta era profund influenţat de ereticul Marcel de Ancira. Prin urmare, răul pe care îl făceau apusenii îngreuia şi mai mult dificila situaţie. Şi iarăşi ochii tuturor se întorseseră spre Marele Vasile.

Exilatul episcop al Samosatelor, Eusebiu, şi mulţi alţii îl îndemnau: „Trimite în Apus scrisoare şi oameni de-ai tăi, să înceteze răul lor amestec în schisma din Antiohia. Şi roagă-i să se intereseze de situaţia generală a Răsăritului".

Ce să spună şi ce să facă Vasile? Îl durea foarte mult de cele ce se petreceau în Antiohia. Şi asta pentru că din Apus sufla un vânt de bănuială, de neînţelegere, de nepăsare, de samavolnicie.

L-a ajutat, desigur, pe credinciosul preot Sanctisim să meargă în întreg Răsăritul, să strângă scrisori şi semnături de la episcopi şi de la persoane oficiale, pe care să le arate mai apoi apusenilor, spre a-şi schimba poziţia, spre a se interesa cu adevărat de Răsărit. Vasile nu putea să le scrie el însuşi, nu voia. La rugămintile lui Eusebiu, se împotriveşte şi el cu o altă rugăminte:

- De ce nu m-ai fi rugat aceasta?... Căci apusenii, frate, s-au dovedit scumpi la vedere şi trufaşi. Nu catadicsesc să se uite la noi. Nu-i de-ajuns că au făcut tulburare într-o mulţime de probleme, oriunde s-au amestecat. Acum îşi fac de cap şi în Antiohia. Fără a cunoaşte ce-i acolo, fără a putea judeca situaţia, fără a voi să afle nimic.

Dar nici să nu scrie nimic nu putea. Când Biserica îi cerea s-o slujească, lăsa deoparte voia lui şi se supunea.

- Bine, voi scrie o scrisoare generală, în care vor face aluzie la faptul că nu cunosc cele de la noi, că se cade să ne întrebe de voiesc să le iasă ceva bine din cele pe care le fac în Răsărit. Voi scrie întâistătătorului episcopilor apuseni.

În timpul primăverii i-a scris, aşadar, o epistolă lui Damasie, episcopul Romei, în care îl mustra pe acesta că i-a părăsit pe răsăriteni în vremuri atât de grele. „N-aţi catadicsit nici măcar să ne trimiteţi o scrisoare de mângâiere. Toată lumea ştie prin ce treceau creştinii Răsăritului i-ar voi v-aţi astupat urechile, să n-auziţi. Chinurile noastre sunt de nedescris. Dar îndurăm. Da, îndurăm şi rămânem ortodocşi. Dar aruncaţi-ne măcar o privire; puţină mângâiere, pentru Dumnezeu! Să purcedeţi odată şi voi la lucrul poruncii iubirii. Măcar cu puţină iubire ne sunteţi datori!"

Cinstiţii şi devotaţii preoţi Dorotei şi Sanctisim vor transmite verbal la Roma toate gândurile lui Vasile despre ce ar putea face Apusul pentru încetarea prigoanei din Răsărit şi rezolvarea schismei antiohiene. Se înţelesese în ceea ce priveşte amănuntele cu cei doi clerici de încredere. Scrisoarea pentru Damasie, îndemnurile, toate erau gata.

Atunci, încercatul Dorotei observă:

- Oare, părinte, n-ar trebui să le ducem ceva, să le dăm ceva, din mâinile tale, şi episcopilor Italiei, Galiei...?

Dorotei ştia bine cât de puţin va înţelege Damasie, episcopul întâistătător al episcopilor Apusului. Se deschise iarăşi în sufletul lui Vasile vechea rană, amărăciunea pe care i-o pricinuise nepăsarea Romei. Din partea lui Damasie nu trebuia să nădăjduiască mare lucru. Era deci nevoie să le scrie direct şi episcopilor Apusului. Ceea ce a şi făcut.

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Le-a înfăţişat amănunţit situaţia din Răsărit şi i-a implorat să facă tot ce pot pentru încetarea prigoanei. Altfel, răul va ajunge şi-n Apus.

Adesea îi venea gândul să meargă el însuşi în Apus, nădăjduind că va izbuti astfel să-i înduplece pe episcopii de acolo. Dar boala nu-i îngăduia. Şi nu doar ea. După întorsătura pe care-o luaseră lucrurile în Capadocia, nu îndrăznea să o părăsească. Ereticii abia aşteptau ca el să se depărteze cât de cât, ca să se poată apoi năpusti ei asupra turmei şi s-o risipească. Lupii pândesc clipa când lipseşte câinele de pază, ca să se poată năvăli asupra oilor.

În cazul nostru, lupii tremurau şi la vederea umbrei câinelui de pază al turmei, deşi acesta era atât de neputincios trupeşte. Şi asta se întâmpla fiindcă poporul, aşa uşor de influenţat cum era, credea totuşi cu tărie în Vasile, identificându-l cu adevărul.

Ceva mai încolo însă, în Pont, în Armenia Mică şi în Siria, ortodocşilor le era foarte greu. Zi de zi ajungeau la Vasile veşti rele despre cele ce se petreceau acolo. Şi de fiecare dată se simţea dator să spună ceva, să le trimită măcar un cuvânt de mângâiere.

Acestea s-au petrecut toată primăvara şi toată vara. Aşadar, pe cine să ajute mai întâi? Pe cei ce-l răstălmăcesc şi care au nevoie de explicaţiile lui, sau pe cei prigoniţi şi chinuiţi pentru credinţa lor cea dreaptă?

Se zbate pentru toţi. Scrie celor ce oscilează între erezia omiusenilor şi Ortodoxie. Înfăţişează motivele pentru care s-a depărtat de vechiul său părinte duhovnicesc, Eustatie. E un subiect care îl doare foarte mult, dar trebuie să ştie cu toţii că ceea ce a făcut a făcut conform cu dreapta credinţă şi cu conştiinţa lui.

Poziţia aceasta l-a costat mult. Dar a avut totdeauna curajul să-i sfătuiască pe toţi aceea că nu trebuie să ne schimbăm credinţa după bunul plac al puterii politice. Insistă asupra acestui principiu mai ales în decembrie 376, provocându-şi adversarii să spună dacă l-au văzut vreodată schimbându-şi credinţa pe care a primit-o de la înaintaşii săi.

Dar să ne întoarcem la prigoane.

La Nicopole şi în Siria răul depăşise orice măsură. Surghiunuri, prigoane, jafuri, devastări de biserici, distrugeri de case erau lucruri ce se petreceau zilnic. Se pare că întâietatea sau primatul în ceea ce priveşte prigoanele aparţinea călugărilor din Siria. Fireşte, pentru că rămâneau credincioşi Ortodoxiei.

După Paşti, slujitori ai împăratului, călăuziţi de eretici, au năvălit asupra colibelor călugăreşti. Le-au dat foc şi i-au alungat pe monahi, care nu mai aveau unde să se adăpostească. Vasile încerca zadarnic să afle unde sunt, să le poată trimite scrisoare. Cu asemenea fapte neomeneşti îi înfricoşau pe credincioşi, silindu-i să primească erezia.

Şi nu doar simplii credincioşi erau cei ce se plecau: cei dintâi care se întinaseră cu erezia fuseseră unii dintre preoţi, care trădaseră astfel credinţa compatrioţilor lor. Această pildă rea îi smintise pe toţi. Dar mai prindeau curaj din pilda celorlalţi, a atleţilor şi eroilor credinţei. Episcopii ortodocşi ai Siriei fuseseră exilaţi şi turmele credincioşilor erau lipsite de păstori adevăraţi.

Suferindul Vasile afla despre mucenicia şi chinurile acestor ortodocşi şi, nici mai mult, nici mai puţin, îi fericea şi-i invidia, de parcă el n-ar fi suferit câte a suferit din pricina ortodoxiei lui şi a dragostei de Dumnezeu!

Uita de durerile lui şi de propriile lui chinuri. Ofta, îl durea de ceilalţi. Îi îmbărbăta şi-i întărea pe tinerii mărturisitori şi mucenici ai credinţei şi se străduia din răsputeri să-i facă să înţeleagă că toate acestea pe care le suferă din partea arienilor au valoarea muceniciei, a vechii mucenicii pe care o pricinuiau idololatrii, păgânii.

- Răbdare şi îndrăznire, fraţilor! Cununa muceniciei este deja deasupra sfântului vostru creştet. Şi este – vă încredinţez – mai strălucită decât cea de demult, căci vrăjmaşii sunt acum oameni ce se numesc creştini. Acum e nevoie de mai multă îndrăznire decât a vechilor mucenici pentru a rămâne credincios dreptei credinţe.

E drept, acest lucru Vasile îl mai spusese şi altă dată mucenicilor contemporani lui, pe care îi admira din toată inima:

- Fraţilor, de mi-ar fi dat Dumnezeu puterea de a veni la voi, să vă îmbrăţişez şi să picure pe nenorocitul meu trup din sudoarea luptei pe care o daţi pentru credinţă! Poate aşa aş gusta şi eu din răsplata ce vă aşteaptă în viaţa cea veşnică!

Altceva însă îl ardea mai mult. Slobozirea Bisericii. La acest lucru mucenicii şi mărturisitorii credinţei puteau contribui mai

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

Le-a înfăţişat amănunţit situaţia din Răsărit şi i-a implorat să facă tot ce pot pentru încetarea prigoanei. Altfel, răul va ajunge şi-n Apus.

Adesea îi venea gândul să meargă el însuşi în Apus, nădăjduind că va izbuti astfel să-i înduplece pe episcopii de acolo. Dar boala nu-i îngăduia. Şi nu doar ea. După întorsătura pe care-o luaseră lucrurile în Capadocia, nu îndrăznea să o părăsească. Ereticii abia aşteptau ca el să se depărteze cât de cât, ca să se poată apoi năpusti ei asupra turmei şi s-o risipească. Lupii pândesc clipa când lipseşte câinele de pază, ca să se poată năvăli asupra oilor.

În cazul nostru, lupii tremurau şi la vederea umbrei câinelui de pază al turmei, deşi acesta era atât de neputincios trupeşte. Şi asta se întâmpla fiindcă poporul, aşa uşor de influenţat cum era, credea totuşi cu tărie în Vasile, identificându-l cu adevărul.

Ceva mai încolo însă, în Pont, în Armenia Mică şi în Siria, ortodocşilor le era foarte greu. Zi de zi ajungeau la Vasile veşti rele despre cele ce se petreceau acolo. Şi de fiecare dată se simţea dator să spună ceva, să le trimită măcar un cuvânt de mângâiere.

Acestea s-au petrecut toată primăvara şi toată vara. Aşadar, pe cine să ajute mai întâi? Pe cei ce-l răstălmăcesc şi care au nevoie de explicaţiile lui, sau pe cei prigoniţi şi chinuiţi pentru credinţa lor cea dreaptă?

Se zbate pentru toţi. Scrie celor ce oscilează între erezia omiusenilor şi Ortodoxie. Înfăţişează motivele pentru care s-a depărtat de vechiul său părinte duhovnicesc, Eustatie. E un subiect care îl doare foarte mult, dar trebuie să ştie cu toţii că ceea ce a făcut a făcut conform cu dreapta credinţă şi cu conştiinţa lui.

Poziţia aceasta l-a costat mult. Dar a avut totdeauna curajul să-i sfătuiască pe toţi aceea că nu trebuie să ne schimbăm credinţa după bunul plac al puterii politice. Insistă asupra acestui principiu mai ales în decembrie 376, provocându-şi adversarii să spună dacă l-au văzut vreodată schimbându-şi credinţa pe care a primit-o de la înaintaşii săi.

Dar să ne întoarcem la prigoane.

La Nicopole şi în Siria răul depăşise orice măsură. Surghiunuri, prigoane, jafuri, devastări de biserici, distrugeri de case erau lucruri ce se petreceau zilnic. Se pare că întâietatea sau primatul în

ceea ce priveşte prigoanele aparţinea călugărilor din Siria. Fireşte, pentru că rămâneau credincioşi Ortodoxiei.

După Paşti, slujitori ai împăratului, călăuziţi de eretici, au năvălit asupra colibelor călugăreşti. Le-au dat foc şi i-au alungat pe monahi, care nu mai aveau unde să se adăpostească. Vasile încerca zadarnic să afle unde sunt, să le poată trimite scrisoare. Cu asemenea fapte neomeneşti îi înfricoşau pe credincioşi, silindu-i să primească erezia.

Şi nu doar simplii credincioşi erau cei ce se plecau: cei dintâi care se întinaseră cu erezia fuseseră unii dintre preoţi, care trădaseră astfel credinţa compatrioţilor lor. Această pildă rea îi smintise pe toţi. Dar mai prindeau curaj din pilda celorlalţi, a atleţilor şi eroilor credinţei. Episcopii ortodocşi ai Siriei fuseseră exilaţi şi turmele credincioşilor erau lipsite de păstori adevăraţi.

Suferindul Vasile afla despre mucenicia şi chinurile acestor ortodocşi şi, nici mai mult, nici mai puţin, îi fericea şi-i invidia, de parcă el n-ar fi suferit câte a suferit din pricina ortodoxiei lui şi a dragostei de Dumnezeu!

Uita de durerile lui şi de propriile lui chinuri. Ofta, îl durea de ceilalţi. Îi îmbărbăta şi-i întărea pe tinerii mărturisitori şi mucenici ai credinţei şi se străduia din răsputeri să-i facă să înţeleagă că toate acestea pe care le suferă din partea arienilor au valoarea muceniciei, a vechii mucenicii pe care o pricinuiau idololatrii, păgânii.

- Răbdare şi îndrăznire, fraţilor! Cununa muceniciei este deja deasupra sfântului vostru creştet. Şi este – vă încredinţez – mai strălucită decât cea de demult, căci vrăjmaşii sunt acum oameni ce se numesc creştini. Acum e nevoie de mai multă îndrăznire decât a vechilor mucenici pentru a rămâne credincios dreptei credinţe.

E drept, acest lucru Vasile îl mai spusese şi altă dată mucenicilor contemporani lui, pe care îi admira din toată inima:

- Fraţilor, de mi-ar fi dat Dumnezeu puterea de a veni la voi, să vă îmbrăţişez şi să picure pe nenorocitul meu trup din sudoarea luptei pe care o daţi pentru credinţă! Poate aşa aş gusta şi eu din răsplata ce vă aşteaptă în viaţa cea veşnică!

Altceva însă îl ardea mai mult. Slobozirea Bisericii. La acest lucru mucenicii şi mărturisitorii credinţei puteau contribui mai

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

mult decât oricine altcineva. Își întoarce cuvântul tânguitor către aceștia, rugându-i și implorându-i:

- Acum, că prin jertfa voastră ați dobândit îndrăzneală către Dumnezeu, înălțați-vă glasul până la cer, plângeți și cereți de la Dumnezeu să stăvilească răul care se face împotriva Bisericii!

De ce era atât de stăruitor și de sigur?

- Pentru că, fraților, sunt încredințat că de se va afla om – de se va afla chiar și un singur suflet ales – care să-L înduplece și să ni-L facă milostiv pe Bunul Dumnezeu, grabnic va veni liniștea și vor pieri prigoanele.

Încă doi ani

Iarna anilor 376-377 se pare că n-a fost neobișnuit de aspră.

Suferința însă l-a zăvorât în chilia sărăcăcioasă din decembrie 376 până în februarie 377. Frigul, înghețurile și umezeala i-au sporit neputința trupului și amarul. Nu se mai mișca aproape deloc. Era de prisos, de vreme ce duhul se adunase în el însuși.

Rămânea mult în pat. De obicei stătea rezemat cu spatele de muchia îngustă a patului, gânditor ori rugându-se, cu sufletul și mintea lipite de Dumnezeu.

Obosea foarte ușor. Se simțea bătrân, șubrezit. Răcea numaidecât, îngheța.

Prin minte îi trecea firul vieții. Dragostea dintâi pentru retorică, pe care o părăsise tocmai când începuse să-i farmece pe toți prin talentul lui. Apoi viața pustnicească, și ea părăsită de cum prinsese a-și arăta roadele.

Socotea zilele minunate petrecute la Constantinopol și Atena. Își amintea cu nostalgie acea vreme a pregătirilor. Vremea creșterii aripilor, pe care și le încerca în suflarea vântului, deprinzându-se să înfrunte furtuna, să o răzbească cu ușurință. De câte ori – uneori surâzând ușor, alteori cu oarecare tristețe – nu suspinase în sinea lui? „Ah, de-aș mai putea fi încă o dată tânăr neștiutor..."

Apoi îi răsărea în minte meleagul copilăriei, bogata casă părintească. Nu-l mișcau bogățiile, ci căldura aceea pe care n-o va uita niciodată. Sfânta amintire a mamei, Emilia, picura râu de lacrimi liniștite. Icoana bunicii sale, Macrina, care-l adăpase la izvorul tradiției Bisericii. Veșnică le fie pomenirea... Ostenea între amintiri.

Primea și trimitea scrisori. Mângâia și totodată cerea mângâiere. Aceasta era cea mai bună dovadă despre buna sa raportare la aproapele și la Dumnezeu.

Veneau scrisori nu doar din Capadocia și din Asia Mică. Îl cunoșteau și credincioșii Bisericilor îndepărtate. Și, întâi de toate, teologii însemnați. De pildă Diodor, un mare scriitor, ajuns episcop în Tars, și Epifanie, episcopul Salaminei Ciprului.

Acesta din urmă trăia pe atunci în Palestina și se implica mult în chestiunile bisericești și teologice.

Când la mânăstirea de pe Muntele Măslinilor, lângă Ierusalim, a izbucnit mare ceartă între monahi, care părea că nu va înceta, căci luau parte la ea și creștinii din partea locului, Epifanie i s-a adresat lui Vasile. Și nu era, firește, doar cearta dintre călugări. Creștinii îi cereau părerea și în legătură cu toate celelalte probleme teologice ale vremii: problema din Antiohia, învățătura despre Duhul Sfânt etc.

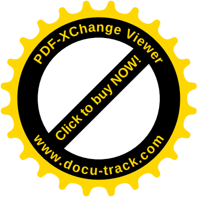
Vasile era singura persoană respectată de toți. Epifanie îi cere așadar sfatul, intervenția, dezlegarea problemei.

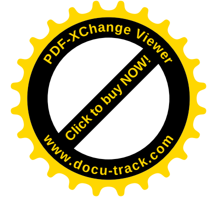
Bătrânul episcop al Cezareii a dovedit și cu acest prilej că vulturul, deși îmbătrânește, tot vultur rămâne. Și-a adunat toate puterile. Duhul i s-a înviorat și Vasile s-a regăsit pe sine însuși, cel de odinioară.

A luat pana în mână și a scris. Îi scria unui teolog de seamă, care era și înaintat în vârstă – cu cincisprezece ani mai bătrân decât el.

Dar ce importanță au anii? La oamenii duhovnicești, măsura este adevărul și chipul viețuirii.

Știa că Epifanie nu se raporta totdeauna cum trebuie la marile chestiuni ale vremii. N-a șovăit nici o clipă. L-a lăudat, dar l-a și mustrat cu dragoste, arătându-i ce este de făcut: „Îți mulțumesc, Epifanie, că-ți amintești de mine, că-mi arăți dragoste, acum, în vremurile când au pierit compătimirea și lacrimile pentru frați. Acum, când frații adâncesc și mai mult rănile fraților lor și când nu lipsește vrajba dintre ei. Te fericesc că dorești pacea. Dar ce-mi ceri mie, neînsemnatului? Cum aș putea eu oare îndrepta lucruri atât de

anevoioase? Eu, cel lipsit de Duhul Sfânt şi de puterea cuvântului? Eu, care am părăsit înţelepciunea cea pustie, dar nu am dobândit-o pe cea sfântă?"

Vasile a scris scrisori capadocianului Paladiu şi lui Inocenţiu, amândoi călugări în Muntele Măslinilor. Fireşte, i-a scris şi lui Epifanie însuşi. A abordat cu fiecare problemele generale ale Bisericii. Părerea şi poziţia lui erau cunoscute din anii trecuţi şi îi dăduseră mult de furcă.

Dar acum îi cereau ceva în plus. Ceva ce lui Vasile i se părea – şi era – o problemă nouă, care apăruse în sânul Bisericii şi o tulbura – aceea a teologiei lui Apolinarie.

Concepţiile eretice ale lui Apolinarie despre Hristos puneau din nou problema hristologică. Şi, precum Vasile adăugase Simbolului de credinţă de la Niceea cele despre Duhul Sfânt, aşa şi alţii încercau, dacă nu să adauge, măcar să explice mai pe larg cele ce se spun în Crez despre Hristos.

Şi fiindcă toate explicaţiile acestea erau îndoielnice – de vreme ce veneau din partea unor teologi neîncercaţi –, cei înţelepţi ai vremii se adresau Marelui Vasile. Nimeni nu-i mai punea la îndoială întâietatea, primatul în cele teologice. Îl întrebau deci în legătură cu cele spuse mai sus, înfăţişându-i în general teoretic chestiunea înomenirii Domnului.

Vasile a şovăit, a dat înapoi; a socotit puţin mărimea problemei şi a refuzat. Nu voia să dea răspuns, nici nu mai încăpea vorbă! Deşi problema apăruse, el refuza să o comenteze!

Nu mai putea. Noile chestiuni teologice îl depăşeau. Contribuţia lui se încheia aici.

Cu alte cuvinte, până aici vasul ales al lui Dumnezeu a contribuit la arătarea adevărului şi a căii de urmat. Pentru noua problemă ce apăruse, Dumnezeu va afla alt mădular al Bisericii care s-o dezlege. Vasile a îmbătrânit, a ostenit, a ajuns la sfârşitul impresionantei lui slujiri. Era rândul altora. Preda aşadar ştafeta. Aşa cum şi el o primise de la Atanasie.

Nu trebuie să te nedumireşti de aceasta, iubite cititorule. Aşa s-a petrecut mereu în Biserică. Niciodată un Părinte şi învăţător al Bisericii n-a dat răspuns la multe probleme teologice, la toate problemele teologice apărute până la moartea lui.

Drept exemplu îl amintim pe Marele Atanasie. Acest stâlp al Ortodoxiei a dezlegat în principal chestiunea deofiinţimei Fiului cu Tatăl şi cele legate de aceasta, pentru care a fost atât de preţuit de către Biserică.

În problema fundamentală a raportului dintre firea dumnezeiască şi Ipostasurile dumnezeieşti, nu Atanasie a fost cel care a fost luminat de Dumnezeu spre a da luminarea finală, ci Vasile.

Atanasie încă trăia pe atunci, dar îmbătrânise, ostenise. De aceea sau a vorbit la modul general şi uneori fără succes despre acest subiect, sau a refuzat imediat să-l trateze, cum s-a petrecut acum cu Vasile.

Precum bătrânul Atanasie la sfârşitul mult încercatei sale vieţi îi sfătuia pe ceilalţi să înceteze cu discuţiile despre Sfântul Duh, spunând că Simbolul de la Niceea este suficient, tot aşa şi acum Vasile considera primejdioase discuţiile asupra elementelor de hristologie apărute, care trebuie să înceteze şi Biserica să rămână la credinţa ei cea simplă.

Iată însă că, deşi Biserica voieşte să rămână la credinţa cea simplă, mersul ei istoric nu poate fi oprit. Pentru că întrebările şi îndoielile s-a născut în sânul Bisericii.

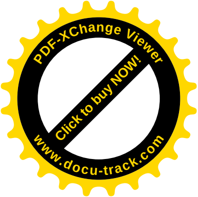
Astfel, acolo unde a şovăit Atanasie a plinit Marele Vasile, care a adăugat Crezului de la Niceea cele despre Sfântul Duh. Şi ceea ce Vasile, la rândul lui, din pricina neputinţei omeneşti, şovăia să facă a împlinit Sfântul Chiril al Alexandriei şi ceilalţi care au adăugat învăţăturii Bisericii dogma hristologică, consfinţită apoi de Sinodul al IV-lea ecumenic (451). Biserica îşi depăşea astfel crizele lăuntrice, dezlegând problemele ei teologice prin luminarea Duhului Sfânt.

Oricât de adevărate ar fi cele de mai sus, oricât de învederate ar fi de istorie şi de viaţa Bisericii, rămâne totuşi un semn de întrebare în legătură cu această poziţie a lui Vasile.

Poate şi o amărăciune a credinciosului epocii de atunci, care se lupta să afle răspuns: „Aşadar, nici tu, Vasile, nu ne ajuţi?"

Atitudinea lui nu era un refuz. Şi iată dovada:

În regiunea Pisidiei şi în alte părţi se răspândiseră concepţiile apolinariste, care tăgăduiau, între altele, înomenirea cu adevărat a Domnului, întruparea Lui şi realitatea morţii Lui pe cruce. Epis-

copi şi alte persoane i-au scris lui Vasile, i-au înfăţişat părerile care circulau şi i-au cerut ajutor.

Iar Vasile n-a refuzat. Le-a scris şi el, la rândul lui, ba chiar le-a consemnat sinoptic şi adevărul despre înomenirea Fiului, fără a înfăţişa lucrurile pe larg. A accentuat doar că Fiul lui Dumnezeu a luat un trup real, trup din trupul Născătoarei de Dumnezeu. Şi că tocmai întrucât S-a înomenit cu adevărat şi S-a jertfit, îl poate mântui pe om, pe cel ce căzuse în păcatul strămoşesc.

Vasile a făcut ceea ce putea face. Îşi simţea moartea aproape. Aşadar, văzându-şi sfârşitul cu ochii, se silea să dea tot ce putea, îşi cheltuia cu dărnicie şi ultimele puteri spre folosul Bisericii. Toate de dragul fraţilor, în chipul cărora Îl vedea pe Dumnezeu Însuşi.

În sfârşit, în cursul anului 377 a sosit puţină mângâiere din Apus.

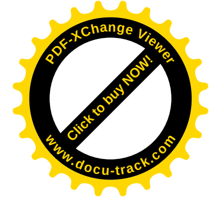
Preoţii Dorotei şi Sanctisim, cei care au dus în Apus scrisorile şi rugăminţile lui Vasile, s-au reîntors în Răsărit. Le-a înfăţişat apusenilor cu amănuntul tot ce se petrecea în Răsărit, şi aceştia au fost mişcaţi sufleteşte. De aceea, dăduseră celor doi preoţi o scrisoare către Vasile în care îşi arătau compătimirea faţă de chinurile prin care treceau credincioşii Răsăritului.

Apusenii făceau confuzie. Îi mângâiau pe credincioşii din Răsărit pentru toate câte sufereau, dar nu se refereau decât la arieni.

„Fraţilor – le scria –, acum ne primejduim de vrăjmaşii ce trăiesc şi lucrează cu viclenie în sânul Bisericii. Şi v-am vorbit despre ei. Îi cunosc bine. Dar şi voi trebuie să vorbiţi deschis în public, să-i condamnaţi. Doar aşa vor conştientiza credincioşii că oamenii aceştia sunt eretici şi primejdioşi.

Este vorba, fraţilor, despre Eustatie de Sevastia, care ne-a pricinuit atâta durere, şi de Apolinarie, care greşeşte când vorbeşte despre învierea şi înomenirea Domnului. Vă spun şi despre Paulin, pe care îl susţineţi pentru scaunul de episcop al Antiohiei. Acesta simpatizează cu ereticii lui Marcel de Ancira şi pe adepţii acestuia îi socoteşte ortodocşi. Faţă de aceştia, v-am spus să fiţi cu luare aminte. Pentru că aceştia, înfăţişându-se drept ortodocşi, îi înşeală pe credincioşi. Fireşte, dacă vă vor mărturisi dreapta credinţă, vom fi alături de ei – măcar să se întâmple aşa. Dar de vor continua stricarea credinţei, trebuie să-i izolăm, să afle toată lumea că n-avem părtăşie cu ei, ca răul să nu se întindă şi asupra credincioşilor sănătoşi.

Aceasta îi durea mult pe apuseni. Dar Vasile era dator să le spună. Astfel, nu va dispărea confuzia din Răsărit şi vor cădea multe victime. În apele tulburi, cei vicleni şi ereticii pescuiesc mulţi adepţi.

Confuzia despre care vorbea nu era o simplă figură de stil. Apolinarie, având ca reşedinţă Laodiceea Siriei, unde era episcop, îşi crease o grupare proprie şi încerca să întemeieze propria lui Biserică, luând de partea lui şi alte Biserici locale ale Asiei Mici.

Izbutise, prin scrierile lui frumos alcătuite din punct de vedere literar, să atragă pe mulţi şi să pătrundă pretutindeni.

Vechile istorii pe care eustaţienii le urziseră despre aşa-zisa legătură a lui Vasile cu Apolinarie îl siliseră pe cel dintâi să cunoască mai bine învăţătura celui de-al doilea şi să se încredinţeze că este vorba de un scriitor eretic, cu mai multe concepţii greşite, nu doar cu una singură.

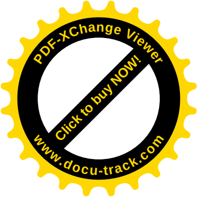
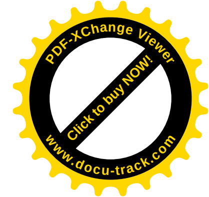
Acum însă se convinsese de dimensiunea răului pe care îl ascundea în el Apolinarie şi era cuprins de o mare întristare. Nu doar pentru că apăruse o erezie complexă şi primejdioasă, dar şi pentru că Apolinarie fusese socotit la început în rândurile ortodocşilor, apărător al Crezului de la Niceea.

„Aşadar, unul de-al nostru, un vechi luptător pentru Ortodoxie, acum otrăveşte şi distruge Biserica. Este un rău abătut asupra noastră, dar şi o ruşine; mă simt trădat de un prieten şi frate!"

Neagă, respinge învăţătura lui Apolinarie, dar nu scrie vreo carte împotriva lui, cum făcuse altădată cu Eunomie. Vedea că nu-l mai ţin puterile. Dar a luat imediat câteva măsuri pastorale. Făcea iarăşi ceea ce putea.

A chemat trei episcopi egipteni care, pentru credinţa lor cea dreaptă, erau exilaţi în Palestina, şi i-a rugat să meargă în Laodiceea, să-l găsească pe Apolinarie, să-i vorbească cu luare aminte, să-i explice amănunţit învăţătura Bisericii, să încerce să-l înţelepţească.

Desigur, Vasile nu se aştepta la o atât de uşoară întoarcere a lui Apolinarie la dreapta credinţă. Se gândea mai mult la ocrotirea credincioşilor simpli. De aceea le-a şi spus cu tărie episcopilor egipteni:

- Să vorbiţi cu el public în Laodiceea, ca toţi credincioşii să vadă ei înşişi că daţi pe faţă erezia lui Apolinarie şi că arătaţi care este dreapta credinţă. Şi dacă îşi schimbă părerile, s-o afle cu toţii. De nu, iarăşi s-o ştie cu toţii, ca să îi ocolească.

Din câte cunoaştem, trimişii lui n-au izbutit nimic. Dar cel puţin Vasile trăsese semnalul de alarmă în auzul tuturor.

Încercările acestea le-a făcut la sfârşitul anului 377 – începutul lui 378. Credincioşii care încă nu-şi limpeziseră deplin problema arianismului şi a ramificaţiilor lui, se confruntau acum cu o nouă erezie complexă, erezia lui Apolinarie.

Toate acestea îi pricinuiau multă amărăciune şi disperare.

„Oare cumplitele noastre chinuri, apostaziile şi confuziile să fie vestirea venirii Antihristului? Doamne, Dumnezeule, întăreşte-ne şi fă-ne să trecem drepţi şi neînvinşi prin cuptorul necazurilor şi al întristărilor. Păzeşte-ne întru dreapta credinţă."

Lesne de înţeles că anul 378 a început cu multe semne rele. Iar boala, în loc să dea înapoi, îi decima şi puţinele puteri rămase.

O dată cu venirea primăverii şi a verii, se mai puse puţin în mişcare. O oarecare revenire trecătoare a puterilor îi îngădui să le amintească celor din jur ceva din lucrarea lui de odinioară.

Nu putea, bineînţeles, să călătorească. Dar scria destule scrisori şi primea încă şi mai multe. Se simţea bătrân, dar îi urmărea pe cei tineri şi problemele lor. Mijlocea pe lângă cei puternici pentru cei neîndreptăţiţi. Îşi mângâia prietenii, ajuta văduvele, orfanii, pustnicii, clericii. Mustra, sfătuia, lăuda, mulţumea.

CAPITOLUL AL NOUĂLEA

SFÂRŞITUL*

„În mâinile Tale îmi dau duhul meu"

Era decembrie şi natura se lăsa în stăpânirea iernii. Din nou iarna, duşmanul lui neîmpăcat. Orice împotrivire se dovedise zadarnică.

De altfel, natura îşi dorea iarna, deşi îşi pierdea podoaba la venirea ei. Aşa doar, îngheţând, amorţind pentru câteva luni, năştea înlăuntrul ei viaţa cea nouă, frumoasă şi fermecătoare.

Ceva asemănător se petrecea acum şi cu Marele Vasile. Iarna îi sorbise şi ultimul strop de vlagă. Îngheţul îi amorţise orice putere.

Putea face doar câţiva paşi prin chilia sa. Între zidurile ce-i auzeau suspinurile, zi şi noapte, acolo, înăuntru, striga către Dumnezeu, când cu căldură, când cu glas mare, să-i vină în ajutor.

* Despre sfârşitul, moartea şi îngroparea lui Vasile cel Mare, vezi necrologul Sfântului Grigorie Teologul

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Trei lucruri puteau povesti aceste ziduri ce-l adăposteau: „Luminează-mă pe mine, Duhule Mângâietorule", „Ajută, Atotputernice, făpturii Tale", „Doamne, iartă-mă pe mine, păcătosul".

Ostenise până şi chilia cea sărăcăcioasă de nevoinţele sale. Trupul, sfârşit, era înfăşurat în aceeaşi rasă de păr, pe care o purta iarnă-vară.

Toate îi vesteau sfârşitul. Părea că lumea ostenise şi ea din pricina prezenţei celei arzătoare a sfântului şi nu-l mai putea cuprinde în pântecele ei. Până şi ea îşi dorea, tăcută, trecerea lui în veşnicie. Măreţia celui adormit nu mai cere tărie s-o poţi purta, s-o poţi ridica. Pentru că, simplu, nu trebuie s-o mai ridici. Sfântul adormit întru Domnul, duhul lui, ridică apoi sarcina cea grea a lumii, întărindu-i pe toţi în mucenicia vieţii celei pământeşti.

Puţini conştientizau aceasta.

Vasile intrase, aşadar, pe drumul ce-l trecea dincolo. Ştia multe despre moarte. Nu-l înspăimânta. Dar acum, că se apropia, îl înfiora. Privea, fără să bage de seamă, în stânga şi-n dreapta.

Mintea i se obişnuise cu gândul morţii. Aceasta era cea care-i stătea acum înainte. Drumul se sfârşea, amânare nu exista; exista doar tărâmul dumnezeiesc, lăcaşul cel sfânt. Braţele Părinteşti... iubirea cea nesfârşită! Se afundase cu totul în sine, scăldat în întregime de Duhul Sfânt, care-i adăpa inima. Rămânea ceasuri întregi căutând cu ochii spre piept, adunat întreg în raiul inimii sale.

Ieşea apoi din desfătarea aceasta a raiului, dar lumea, slujirea, îndatoririle pastorale, toate îi rămâneau străine.

Nu le mai aparţinea lor. Simţea înlăuntrul său că ceea ce avusese de făcut pe lume făptuise. Lucrul pe care îl avusese de îndeplinit se străduise să-l săvârşească.

Era întors în întregime către tărâmul cel dumnezeiesc, către patria cea cerească. Îşi dorea să ajungă acolo cât mai repede cu putinţă. De lume se despărţise deja. Trăia încă în sânul ei, dar fără a-i mai simţi povara.

În ultimele zile ale lui decembrie nici măcar nu se mai putea ridica din pat. Omul care, prin călătoriile şi scrisorile sale, cutreierase Răsăritul şi Apusul rămânea ţintuit în patul de lemn. Călătorea acum mult mai departe cu duhul, în patria cea cerească.

Ore întregi, mica lui chilie se umplea de îngeri şi sfinţi, care-l încredinţau de fericirea ce-l aştepta, nerăbdători să-l aibă cu ei, în ceata lor dumnezeiască.

Oameni devotaţi, în jurul trupului rămas numai piele şi os, se străduiau din răsputeri să-i dea tărie trupească. Aduceau doctori, căutau leacuri scumpe şi ierburi tămăduitoare.

Dar el nu mai voia nimic. Era încredinţat, drumul se sfârşise. Nici măcar puţina fiertură n-o mai lua...

Doi preoţi de la iubita lui Vasiliada îl îngrijeau zi şi noapte, îi stăteau alături. Îngenuncheaţi la căpătâiul lui, se străduiau să audă sau să ghicească voia sfântului.

Vestea că Marele Vasile se află în pragul morţii a trecut ca fulgerul peste văile încărcate, a străbătut vâlcelele cuprinse de neguri, a urcat munţii cei cărunţi, troieniţi de zăpezi strălucitoare, şi a pătruns în cetăţi şi în sate, în mitropolii şi episcopii, în inimile credincioşilor Capadociei mai întâi, ai Pontului şi Micii Armenii mai apoi; în sfârşit, ai Egiptului, ai Greciei şi ai Apusului.

Imediat după sărbătorile Crăciunului, pretutindeni credincioşii ştiau că, oriunde ar fi, Vasile o să părăsească această lume. Încercând să se obişnuiască cu ideea morţii lui, conştientizau măreţia lui, simţeau ce au avut şi ce pierd.

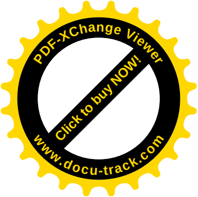
Creştinătatea se simţea mai neputincioasă, păstorii cei înţelepţi şi teologii se simţeau deodată goi, lipsiţi de umerii robuşti ai lui Vasile, lipsiţi de luptătorul de neînvins al adevărului.

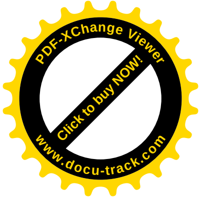
Mulţi credincioşi din Capadocia şi Asia Mică făceau rugăciuni ca Dumnezeu să-i dea sănătate şi viaţă îndelungată alături de ei.

Clerici şi laici se adunaseră – câţi putuseră – în Cezareea. Camerele de oaspeţi ale Vasiliadei gemeau, hanurile cetăţii erau neîncăpătoare.

În preajma episcopiei, mulţime de clerici şi laici roiau într-un du-te-vino fără sfârşit. Bisericile cetăţii erau pline şi rugăciunile pentru viaţa sfântului nu încetau.

Ai fi zis că abia acum s-au trezit şi au văzut cine era Marele Vasile. Acum înţelegeau câtă nevoie aveau de el. De aceea cererea lor ajungea până la cer: „Doamne, dăruieşte viaţă Sfântului nostru!"

Acum ar fi dat cu toții zile din viața lor, numai să se înmulțească zilele vieții Sfântului!

Dar era târziu, prea târziu. Dumnezeu hotărâse altfel, iar Sfântul urma, tăcut, voii celei dumnezeiești.

Stătea palid și nemișcat în patul lui de lemn. Nu mai era într-însul decât o umbră de putere. Nu mai vorbea, nu mai făcea nici un semn, nu mai cerea nimic... Inima i se auzea foarte slab, abia pâlpâind.

Penultima zi a vieții o petrecu ca un mort încă viu. Tresăriri abia ghicite ale feței trădau vedeniile pe care le avea, arătau că trăiește ceva negrăit, netâlcuit.

Intrase, așadar, pe minunata cale a fericirii și gusta deja bucuriile cele nespuse.

Puținii oameni care intrau și ieșeau din chilie erau cu mare luare aminte, purtându-se cu cel aflat pe moarte ca și cu moaștele unui mare sfânt.

Se încredințaseră și ei de adevăr. Vasile nu se va mai întoarce în lumea lor. Stăteau în picioare ori îngenunchiați în jurul lui cu simțământul de recunoștință al celui ce a fost miluit, al celui căruia i s-a dăruit mult.

Bucuria de a fi lângă marele lor sfânt o râvneau mulți, dar puțini se bucurau de ea. Era iconomia lui Dumnezeu, rânduiala pe care o hotărâse pentru sfânt atlet al credinței, care trăise zile pline de furtună, ca să-și petreacă în liniște ultimele clipe.

Mulți dintre cei veniți, înghețați și osteniți, se hotărâseră să plece, unii la casele lor, alții – pe la hanurile unde erau găzduiți.

Alții au vegheat toată noaptea lângă episcopie.

Frigul cel mare și ploile își amânaseră în zilele acelea lucrarea lor, arătând cinstea cuvenită... plecându-și genunchiul...

Casele din vecinătatea episcopiei făcuseră din noapte zi, pentru Sfântul aflat în pragul trecerii în veșnicie. Peste tot se vedeau aprinse lumini... lumânări Sfântului.

În dimineața zilei de 31 decembrie, frigul era pătrunzător, dar nu de neîndurat. Deasupra creștetului Cezareii nu se mai zăreau norii plumburii din ajun. Soarele începuse să străbată încet bolta cerească, răspândind pretutindeni lumina sa lină. Câțiva nori, scăpați din temnița care îi ținuse, pluteau fără gând rău în slava cerului, ca o spuză albă pe albastrul intens, aproape indigo. În puține cuvinte, era o zi minunată.

Sfântul nostru stătea culcat pe pat, cu capul ușor ridicat pe pernă, cu cinstitele și firavele sale mâini încrucișate pe piept.

În încăpere stăpânea liniștea și o ordine desăvârșită. Se schițau numai semne. Cu cât mai aproape se afla cineva de Sfântul, cu atât mai puțin plângea și lăcrima. Se rugau și plângeau numai cei ce stăteau afară și nu vedeau moaștele de mâine.

Pentru cei ce aveau șansa să-i vadă chipul, plânsul îi copleșea și cereau tăcut în rugăciunea lor să simtă ceva din ceea ce trăia acum Sfântul, să vadă ceva din minunatele lucruri de care se bucura, să guste puțin din harul lui.

Când soarele urcase îndeajuns pe bolta cerească, mădularele trupului său, chipul, erau toate într-o nemișcare totală – avea înfățișarea celui trecut la Domnul. Răsuflarea îi era stinsă. Bătăile cuvioasei lui inimi se preschimbaseră într-o mișcare subțire, imperceptibilă, care abia străbătea mădularele trupului.

Credeau, așadar, că și-a dat duhul fără a prinde ei de veste. Dar încă trăia. Așteptau cu toții semnul suflării celei de pe urmă, de rămas bun.

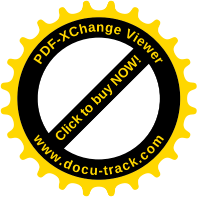
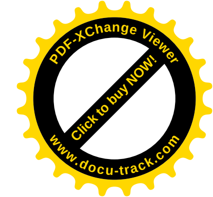
Dar în locul semnului definitivei plecări, pe chipul Sfântului și în mâini i se ivi o umbră de putere. O tresărire îi străbătu fața, mâinile căutând, cu cuviință și căldură, creștetele celor din preajmă.

Au îngenuncheat cu toții, plecându-se unul lângă altul, cu simțurile încordate, spre a prinde cea mai mică dorință a Sfântului, spre a înțelege și cel mai mic semn pe care l-ar face.

La ceasul acela, cu puțin înaintea amiezii, întreaga suflare a cetății se adunase la episcopie. Străini sau din partea locului, erau cu toții martori ai ultimelor clipe ale Marelui Vasile, pe care îl iubiseră sau îl urâseră, îl prețuiseră sau îl pizmuiseră, îl ascultaseră sau îl prigoniseră.

Unii veniseră să-i ceară binecuvântare, iar alții iertare. Se simțeau cu toții legați de el.

Au venit să-l vadă, să-l audă pentru ultima oară; aveau nevoie de aceasta.

Cum de ştiau că Părintele lor nu va pleca fără să-şi ia rămas bun de la ei? De neînţeles pentru logica omenească, dar învederat pentru adâncul sufletului lor.

Şi iată că bătrânul se pregătea pentru ultima lui slujire. Dinlăuntrul chiliei lui, din mijlocul celor puţini care erau de faţă, o să îmbrăţişeze poporul cel iubit; cel pentru care a suferit, pentru care a luptat să stea drept în credinţă, să trăiască... Cum să nu voiască, aşadar, să-l îmbrăţişeze?!...

A deschis încet ochii, care i s-au umplut de o lumină blândă, îndulcindu-i toată făptura, revărsându-se asupra tuturor celor de faţă, scăldându-i pe toţi în harul dumnezeiesc.

Le-a cerut să-l aşeze mai bine, să-l ridice puţin mai sus, pe pernă. Vechea rasă de păr – podoaba de mult preţ a arhiepiscopului – a apărut în ochii tuturor, acoperindu-i pieptul care prinsese viaţă. Mâna cea dreaptă s-a înălţat din încheietură, dreaptă, spre binecuvântare. Sfios, Dorotei s-a apropiat să-l ajute. Duhul i s-a deşteptat cu putere, vrând să se împărtăşească celorlalţi, pe cât îi îngăduiau puţinele puteri trupeşti.

Cuvinte izvorând din adâncul duhului i s-au ivit pe buze, vrând să iasă afară, să fie rostite. Anevoios lucru. Şi totuşi ieşiră, încet, cu răgazuri pentru adunarea puterilor, atâtea câte mai avea. Glasul lui, duhul lui, a răzbătut în încăpere, pătrunzând adânc, în străfundurile inimilor celor ce aveau norocul să fie de faţă.

Erau ultimele rugăciuni ale sfântului păstor pentru turma sa, pentru Biserică. Le-a amintit despre bunul cel mai de preţ al dreptei credinţei, despre dragostea luptelor pentru Ortodoxie. Toate pentru dobândirea mântuirii, care vine din viaţa întru adevăr. Ultima predică, ultima propovăduire, ultima cuvântare a celui mai mare retor al vremii. Dar cine mai căuta la podoaba cuvântului? Simţeau cu toţii viaţa cea dumnezeiască pe care o primeau prin vorbele lui. Atâta lucrare dumnezeiască avea într-însul bătrânul...

O vreme, vocea nu i s-a mai auzit. Nimeni nu ştia ce se întâmplă... ce o să se întâmple. Afară, lumea fremăta, devenise toată un vuiet. Bocete şi lacrimi cutremurau văzduhul, ajungeau până în chilie. Se încredinţaseră cu toţii că sosise sfârşitul, pe care însă nu-l voiau. Bătrânul lor nu mai vorbea. Pleoapele tremurânde s-au ridicat puţin, îngăduind ochilor să aducă iarăşi în încăpere lumina aceea nepământeană, de dincolo de lume. Buzele murmurau acum nume. Erau cu toţii îngenuncheaţi.

Mâna dreaptă a Sfântului a atins cu dragoste capetele plecate. Îi binecuvânta spre a lua ei de-acum grija turmei celei cuvântătoare. Dorotei a aşezat lin mâna bătrânului pe piept. Atunci bătrânul a rostit cuvântul cel de pe urmă:

- În mâinile Tale, Doamne, îmi dau duhul meu.

Şi, cu o dulceaţă de negrăit, şi-a dat ultima suflare. Vasile cel Mare se afla de-acum pentru totdeauna în braţele Tatălui.

Mulţimea care aştepta plângea tânguitor. Tineri, bătrâni, cunoscuţi, necunoscuţi, plângeau plecarea Sfântului Vasile cel Mare.

Înmormântarea

Au săvârşit cu mare evlavie ceea ce era rânduit să se facă rămăşiţelor pământeşti. Trupul Sfântului era mic, o mână de carne. Chipul senin, fruntea dreaptă, obrajii supţi insuflau nădejde, îmbărbătând întreaga lume.

În după-amiaza aceleiaşi zile, 31 decembrie 378, sfântul trup neînsufleţit a fost aşezat în mijlocul bisericii mitropoliei Cezareii.

Această cetate mândră începea să fie, din ziua aceea, vestită pretutindeni: marele ei fiu era cunoscut şi va fi cunoscut în lumea toată. Veacurile ce vor veni o vor cunoaşte dar ca cetatea Sfântului Vasile cel Mare.

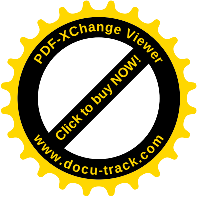
Biserica era plină. Clericii şi călugării străjuiau trupul neînsufleţit.

Poporul venea în şir nesfârşit pentru a-şi lua rămas bun. Zi şi noapte, localnici sau din cetăţile Capadociei şi ale Pontului.

Se plecau, suspinând, şi sărutau cinstita lui mână. Îi cereau binecuvântarea, îi cereau harul care nu se va mai despărţi niciodată de sfintele lui moaşte, ci va izvorî din ele pretutindeni, mângâindu-i pe cei binecredincioşi, pe cei care-l cer cu smerenie.

Iar cei ce veniseră să-şi ceară iertare – nu puţini la număr – plângeau cu lacrimi de pocăinţă.

Ceea ce se petrecea înaintea rămăşiţelor lui pământeşti nu era un ceremonial în onoarea celui ce murise, ci săvârşirea unei ade-

vărate taine. Se petrecea o întoarcere a inimilor către adevăr şi o curăţire a sufletelor, prin harul pe care-l răspândeau sfintele moaşte.

A doua zi, 1 ianuarie 379, un cortegiu nesfârşit s-a pornit domol, pentru înmormântare. Era o mare de oameni care se mişca încet, tânguitor.

În faţă mergeau preoţi cu crucea în mână. Monahi ţineau pe umeri racla, păşind rar şi apăsat, urmaţi de mulţimi nenumărate.

Trecând prin centrul cetăţii, cortegiul a sporit şi mai mult. Trecătorii se alăturau mulţimilor – creştini, păgâni şi iudei.

Pieţele, străzile, răscrucile drumurilor, toate gemeau de oameni. Casele cele cu două sau trei caturi, aflate în calea cortegiului, erau în primejdie să se prăbuşească din pricina mulţimii de oameni ce se suiseră pe ele, să-l poată zări pe sfântul lor păstor trecând pe ultimul său drum.

Îmbulzeala creştea. Oamenii se îmbrânceau, căutând să ajungă – fie şi preţ de o clipă – lângă raclă. Să-l poată vedea. Să se atingă de raclă. Să se afle o clipă în umbra lui. Să plângă lângă el.

Prohodirea, bocetul şi plângerea acopereau cântările de înmormântare rânduite să se cânte. Nimeni nu le mai auzea. Plângeau şi totodată se bucurau de noul erou al Bisericii. Credeau cu tărie că cetei acelora ce au îndrăznire către Dumnezeu s-a adăugat încă unul, Vasile, care era al lor, carne din carnea lor, din neamul lor, cunoscutul lor, părintele lor duhovnicesc... Aceasta era pricina bucuriei lor; de pe acum i se rugau plângând, să îi ajute.

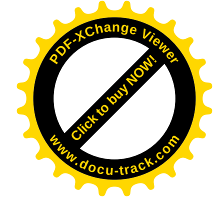
Cortegiul înainta tot mai greu, pe măsură ce se apropia de mormânt. Monahii înaintau, înălţând deasupra lor trupul neînsufleţit. Pe cât mai mare simţeau în jurul lor evlavia mulţimii, venită din conştiinţa tot mai limpede a sfinţeniei lui, pe atât îl înălţau mai sus. Voiau să-l înalţe până la cer, ca pe un stindard al Ortodoxiei.

Mulţime nesfârşită întărea prin prezenţa ei copleşitoare însemnătatea Marelui Vasile, a luptelor lui, a jertfei lui pentru adevăr.

Într-un târziu, au ajuns la mormântul deschis.

Vuietul tânguitor a pierit, mulţimea s-a oprit în loc. Şi-au stăvilit plânsul, lacrimile au rămas nemişcate, pe obraz. Simţurile trupeşti au îngheţat. Aşteptau treji, cu luare aminte, marea clipă a despărţirii, a ultimului „rămas bun".

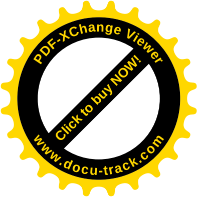
Sfântul Vasile cel Mare cobora în pământul-mamă.

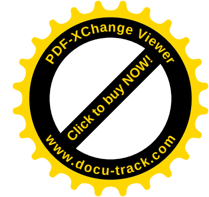

Deasupra mormântului, monahii au ridicat povara pe care o purtau, sfintele moaşte ale lui Vasile, sus, foarte sus, parcă până în slava cerului, pierzându-se din ochi... „Ţărână eşti şi în ţărână vei merge".

Poporul, poporul ce privea înălţarea... asculta zbaterea aripilor îngereşti... îşi lua rămas bun, într-un glas: „Îţi vom păzi duhul cu sfinţenie, Vasile".

Cerurile s-au umplut de un vuiet surd şi stăruitor, ce nu se mai sfârşea: Ortodoxia...

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

PDF-XChange Viewer
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

Cuprins